MINISTERUL APĂRĂRII AL REPUBLICII MOLDOVA

ACADEMIA MILITARĂ A FORŢELOR ARMATE
„ALEXANDRU CEL BUN”

Revista Militară

STUDII DE SECURITATE ŞI APĂRARE

Nr. 1 (13) / 2015

Ministerul Apărării al Republicii Moldova
Academia Militară a Forţelor Armate
„Alexandru cel Bun”

Revista Militară

Studii de securitate şi apărare

Nr. 1 (13) / 2015

Chişinău, 2015

Revista Militară

Studii de securitate şi apărare. Publicaţie ştiinţifică. Nr. 1 (13)/2015

Fondator: Academia Militară a Forţelor Armate „Alexandru cel Bun”

Tipul de revistă: categoria C

Redactor-şef:
colonel (r) **Constantin Manolache**, doctor în ştiinţe politice, conferenţiar universitar

Secretar responsabil:
locotenent-colonel (r) **Igor Sofronescu**, doctor în ştiinţe tehnice

Colegiul de redacţie:
Mihail Bucliş, colonel
Marin Butuc, doctor în filologie, căpitan
Svetlana Cebotari, doctor în ştiinţe politice
Vitalie Ciobanu, doctor în istorie, colonel
colonel (r) **Valeriu Cuşnir**, doctor habilitat în drept, profesor universitar
Chen Hui, doctor habilitat în literatură (Republica Populară China)
Mikola Jelezneak, doctor în filologie, conferenţiar universitar (Ucraina)
Victor Juc, doctor habilitat în politologie, profesor cercetător
Irina Mkrtumova, doctor în sociologie (Federaţia Rusă)
colonel (r) **Constantin Moştoflei**, doctor în ştiinţe militare (România)
Alexandru Roşca, academician
Gheorghe Rusnac, academician
Irina Sosunova, doctor habilitat în sociologie (Federaţia Rusă)
Speranza Tomescu, doctor în filologie, lector superior (România)
Pantelimon Varzari, doctor în filosofie, conferenţiar universitar
Ion Xenofontov, doctor în istorie
Liu Zaiqui, doctor habilitat în istorie (Republica Populară China)

Autorii poartă întreaga responsabilitate pentru conţinutul ştiinţific al textelor.

Adresa redacţiei: str. Haltei 23, mun. Chişinău, Republica Moldova, MD-2023
Tel.: (+373 22) 54-51-60

ISSN 1857-405X

©Academia Militară a Forţelor Armate „Alexandru cel Bun”, Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate, 2015.

SUMAR
SUMMARY

SECURITATE, GEOPOLITICĂ ŞI ARTĂ MILITARĂ
SECURITY, GEOPOLITICS AND MILITARY ART

6 ***Artiom IURCENCO, Svetlana CEBOTARI***
INTERESELE GEOPOLITICE ALE FEDERAȚIEI RUSE ȘI SUA ÎN SIRIA ȘI UCRAINA
THE GEOPOLITICAL INTERESTS OF THE RUSSIAN FEDERATION AND USA IN SYRIA AND UCRAINE

13 ***Andrei JITARI***
ASEMĂNĂRILE ȘI DEOSEBIRILE CONFLICTULUI TRANSNISTREAN ȘI A CELUI DIN ESTUL UCRAINEI
SIMILARITIES AND DIFFERENCES OF TRANSNISTREAN CONFLICT AND THOSE FROM EASTERN UKRAINE

19 ***Iurie GÎRNEȚ***
„RĂZBOIUL HIBRID" ÎNTRE ISTORIE ȘI ACTUALITATE
"THE HYBRID WAR" BETWEEN HISTORY AND ACTUALITY

23 ***Svetlana CEBOTARI***
„RĂZBOIUL HIBRID". UNELE CONSIDERAȚIUNI
"THE HYBRID WAR". SOME CONSIDERATIONS

35 ***Anatolie ZAVTUR***
TACTICI DE LUPTĂ A ARTILERIEI ÎN CONTEXTUL SCHIMBĂRII ÎN CONTINUU A CÂMPULUI DE LUPTĂ
ARTILLERY COMBAT TACTICS IN THE CONTEXT OF A CONTINUOUS CHANGE OF BATTLEFIELD

ŞTIINȚA MILITARĂ ŞI INTERDISCIPLINARITATEA
MILITARY SCIENCE AND INTERDISCIPLINARY

41 ***Constantin MANOLACHE, Igor GORGAN***
MECANISMUL DE ASIGURARE A SECURITĂȚII NAȚIONALE: ESENȚA ȘI FUNCȚIILE
THE NATIONAL SECURITY ASSURANCE MECHANISM: ESSENCE AND FUNCTIONS

56 ***Constantin MANOLACHE, Igor GORGAN***
CARACTERISTICA MECANISMULUI DE ASIGURARE A SECURITĂȚII NAȚIONALE
CHARACTERISTIC OF THE MECHANISM OF INSURANCE OF THE NATIONAL SECURITY

68 ***Renata ATAMUSOV***
PARTICIPAREA SOCIETĂȚII CIVILE ÎN GESTIONAREA POLITICILOR PUBLICE ÎN REPUBLICA MOLDOVA
CIVIL SOCIETY PARTICIPATION IN THE MANAGEMENT PUBLIC AFFAIRS

77 ***Valeriu BULAT***
EFECTELE LIPSEI INTIMITĂȚII ASUPRA PERSONALITĂȚII STUDENȚILOR PE PARCURSUL ÎNDEPLINIRII STUDIILOR MILITARE
THE EFFECTS OF LACK OF INTIMACY ON THE PERSONALITY OF STUDENTS DURING THE FULFILLMENT OF MILITARY STUDIES

85 ***Ilona DZÎC, Uliana STATI***
PSIHOLOGIA SITUAȚIILOR DE CRIZĂ ÎN MEDIUL MILITAR
THE PSYCHOLOGY OF CRISIS SITUATIONS IN THE MILITARY ENVIRONMENT

ISTORIE
HISTORY

89 ***Dinu POȘTARENCU***
CONSTANTIN BRĂESCU (21.I.1873–15.III.1928), MINISTRU DE RĂZBOI ȘI MARINĂ AL REPUBLICII MOLDOVENEȘTI
CONSTANTIN BRAESCU (21.I.1873–15.III.1928), MINISTER OF WAR AND MARINE OF MOLDAVIAN DEMOCRATIC REPUBLIC

95 ***Gheorghe BACIU***
CIUGUREANU DANIEL (09.XII.1885–19.V.1950), MEDIC-COLONEL ȘI OM CURAJOS
DANIEL CIUGUREANU (09.XII.1885–19.V.1950), DOCTOR-COLONEL AND BRAVE MAN

100 ***Gheorghe BACIU***
SIMION MURAFA (24.V.1887–20.VIII.1917), UN OFIȚER BASARABEAN
SIMION MURAFA (24.V.1887–20.VIII.1917), A BESSARABIAN OFFICER

104 ***Anatolie LEȘCU***
70 DE ANI DE LA SFÂRȘITUL CELUI DE AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL. UNELE CONSIDERAȚII
70 YEARS SINCE THE END OF WORLD WAR II. SOME CONSIDERATIONS

PERSONALIA
PERSONALIA

110 ***Valentin BURLACU***
ISTORICUL ȘI OMUL DE CULTURĂ ROMÂN IOAN-AUREL POP LA 60 DE ANI
60TH ANNIVERSARY OF THE ROMANIAN HISTORIAN AND CULTURAL ACTIVIST IOAN-AUREL POP

DICȚIONAR ENCICLOPEDIC MILITAR
MILITARY ENCYCLOPEDIC DICTIONARY

114 ***Vitalie PRISAC***
ARC DE TRIUMF
ARCH OF TRIUMPH

FOTO ENCICLOPEDIA
PHOTO ENCYCLOPEDIA

116 ***Ion XENOFONTOV***
MOLDOVENI ÎN ARMATA SOVIETICĂ
MOLDOVANS IN THE SOVIET ARMY

APARIȚII EDITORIALE
NEW BOOKS

122 ***Larisa NOROC***
O LUCRARE DE REFERINȚĂ
A REFERENCE WORK

125 ***Elena VARZARI***
VESTIMENTAȚIA MILITARĂ – UN NOU DOMENIU DE CERCETARE ȘTIINȚIFICĂ
MILITARY CLOTHING – A NEW FIELD OF SCIENTIFIC RESEARCH

126 ***Ion XENOFONTOV***
RĂZBOIUL SOVIETO-AFGHAN (1979–1989) ÎNTRE DISCURS OFICIAL ȘI DISCURS NEOFICIAL
SOVIET-AFGHAN WAR (1979–1989) BETWEEN OFFICIAL SPEECH AND UNOFFICIAL SPEECH

128 ***Ion XENOFONTOV***
DEMERSUL ISTORIC DIN RSS MOLDOVENEASCĂ ÎN PERIMETRUL ȘTIINȚEI, POLITICII ȘI IDEOLOGIEI
MOLDAVIAN SSR HISTORICAL APPROACH IN THE PERIMETER OF SCIENCE, POLICY AND IDEOLOGY

130 ***Octavian MOȘIN***
COLONELUL TUDOR CASAPU – LEGENDA SPORTULUI MOLDOVENESC
COLONEL CASAPU TUDOR – THE LEGEND OF MOLDAVIAN SPORT

132 ***Ion XENOFONTOV, Marina TAUBER***
PRIMA ENCICLOPEDIE SPORTIVĂ DIN REPUBLICA MOLDOVA
THE FIRST ENCYCLOPEDIA OF SPORTS IN MOLDOVA

INTERESELE GEOPOLITICE ALE FEDERAȚIEI RUSE ȘI SUA ÎN SIRIA ȘI UCRAINA

Artiom IURCENCO[1]
Svetlana CEBOTARI[2]

THE GEOPOLITICAL INTERESTS OF THE RUSSIAN FEDERATION AND USA IN SYRIA AND UCRAINE

In the context of the new politic processes and phenomena of the system of international relations, despite the declarations made by Washington, Brussels, Moscow, we can observe the return of the international political situation to the model of "cold war". Both, the USA and Russian Federation are with no doubts, powers on the international arena, which interests must be considered. Thus, the analysis of the role and interests of the USA and Russian Federation in the conflicts from Syria and Ukraine offers us a better comprehending of these actors' behaviour on the international arena.

The present article analyzes the geopolitical interests of the USA and Russian Federation in the conflicts from Syria and Ukraine.

Keywords: geopolitical interest, power, international relations, conflict.

Actualmente, ca rezultat al destrămării fostei URSS și a lagărului socialist, asistăm la formarea lumii multipolare. În contextul noilor procese și fenomene politice din sistemul relațiilor internaționale, în pofida declarațiilor de la Moscova, Washington, Bruxelles, putem observa reîntoarcerea situației politice internaționale la modelul „Războiului Rece". Atât SUA, cât și Federația Rusă sunt, indiscutabil, puteri pe arena internațională, ale căror interese trebuie considerate. Astfel, analiza rolului și intereselor atât ale SUA, cât și ale Federației Ruse în conflictele din Siria și celui din Ucraina ne permite o mai bună comprehensiune a comportamentului acestor actori pe arena internațională. Conflictele din Siria și Ucraina prezintă nimic altceva decât continuarea confruntării actorilor internaționali de talie majoră pe teritoriul altor state, fie cu implicarea directă a lor, fie prin dirijarea acțiunilor ce urmează a fi întreprinse de fiecare dintre părțile direct implicate în conflict sau părțile beligerante. Acest fenomen este cunoscut deja de mult timp și a căpătat denumirea de „proxy war", deși ONU, în 2012, după masacrul din Houla, oficial a declarat conflictul din Siria ca fiind un conflict religios între sunniți și alamiți (o ramificare a șiismului). Astfel, analizând conflictul sirian și cel ucrainean, putem menționa că ambele conflicte sunt recente, deși cel din Siria își ia originile încă în a doua jumătate a sec. XX. Astfel, aplicând principiul favorizării cronologice, primul urmează a fi analizat conflictul din Siria.

Există mai multe interpretări ale conflictului din Siria, fiecare analist, cercetător, specialist prezentând diferite abordări vi-

[1] *Artiom IURCENCO, masterand, Departamentul Relații Internaționale, Facultatea de Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative, Universitatea de Stat din Moldova.*

[2] *Svetlana CEBOTARI, doctor în politologie, conferențiar universitar, Departamentul Relații Internaționale, Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative, Universitatea de Stat din Moldova; cercetător științific superior la Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate al Academiei Militare a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun".*

zavi de acest subiect delicat, care în principiu joacă rolul de „laitmotiv" al relațiilor internaționale contemporane, atunci când principale puteri ale lumii, precum Federația Rusă, SUA, NATO, UE ajung la situații de confruntări ale intereselor, părerilor și atitudinilor față de acest conflict.

Analizând conflictul din Siria, apare necesitatea de a scoate în relevanță interesele Federației Ruse, unul din principalii actori internaționali, activ implicată în soluționarea conflictului din Siria. Este evident faptul că Rusia se implică în conflictul sirian nu doar din sentimente altruiste, ci concret mercantiliste, fapt absolut firesc pentru state mari în cadrul sistemului relațiilor internaționale. Astfel, analizând interesele Moscovei în această zonă, A. G. Gadjiev consideră că la baza implicării Federației Ruse în soluționarea conflictului și susținerea regimului Asad se află 3 cauze [14]:

1. Prezența intereselor economice ale Rusiei în Siria. Ca rezultat al comercializării armamentului de către Federația Rusă Siriei, acesta aduce un profit de aproximativ 4,4 miliarde de dolari SUA doar pentru perioada ultimilor 2 ani de conflict [16].

2. Rusia nu dorește ca statele occidentale să submineze și să schimbe regimurile defavorabile sie, dar destul de avantajoase și „confortabile" pentru Moscova. Rusia deja nu este acel stat din anii 1990. Odată cu venirea în 2000 a lui V. Putin la conducerea țării, Federația Rusă își pune accentul pe un aspect care a devenit principalul obiectiv al politicii externe ruse – revenirea pe arena internațională în calitate de putere în politica mondială, a cărei părere trebuie să conteze. Astfel, analizând relațiile ruso-siriene, este de menționat faptul că Siria, aliat cu Iran, care la fel este susținut de Moscova și supus sancțiunilor statelor occidentale, este un partener de încredere pentru Rusia [13].

3. Rusia nu este interesată în repetarea scenariului libian, unde s-a acceptat votarea rezoluției 1971 și 1973 cu privire la închiderea zonei aeriene a Libiei, fapt care a dus la depășirea limitelor mandatului oferit și la bombardarea statului. Rusia învață pe greșeli, Libia fiind un exemplu clasic în acest sens. Moscova a fost, este și va fi categoric împotriva votării oricăror rezoluții ce ar condamna regimul Asad [5].

De asemenea, analizând relațiile ruso-siriene, este de menționat faptul că Siria, pe lângă faptul că este un bun partener, mai reprezintă și un punct geostrategic important pentru Moscova: este statul unde Rusia posedă unica sa bază militară din afară țării, în orașul Tartus, de o importantă considerabilă și cu un viitor potențial de a deveni cheia flotei maritime a Federației Ruse în Marea Mediterană. În acest context merită atenție și opinia lui D. Trenin, conform căreia Moscova, prin conflictul sirian, tinde să pună la îndoială hegemonia SUA pe arena internațională. Politica dusă de Rusia în această zonă este una abilă și denotă faptul că Moscova nu dorește schimbarea regimului Asad, întrucât acesta poate fi un precedent pentru un nou val de tulburări atât în interiorul Rusiei (Caucaz), cât și în fostele republici sovietice din Asia Centrală [8].

De asemenea, Moscova este conștientă de faptul că conflictul sirian este unul care la fel va cauza probleme Rusiei și în plan intern. Armamentul pregătit pentru războiul civil sirian, care numără peste 1000 de rachete, inclusiv bombe chimice, poate să ajungă în Caucaz. În cazul în care planul Kremlinului privind soluționarea conflictului are succes, prestigiul și influența Moscovei pe arena internațională vor fi fără precedent pentru noua istorie a Rusiei [15].

Un alt actor geopolitic, de majoră importanță pe arena internațională, sunt Statele Unite ale Americii, care la fel au interese geopolitice și geostrategice în Siria,

considerând deja un lucru principial victoria s-a în duelul cu Rusia. Logica SUA este simplă: întreaga activitate a luptătorilor insurgenți se încadrează în interesele comandanților acestora. Interesele comandanților acestor luptători se încadrează în interesele liderilor „opoziției". La rândul lor, interesele și acțiunile „opoziției" se înscriu în interesele elitelor din conducerea statelor precum Qatar, Arabia Saudită, Franța, Marea Britanie etc. Iar, în cele din urmă, interesele acestor state perfect se includ și reflectă interesele geopolitice și geostrategice ale SUA [2]. După cum spunea Wilhelm al II-lea, „Kaizerul conduce Prusia, Prusia conduce Germania, Germania conduce lumea". Iată așa și arată „matrioshka conflictului sirian în tabăra statelor occidentale, ostile regimului Asad", după cum subliniază Gadjiev. În această logică de idei, statele sus-menționate, și anume Qatarul, Arabia Saudită, Marea Britanie, Franța etc., care participă în politica și acțiunile de distrugere a Siriei, în mod obiectiv joacă rolul de instrument executoriu al intereselor SUA în regiune. Acest mecanism de executare, care include elitele statelor numite mai sus împreună cu o serie de lideri ai mișcării de rebeliune din Siria și reprezintă obiectul de control al SUA.

Unii cercetători consideră că SUA sunt interesate în crearea unei zone de haos permanent, dar controlat, în Orientul Apropiat. În primul rând, această stare este favorabilă SUA, în special din punct de vedere economic. Creând o astfel de zonă, SUA rezolvă simultan o serie de probleme [11].

1. În primul rând, în condițiile „haosului controlat", statele Orientului Apropiat sunt sortite declinului economic și cultural, fapt care se va reflecta asupra relațiilor Rusiei și Chinei cu statele Orientului Apropiat. Rusia și China sunt principalii concurenți geostrategici ai SUA în această zonă. Politica SUA față de Siria semnifică o lovitură indirectă asupra intereselor acestor doi giganți – Federația Rusă și China (unul politico-militar și în creștere economică; altul economico-militar cu ascensiune politică pe scara mondială). De asemenea, în interesul SUA este de a aduce la putere în Orientul Apropiat, ctitorit de ele, pe „Frații musulmani". Astfel, SUA percepe foarte bine faptul că această organizație este departe de a asigura stabilitatea și creșterea economică a regiunii, însă este destul de dură și capabilă de a-și menține puterea. Astfel, Washingtonul duce o politică dublă: pe de o parte – distruge potențialele centre de creștere economică în Orientul Apropiat (oferind întâietate sie și Israelului la nivel regional), iar pe de altă parte – lărgește regiunea „haosului controlat" [11].

2. În al doilea rând, regiunea „haosului controlat" poate fi „exportată" la granițele și chiar în interiorul Rusiei (în special în regiunile anterior problematice pentru Moscova – Cecenia, Ingușetia, Osetie de Nord etc.) și pentru China, fapt care la sigur nu va fi unul favorabil nici uneia dintre aceste două țări. La fel, unii specialiști, precum A. Kushnir din Centrul Informațional-Analitic „Cassad", consideră că SUA tind spre exportul acestor elemente de haos și în Europa, creând astfel o situație de instabilitate economică, politică și socială. Din istorie cunoaștem că „SUA crește atunci când Europa se scufundă în ruine". Siria și Iranul sunt „cuiele" stabilității în Orientul Apropiat, care stau în fața tendințelor SUA de a-și realiza planurile în privința Rusiei, Chinei și a unor state europene. Anume din această cauză SUA și tind să elimine regimul Asad în Siria. La fel, trebuie menționat faptul că proiectul politic al SUA în privința Orientului Apropiat este cu mult mai grandios decât cel francez în privința Siriei, în special. Franța este unul dintre cei mai aprigi aliați ai SUA în ceea ce ține de suportul ideii de înlăturare a regimului Asad.

3. În al treilea rând, o posibilă instabilitate (militară, economică, politică etc.) în Orientul Apropiat, Rusia, China, Europa poate influența favorabil economica americană [7]:

• Pe seama războiului și conflictelor armate pot fi făcuți bani destul de buni (mai ales că SUA deja au trecut prin aceasta pe parcursul Primului și celui de-al Doilea Război Mondial).

• În condițiile instabilității, cererea pentru hârtiile de valoare americane, precum și dolarul american vor crește, fapt care este atât de mult dorit de guvernul SUA în condițiile crizei actuale.

• Lichidând centrele de creștere economică în diferite regiuni ale lumii, SUA creează condiții mult mai prielnice pentru economia sa, care se ciocnește de mari greutăți în ultimii ani [7].

Debutul crizei siriene și diferența de opinii în ceea ce privește viitorul Siriei au provocat deteriorarea relațiilor bilaterale ruso-americane. Situația de față se compară cu un nou tip de "război rece" între Rusia și SUA [8]. Putin, în calitatea sa de fost agent KGB, este hotărât să refacă vechea sferă de influență a URSS în Orientul Mijlociu. Chiar dacă Kremlinul a fost acuzat de SUA că blochează orice tentativă de soluționare pașnică a conflictului din Siria, conducerea rusă nu și-a asumat responsabilitatea pentru crimele comise de regimul lui Asad. Folosirea armelor chimice de către dictatura siriană împotriva drepturilor omului și a dreptului internațional au determinat SUA să-și schimbe atitudinea și să ia în calcul pentru prima dată o intervenție militară împotriva regimului de la Damasc, deja motivând acest pas nu prin combaterea regimului Asad, pas care e condamnat de o mulțime de state precum Rusia, China etc., dar sub pretextul luptei contra ISIL, Statul Islamic, pe care Obama l-a declarat nici „stat", nici „islamic" [6].

Pentru a-și sprijini aliatul tradițional în zonă în fața unei intervenții militare iminente, Rusia a decis să negocieze cu SUA un acord de distrugere a armelor chimice siriene. În acest sens s-a încheiat protocolul de la Geneva, semnat de secretarul de stat John Kerry și ministrul de externe rus Serghei Lavrov [1]. Faptul că discuțiile s-au concentrat doar pe armele chimice siriene nu reprezintă o soluționare a crizei siriene. Într-un fel, Rusia a reușit să deturneze atenția SUA de la celelalte acțiuni grave ale regimului lui Bashar al-Asad. Acest aspect îi oferă lui Asad un avantaj temporar în operațiunile sale de înăbușire a protestelor antiguvernamentale. Putin profită de pe urma faptului că administrația Obama nu și-a conturat încă o strategie coerentă în ceea ce privește problema siriană. Soluționarea războiului civil din Siria ține și de bunele intenții pe care le promovează atât Rusia, cât și SUA. Nici propunerea SUA de a înarma rebelii sirieni nu poate constitui o soluție viabilă, atât timp cât nu se știe adevărata afiliere a acestor grupuri [4].

Ceea ce ține de conflictul din Ucraina, atunci acesta rămâne o temă destul de ambiguă, pentru că acesta a fost etichetat în mod diferit de către actorii implicați: operațiune antiteroristă, război civil, război interstatal, război de secesiune etc. Totodată, e foarte important să înțelegem tipul de război care decurge acum în Ucraina, pentru a evalua schimbarea modului în care sunt duse conflictele moderne. De exemplu, Crimeea a fost inclusă în componența Federației Ruse fără niciun foc de armă, iar în regiunea Donbass din estul Ucrainei, tendința acestora de a obține independența față de Kiev este întâmpinată dur și a dus la declanșarea unui adevărat război civil. E un nou tip de război, în care e dificil de apreciat care sunt adevăratele părți beligerante.

Astfel, aici la sigur nu putem vorbi de un război, pentru că însuși Kievul evită

astfel de formulări la nivel documentar-oficial, însă destul de liber declară conflictul dat drept un război în cadrul declarațiilor verbale făcute de liderii noii puteri din Kiev. Astfel, președintele Ucrainei declară „războiul de apărare a patriei din 2014". Acum P. Poroshenko amenință introducerea stării de război, însă tuturor le este clar că aceasta nu a avut loc mai înainte și nici nu va fi făcut acum. Pentru că scoaterea conflictului militar existent din formatul „operațiunii antiteroriste" în formatul unui război va duce la sistarea oricărui ajutor financiar, material Kievului. Sistarea multor contracte și acorduri semnate, ceea ce ține de legislația Federației Ruse, atunci aici intervenția rusă în Ucraina poate avea cel puțin două căi legale din punct de vedere al legislației ruse: fie prin mandatul Consiliului Federal, fie prin dislocarea rapidă a forțelor, care nu necesită mandat special. Inițial, Putin a mers pe prima cale, a apelat la Consiliul Federal, care, pe 1 martie, a luat decizia de a permite președintelui să utilizeze forțele armate în Ucraina. Însă, în cele din urmă, aceasta a fost abrogată. Și Rusia, cel mai degrabă, nu va urma scenariul din august 2008 acum. Cel puțin, până când Kievul păstrează statutul actual al operației. Rusia nu se va implica direct în apărarea celor care sunt declarați de Kiev teroriști, pe când cel mai degrabă va merge la aceasta, dacă Kievul ar recunoaște starea de război. Atunci Moscova va lua ușor rolul pacificatorului.

Poziția SUA față de Ucraina are un caracter geopolitic și geostrategic. Pe de o parte, Ucraina este considerată de administrația americană ca un factor de diminuare a influenței Rusiei în Europa Centrală și în Balcani și de aceea sprijină politica de independență a Ucrainei, iar pe de altă parte, SUA consideră Rusia încă o mare putere care poate afecta securitatea Occidentului și de aceea este necesară sprijinirea dezvoltării democratice a acesteia și continuarea cooperării cu Moscova în soluționarea problemelor vieții internaționale. În acest context, Guvernul SUA acordă sprijin financiar pentru susținerea reformelor economice atât în Rusia, cât și în Ucraina [2].

Dar în politica SUA există și o rezervă strategică, în cazul acutizării conflictelor ucrainene interne est – vest, care pot pune în pericol integritatea teritorială a țării. Analiștii americani susțin că un stat ucrainean lipsit de zonele de rusofoni ar fi mai omogen din punct de vedere politic și, în consecință, mai stabil. Este important ca o eventuală scindare a Ucrainei să se producă în mod pașnic, deoarece un război civil pe teritoriul acestui stat ar căpăta dimensiuni internaționale.

Cât ține de conflictul actual din Ucraina, atunci acesta își ia originile încă de la Summitul Parteneriatului Estic de la Vilnius din noiembrie 2013. Ca rezultat al refuzului de a semna Acordul de Asociere, Euromaidanul a reușit să aducă la putere un nou guvern, parlament și în cele din urmă un nou președinte – Petr Poroshenko. Ca rezultat, considerăm acestea ca fiind lovituri de stat, și nu revoluții. În Crimeea s-au declanșat acțiuni de protest în masă, care condamnau acțiunile din Kiev și cu atât mai mult rezultatul acestor acțiuni. La data de 11 martie, Consiliul Suprem al Republicii Autonome Crimeea a votat Declarația de Independență a Republicii Crimeea. Pe data de 16 martie a fost realizat un referendum republican, unde, în cele din urmă, a fost votată ieșirea Republicii Autonome Crimeea din componența Ucrainei, cu viitoarea perspectivă de aderare la Federația Rusă. Și, deja în data de 18 martie 2014, în baza Acordului de Aderare la Federație Rusă, Crimeea a devenit din nou parte a Federației Ruse.

Federația Rusă consideră „străinătatea apropiată" drept sferă de interese exclusivă,

fiind un element de continuitate în politica Moscovei din ultimele două secole. Cuprinderea Ucrainei în această sferă de interese este un pilon fundamental al menținerii capacității de influență a Rusiei în Europa Centrală și în Balcani. După dezmembrarea URSS, Moscova a folosit puternic pârghiile economice, politice, etnice și militare pentru refacerea relațiilor de subordonare noilor republici independente apărute în spațiul ex-sovietic. Rezultatul acestor eforturi s-a concretizat în crearea Comunității Statelor Independente (CSI) sub forma unei comunități economice, politice și de securitate, cuprinzând întregul spațiu sovietic, cu excepția statelor baltice.

În concepția Federației Ruse, NATO este o rămășiță a Războiului Rece, organizație care trebuia desființată odată cu Tratatul de la Varșovia, fiind în momentul de față o structură politico-militară internațională contestată. În Strategia securității naționale a Federației Ruse, NATO este un potențial „inamic", luat în calcul de strategii militari ruși, implicit țările membre NATO sunt considerate forțe adversare Rusiei. Totodată, obiectivul fundamental al acestei strategii este protejarea cetățeanului rus în interiorul țării (atacuri teroriste) și în exteriorul acesteia.

Caracteristica raporturilor ruso-ucrainene este imprimată de asigurarea securității naționale, luându-se în considerare faptul că Ucraina este stat independent, apărut după dezmembrarea URSS. În aceste condiții, Ucraina depinde economic de resursele energetice (în special gaze naturale și petrol) importate din Rusia, de ultimele rămășițe ale prezenței armatei rusești pe teritoriul Republicii Moldova și de existența unei importante minorități rusofone, în special în estul și sudul Ucrainei [17]. Încercările Ucrainei de a privi spre Vest sunt anihilate de relațiile tensionate cu Rusia cauzate de prezența arsenalului nuclear și a pretențiilor teritoriale ale Moscovei [14]. Statutul Rusiei de cea mai mare țară a fostei URSS, fostă putere colonială ce și-a pierdut periferia, exponentă a regimului comunist totalitar, încă nu consideră Ucraina un stat independent și acceptă cu greu ca celelalte state din CSI să nu se afle sub tutela Moscovei. Pe acest fond, relațiile Ucrainei cu Rusia sunt ambigue: pe de o parte, Kievul dorește să-și rezolve problemele interne și externe în mod independent, dar, în același timp, acceptă ca Moscova să joace un rol important pe plan mondial și ca lider în CSI și Europa de Est [9].

Astfel, ca și în tradițiile clasice ale Războiului Rece, astăzi putem fi martori exact ai aceleiași confruntări pe axa Moscova – Washington, în care prima dorește respectarea sa ca un important jucător în ascensiune pe arena internațională (și trebuie să recunoaștem că și nu fără motive serioase în acest sens), iar a doua încă există în iluzia hegemoniei sale în lume. Moscova acționează fiind susținută de partenerii săi internaționali, SUA acționează fiind susținută de sateliții săi internaționali. Ca rezultat, ambele conflicte analizate aici nu prezintă nimic altceva decât un *proxy war* după scenariul bine cunoscut al Războiului Rece.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. *Aspects of the conflict in Syria* // http://www.sipri.org/yearbook/2014/01 (accesat 21.04.2015).

2. *Next steps in Syria: A look at US Priorities and Interests* // https://www.americanprogress.org/wp-content/uploads/issues/2012/08/pdf/syria_priorities.pdf (accesat 09.04.2015).

3. Jonathan Ferguson & N. R. Jenzen-Jones, Raising Red Flags*: An Examination of Arms & Mu-*

nitions in the Ongoing Conflict in Ukraine, Research Report, nr. 3, 2014 // armamentresearch.com/Uploads/Research%20Report%20No.%203%20%20Raising%20Red%20Flags.pdf (accesat 12.04.2015).

4. *Syria: chronology of coverage* // http://topics.nytimes.com/top/news/international/countriesandterritories/syria/index.html (accesat 15.04.2015).

5. *Syria allies: Why Russia, Iran and China are standing by the regime* // edition.cnn.com/2013/08/29/world/meast/syria-iran-china-russia-supporters/ (accesat 14/04/2015).

6. Speech Excerpt: *Obama on ISIS strategy* // www.nytimes.com/video/world/middleeast/100000003107012/obama-on-the-strategy-against isis.html (accesat 9/04/2015).

7. *The conflict in Syria an assessment of US strategic interests* // www.newamerica.net/sites/newamerica.net/files/policydocs/Fishman_Iyengar_Syria_NAF.pdf (accesat 9.04.2015).

8. *The crisis in Syria* // http://www.responsibilitytoprotect.org/index.php/crises/crisis-in-syria (accesat 14.04.2015).

9. *The conflict in Ukraine: a historical perspective* // www.summer.harvard.edu/blog-news-events/conflict-ukraine-historical-perspective (accesat 3/03/2015).

10. *The crisis in Ukraine* // csis.org/program/pivot-points-crisis-ukraine (accesat 12.04.2015)

11. *The national interest by John. J. Mearsheimer* // mearsheimer.uchicago.edu/pdfs/America%20Unhinged.pdf (accesat 9.04.2015).

12. Jonathan Ferguson & N.R. Jenzen-Jones, Raising Red Flags: *An Examination of Arms & Munitions in the ongoing conflict in Ukraine*, Research Report, nr. 3 2014 // armamentresearch.com/Uploads/Research%20Report%20No.%203%20%20Raising%20Red%20Flags.pdf (accesat 12.04.2015).

13. Зачем России Сирия и Иран? // www.odnako.org/blogs/zachem-rossii-siriya-i-iran/ (accesat 18/04/2015).

14. Интересы России в Сирии // carnegie.ru/publications/?fa=55919 (accesat 12.04.2015).

15. Логика внешней политики Саудовской Аравии и интересы России // http://q99.it/EAnMRcp www.foreignpolicy.ru/analyses/logika-vneshney-politiki-saudovskoy-aravii-i-interesy-rossii/ (accesat 14.04.2015).

16. Профессор Гаджиев: Американская мотивация и интересы союзников в сирийской проблеме // http://gorchakovfund.ru/news/8186/ (accesat 14.04.2015).

17. Факторный анализ российско-украинских отношений // apolitcom.ru/9847.html (accesat 12.04.2015).

ASEMĂNĂRILE ȘI DEOSEBIRILE CONFLICTULUI TRANSNISTREAN ȘI A CELUI DIN ESTUL UCRAINEI

Andrei JITARI[1]

SIMILARITIES AND DIFFERENCES OF TRANSNISTREAN CONFLICT AND THOSE FROM EASTERN UKRAINE

Although it took place in different historical periods, the Transnistrian conflict and those from eastern Ukraine are the sacrifices of expansionist policy of the Russian leadership. Both conflicts will be fully regulated only if the Kremlin leaders will change their foreign policy and if Western countries will effectively support the modernization of Ukraine and Moldova in the process of integration into Euro-Atlantic structures.

Keywords: conflict, Transnistria, Ukraine, the collapse of the USSR, Russian Federation.

Conflictul transnistrean și cel din estul Ucrainei reprezintă niște **conflicte regionale de mică intensitate**, între care sunt numeroase similitudini, dar și deosebiri semnificative. Aceste deosebiri sunt dictate de următorii factori: **perioada diferită a desfășurării lor** (cel transnistrean – primăvara–vara anului 1992, iar cel din estul Ucrainei – primăvara 2014–iarna 2015); **de importanță** – conflictul transnistrean a avut și are o importanță regională, influențează situația din sud-vestul Ucrainei, din Romania și din Federația Rusă. Spre deosebire de acest conflict, cel din estul Ucrainei, pe tot parcursul desfășurării lui, a fost în centrul atenției **marilor puteri** ale Occidentului (UE și SUA) și Federației Ruse.

Conflictul transnistrean este similar unui șir de conflicte regionale din spațiul ex-sovietic din anii '90 (din Carabahul de Munte, Abhazia, Osetia de Sud, Caucazul de Nord). Toate aceste conflicte au contribuit la **destrămarea definitivă** a Uniunii Sovietice. Aceste conflicte regionale au avut un **numitor comun,** slăbiciunea factorului imperial (metropola). Slăbiciunea Moscovei era cauzată de înfrângerea ei în Războiul Rece (confruntarea cu Occidentul); criza social-economică gravă; ineficiența armatei sovietice și nedorința unei mari părți a populației Federației Ruse în menținerea acestui Monstru Imperial Sovietic.

Cu toate acestea, forțele imperiale ruse au fost în stare să organizeze o republică secesionistă în estul rusofon al Republicii Moldova, care a fost energic susținută militar (armata a paisprezecea și numeroși voluntari filoruși din tot spațiul ex-sovietic), economic și informațional în timpul confruntării cu autoritățile constituționale din vara anului 1992. Datorită faptului că în acest conflict regional s-a manifestat pentru prima dată **ideea imperială rusă (naționalismul velicorus),** anume pe malurile Nistrului s-au constituit **tehnologiile imperiale,** care au fost folosite de către Kremlin în alte zone ale spațiului ex-sovietic (inclusiv în Crimeea și Donbass). Ele sunt: folosirea populației rusofone din regiunile industriale ale unor state postsovietice pentru destabilizarea restului teritoriu și impunerea unor institute (cum ar fi federalizarea) sau includerea în niște structuri regionale exteritoriale (CSI sau Uniunea Vamală) totalmente dependente de factorii decizionali ruși, și ca urmare, stoparea

[1] *Andrei JITARI, doctor în științe istorice, lector superior la Universitatea Pedagogică din Tiraspol (cu sediul la Chișinău).*

integrării în structurile euroatlantice; a fost creată o internațională ultranaționalistă rusă (alcătuită estimativ din patru – cinci mii de participanți [1] (nucleul activ) – cazaci, activiști ai diferitor organizații naționaliste ruse, foști militari și securiști, care, fiind foarte mobili și bine organizați, s-au manifestat în tot spațiul fostei Uniuni (din Transnistria și până-în Insulele Kurile); au fost create tehnologii efective pentru consolidarea majorității populației Federației Ruse în jurul guvernanților țării, pentru refacerea imperiului de odinioară.

Aceste tehnologii imperiale sunt folosite la maximum după venirea la putere în Rusia a fostului colonel KGB – Vladimir Putin [2]. În anii '90, în perioada guvernării lui Boris Elțin și a unui șir de liberali orientați spre implementarea modelului occidental de reformare a economiei și a societății ruse, proiectul imperial era marginalizat, se realiza la periferia fostei Uniuni – Transnistria, Crimeea, Țările Baltice – și era prezent în discursurile unor oficiali în timpul unor crize internaționale majore (criza din Kosovo sau în procesul de extindere a NATO spre răsărit), însă n-a devenit un factor determinativ al politicii interne și externe a Moscovei.

Anume atunci (1993 – 1996), perioada maximei slăbiciuni a Federației Ruse, Occidentul trebuia să integreze spațiul ex-sovietic în cadrul structurilor lui social-economice, geopolitice și civilizaționale. Însă, cu regret, a învins gruparea de politicieni care era de părerea că riscurile (minusurile) primirii Ucrainei, Republicii Moldova și Georgiei în NATO și UE sunt mai mari decât atuurile (plusurile) integrării lor. Acești politicieni și politologi (mai ales din Europa de Vest) susțin că aceste teritorii nu sunt existențiale pentru Occident.

Cel mai pregnant politica lor a fost vizibilă în timpul summitului NATO din București (2008), când liderii Germaniei și Franței au refuzat, în mod categoric, includerea Ucrainei și Georgiei în această organizație influentă. Prin aceasta guvernanții ruși au obținut o cale liberă pentru refacerea proiectului lor imperial. Imediat după terminarea summitului de la București a izbucnit războiul ruso-georgian din Osetia de Sud. Cu toate că au fost expuse numeroase critici în Occident (asemănător cu evenimentele din Cehoslovacia 1968), nu au fost realizate anumite acțiuni eficiente împotriva agresorului rus.

Moscova, devenind din ce în ce mai inexorabilă și dispunând de resurse financiare importante (din exportul de hidrocarburi spre UE), a reușit să-și modernizeze armata și structurile de securitate, care au devenit foarte mobile și operative, lucru pe care l-au demonstrat în timpul confruntărilor din Donbass [3].

Kremlinul dorește să controleze Ucraina și Republica Moldova, în primul rând din punct de vedere **geopolitic**. Importanța factorului geopolitic este explicată de majoritatea experților ruși prin următorul argument: până în anul 1991 (destrămarea URSS), linia care separa Rusia sovietică de Occident trecea prin RDG, Cehoslovacia, Iugoslavia și Bulgaria – la o distanță de 500 – 800 km de granițele țării. După destrămarea Uniunii Sovietice, Rusia (în calitate de moștenitoare oficială a ei) și-a pierdut aproape toată influența în Europa de Est, a avut loc lichidarea Pactului de la Varșovia (majoritatea membrilor lui au fost incluși în NATO) și ca urmare a avut loc stabilirea unei noi linii de separare strategică, care este intermitentă regiunea – Kaliningrad – granița de vest a Republicii Belarus – Transnistria (unde staționează importante forțe militare ale Federației Ruse) – Sevastopol (Crimeea).

Dacă în anii 2008–2009 Ucraina ar fi devenit membră a NATO (sub patronajul Washingtonului), balanța de forțe ar fi fost modificată, în detrimentul Moscovei. Baza maritimă din Sevastopol ar fi fost lichidată, iar Transnistria, fiind înconjurată de bazele NATO și-ar fi pierdut importanța ei strategi-

că pentru Rusia. Distanța dintre granițele de est ale Ucrainei (unde ar fi fost stabilite sisteme militare americane) până la Moscova ar fi fost de numai 500 km, slăbind la maximum importanța geopolitică a Federației Ruse [4]. Însă Kremlinul a făcut tot posibilul pentru ca aceste planuri să nu fie realizate [5].

După anexarea rapidă a Crimeii în primăvara anului 2014, Federația Rusă a purces la destabilizarea regiunilor estice și sud-estice ale Ucrainei. Instabilitatea și nefuncționalitatea structurilor de stat ucrainene, în primele luni post-revoluționare, a favorizat izbucnirea unor proteste masive împotriva noilor autorități. Cele mai masive proteste au avut loc în Donbass, Harkov și Odesa. S-a protestat împotriva anulării legii „limbilor regionale", adoptate în timpul guvernării președintelui Ianukovici și care favoriza populația rusofonă din aceste regiuni [6]. Cu toate că guvernanții (deputații) din Kiev au modificat legislația lingvistică, protestele au continuat, fiind propusă **federalizarea țării** (în care ar fi existat dreptul la secesiune a unor regiuni din Ucraina) [7].

În primăvara anului 2014, conducătorii Federației Ruse erau încrezuți ca statul ucrainean este atât de nefuncțional (iar anexarea Crimeii confirma această părere) încât va fi destul de ușor de a crea un nou stat în sud-vestul și estul acestei țări – **Noua Rusie (Новороссия)**, totalmente dependentă de interesele Moscovei.

Au fost organizate numeroase acțiuni antistatale în aceste regiuni, care s-au soldat cu preluarea de către forțele filoruse a sediilor administrațiilor regionale și arborarea steagurilor Rusiei pe principalele instituții de stat.

După exemplul Crimeii, protestatarii rusofoni erau încrezuți că aceste regiuni vor fi incluse în componența Federației Ruse. Însă autoritățile ruse aveau alte planuri privitor la aceste teritorii – crearea **Transnistriei nr. 2 (ПМР-2)** [8].

Spre deosebire de Crimeea (un teritoriu cu doar 2,5 mil. de locuitori), aceste teritorii erau prea mari, necesitând niște investiții de sute și sute de miliarde de dolari; reacția Occidentului ar fi fost foarte critică împotriva acestor planuri, încât Rusia risca să fie complet izolată pe plan internațional.

Politicienii ruși au greșit – majoritatea populației din aceste regiuni ale Ucrainei nu a susținut planurile de secesiune, iar arestarea a sute de activiști proruși (unii – originari din Transnistria) a stopat protestele în majoritatea acestor teritorii (Harkov, Odesa, Zaporojie).

Numai în Donbass ele au continuat. După exemplul Transnistriei, a fost organizat un referendum pe data de 16 mai 2014, pentru a rupe aceste teritorii din componența Ucrainei. Ca urmare, a început **transnistrizarea** Donbassului. Subliniem că, precum autoritățile moldovene în anii 1990–1991, guvernanții ucraineni, în primăvara anului 2014, n-au întreprins acțiuni în forță pentru lichidarea acestor structuri neconstituționale din estul țării. Anume în această perioadă separatiștii rusofoni nu aveau încă structuri militare și de securitate solide; ajutorul venit din Rusia nu era atât de amplu și complex. Kievul, precum și Chișinăul în anii '90 a comis aceeași greșeală strategică – a încercat să reglementeze acest conflict prin metode pașnice, prin tratative politice – acordându-le o autonomie locală lărgită [9].

Problema consta în aceea că pe separatiștii din Donbass, precum și pe cei transnistreni, nu-i mai aranjau aceste cedări. La sugestia Moscovei, ei insistau să li se acorde statutul de regiune federală în componența Ucrainei – cerință respinsă cu vehemență de autoritățile centrale [10].

Au fost înființate așa-numite republici separatiste – Republica Populara Donețk și Republica Populară Lugansk, care s-au unit în luna iunie 2014, creând Republica Novorusia.

În acordul de constituire a acestor republici neconstituționale se specifica propunerea că orice regiune din Ucraina are

dreptul să pregătească niște referendumuri asemănătoare și să adere la Novorusia. Separatiștii au fost masiv susținuți din Federația Rusă, de către milițiibine înarmate și organizate în frunte cu cetățeanul rus Strelkov-Girkin (care a devenit ministrul apărării „noului stat") [11].

În scurt timp (o lună și jumătate) voluntarii veniți din Rusia și separatiștii locali au reușit să organizeze o armată de 2–3 mii de ostași experimentați și motivați. Pentru consolidarea instituțiilor separatiste, structurile de securitate ruse au reușit să deplaseze în Donbass câteva grupe de securiști transnistreni în frunte cu generalul Antiufeev. Experiența lui din Letonia și Republica Moldova a contribuit la creșterea eficienței structurilor militare separatiste [12].

Menționăm că Donbassul separatist, în comparație cu Transnistria, a fost avantajat prin câteva momente obiective: spre deosebire de republica separatistă din estul Moldovei (500 mii de locuitori), Donbassul (în anul 2014) avea 6,5 mil. de locuitori; potențialul economic (industrial) dintre ambele republici secesioniste este incomparabil – Donbassul avea multe ramuri industriale prospere (industria metalurgică, industria chimică, o agricultură eficientă), care erau de mult integrate în structura economică a Federației Ruse. Spre deosebire de Donbass, Transnistria, în decursul a 20 de ani și-a pierdut în mare măsură potențialul industrial și agricol. Aceasta se explică prin faptul că Donbassul se află la granița cu Rusia, iar Transnistria este situată la peste 800 km de teritoriul rus. Economia Tiraspolului depinde mai mult de piețele de desfacere din Ucraina, Republica Moldova și UE și numai 16% din mărfuri sunt exportate în Federația Rusă (Donbassul exporta 62% din mărfuri) [13].

Numai după ce separatiștii rusofoni din Donbass (precum și cei din Transnistria) au creat forțele lor militare și statale, Kievul a întreprins acțiuni energice pentru restabilirea „ordinii constituționale" din estul țării. Cu toate acțiunile întreprinse prin implicarea forțelor militare ruse de partea separatiștilor, nu s-a reușit lichidarea secesioniștilor [14].

În lunile iulie–septembrie 2014, separatiștii transnistreni au avut mari speranțe că forțele militare ucrainene vor fi învinse în confruntările din Donbass; conflictul se va extinde și în alte regiuni din sud-estul Ucrainei – prin aceasta ar fi început procesul de destrămare a țării vecine. Această aspirație se explică prin faptul că **dispariția Ucrainei** a fost și este o condiție de bază pentru independența statală a „RMN". Încă în luna aprilie 2014, Tiraspolul a adresat Dumei de Stat a Federației Ruse o cerință oficială de recunoaștere [15].

Cu toate că Duma de Stat a susținut cerințele independente transnistrene, ea nu a recunoscut-o (precum Osetia de Sud și Abhazia în vara anului 2008), nu era momentul prielnic. Guvernanții ruși erau de părere că pentru recunoașterea „RMN" trebuie să fie îndeplinite încă două condiții: integrarea europeană a Republicii Moldova trebuie să devină ireversibilă; politicienii din Chișinău trebuie să purceadă la revizuirea definitivă a consecințelor pactului Molotov-Ribbentrop și prin urmare – schimbarea statutului internațional al republicii [16].

Deși Transnistria n-a fost recunoscută oficial de către Rusia, Kremlinul a folosit teritoriul ei pentru eventualitatea extinderii Novorusiei spre gurile Dunării: au fost efectuate un șir de antrenamente în poligoanele „RMN", pentru pregătirea unor unități speciale GRU (1600 de ostași) [17], care trebuiau să preia sub controlul lor obiectivele strategice din regiunea Odesa (inclusiv granița ucraineano-română); în primăvara anului 2014, aproximativ 50–70 de agenți din Republica Moldova (persoane cu funcții importante în structurile de ordine și în diverse organe de stat s-au deplasat la Tiraspol pentru a primi noi instrucțiuni în cazul schimbării situației regionale.

Însă factorul transnistrean n-a fost folosit pe deplin de Moscova nici în vara anului 2014, dar nici în iarna anului 2015. Se preconizează că această enclavă rusofonă v-a fi revigorată numai după destabilizarea și haotizarea deplină a Ucrainei și a Republicii Moldova.

Procesul de reglementare a conflictului din estul Ucrainei a fost foarte asemănător cu cel transnistrean. În ambele cazuri, reglementarea a fost posibilă numai cu suportul unor actori internaționali importanți – în cazul conflictului transnistrean a fost folosit un format patrulateral (Ucraina, Rusia, Romania și Republica Moldova), în cazul conflictului din estul Ucrainei, de asemenea, a fost propus un format patrulateral, dar cu un statut net superior celui din 1992 (Germania, Franța, Rusia și Ucraina).

La 7 aprilie 1992, la Chișinău a fost lansată o **Declarație,** care prevedea realizarea unui complex de măsuri pentru stoparea conflictului transnistrean, fiind foarte asemănătoare cu **înțelegerile de la Minsk** (februarie 2015) – pentru reglementarea conflictului din estul Ucrainei (în unele pasaje, „înțelegerile" repetă ad litteram declarația de la Chișinău).

În ambele documente se vorbește despre necesitatea încetării focului între participanții la conflict, fiind stabilită chiar ziua și ora fixă. În declarația de la Chișinău se menționa despre „separarea formațiunilor militare implicate în conflict" [19], iar în înțelegerile de la Minsk se menționa despre „necesitatea evacuării armamentului greu la o distanță care nu ar permite folosirea lui" [20].

În înțelegerile de la Minsk se sublinia „necesitatea retragerii tuturor formațiunilor, mercenarilor și a tehnicii militare străine din teritoriul Ucrainei" [21], iar în declarația de la Chișinău se stipula „inadmisibilitatea tranzitării zonei de conflict de către formațiuni militare, armamentului și tehnicii militare din străinătate" [22] și se insista privitor la necesitatea „reîntoarcerii în patrie a cetățenilor străini care au participat la acest conflict" [23] .

În ambele documente se preconiza crearea unor condiții necesare pentru acordarea de ajutoare umanitare; pentru monitorizarea situației în zona de conflict și înființarea unui organ special pentru a urmări realizarea înțelegerilor adoptate: în cazul conflictului transnistrean a fost înființată **comisia comuna de control** (Rusia, Ucraina, Republica Moldova, Transnistria), iar în cazul conflictului din estul Ucrainei – **Grupul de contact trilateral** (OSCE, Ucraina, Rusia și reprezentanții RPD și RPL). Neajunsul ambelor documente constă în aceea că înțelegerile privind încetarea focurilor nu au fost întărite de un mecanism de garanție.

Reglementarea deplină a ambelor conflicte va depinde de realizarea a două condiții de bază: plecarea de la putere a lui V. Putin și a echipei lui și ca urmare stoparea proiectului imperial rus; de integrarea reală a Republicii Moldova și a Ucrainei în structurile euroatlantice. Fără îndeplinirea acestor condiții, ambele conflicte vor fi oricând revigorate.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE ȘI NOTE:

1. Acești membri ai internaționalei ultranaționaliste ruse sunt cetățeni ai multor state (inclusiv UE), însă fiind dirijați din structurile de stat din Federația Rusă reprezintă un real pericol pentru toate statele ex-sovietice (inclusiv pentru Bielorusia și Kazahstan).

2. Precizăm că proiectul imperial rus a început să fie intens implementat de Moscova după revenirea lui V. Putin în postul de președinte al Federației Ruse în anul 2011.

3. Vezi „Brothers Armed: Military Aspects of the Crisis in Ukraine", 2015 – cea mai solidă sursă informațională despre aspectul militar al conflictului din estul Ucrainei.

4. В. Фадеев. Исключение исключительности. // *Эксперт*, №35, 2014, с. 13 – 14.

5. Kremlinul a cerut de la Occident (în primul rând UE), în timpul convorbirilor de la Minsk (februarie 2015), ca Kievul să nu fie primit în structurile euroatlantice de securitate. Statutul de neutralitate pe care îl au Ucraina și Republica Moldova nu asigură integritatea teritorială a acestor state postsovietice.

6. Legea privind funcționarea limbilor regionale a fost adoptată de Rada Supremă în iulie 2012 și prevedea: în regiunile unde populația neucraineană (minoritățile etnice) constituiau nu mai puțin de 10% din numărul total de locuitori se permitea folosirea limbilor naționale în administrația locală, în învățământ, mass-media locale, în paralel cu limba oficială de stat – cea ucraineană. Cu toate că politicienii și mass-media din Federația Rusă au criticat această lege (deoarece insistau asupra acordării limbii ruse a statului de a doua limbă de stat), a permis rusofonilor din estul și sud-vestul Ucrainei sa-și păstreze specificul lor lingvistic.

7. Această cerință nu a prezentat ceva nou pentru autoritățile ucrainene, deoarece, după primul Maidan (2004), de asemenea au fost organizate proteste în estul și sud-estul Ucrainei, fiind propus proiectul înființării unei republici independente cu capitala la Harkov. Numai acțiunile energice ale organelor de securitate ucrainene (SBU) și refuzul conducătorilor regiunii Harkov de a intra în această „republică" au stopat secesiunea țării.

8. Termenul de „Transnistria 2" a fost lansat de săptămânalul moscovit *Vlasti*, В. Соловьев, Н. Пахольницкий. *Приднестровский напев. Поможет ли опыт Тирасполя Донецку и Луганску.* // *Власть*, №. 29, 2014, с. 9.

9. Primul-ministru A. Iațeniuk a întreprins o vizită la Donețk în primăvara 2014, precum liderul moldovean M. Snegur a vizitat Tiraspolul în anii 1990–1991, încercând cu disperare să aplaneze protestele rusofonilor din estul țării. Ambele vizite au suferit un eșec lamentabil.

10. Autoritățile ucrainene propun decentralizarea puterii de stat – regiunile vor avea mai multe drepturi pentru o autoguvernare mai eficientă decât sistemul actual centralizat.

11. În toate conflictele regionale din spațiile ex-sovietice și ex-iugoslave au apărut numeroși aventurieri, extremiști de dreapta și de stânga, criminali, care, fiind susținuți de serviciile secrete și de mass-media, au devenit niște figuri importante nu numai în zonele de conflict, dar influențau procesul politic din țările de unde au venit (ora lor de vârf). După reglementarea acestor conflicte, majoritatea liderilor militari au fost marginalizați (inclusiv arestați) sau au devenit oameni de afaceri.

12. Nu se cunoaște numărul exact de "specialiști" transnistreni, care s-au deplasat prin canalele FSB-ului în Donbass. Estimativ au plecat de la Tiraspol 70-100 de persoane.

13. В. Соловьев, Н. Пахольницкий. Приднестровский напев. *Поможет ли опыт Тирасполя Донецку и Луганску.* // *Власть,* №. 29, 2014, с. 15 – 16.

14. După ce milițiile lui Strilkov-Girkin au fost învinse în confruntările de la Slaveansk și Kramatorsk (iulie 2014), trupele regulate ucrainene au reușit la începutul lunii august să blocheze principalele forțe de rezistență ale separatiștilor în Donețk și Lugansk. Numai după implicarea directă a trupelor regulate ruse (aproximativ 11-12 mii de parașutiști și tanchiști bine instruiți), separatiștii rusofoni au început să câștige confruntările cu Kievul.

15. V. Basiul. *Transnistria cere alipirea la Federația Rusă* // *Adevărul*, nr 72, 2014, p. 2 – 3.

16. Г. Мирзаян. *Часть русского мира* // *Эксперт*, № 35, 2014, p. 33.

17. V. Vasiliu. *Câți militari ruși se află pe teritoriul Republicii Moldova* // *Jurnal de Chișinău*, nr. 23, 2014, p. 2.

18. S. Coropcianu. *Securiștii ruși din Republica Moldova, gata să intervină în Ucraina* // *Jurnal de Chișinău,* nr. 26, 2014, p. 3.

19. *Declarația privind reglementarea conflictului transnistrean* // *Moldova Suverană*, nr. 52 , p. 2.

20. *Минск и соглашение*. Документ. // *Независимая Газета*, № 38, 2015, с. 3.

21. Ibidem.

22. *Declarația privind reglementarea conflictului transnistrean* // *Moldova Suverană*, nr. 52, p. 3.

23. Ibidem.

„RĂZBOIUL HIBRID" ÎNTRE ISTORIE ȘI ACTUALITATE

Iurie GÎRNEȚ[1]

"HYBRID WAR" BETWEEN HISTORY AND ACTUALITY

This article tries to give an explanation of such a phenomenon as "hybrid war". What is the "hybrid war" that today is being talked about so much, after which some states review their doctrines or strategies. Is it a new kind of war that we have to worry about or it is a strategic action concept promoted today by the major geopolitical actors in their areas of interest.

Keywords: hybrid war, arms, history, actuality.

În prezent societatea noastră tot mai des vorbește despre război, iar războiul a devenit un subiect de discuție la ordinea zilei în multe familii, colective, organizații, instituții etc. Război vedem la televizor, prin reviste și ziare și când facem o trimitere în istorie, ne aducem aminte de perioada dintre cele două războaie mondiale, atunci când omenirea nu și-a revenit după un război distrugător și se pregătea de altul. Oare se va repeta iarăși istoria sub același scenariu, oare va reveni iarăși omenirea la lupta armată pentru a-și îndeplini diferite ambiții geopolitice.

În perioada postbelică, războiul a fost botezat diferit, spunându-i-se război nuclear, război asimetric, război disimetric etc., iar astăzi, când Ucraina duce un război decisiv pentru existența sa, a mai apărut și un alt nume al războiului – „războiul hibrid". Ce este totuși „războiul hibrid", despre care astăzi se vorbește atât de mult, când unele state își revăd doctrinele sau strategiile? Este oare un alt tip de război, care trebuie să ne îngrijoreze pe toți, mai ales pe noi, militarii, sau este totuși un joc de cuvinte, care a avut menirea să justifice incompetența conducerii politice și militare a unor state care nu au putut face față unor situații strategice complexe.

În acest articol, voi încerca să determin ce schimbări s-au produs în fenomenul războiului, care a dus la rebotezarea lui ca „război hibrid". Fiind un specialist militar, am încercat să supun analizei mai detaliate determinanta cea mai violentă a războiului, și anume lupta armată. Reieșind din faptul că lupta armată se desfășoară diferit la nivelul strategic, operativ și tactic, voi încerca să analizez în parte fiecare nivel.

Deci voi începe cu cel mai înalt nivel de conducere a războiului, cu strategia. Din definiții cunoaștem că strategia este arta de utilizare a instrumentelor puterii naționale pentru a asigura atingerea obiectivelor stabilite de către politică. Deci din definiție reiese că strategia este ca un instrument al politicii pentru realizarea obiectivelor propuse. Pentru realizarea obiectivelor stabilite de către politică, strategia va pune în aplicare instrumentele puterii avute la dispoziție, și anume instrumentul informațional, instrumentul diplomatic, instrumentul economic și instrumentul militar, iar de arta aplicării lor vor depinde și rezultatele în realizarea obiectivelor politice.

Revenind la „războiul hibrid" și semnificația lui, din literatura de specialitate occidentală înțelegem că „războiul hibrid" este o noțiune care se referă la o arie extinsă

[1] *Iurie GÎRNEȚ, colonel, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun".*

de acțiuni ostile, în care forta militară reprezintă doar o mică parte, și care sunt executate în concertare, ca parte a unei strategii flexibile, cu obiective pe termen lung.

În mijloacele de informare în masă de limba rusă găsim că „războiul hibrid" este o strategie militară care combină un război convențional, un război mic și un război cibernetic. Într-o altă sursă găsim că în „războiul hibrid" acțiunile se duc primordial în spațiul informațional, iar cel ce va controla acest spațiu va obține victoria.

Definițiile de mai sus au fost formulate în urma ultimelor evenimente militare produse în Ucraina, unde se vede clar că în fenomenul dat a fost mult mai vizibilă aplicarea instrumentului informațional al puterii și s-a creat senzația unei schimbari atât în arta războiului, cât și în arta militară. Este oare un element de noutate aplicarea mai masivă a instrumentului informațional al puterii pentru atingerea obiectivelor politice sau nu? Nu, nu este așa. În istorie sunt multe cazuri când prin aplicarea reușită a instumentului informațional s-au obținut niște rezultate remarcabile atât la nivelul războiului, cât și la nivelul luptei armate. Ca exemplu poate servi anexarea regiunii Sudet în 1938, iar mai apoi ocuparea întregii Cehoslovacii de către Germania nazistă, unde prin acțiuni propagandistice masive în combinație cu revoltele populației germane majoritate din zonă s-a reușit anexarea unei regiuni fără să se deschidă un foc de armă. Este un rezultat strategic remarcabil, asemănător cu cel din Crimeea din anul 2014, cu o simplă deosebire că, în ultimul caz, au fost folosite mai multe mijloace pentru desfășurarea reușită a războiului informațional (televiziune, internet etc.). Alte evenimente din istorie, asemănătoare cu războiul din regiunile de est ale Ucrainei din anul curent, pot fi: războaiele din Coreea (1950–1953), Vietnam (1957–1975) și conflictul militar sovieto-afghan (1979–1989), unde forțele insurgente au fost sprijinite econimic, militar și informațional de către marile puteri cu interese geopolitice în regiunile respective.

Din cele relatate se vede clar că, în evenimentele militare desfășurate în Ucraina, nu s-a produs nici o schimbare în arta strategică, deci războiul a rămas același fenomen social cu un caracter puternic distructiv, iar ceea ce astăzi este numit „război hibrid" este un concept sau, mai bine zis, un plan strategic de acțiune într-un conflict armat sau război.

Și la nivel strategic militar nu s-a produs nici o schimbare semnificativă, rămânând aceleași principii de aplicare a forțelor armate în etapa militară a războiului. Succele sau insuccesele militare înregistrate în acțiunile militare ale vecinilor noștri nu sunt rezultatul unor mutații în desfășurarea luptei armate, ci rezultatul aplicării reușite sau mai puțin reușite a instrumentelor strategiei militare.

În prezent, mulți specialiști militari, fiind sub influența rezultatelor reușite ale armatei americane în războaiele din Golf, prezic tot mai des schimbări în ducerea luptei armate, afirmând că lupta armată nu se va mai duce pe fronturi lungi, nu va mai fi nevoie de armate în masă, iar acțiunile militare în tranșee au rămas în istorie. Lupta armată se va duce cu forțe mici, mobile, pe anumite direcții îndreptate spre anumite obiective importante. Da, sunt de acord cu colegii mei, doar atunci când este vorba despre acțiuni militare asimetrice, între o forță puternic tehnologizată, cum este și a fost armata SUA, și o forță slabă, tehnologic depășită, cum a fost armata irakiană. Dar cu totul altceva se întâmplă atunci când se lovesc două forțe relativ egale, cu același potențial militar. În cazul dat, în lupta armată se aplică aceleași principii și procedee ca și acum 50-60 de ani, iar acțiunile militare iarăși revin la aceleași poziții, și

statele cu mai puține posibilități de tehnologizare încearcă să-și mențină sau să-și mărească potențialul militar, mărind numărul de efective, revenind la aceleași armate în masă. Dacă revenim iarăși la Ucraina, s-a văzut clar că dacă, la începutul războiului, acțiunile militare aveau un caracter de manevră din ambele părți, se duceau pe anumite direcții, atunci spre sfârșitul anului 2014 acțiunile militare au căpătat un caracter static, de poziție, ajungând ca și 100 de ani în urmă, în Primul Război Mondial, ca soldații din ambele tabere să ierneze în tranșee.

Și, în fine, făcând un bilanț al analizei componentei strategice a luptei armate, am ajuns la concluzia că la nivelul dat nu s-a produs nici o schimbare semnificativă. În acțiunile botezate ca „războaie hibrid" s-a aplicat mai intensiv, pe lângă lupta armată, instrumentul informațional, ceea ce a produs senzația unei schimbări.

Astăzi, sub acoperirea conceptului de „război hibrid", unii specialiști militari tot mai des promovează ideea că și la nivelul operativ al luptei armate s-au produs schimbări radicale. Pentru a se argumenta fenomenul dat, se face tot mai des trimitere, la fel ca și la nivelul strategic, la evenimentele care s-au produs și se mai desfășoară în Ucraina. Ce este drept, nici într-o sursă nu se poate găsi o anumită argumentare a schimbărilor prognozate la nivel operativ, vorbindu-se numai la general. Ca să vedem dacă s-au produs sau nu acele schimbări la nivel operativ, trebuie să supunem analizei factorii determinanți ai nivelului dat, și anume: structura grupărilor de forțe de nivel operativ ale forțelor proprii și ale adversarului; zone de operații; direcții de operații; obiective de nivel operativ existente, și nu în ultimul rând, sistemele de armament cu efect operativ. Aș prefera să scriu despre primul factor determinant – structura grupărilor de forțe – pentru că astăzi, când se vorbește despre schimbări, se are în vedere mai mult schimbarea acestui factor. Se cunoaște că, la nivelul operativ al luptei armate, grupările de forțe au o structură flexibilă și se formează în funcție de obiectivul stabilit de caracteristicile zonei de operații etc. În urma desfășurării operațiilor militare în perioada celui de-al Doilea Război Mondial s-au stabilit principii și reguli clare de formare a grupărilor de forțe operative, de aplicare a genurilor de arme și categoriilor de forțe în operații. Aceleași principii și reguli au fost aplicate și în perioada postbelică, iar atunci când au fost aplicate corect au fost obținute rezultate remarcabile. Drept exemplu pot servi acele două razboaie din Irak de la sfârșitul secolului XX–începutul secolului XXI, unde aplicarea corectă a principiilor și regulilor artei operative au dus la obținerea unor rezultate excelente pentru coaliția multinațională. În războiul de astăzi din Ucraina, lupta armată la nivel operativ se desfășoară cu abateri grave de la cerințele artei operative. Aceste abateri se referă îndeosebi atât la structura grupărilor de forțe de nivel operativ, cât și la aplicarea în operații a categoriilor de forțe și a genurilor de arme. Drept rezultat, lupta armată a căpătat un caracter de durată, obiectivele operative stabilite de ambele parți nu sunt realizate, pierderile de vieți omenești sunt grozav de mari și ca finalitate ambii adversari și-au băgat trupele în tranșee, ca și 100 de ani în urmă, și toate tentativele desfășurării unor operații ofensive s-au terminat nereușit.

În fine, referitor la nivelul operativ al luptei, putem conchide că numai o mică abatere de la regulile și principiile artei operative, care se manifestă prin aplicarea incorectă a principiilor de formare a grupărilor de forțe, a principiilor de întrebuințare a lor în operație, au dus la obținerea unor rezultate militare negative, creând senzația unor mutații la acest nivel al artei militare.

Nivelul tactic al luptei armate este cel mai mic și cel mai dinamic nivel al artei militare. Ca să vedem dacă s-au produs schimbări la nivelul tactic, în ultimii 20 de ani, la fel ca și la nivelul operativ, este necesar de analizat principalii factori determinați ai acestui nivel. Istoria ne arată că, din toți factorii determinanți, anume factorul dezvoltării armamentului și tehnicii militare a produs cele mai mari schimbări în tactică. Dacă în secolele XVII-XIX, până la apariția armelor de foc cu tragere automată, în armatele de atunci era aplicată tactica liniară, iar mai târziu tactica coloanelor și liniilor de trăgători, la sfârșitul secolului XIX – începutul secolului XX, odată cu apariția armelor de foc automate, tactica se modifică substanțial și duce la apariția tacticii lanțurilor de trăgători, aplicată până în prezent. Făcând această analiză, mă întreb: a apărut oare pe câmpul de luptă, în ultimii 20–30 de ani, un așa sistem de armament care să producă schimbări radicale în tactică? Nu, nu a apărut. Faptul că pe câmpul de luptă au apărut sisteme de armament care lovesc cu înaltă precizie, că pe câmpul de luptă au apărut sisteme sofisticate de comandă și control nu a produs schimbări esențiale la nivelul tactic al luptei armate, producând numai anumite ajustări cu referire la ceea ce exista deja din războaiele trecute.

Și, în fine, evenimentele actuale care au loc în Ucraina nu au produs nici o mutație în fenomenul războiului. Războiul a rămas să fie, cum o spunea și Carl von Clausewitz acum 184 de ani, o continuare a politicii prin mijloace violente. Noțiunea de „război hibrid", atât de frecvent promovată astăzi, rămâne a fi un procedeu de acțiune strategică mai vechi, reactivat astăzi de anumiți actori geopolitici în scopul atingerii unor obiective geostrategice în zonele sale de interes. Lupta armată, la fel ca și celelalte componente ale războiului, a rămas aceeași și se desfășoară după aceleași legi și principii existente până acum la toate cele trei nivele: strategic, operativ și tactic.

BIBLIOGRAFIE:

1. Herve Coutau-Begari, *Tratat de strategie*, București, 2006.
2. Liddell Hart, *Strategia. Acțiuni indirecte*, București, Editura Militară,1973.
3. Clausewitz, *Despre război*, București, Editura Militară, 1982.
4. Brzezinski Zbigniew, *Marea tablă de șah*, București, Editura Univers Enciclopedic. 2005.
5. Baylis John, James J. Wirtz, Colin S. Gray, *Strategy*, Editura OXFORD, 2007.
6. A. Reader, *Strategic studies*.
7. http://www.hotnews.ro/, (accesat: 03.01.2015).
8. http://aillarionov.livejournal.com/, (accesat: 29.12.2014).
9. Xenofontov Ion, *Războiul din Afghanistan în memoria participanților din Republica Moldova (1979–1989). Realitate istorică și imaginar social*. Iași, Editura LUMEN, 2010.
10. Xenofontov Ion, *Războiul sovieto-afghan. Studiu de istorie verbală. Percepții. Documente*. Iași, Editura LUMEN, 2011.

„RĂZBOIUL HIBRID". UNELE CONSIDERAȚIUNI

Svetlana CEBOTARI[1]

"THE HYBRID WAR". SOME CONSIDERATIONS

At an interval of approximately 25 years after the end of Cold War and the collapse of the Soviet Union, the Russian Federation tried to re-establish its hegemony in the Post Soviet spaces. Since 2000, the Russian policy has become offensive for reinstating the status of power in its near neighbourhood as a Russian sphere of influence. The new forms of government from the Community of Independent States (CSI) in particular those from Republic of Moldova, Georgia, Ukraine represent a threat to its security as well as an obstacle to its hegemonic tendencies. In this way many researchers consider that Putin's leadership is like a geostrategic" revenge of Moscow" on international arena, whose aim is to restore Russian influence in the world. As a result of Ukrainian crisis, in the specialized literature, and also in politicians' speeches, polemologists and scientists more and more the concept of hybrid war is used.

This article emphasizes the main approaches and features of the phenomenon "hybrid war". Also, the author subjects to analysis hybrid threats to international security as well as state.

Keywords: unconventional war, irregular war, compound war, compound war, "hybrid war", strategy, geopolitical interest, geostrategic interests, the interest sphere, conflict.

La un interval de aproximativ 25 ani de la sfârșitul Războiului Rece și colapsul fostei URSS, Federația Rusă, în calitate de descendentă a acesteia, încearcă să-și restabilească statutul de mare putere. Începând cu anii 2000, Rusia relansează o politică ofensivă pentru a-și restabili statutul de putere în spațiul din „vecinătatea apropiată", care rămâne a fi o zonă în care Federația Rusă manifestă interese geostrategice [4]. Noile regimuri din spațiul Comunității Statelor Independente (CSI), în special cele din Republica Moldova, Georgia, Ucraina, pentru Federația Rusă au semnificat o amenințare la adresa securității sale, cât și un obstacol în tendințele sale hegemonice. Astfel, mulți cercetători consideră venirea lui Putin la conducerea Rusiei în calitate de „revanșă geostrategică a Moscovei" pe arena internațională, scopul căreia este revenirea și instaurarea influenței Rusiei pe mapamond. Ca rezultat al crizei din Ucraina, în literatura de specialitate, dar și în discursurile politicienilor, polemologilor, a savanților tot mai des se folosește conceptul de „război hibrid". Ca răspuns la acțiunile întreprinse de către Federația Rusă, diplomația occidentală deja din anii 2000 a denumit „războiul lui Putin" și strategiile occidentale drept „război hibrid" [20], conceptul de „război hibrid" fiind explicat diferit de sensul pe care acest fenomen îl are în prezent. Actualmente, termenul de „război hibrid" este utilizat de către experții occidentali în scopul de a desemna războiul dintre Federația Rusă și Ucraina [17]. Astfel, prin componenta „hibrid", care are etimonul în latinescul *hibrida, hybrida*, ceea ce semnifică amestec, îmbinare – se subînțelege organismul sau celula care, ca rezultat al unor încrucișări genetice, a obținut o nouă formă [10]. Pentru ca-

[1] *Svetlana CEBOTARI, doctor în politologie, conferențiar universitar, Departamentul Relații Internaționale, Facultatea Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative, Universitatea de Stat din Moldova; cercetător științific superior la Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate al Academiei Militare a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun".*

racterizarea actuală a contradicțiilor dintre Ucraina și Federația Rusă mai este utilizat și termenul de „război neconvențional" (*unconventional warfare*), „război iregulat" (*irregular warfare*), „război complex" (*compound warfare*) sau război sponsorizat de către stat – „războiul hibrid" (*State-Sponsored Hybrid*). Practic toate formele războiului fac referință la prezența conflictului militar, implicarea mijloacelor nonmilitare, care deseori nu au nimic comun cu confruntările clasice militare. Mijloacele utilizate însă de către Federația Rusă împotriva Ucrainei nu au fost totalmente conceptualizate nici de către cercetătorii autohtoni, nici de către cei occidentali. Însăși geneza formării conceptului „război hibrid", etapele de desfășurare, componentele, precum și direcțiile principale rămân a fi în centrul atenției, urmând a fi definitivate.

Dacă e să ne referim la geneza „războiului hibrid", unii specialiști consideră că fenomenul se referă la perioada determinării locului Federației Ruse atât la nivel regional, cât și la nivel mondial. Principala caracteristică din perioada lui B. Elțin este pierderea pozițiilor geopolitice și geostrategice ale Federației Ruse și a influenței politico-internaționale în spațiul european ca rezultat al extinderii blocului NATO și a UE. Nostalgia pentru influența pe arena internațională a fost exprimată de V. Putin în cadrul Adunării Federale a Federației Ruse în 2005. Dacă e să ținem cont și de alte particularități ale „războiului hibrid", ca de exemplu insuficiența resurselor necesare (de la cele economico-militare până la cele informaționale), atunci baza revanșei geostrategice a Federației Ruse poate fi considerată doar abordarea asimetrică. Perioada anilor 2001–2014 poate fi considerată doar ca o perioadă a căutărilor formelor și metodelor care ar fi dat posibilitatea realizării scopurilor geopolitice ale Rusiei. De asemenea, în acest context, mai pot fi menționate și „mobilizarea geopolitică a populației și statului, realizată prin mecanisme clasice impuse propriului popor, formând artificial imaginea „unui inamic extern". Unii polemologi consideră că apariția „războiului hibrid" își are originea în anii 20 ai sec. XX (reprezentat prin metodele și activitatea serviciilor speciale). Însă, dacă e să acordăm atenție și să analizăm relațiile sovieto-americane din perioada finală a Războiului Rece, pot fi evidențiate deja unele insinuări ale conceptului de „războiului hibrid" [20]. Astfel, în opinia lui Zb. Brzezinski „războiul hibrid" a fost utilizat în perioada Războiului Rece de către fosta URSS și SUA. Actualmente, noua ordine mondială pierde din structura și capacitatea existentă în perioada bipolară de a coordona cu lumea [21]. Deja în 1989, la 12 octombrie, M. Gorbaciov, în discursul din cadrul conferinței de presă de la Reykjavik, afirma: „Răspuns la programul Inițiativei Strategice de Apărare (ISA) va fi. Asimetric, dar va fi". În 1991, polemologul israelian M. van Kreveld a determinat caracterul războaielor din perioada „postmodernă" ca fiind „netrinitare", deoarece acestea nu pot fi incluse în schema triadică: guvern – armată – populație [12]. De asemenea, probleme vizând noile forme ale războiului contemporan, condițiile de desfășurare a conflictului militar, elementele prezente, etapele de desfășurare, noile metode de presiune asupra inamicului, exercitate prin mijloace politice, economice și umanitare, au fost supuse discuțiilor în ianuarie 2013 la Moscova, în cadrul adunării generale a Academiei de Științe Militare. Mijloacele informaționale erau prezente în toate etapele de desfășurare a conflictului: inițiere, desfășurare și, respectiv, etapa postconflict. De asemenea, un loc aparte în cadrul lucrărilor și discuțiilor se acordă „metodelor asimetrice", cu caracter special, prin intermediul cărora e posibilă desfășurarea

acțiunilor opoziției interne, cât și impactul informațional asupra adversarului. Practic, multe din elementele supuse examinării și discuțiilor în 2013 au fost aplicate în procesul anexării Crimeii, iar mai apoi și în estul Ucrainei de către Federația Rusă.

Despre noua paradigmă a războiului F. van Kappen afirmă: „Războiul hibrid reprezintă o îmbinare a războiului clasic cu utilizarea elementelor noi. Statul care duce un „război hibrid", încheie acorduri cu executorii nonstatali – luptători, grupări ale populației locale, organizații, cu care legătura este negată totalmente. Acești executori pot să efectueze acțiuni pe care însuși statul nu și le-ar permite. Toate acțiunile murdare le execută formațiunile nonstatale. Astfel, Federația Rusă, prin intermediul scenariilor clasice de menținere a conflictelor înghețate cum ar fi cel transnistrean în Republica Moldova, osetin și abhaz în Georgia, actualmente mai utilizează și resursele energetice în calitate de elemente ale „războiului hibrid" [12].

De asemenea, o definiție a „războiului hibrid" a fost înaintată de către șeful forțelor armate NATO în Europa, generalul F. Bridlav. În opinia lui Bridlav, „războiul hibrid" este format din câteva componente. Aceste componente au fost prezente și în trecut, în practica militară, dar nu de așa amploare. O primă caracteristică a acestui fenomen este prezența unui război diplomatic, îndreptat spre ruperea acordurilor încheiate dintre state, desființarea alianțelor și privarea statului de susținerea internațională. O altă particularitate a „războiului hibrid" este mobilizarea mijloacelor de informare și a altor instrumente de influență asupra psihologiei maselor în scopul creării unei imagini false privind evenimentele în proces de desfășurare. Actualmente, această inducere în eroare se face prin intermediul surselor de informare, al rețelelor de socializare. A treia particularitate rezidă în faptul că componenta militară rămâne a fi nemodificată. Inovația rezidă în faptul că armata, care aparține statului, este utilizată anonim, pe ascuns, statul nerecunoscând utilizarea directă a acesteia. De asemenea, se adaugă războiul economic, presiunea economică sub formele recunoscute ca șantajul, embargoul, majorările de preț la carburanți [11].

În context geopolitic, „războiul hibrid" reprezintă un nou concept, utilizat în special în sfera operațiunilor forțelor cu destinație specială, care combină practica rezistenței dure la amenințările la adresa securității internaționale cu lecțiile acumulate din lupta împotriva extremismului a subiecților statali sau nonstatali. „Războiul hibrid" este dus atât de forțele care tind să slăbească sau să răstoarne guvernarea, acționează atât din interiorul statului sau al unei zone, cât și de către forțele din exterior. Acțiunile forțelor din exterior rezidă în susținerea și convertirea adepților pentru pregătirea unei susțineri operative, impactul asupra economiei și sferei sociale, coordonarea eforturilor diplomatice, cât și anumite acțiuni de protest. În acest scop sunt implicate forțele speciale, forțele de cercetare, grupările criminale, influența informațională și psihologică asupra maselor, utilizarea întregului diapazon al inovațiilor tehnologice.

La nivel general, astăzi termenul de „război hibrid" desemnează relația dintre părțile beligerante, făcând referire la incidențele asupra securității internaționale, regionale în general, cât și a supra securității naționale a unui stat în particular. Polemologii încearcă să includă faptul în categorii mai mult sau mai puțin teoretizate. Astfel, pentru acțiunea din Crimeea și cele din sud-estul Ucrainei, au lansat conceptul de „război hibrid"[13]. Plecând de la cele mai largi definiții ale războiului hibrid acceptate de comunitățile academice, **„războiul hibrid"** *este acel război dus de una*

dintre părțile beligerante atât cu mijloace convenționale militare, cât și cu mijloace nonconvenționale ori nonmilitare, în mod simultan [1].

Agresiunea militară a Federației Ruse asupra Ucrainei a dus la aceea că în 2014 a fost deformat sistemul securității internaționale și regionale, precum și sistemul dreptului internațional. Practic toate garanțiile internaționale privind securitatea Ucrainei (inclusiv cea din cadrul Memorandumului de la Budapesta) pot fi considerate ireale, în condițiile în care principalul agresor se pronunță în calitate de garant principal – Federația Rusă. „Războiul hibrid", din punct de vedere structural-funcțional, este unic: ca formă este „hibrid", iar ca conținut „asimetric". Caracterul noului război hibrid poate fi observat în procesul de anexare în primăvara 2014 de către Federația Rusă a Crimeii, iar mai apoi și în susținerea elementelor separatiste din estul Ucrainei. Astfel, analizând fiecare element al „războiului hibrid", este de remarcat faptul că unele elemente au fost utilizate și în războaiele clasice, din trecut. Caracterul inovator al acestui fenomen rezidă în corelația elementelor, dinamica și abilitatea de utilizare a acestora, cât și creșterea rolului factorului informațional. Astfel, factorul informațional în unele cazuri devine independent, nu mai puțin important ca cel militar. Deși mulți cercetători și polemologi indică asupra caracterului „hibrid" al acestui război, totuși conceptualizarea acestui fenomen rămâne a fi incompletă.

Conceptul de război hibrid nu are nimic comun cu regulile de menținere, de ducere a unui război de tip clasic dintre părțile beligerante [20]. Mai curând este un „război asimetric cu utilizarea minimă a potențialului militar întru realizarea scopurilor. În acest conflict (în cazul dat, Moscova) folosește în scopul realizării obiectivelor și intereselor geostrategice toate mijloacele posibile – grupări de partizani, războiul informațional, cibernetic, revoltele orășenești, presiuni economice, conflictele create de grupările de diversioniști. Generalul forțelor armate a SUA B. Hoges a afirmat că Rusia în câțiva ani va dispune de posibilitatea de a purta război în câteva direcții [20].

F. G. Hoffman, fost ofițer a flotei maritime a SUA, actualmente colaborator științific al Ministerului Apărării al SUA, specialist în domeniul conflictelor armate și strategiilor politico-militare, consideră că conflictele vor deveni multimodale, desfășurându-se paralel în câteva direcții, prin intermediul diferitor mijloace. În opinia lui Hoffman, viitoarele amenințări pot fi caracterizate ca fiind hibride, adică o combinare a tacticilor tradiționale cu cele noi. Acestea reprezintă o planificare și executare, cu participarea actorilor nonstatali, care utilizează atât tehnologii simple, cât și tehnologii noi, mai complexe. De asemenea, conform opiniei lui Hoffman, „războiul hibrid" poate fi multimodal (dus atât de către state, cât și de către diferiți actori nonstatali). Acțiunile multimodale sunt purtate de către diferite subdiviziuni sau una și aceeași. În asemenea conflicte, adversarul (statele, grupurile sponsorizate de către stat sau subiecții care singuri își finanțează activitatea) va folosi accesul la potențialul militar, inclusiv la sistemele de comandă codificate ale rachetelor de tip „pământ – aer, cât și alte sisteme contemporane. De asemenea, în scopul desfășurării acțiunilor vor fi implicate grupările, organizațiile de partizani, care folosesc ambuscadele, omorurile, atacurile cu îmbinarea posibilităților tehnologiilor de ultimă oră ale statului, cum ar fi de exemplu războaiele cibernetice, financiare.

Pentru studierea caracterului „războiului hibrid", prezintă interes și lucrarea lui M. Isherwood «Воздушная мощь для

гибридной войны», publicată în anul 2009. Astfel, M. Isherwood înaintează următoarea abordare a „războiului hibrid" – formă a războiului care anulează diferența dintre războiul convențional și războiul neregular. Actualmente, termenul „hibrid" poate să facă referință, în primul rând, la starea de război, nivelul de pregătire și condițiile de luptă; în al doilea rând, se referă la tacticile adversarului; în al treilea rând, se referă la tipologia forțelor, pe care SUA trebuie să le creeze și să le mențină. În cercetările incipiente, fenomenului „război hibrid" i se atribuie toate aceste caracteristici. În februarie 2009, generalul forțelor navale G. Mattis face referire la inamicii hibrizi, la forțele militare hibride, pe care SUA de asemenea ar putea să le elaboreze. Războiul hibrid se deosebește de forma clasică a războiului prin faptul că acesta permite adversarului să ocupe poziții de luptă paralele, în același timp înaintând un alt set de acțiuni pentru forțele militare. În acest context, Isherwood este de părerea că actori geopolitici care ar deține potențialul de a duce, de a se implica într-un război hibrid în mai multe direcții sunt Federația Rusă și SUA. De asemenea, acest potențial îl deține Coreea de Nord și Iranul [22].

Ucraina a devenit scena confruntărilor principalilor actori internaționali: parțial SUA, care susține noua guvernare de la Kiev, și Federația Rusă, care susține forțele separatiste din estul Ucrainei. Conform prognozelor efectuate de către exconsilierul NATO, parlamentarii Țărilor de Jos și general-locotenentul în rezervă F. van Kappen, Rusia va deține victorie asupra Ucrainei, deoarece acțiunile întreprinse de către partea rusească se axează pe tactica „războiului hibrid". F. van Kappen consideră războiul hibrid ca fiind o îmbinare a războiului clasic cu utilizarea formațiunilor armate neregulate. Statul, aflat în „război hibrid", încheie acorduri cu executorii nonstatali – luptători, grupările populației locale, organizații, cu care legătura practic este negată. Acești executori pot să efectueze acțiuni, pe care un stat nu și le permite, deoarece, conform prevederilor Convenției de la Geneva și Haga, fiecare stat trebuie să respecte legile războiului, acordurile cu alte state. Astfel, toate acțiunile „murdare" sunt efectuate de actorii nonstatali. Putin poartă în Ucraina un război hibrid. Această afirmație este făcută la 26 aprilie 2014 de către F. van Kappen. „Războiul hibrid" include un spectru larg de acțiuni, în care componenta militară are un rol nesemnificativ. Principalele mijloace de atacare a adversarului sunt cele politice, informaționale, psihologice și economice. Aceste metode permit de a obține rezultatele necesare – cauzează adversarului pagube politice, economice și teritoriale, dezordinea sistemului statal și administrativ, demoralizează societatea [22].

Conform opiniei locotenent-colonelului corpului forțelor navale ale SUA, B. Nemmet, *„războiul hibrid"* este o formă contemporană a războiului de gherilă, care îmbină tehnologiile și formele contemporane de mobilizare [14]. În contextul politico-militar, războiul hibrid poate îmbina un spectru larg de acțiuni, executate de adversar cu utilizarea formațiunilor militare și neregulate cu implicarea paralelă a componentelor civile. *N. Fraier*, cercetător în cadrul Centrului de Studii Internaționale Strategice, înaintează următoarele amenințări , care sunt parte componentă a războiul hibrid – atacurile teroriste nestandarde, acțiuni de utilizare a noilor tehnologii superioare tehnicii militare. Astfel, în punctul 13 al Declarației finale a summitului NATO din Scoția, pentru prima dată se afirmă despre noile amenințări la adresa securității internaționale și necesitatea de pregătire a unei alianțe împotriva unei noi forme de război – „războiul hibrid".

În ultima perioadă, securitatea statelor se confruntă tot mai frecvent cu un nou tip de amenințări – *amenințările hibride*. În opinia specialiștilor, caracterul *hibrid* al noilor amenințări de securitate trebuie văzut pe două planuri:

• organizațional – atât actorii statali, cât și cei nonstatali folosesc amenințările hibride atunci când situația și condițiile o impun;

• al metodelor și mijloacelor – actorii implicați utilizează atât mijloacele convenționale, cât și pe cele neconvenționale, combinate în funcție de cerințele impuse de obținerea succesului.

În opinia specialiștilor, conceptul de „amenințare hibridă" (*hybrid warfare threats*) este o combinație sofisticată de activități fără restricție, caracterizată prin conducerea descentralizată, activități militare și nonmilitare desfășurate simultan, combinarea tradiționalului și a asimetricului, a acțiunilor teroriste și metodelor criminale, a condițiilor de medii operaționale complexe. Amenințările hibride scot în evidență organizarea și mijloacele actorului care apelează la ele, amestecându-se cu succes influența strategică cu execuția descentralizată [2, p. 161]. Prin termenul „*amenințări hibride*" se subînțelege spectrul larg de circumstanțe conflictogene cum ar fi: războaiele cibernetice, scenariile conflictelor asimetrice, terorismul global, pirateria, migrația ilegală, corupția, conflictele etnice și religioase, securitatea resurselor, demografia, criminalitatea organizată transnațională, problemele globale și răspândirea armei de distrugere în masă. Astfel, în concepția NATO „NATO's Bi-Strategic Command Capstone Concept" din (2010), „amenințările hibride" sunt determinate ca amenințări, create de adversar, care are capacitatea de a utiliza și adapta în același timp mijloacele tradiționale cu cele netradiționale în scopul realizării scopurilor și intereselor proprii. Conceptul de amenințare hibridă și-a demonstrat viabilitatea, ceea ce-l aduce în actualitate, deoarece reprezintă o descriere a evoluției caracterului războiului la un moment dat, provoacă gândirea convențională curentă, accentuează și lărgește spectrul conflictului uman. La nivelul Comandamentului Aliat pentru Transformare (ACT), amenințările hibride sunt definite în marja unuia sau a mai mulți actori statali sau a unui grup de actori nonstatali de a folosi un amestec de acțiuni convenționale sau neconvenționale în spațiul de luptă și dincolo de sfera acestuia și care au efecte asupra ciclului decizional al adversarului. În concepția NATO, amenințările hibride sunt cele aduse de adversari, cu capacitate de a utiliza simultan mijloacele convenționale și neconvenționale de o manieră adaptivă pentru a-și atinge obiectivele. Cei care pun în aplicare astfel de amenințări nu sunt obligatoriu state, ci pot fi și actori anonimi [2, p. 162]. Războiul este în plin curs de desfășurare, lucru demonstrat de informațiile din mass-media naționale și internaționale care ocupă principalele spații, țin capul de afiș și se referă la conflictele din Ucraina, Fâșia Gaza, Irak și Siria. Astfel, în cadrul unor acțiuni care ar destabiliza situația, statul agresor întreprinde următoarele acțiuni**:**

• Căutarea surselor de sponsorizare a mișcărilor protestatare, iar mai apoi a formațiunilor militare atât din partea forțelor interesate din exterior, cât și a celor din interior;

• Determinarea grupărilor protestatare, capabile să participe în acțiunile de protest și la acțiunile care au un caracter pașnic, nonviolent, care mai apoi iau amploare, transformându-se în acțiuni cu caracter de forță, care pot să evolueze până la războaie civile;

• Determinarea unor lozinci, apropiate la maximum de cerințele reale ale protestatarilor și grupurilor sociale, ale căror

acțiuni pot fi utilizate pentru delegitimizarea și răsturnarea de la putere a conducerii;

• Determinarea uniunilor politice și pregătirea liderilor capabili să conducă masele protestatare;

• Pregătirea în tabere speciale a luptătorilor pentru acțiuni de forță, organizarea centrelor de mobilizare peste hotare și a căilor de introducere a mercenarilor;

• Asigurarea susținerii opoziției și realizarea expansiunii în zona respectivă, în primul rând din contul surselor de informare în masă atât din interiorul țării, cât și din exterior . Un rol importat îl are suportul din partea organizațiilor își comunității internaționale;

• Organizarea structurilor de conducere în rețea, monitorizarea situației din zonă [14].

Hotarul dintre amenințările militare și cele nemilitare practic dispar. În cazul în care sunt examinate mijloacele militare, printre acestea un rol important îl au resursele energetice și infrastructura energetică. Rusia este tradițional un stat deținător de resurse energetice [16]. Așa-numitul război hibrid ar putea fi înțeles mai bine prin analiza structural-logică a dinamicii sale. Prin urmare, după cum sugerează un studiu curent al Asociației pentru Politică Externă, există cinci etape operaționale ale mecanismului războiului hibrid. În prima etapă (1) este dezlănțuită o campanie media de delegitimizare, în intenția de a influența preferințele populației prin alterarea nevoilor percepute ale acesteia. În continuare se desfășoară etapa de subversiune politică, care ar include – (2) crearea unor structuri politice de fațadă pentru obținerea credibilității publice; (3) infiltrarea instituțiilor de stat și în particular a organizațiilor militare și de menținere a ordinii publice; (4) erodarea puterii guvernului prin instigarea protestelor, organizarea demonstrațiilor violente și, în general, prin provocarea dezobedienței civile. În etapa finală are loc (5) răsturnarea puterii legitime, acaparînd în mod forțat obiectele și edificiile guvernamentale, lipsind unitățile militare și forțele de ordine publică de capacitatea de a-și exercita funcțiile. Ultima etapă a războiului hibrid are o importanță esențială pentru succesul rebeliunii, căci reprezintă ceea ce Clausewitz a numit centrul de gravitate. Ea reprezintă totodată dimensiunea în care forțele armate trebuie să-și concentreze eforturile de instruire, consolidând capacități și deprinderi de a proteja sau restabili rapid controlul asupra centrelor administrative și edificiilor guvernamentale [8].

J. Bērziņš, cercetătorul Academiei Militare a Lituaniei, analizând strategiile militare, distinge câteva etape în desfășurarea războiului din noua generație:

1. Etapa inițială în care sunt utilizate metodele psihologice, ideologice și diplomatice, metode care pregătesc teritoriul pentru intervenție: după fuga președintelui V. Ianucovici, Moscova nu recunoaște noua conducere, învinuind-o pentru victimele Maidanului.

2. Cea de-a doua etapă – inducerea în eroare a liderilor politici (inclusiv a celor occidentali) și dezinformarea conducătorilor locali atât în Crimeea, cât și în estul Ucrainei, Kremlinul încercând să convingă societatea că Kievul este condus de forțe profasciste.

3. A treia etapă este amenințarea și mituirea unor funcționari, oligarhi, căror business depinde de relațiile cu Kremlinul.

4. Apariția grupărilor armate, acaparrea localurilor de stat, cu începere din martie 2014, constituie cea de a patra etapă.

5. A cincea etapă este caracterizată prin instaurarea unor zone în care sunt interzise zborurile aeriene, care neformal aparțin forțelor separatiste [21].

Războiul hibrid nu este un război nou,

dar unul actual, în care una dintre părțile beligerante poartă, dar nu în numele ei, dar în numele altor forțe, utilizând activ propaganda, activitatea formațiunilor speciale și a tehnicii informaționale în scopul dezinformării pe teritoriul adversarului [15].

Ministrul afacerilor externe al Danemarcei M. Lidergaard dă o caracteristică exactă a noilor amenințări. Nu este un război clasic, ci unul hibrid, în care sunt utilizate propaganda în masă, provocările, activarea acțiunilor grupărilor în interiorul statului. Pentru războiul clasic, principalul mijloc de realizare a scopurilor propuse este utilizarea forțelor militare regulate [16]. *„Războiul hibrid"* este o varietate de conflict armat, care se poartă cu trupe regulate și manevre militare de tip clasic, dar mai ales prin folosirea unei largi palete de mijloace și metode de luptă neconvenționale, respectiv, atacuri cibernetice, acțiuni destabilizatoare în plan economic și social, precum și acțiuni de factură diversionistă purtate cu unități speciale, forțe neregulate, grupări paramilitare etc. [7].

Acțiunile Rusiei împotriva Ucrainei au fost calificate „ca agresiune cu caracter hibrid". Astfel, conform prevederilor Rezoluției nr. 3314 (XXIX) a Adunării Generale a ONU din 14 decembrie 1974, paragraful g, articolul 3 „Definirea agresiunii", califică drept act de agresiune nu doar acțiunile forțelor militare ale unui stat împotriva altui stat, dar indică și „utilizarea grupărilor, bandelor forțelor neregulate a mercenarilor, care execută acte de utilizare a forței militare împotriva celuilalt stat"[18, 19]. Aceste acțiuni le întreprinde Federația Rusă împotriva Ucrainei. Agresiunea hibridă este un complex de acțiuni diverse împotriva inamicului cu caracter combinat, utilizat prin intermediul algoritmului înaintat, în care mijloacele militare nu sunt dominante. Complexul războiului hibrid include mijloace: informațional-propagandistice; politico-diplomatice; comercial-economice cu elemente corupționale; energetice și infrastructură; cercetare-diversioniste de partizanat; acțiuni militare; utilizarea limitată a armei nucleare.

Planul „războiului hibrid" împotriva Ucrainei din partea Federației Ruse a fost utilizat începând cu 14 august 2013, odată cu discriminarea exportului de mărfuri ucrainești în Rusia, aducând prejudicii economiei Ucrainei. Scopul urmărit a fost neadmiterea semnării Acordului de Asociere cu UE și atragerea Ucrainei în Uniunea Vamală. Esența acestor acțiuni din partea Rusiei consta în a cuceri Ucraina fără împușcături, adică prin politica „biciului și biscuitului", impunând regimul lui Ianukovici de-a se reorienta geopolitic spre Moscova. În vara anului 2013 este aplicat mecanismul „biciului" care a avut efect. Ianukovici renunță la semnarea Acordului de Asociere cu UE. În noiembrie-decembrie au fost aplicat mecanismul „biscuitului" – promisiunea de a acorda 15 miliarde dolari SUA credit, gaz ieftin la un preț de 268,5 $ pentru 1000 metri cubi, multiple comenzi întreprinderilor ucrainene. Euromaidanul a dizolvat scenariul lui Putin cu privire la anschlussul Ucrainei. De aceea, în 2014, Kremlinul aplică în planul de acțiuni componenta militară a agresiunii hibride și intensifică componenta energetică. Operațiunea militară a luat start la 20 februarie 2014 – începutul anexării peninsulei Crimeea, parte a Ucrainei, de către Federația Rusă. Serghei Karaganov remarcă în 2009 că Rusiei îi lipsește puterea de influență, iar acesta este motivul de a se comporta într-un mod agresiv, ca de exemplu în cazul războiului cu Georgia din 2008. Începând cu anii 2003–2004, Kremlinul caută noi mijloace de acțiune. Care au un obiectiv de a dezvolta o diplomație de influență, de a obține aderarea la ideile și tezele sale, să creeze un anturaj care să fie favorabil Kremlinului.

Juridic vorbind, atunci când vom analiza complexitatea hibridă a unei situații beligerante ori de criză sau chiar numai ca amenințare, vom constata că, aproape de fiecare dată, statul care contribuie cu partea sa militară la acea realitate nu va recunoaște acest fapt. Cel mai probabil, statul acesta va apela la ceea ce se numește negare plauzibilă ori credibilă, ca traducere din englezescul *"plausible deniability"*, ceea ce înseamnă situația în care oficialii unui stat declară că nu știu nimic de implicarea unor elemente ale statului respectiv, cum sunt cele militare, în acțiunile de tip hibrid. Iar o eventuală anchetă va scoate la iveală că nu există documente ori martori care să infirme o astfel de declarație oficială. Evident, un asemenea stat va face asta exclusiv din motive juridice, cel mai probabil deoarece situația creată este de o asemenea natură încât participarea statului în cauză poate să fie condamnabilă din punct de vedere al dreptului internațional. Pentru a evita condamnarea, statul în cauză apelează la intermediari care să ducă războiul în favoarea sa, ceea ce face ca întreaga forță creată pentru acest scop să aibă un caracter hibrid, de tip stat – nonstat. Alte implicații de natură juridică derivă din faptul că beligeranții hibrizi se folosesc de mijloace civile pentru scopuri militare și acționează militar din mijlocul populației civile, în condițiile în care aceste mijloace și această populație sunt protejate de legile războiului, precum și de principiile umanitare universale.

Altfel spus, prin operații hibride, un stat ce altfel ar fi fost numit simplu stat beligerant încearcă să evite etichetarea lui ca atare, ceea ce atribuie un caracter aparte întregului război. Spațiul său terestru, aerian și maritim nu va face parte din teatrul acțiunilor militare, astfel încât obiectivele ce, din punct de vedere al operațiilor militare, s-ar califica drept ținte, nu pot fi niciodată lovite. Acest stat își va păstra și inițiativa, atât cea operativă cât și cea strategică, precum și totala libertate de acțiune. El va putea alege nestingherit elementele de sprijin, de protecție a forțelor sau chiar de luptă propriu-zisă, pe care să le pună la dispoziția combatanților ce luptă în folosul său, fără să aibă grija că oponenții lor ar putea să îl împiedice să o facă. Tot așa cum va putea să își aleagă momentul în care să facă ceva anume, ori să stea deoparte.

Pe lângă caracteristica generalizantă a combinației convențional – neconvențional și statal – nonstatal, s-au propus identificări ale amenințărilor, situațiilor de criză sau război de tip hibrid având la bază diferiți descriptori observabili în teren. Marea lor majoritate sunt descriptori de intensitate, de tipul eșalonului militar acțional, care este, de regulă, la nivel de companie, maxim batalion, ori de tipul nivelului de pregătire, care este mai ridicată decât a insurgenților ocazionali, dar nu ajunge la nivelul profesioniștilor militari, sau de tipul echipamentelor și armamentelor folosite, care sunt mai sofisticate decât ale gherilelor și paramilitarilor ce își procură aceste echipamente de pe unde pot, dar nu suficient de sofisticate cum sunt cele ale armatelor statale. Tot ca intensitate sunt descrise și operațiile psihologice ori de influențare a opiniei publice, ce sunt de mult mai mare amploare decât în cazul insurgențelor clasice, apropiindu-se destul de mult de operațiile conduse de un stat împotriva unui inamic declarat. Pe baza acestor descriptori se poate aprecia că o forță hibridă se situează spre mijlocul spectrului de intensitate al exercitării unei puterii armate.

Statele interesate în special de contracararea, descurajarea ori dejucarea încercărilor de impunere a unei amenințări de tip hibrid au elaborat recomandări practice de lucru împotriva unei asemenea amenințări. Organizația Tratatului Atlanticului de Nord – NATO a început dezvoltarea unui

concept operațional fundamental privind războiul hibrid ca amenințare din anul 2009 [1].

Zonele de conflict, cu precadere în situația unor operațiuni armate de tip hibrid, au o mare capacitate de a propaga în jurul lor instabilitate și insecuritate în plan politic și social, care se poate materializa inclusiv printr-o creștere cantitativă, dar și în intensitate, a criminalității din teritoriile și țările din imediata vecinatate. Prognozele efectuate de către SUA și NATO privind dezvoltarea situației internaționale pentru următoarele câteva decade denotă creșterea unei instabilități pe mapamond. Astfel, în opinia cercetătorilor americani, din punct de vedere al asigurării securității naționale a statului, un rol important va reveni următorilor factori:

– creșterea rolului subiecților nonstatali în condițiile creșterii cantității combinațiilor politico-militare, care includ participanți atât statali, cât și nonstatali;

– răspândirea potențialului în lumea multipolară pe fundalul răspândirii tehnologiilor militare și informaționale;

– schimbările demografice, inclusiv accelerarea urbanizării;

– creșterea concurenței pentru accesul la resursele globale.

În războiul hibrid, un rol important aparține diplomației sociale, capabile să influențeze asupra părților aflate în conflict cu scopul de a acorda evenimentelor direcția necesară. Paralel sunt organizate acțiuni și atacuri informaționale din partea adversarului. Pregătirea pentru un război hibrid necesită timp, formându-se o strategie politico-militară ca bază a opunerii inamicului, se creează organul special în scopul coordonării acțiunilor la diferite etape și nivele, începând cu elaborarea strategiilor naționale, până la elaborarea strategiilor tactice, cu implicarea forțelor speciale și a armei, se examinează minuțios spațiul, zona de desfășurare a acțiunilor, particularitățile acestora [13]. Astfel, în spațiile în care derulează activități militare, de regula se concentrează mari cantități de armament ușor și muniție aferentă, care astfel pot fi relativ ușor accesate de potențiali infractori sau grupări criminale organizate și care apoi sunt folosite în comiterea de infracțiuni de mare pericol public. Totodată, conflictele de tip hibrid, care implică prezența unor forțe militare neregulate, au capacitatea de a atrage în număr mare și elemente aventuriere (voluntari, consilieri, mercenari), predispuse să se angreneze în acțiuni de violență extremă, unii dintre aceștia având deja antecedente în sfera criminalității de drept comun și care oricând se pot reconverti din combatanți în infractori. De altfel, criminalitatea organizată poate fi ea însăși o componenta de bază în purtarea razboaielor hibride și este folosită cu predilecție pentru a destabiliza și demoraliza adversarul, pentru a crea dezordine și a sabota procese și funcțiuni critice pentru infrastructura economică și logistică a inamicului, dar și pentru a se asigura finanțarea operațiunilor militare insurgente [8].

CONCLUZII:

Abordarea conflictului în forma hibridă a crescut în importanță ca urmare a globalizării, a noilor tehnologii, a ceea ce se numește era informațiilor, fiind de maximă actualitate. Această formă de manifestare a conflictului se întâlnește în Ucraina, Irak, Fâșia Gaza și în Siria. Revenind însă la războiul hibrid, merită semnalată prima eroare în definirea acestui concept: războiul hibrid nu este o nouă abordare a războiului, în sens de strategie militară, ci doar o reafirmare a unor tactici de război preexistente în doctrina militară sovietică, *diversiunea*, doar una din metodele de inițiere a unui conflict și nicidecum o strategie

de câștigare a acestuia din urmă. A doua observație privind războiul hibrid are în vedere relația dintre succesul eventual al unui război de agresiune inițiat prin tactici de subversiune și capacitatea acestuia de a pereniza pe termen nedeterminat un *regim de ocupație* în rândul unei *populații ostile*. În mod convențional, gândirea militară ofensivă se circumscrie cu precădere obținerii succesului într-o campanie clasică fără a se preocupa cu prioritate de gestionarea ocupației ce urmează unui război de agresiune. Gestionarea ocupației unui teritoriu locuit de o populație ostilă ocupantului este una din cele mai dificile provocări puse în evidență de războaiele moderne ale secolului XX [3]. În aceste situații, creatorii amenințărilor hibride încearcă să copleșească fizic și psihologic adversarul în toate spațiile de operații, să realizeze o sinteză fără precedent a forțelor și posibilităților convenționale, ca și a celor neconvenționale, mai puțin întrebuințate, precum și resursele altor entități nonmilitare viabile, acolo unde este posibil. Războiul hibrid se desfășoară cu ajutorul soldaților fără uniformă, cu ajutorul operațiilor de propagandă pe scară mare, prin intimidări politice, prin agresiune psihologică, prin acțiuni specifice războiului cibernetic, prin utilizarea represaliilor economice. Astfel, *r*ăzboiul hibrid poate fi definit ca totalitatea operațiunilor pregătite din timp de către stat cu implicarea *acțiunilor cu caracter diplomatic, informațional, îndreptate spre atingerea scopurilor strategice*. În calitate de măsuri de prevenire a războiului hibrid apare necesitatea unei colaborări cu statele lumii, organizații internaționale, implicarea resurselor interne, fortificarea apărării hotarelor de stat, atragerea și implicarea instituțiilor de învățământ, utilizarea diplomației publice.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Bucur-Marcu H. *Războiul hibrid – prolegomene (pentru publicul larg – și nu doar !)* // http://powerpolitics.ro/razboiul-hibrid-prolegomene-pentru-publicul-larg-si-nu-doar (accesat: 04.05.2015).

2. Foca P-L., Cerbu V. „*Războiul din umbră*" *al începutului de secol. Gândirea militară românească,* 4 iulie–august 2014. Revistă de teorie și știință militară editată de Statul Major al Armatei României.

3. Klein A**.** *Creeping War: Lupta pentru independența Ucrainei și limitele războiului hibrid* // https://inmoscowsshadows.wordpress.com/2014/07/06/the-gerasimov-doctrine-and-russian-non-linear-war/ (accesat: 04.0.2015).

4. *La stratégie russe dans l'espace post-soviétique: entre soft et hard power. Le cas de l'Ukraine* // http://www.justicepaix.be/?article591) (accesat: 20.04.2015).

5. Mînzărari D. *Forțele armate ale Republicii Moldova se pregătesc de război hibrid într-un mod impropriu.* // http://www.platzforma.md/fortele-armate-ale-r-moldova-se-pregatesc-pentru-razboiul-hibrid-intr-un-mod-impropriu // (accesat: 20.04.2015).

6. *Putin y el "soft power"*// http://ar.bastiondigital.com/notas/putin-y-el-%E2%80%9Csoft-power%E2%80%9D (accesat: 07.04.2015).

7. *Razboiul hibrid – Riscurile de securitate cresc exponențial odata cu apropierea de zonele de conflict*. // https://sivispacemparrabelum.wordpress.com/2014/12/04/razboiul-hibrid-riscurile-de-securitate-cresc-exponential-odata-cu-apropierea-de-zonele-de-conflict (accesat: 20.04.2015).

8. *Războiul hibrid* // http://www.ziartricolorul.ro/razboiul-hibrid (accesat: 20.04.2015).

9. *Sur le Soft (et Hard) Power: les deux faces de la médaille* // http://terrealalune.blogspot.com/2011/07/sur-le-soft-et-hard-power-les-deux.html (accesat: 20.04.2015).

10. Бартош А. Гибридные войны в стратегии США и НАТО // http://nvo.ng.ru/concepts/2014-10-10/1_nato.html (accesat: 20.04.2015).

11. Вместо холодной войны — «гибридная» // http://www.novayagazeta.ru/columns/67784.html (accesat: 20.04.2015).

12. *«Гибридная война» как ключевой инструмент российской геостратегии* // http://gazeta.zn.ua/internal/gibridnaya-voyna-kak-klyuchevoy-instrument-rossiyskoy-geostrategii-revansha-_.html (accesat: 20.04.2015).

13. Гибридные войны будущего – прогнозирование и планирование. // http://nvo.ng.ru/concepts/2014-12-19/1_war.html (accesat: 20.04.2015).

14. Гибридные войны в стратегии США и НАТО // http://rusila.su/2014/10/12/gibridnye-vojny-v-strategii-ssha-i-nato (accesat: 20.04.2015).

15. Гибридная война — что это такое? Определение, значение, перевод.// http://chto-eto-takoe.ru/hybidwar (accesat: 20.04.2015).

16. Гибридная война в Восточной Европе. Невоенное измерение. Энергетический компонент. Часть I // http://sprotyv.info/ru/news/10007-gibridnaya-voyna-v-vostochnoy-evrope-nevoennoe-izmerenie-energeticheskiy-komponent-chast (accesat: 20.04.2015).

17. *Каменев В.* «Гибридная война» // http://topwar.ru/56079-gibridnaya-voyna.html (accesat: 20.04.2015).

18. Резолюция 3314 (XXIX) Генеральной Ассамблеиоон от 14 декабря 1974 года http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/aggression.shtml (accesat: 20.04.2015).

19. Резолюция называется «ОПРЕДЕЛЕНИЕ АГРЕССИИ». Она носит номер 3314 и утверждена Генеральной Ассамблеей ООН 14 декабря 1974 года. // http://kiev1.org/rezolyutsiya-3314-opredelenie-agressii.html (accesat: 20.04.2015).

20. Россия и Запад: гибридная война. http://inosmi.ru/world/20141217/224978472.html.

21. Украинская гибридная война // http://inosmi.ru/sngbaltia/20140515/220303215.html (accesat: 20.04.2015).

22. http://www.geopolitika.ru/article/gibridnaya-voyna#.VT-yafDRvIU (accesat: 20.04.2015).

TACTICI DE LUPTĂ A ARTILERIEI ÎN CONTEXTUL SCHIMBĂRII ÎN CONTINUU A CÂMPULUI DE LUPTĂ

Anatolie ZAVTUR[1]

ARTILLERY COMBAT TACTICS IN THE CONTEXT OF A CONTINUOUS CHANGE OF BATTLEFIELD

The current World War II field artillery tactics seem to be outdated, irrational and irrelevant on today's battlefield. Therefore, the field artillery must continuously revise its tactics and techniques in order to provide fire support to combat elements not only in today operations but also in the future. As a result, the operational planners should take into account the possibilities and limitations of field artillery guns beside other means such as fighter aircrafts, sappers and special operation forces and creatively engage those in order to achieve the desired effects required whilst minimizing undesirable effects such as risks to the force and collateral damage.

Keywords: tactics, combat, artillery, battlefield, ammunition.

Data de 19 noiembrie 1942 este cunoscută sub denumirea generică de „punct de cotitură al celui de-al Doilea Război Mondial" sau „începutul contraofensivei Armatei Roșii". În termeni militari mai este cunoscută și sub denumirea de „Operațiunea Uranus", operațiune de nivel strategic, a cărei formă a manevrei reprezenta o învăluire dublă de o amploare mare. Astfel, Înaltul Comandament Sovietic (Stavka) a planificat două sectoare de rupere, care erau apărate de către armatele a treia și a patra române la nord-vest și, respectiv, la sud de Stalingrad, și dovedindu-se ca fiind flancurile vulnerabile ale dispozitivului german. Ca urmare, forțele sovietice au realizat joncțiunea în apropierea localității Kalaci, încercuind armata a șasea și o parte a armatei a patra de tancuri germane în capcana de la Stalingrad. O mare contribuție în această operațiune a avut-o artileria, cu introducerea unei tactici noi ca pregătirea concentrată de artilerie a atacului. Astfel, planificarea detaliată a concentrării focului de artilerie pe direcțiile principale a devenit una din principiile de bază ale întrebuințării artileriei terestre în luptă. Tacticile de ducere a luptei de către subunitățile de artilerie terestre descrise în regulamentele de luptă și reguli de tragere, având ca bază experiența celui de-al Doilea Război Mondial, par a fi nu numai iraționale, dar și a căror aplicarea poate aduce insucces pe câmpul de luptă de astăzi. Cu toate acestea, în pofida schimbării în continuu a câmpului de luptă, artileria a stat la sprijinul acțiunilor de luptă ale subunităților și probabil că va rămâne în continuare un gen de armă necesar Armatei Naționale a Republicii Moldova. În prezentul articol este reflectat locul posibil al artileriei și întrebuințarea acesteia în lupta viitoare pe teritoriul Republicii Moldova.

Sensul propriu-zis al manevrei este mai larg decât cel care de obicei este înțeles și folosit de către majoritatea comandanților din Armata Națională. Cu alte cuvinte, manevra este deplasarea organizată a forțelor în timpul luptei spre o direcție sau poziție nouă mai favorabilă în raport cu inamicul în scopul executării loviturii decisive

[1] *Anatolie ZAVTUR, locotenent-colonel, șeful Catedrei de artilerie, Facultatea de Științe Militare, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun".*

(Marele Stat Major al Armatei Naționale, Comandamentul Forțelor Terestre, 2009 p. 13). Într-adevăr, această definiție este simplă, dar îngustă, deoarece ne dă o explicare a unei mișcări, unei schimbări în dispozitivului de luptă sau în cel mai bun caz, o evitare a luptei cu forțele principale ale adversarului. Pe când în regulamentele de luptă occidentale, manevra este definită ca o întrebuințare coordonată a forțelor pe câmpul de luptă, constituită din acțiuni fizice (combinarea focului cu deplasarea forțelor) și acțiuni de influență (operații informaționale, ca operații psihologice, relații cu publicul, cooperarea civil-militară) pentru a obține un avantaj în timp și spațiu (Director of NATO Standardization Agency, 2009 pp. 2-25). Comparând aceste două definiții, este clar că occidentalii subînțeleg manevra nu numai ca o deplasare organizată a forțelor pe câmpul de luptă, dar și ca acțiuni, separate de cele de luptă, care vor influența înțelegerea, percepția, voința și comportamentul, creând efecte dorite în sprijinul obiectivelor operaționale[2]. Sigur că adesea e mai ușor de a planifica, conduce și analiza acțiunile de luptă directe împotriva adversarului decât de a desfășura anumite activități fără armă împotriva acestuia, păstrând aceleași scop.

În același context, formele de manevră se referă numai la acțiuni fizice și mai puțin la acțiuni de influență. În acest caz, totuși, manevra este doar o deplasare organizată cu forțele în timpul luptei spre o direcție sau poziție nouă mai avantajoasă în raport cu adversarul. Astfel, sunt bine cunoscute formele de manevră în lupta de ofensivă ca: învăluirea simplă, dublă și pe verticală; manevra de întoarcere; ruperea apărării/pătrunderea; atacul frontal; infiltrarea etc. Fără a ne adânci în esența fiecăreia din ele, este clar că toate formele sus-menționate se referă numai la acțiuni fizice ale trupelor, unde efortul principal este concentrat împotriva vulnerabilităților adversarului sau unde terenul permite ruperea în profunzimea zonei de apărare a acestuia. Cu toate acestea, manevra, ca mișcare fizică, executată cu succes, prin surprindere și cu un ritm înalt înainte ca adversarul să reacționeze efectiv, poate să aibă și un impact asupra stării morale și coeziunii adversarului, precum și a voinței acestuia de a lupta (Director of NATO Standardization Agency, 2009 pp. 5-9).

În principiu, una din opțiuni de a stopa adversarul să acționeze sau să se comporte în modul în care el dorește este distrugerea capabilității acestuia. De exemplu, în conflictul din Cecenia, forțele federale ruse s-au bazat în mare măsură pe folosirea munițiilor cu exploziv combustibil-aer (muniție termobarică) și a rachetelor balistice tactice (SCUD și SCARAB). Aceste sisteme nu suprimau numai fizic, dar și psihologic luptătorii ceceni, mai ales pe cei ascunși în adăposturi (subsoluri). Scopul principal al întrebuințării acestor lovituri cu foc totuși era influența psihologică a adversarului la maximum, în așa fel ca să dispară orice voință de a lupta și a opune rezistență (Thomas, 2000 pp. 50-58). Cu alte cuvinte, partea care este tehnologic superioară și mai bogată în resurse, implicată în conflictul armat, înfruntând un adversar mai bine pregătit și antrenat din punct de vedere al metodelor de ducere a luptei, foarte mult probabil că va recurge la întrebuințarea unor mijloace tehnologice avansate și la superioritatea resurselor sale, care vor compensa această diferență și vor aduce succes pe câmpul de luptă, ca în cazul conflictului din Cecenia.

Însă posedarea mijloacelor tehnologice avansate și superioritatea în resurse nu este unicul factor determinant al succesului pe câmpul de luptă. În timpul războiului sovieto-afghan, situația pentru trupele so-

[2] Se au în vedere obiectivele operației militare.

vietice era destul de complicată, deoarece desfășurarea prin surprindere a operațiunilor militare de mare amploare cu întrebuințarea aviației și tehnicii de luptă mecanizate era practic imposibilă. Aceasta se explică prin faptul că mujahedinii, favorizați de terenul muntos și limitat în rutele de acces spre raioanele lor de dislocare, puteau foarte ușor să prezică de unde pot fi atacați sau loviți. Folosindu-se de un sistem de observare și înștiințare, ei își retrăgeau forțele principale din luptă fără pierderi semnificative. Astfel, trupele sovietice au ajuns la concluzia necesității folosirii unei metode noi de ducere a luptei, care consta în întrebuințarea detașamentului de flanc pe lângă forțele de bază de atac. Acest detașament penetra (pe ascuns) în raionul de apărare al mujahedinilor, cu scopul ocupării poziției de apărare la înălțime, de unde se executau lovituri de foc prin surprindere și corectarea focului de aviație și de artilerie asupra mujahedinilor care încercau să se retragă (Grau, 2010 pp. 35-38). Cu alte cuvinte, partea care este tehnologic superioară și mai bogată în resurse, implicată în conflictul armat, înfruntând un adversar și având insucces în întrebuințarea mijloacelor tehnologice avansate și superioritatea resurselor sale, va fi nevoită să-și adapteze metodele de ducere a luptei, ca în cazul sus-menționat din războiul sovieto-afghan (Xenofontov, 2010).

Artileria este o armă puternică capabilă să execute o varietate de misiuni în sprijinul operației militare la distanțe mari, în orice condiții meteorologice, noaptea sau ziua, cu o rapiditate și precizie înaltă. Într-adevăr, sistemele de artilerie sunt capabile să lovească obiective la distanțe mari. De exemplu, proiectilul exploziv cu o greutate de 46 kg tras din tunul calibrul 152 mm (2A36) va parcurge o distanță de circa 25 km în doar 67 sec. Pentru executarea misiunilor în orice condiții meteorologice, sunt luate în calcul toate corecțiile pentru aceste condiții. De exemplu, este luată în calcul chiar și viteza vântului începând de la 1 m/sec și dacă analizăm exemplul susmenționat, atunci vântul lateral de 1m/sec va abate proiectilul de la obiectiv la circa 50 m. Ca subunitățile de artilerie să-și îndeplinească cu succes misiunea la sprijinul de foc al subunităților luptătoare pe timp de noapte, este necesară doar o pregătire și antrenare adăugătoare, precum și dotarea acestora cu mijloacele necesare (dispozitive de iluminare, cronometre, lanterne etc.) (Ministerul Apărării al USSR, 1988 pp. 26-27). Subunitățile luptătoare for avea nevoie de sprijinul de foc asigurat de artilerie, deoarece aceasta este în stare să execute misiuni, inclusiv caracteristice forțelor aeriene (lovirea obiectivelor la distanțe mari), și să mărească puterea de foc al unui grup mic de infanteriști.

Referindu-ne la ducerea acțiunilor de luptă pe teritoriul Republicii Moldova, care dispune de o rețea densă de râuri și pâraie, relieful va juca un rol important, deoarece manevra subunităților pentru trecerea obstacolelor naturale (râuri, lacuri, canale, iazuri etc.) va depinde în mare măsură de starea podurilor peste acestea. Astfel, distrugerea unui pod în momentul decisiv al luptei, spre exemplu, va da posibilitatea de a încetini ofensiva adversarului pe o direcție importantă sau lipsirea acestuia de posibilitatea de a se retrage dintr-un sector parțial încercuit de trupele proprii. Prin distrugerea podurilor cheie, adversarul va fi lipsit de posibilitatea de a ocoli orașele și localitățile. Astfel, se vor crea precondiții pentru trecerea de la lupta convențională la cea de oraș, diminuându-se capacitatea de luptă a forțelor mobile, blindatelor, aviației, elicopterelor etc. Pentru îndeplinirea unor astfel de misiuni, poate fi antrenată aviația, forțele speciale, geniștii sau artileria. În funcție de

situația creată, rămâne pe seama planificatorilor să decidă care din mijloacele susmenționate vor fi folosite pentru îndeplinirea acestei misiuni. Aceasta înseamnă că nu este exclus faptul că planificatorii vor apela la artilerie întru realizarea acestui scop.

Dar nu în toate cazurile artileria poate să îndeplinească misiunile de distrugere în folosul operației militare. Astfel, tragerea de distrugere, care se folosește la nimicirea adăposturilor (lucrări de apărare și șanțuri de tragere acoperite), podurilor, pistelor de aterizare-decolare, clădirilor etc., se execută cu muniție de înaltă precizie, prin tragere întinsă sau verticală. Tragerea cu muniție de înaltă precizie este destul de costisitoare. Tragerea întinsă nu se folosește la distrugerea podurilor. Respectiv, rămâne tragerea verticală (unghiul format dintre orizontala tunului și axa țevii este mai mare de 45°), cea mai logică și rațională alegere. Însă nu toate sistemele de artilerie pot să execute tragere verticală, unghiul maxim de ochire fiind până la 45° (Ministerul Apărării al Republicii Moldova, Comandamentul artileriei, 1996 pp. 65-68).

Dar și sistemele care posedă această caracteristică au neajunsuri, ca de exemplu existența spațiilor care nu pot fi lovite din considerente balistice și constructive ale acestor sisteme. De exemplu, la tunul calibrul 152 mm 2A36 distanța de tragere verticală este cuprinsă între 13,6 km și 28,4 km, dar și aceasta are goluri, fiind imposibil de lovit prin tragerea verticală un obiectiv aflat la 14,6 – 17 km, 18 – 20 km și 21 – 27 km de la poziția de tragere a tunurilor. (Ministerul Apărării al USSR, 1988 pg. 20-43. Cu toate acestea, artileria poate fi antrenată pentru îndeplinirea unor astfel de misiuni. Răspunsul este unul foarte simplu. În primul rând, planificatorii operațiunilor militare trebuie să ia în calcul aceste limitări și să planifice cu ingeniozitate și creativitate acțiunile tactice ale artileriei. În al doilea rând, specificul executării tragerii de distrugere trebuie studiat, antrenat și dezvoltat de către subunitățile de artilerie.

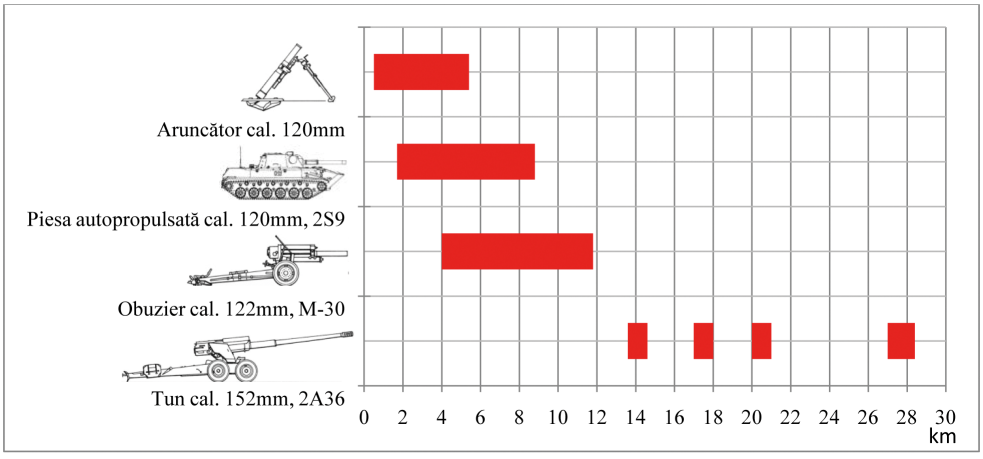
Aruncător cal. 120mm
Piesa autopropulsată cal. 120mm, 2S9
Obuzier cal. 122mm, M-30
Tun cal. 152mm, 2A36
0 2 4 6 8 10 12 14 16 18 20 22 24 26 28 30
km

Sectoarele de lovire cu foc prin tragere verticală cu sistemele de artilerie din dotarea AN

Artileria este o armă flexibilă capabilă să se adapteze la cerințele și condițiile întrunite ale luptei moderne de arme. Războiul sovieto-afghan, care poate fi descris ca o confruntare dintre o armată tehnologic superioară cu insurgenții mujahedini în condiții de teren muntos și pustiu. Trupele sovietice erau echipate și antrenate pentru a lupta într-un război convențional, având la bază experiența celui de-al Doilea Război

Mondial și mult mai puțină experiență pentru a desfășura acțiuni de luptă împotriva insurgenților. Astfel, conform tacticii trupelor sovietice, raionul fix de apărare al adversarului trebuia să fie lovit prin concentrarea focului și apoi atacat. Insurgenții mujahedini nu le-au creat astfel de condiții favorabile trupelor sovietice prin ocuparea pozițiilor liniare de apărare sau să stea pe loc (Grau, 1997; Xenofontov, 2010).

Artileria, care nu era o excepție în aceste circumstanțe, și anume prin sprijinul său de foc, trebuia să mărească puterea de foc a subunităților de infanterie și să compenseze deficitul trupelor sovietice în infanterie ușoară. Cu alte cuvinte, artileriștii trebuiau să gândească creativ și inovator pentru a se adapta la noile condiții de luptă. Spre exemplu, pentru respingerea atacurilor sau contraatacurilor adversarului în lupta convențională, artileria poate fi antrenată pentru crearea perdelelor de foc în fața dispozitivului de atac al adversarului, subînțelegându-se că cu focul de baraj se lovește un adversar aflat în mișcare (Ministerul Apărării al Republicii Moldova, Comandamentul artileriei, 1996). Artileriștii sovietici au adaptat acest fel de foc pentru asigurarea marșului trupelor proprii, planificând focuri de baraj de-a lungul itinerarului de deplasare a trupelor la o distanță de 300-400 m de la drum, în cel mai probabil loc de a fi atacați din ambuscadă (Grau, 1997).

CONCLUZII:

Artileria este un gen de armă capabilă să îndeplinească o varietate de misiuni în folosul operației militare, fiind posibilă de întrebuințat chiar și la distrugerea podurilor – misiune caracteristică pentru aviație sau pentru genişti. Fiind un gen de armă destinat pentru lupta convențională, ea a fost întrebuințată și în lupta împotriva insurgenților, oferind anumite avantaje tactice, dar nu un avantaj decisiv în lupta contra insurgenților. Deoarece artileria nu poate fi întrebuințată pentru compensarea capabilităților infanteriștilor pe câmpul de luptă, pentru că focul fără subunitățile luptătoare nu poate să ocupe și să mențină terenul. Câmpul de luptă de astăzi necesită gândire inovatoare și examinare continuă a tacticilor pentru a lovi țintele cu precizie și rapiditate. Aici trebuie de menționat că artileria va juca un rol important într-un conflict armat, dar nu cu capacitatea sa de a acoperi o suprafață de teren cu proiectile, ci cu capacitatea de a lovi rapid și precis obiectivele cheie de care va depinde succesul luptei adversarului. Probabil, artileriștii vor lupta în orașe, sate, localități populate cu civili, fiind o adevărată provocare, deoarece, pe de o parte, se va fi cere lovirea fără întârziere a obiectivului, pe de altă parte, va necesita excluderea loviriii populației civile, pentru evitarea efectelor negative pe timpul desfășurării operației militare.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Director of NATO Standardization Agency. *ATP-3 .2.1 Allied Land Tactics.* Brussels: Director of NATO Standardization Agency, 2009.

2. Grau, Lester W. A Flanking Detachment in the Mountains. *Infantry.* May-August, 2010, Vol. 99, 2.

3. Artillery and Counterinsurgency: The Soviet Experience in Afghanistan. *Field Artillery Journal.* May-June, 1997.

4. Marele Stat Major al Armatei Naționale, Comandamentul Forțelor Terestre. 2009**.** *Manualul de luptă a batalionului de infanterie.* Chișinău: Centrul Editorial al MA, 2009.

5. Ministerul Apărării al Republicii Moldova, Comandamentul artileriei. *Regulile de tragere și conducere a focului de artilerie; Brigadă, divizion, baterie, pluton, piesă (RT și CF-96).* Chișinău: Centrul Editorial al MA, 1996.

6. Ministerul Apărării al USSR. *Tablele de tragere ale tunului autopropulsat 2S5 de 152mm și tunului tractat 2A36 de 152mm în teren obișnuit și în munți, TS RG Nr. 273.* Moscova: Editura Militară, 1988.

7. Otu, Petre. Secvența românească a bătăliei de la Stalingrad. *Historia.ro Web site.* [Interactiv] [Citat: 20 ianuarie 2014.] // http://www.historia.ro/exclusiv_web/general/articol/secven-romaneasca-bataliei stalingrad.

8. Thomas, Timothy L. 2000. Grozny 2000: Urban Combat Lessons Learned. *Military Review.* July-August, 2000, Vol. LXXX, 4.

9. Xenofontov, Ion. *Războiul din Afghanistan în memoria participanților din Republica Moldova (1979–1989). Realitate istorică și imaginar social*. Iași, Editura LUMEN, 2010.

MECANISMUL DE ASIGURARE A SECURITĂȚII NAȚIONALE: ESENȚA ȘI FUNCȚIILE

Constantin MANOLACHE[1]
Igor GORGAN[2]

THE NATIONAL SECURITY ASSURANCE MECHANISM: ESSENCE AND FUNCTIONS

The national security sector is determined by a variety of factors – economic, political, social – which, by their unity and interdependence, form the whole complexity and multidimensionality of the processes, arising within its framework. The necessity to determine the essence and the content of this system leads to the necessity to determine the mechanism ensuring the national security, understanding the essence of the social systems in which the transient nature, provides the opportunity to deliver concrete and adequate conclusions concerning the realization of the socio-cultural context of transition.

Keywords: security, defense, threats, methodology, technology.

În condițiile actuale ale transformărilor socioculturale, prin care trec majoritatea noilor state independente, apare necesitatea de a formula totalitatea abordărilor conceptuale, pentru înțelegerea scopurilor, obiectivelor, principiilor și direcțiilor de bază ale asigurării securității individului, societății și statului, în general, de amenințările interne și externe în diferite domenii de activitate. Drept rezultat, aceste abordări trebuie să constituie baza elaborării documentelor conceptuale și normativ-juridice referitoare la direcțiile politicii de stat și activității sociale în domeniul securității naționale.

În acest context, o atenție sporită din punct de vedere metodologic trebuie acordată noțiunii mecanismului asigurării securității naționale, deoarece, în primul rând, în investigațiile actuale privind subiectul respectiv lipsesc cu desăvîrșire elaborări științifice, iar în al doilea rând, claritatea metodologică și înțelegerea corectă a acestui mecanism va permite evitarea numeroaselor probleme în vederea realizării în practică în cadrul statului și societății a sistemului de activități referitor la asigurarea securității naționale.

În această ordine de idei, este necesar de a se lua în considerație și abordarea filosofică a teoriei securității ca domeniu al cercetării – o construcție etajată menită să reflecte prin anumite noțiuni „straturile" realității existente. Din acest considerent, obiectivul cercetării noastre este de a corela diferite concepții ale mecanismului asigurării naționale, de a le ierarhiza, de a identifica interdependența acestora. În cazul în care nu se va recurge la o asemenea tratare a problemei, vor aparea contradicții de ordin conceptual, chiar dacă fiecare dintre aceste noțiuni va fi formulată corect.

Știința social-filosofică contemporană a acumulat o bogată experiență în domeniul teoriei securității și înregistrează reușite succese în conceptualizarea problemelor

[1] *Constantin MANOLACHE, colonel (r), doctor în științe politice, conferențiar universitar, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun".*

[2] *Igor GORGAN, general de brigadă, Șeful Marelui Stat-Major al Armatei Naționale, comandant al Armatei Naționale; doctorand, Institutul de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei.*

applicative. Totuși, în elaborarea problemelor fundamentale și teoretice ale securității, persistă o serie de probleme principiale nerezolvate, apariția cărora constituie o etapă legitimă în dezvoltarea și evoluția oricărei teorii, din cadrul cărora face parte și problema conceptualizării mecanismului asigurării securității naționale la etapa actuală.

Aceste subiecte au un caracter metodologic și logic în același timp, adică un caracter socio-filosofic, deoarece metodologia generală a cunoașterii sociale, la care se atribuie și teoria securității naționale, constituie filosofia socială și sociologia teoretică [1].

Aceste dificultăți stabilesc limita aprofundării ulterioare a cercetărilor științifice, care sunt necesare în practică, deoarece, din anumite motive, teoria nu poate să nu se bazeze pe unele fundamente socio-filosofice cu un caracter cognitiv și metodologic.

Una dintre principalele cerințe ale filosofiei sociale este considerat postulatul cercetării complexe a oricărui fenomen sociocultural. Aceasta presupune examinarea și analizarea obiectului cercetat, atât din punctul de vedere al genezei, cât și din punctul de vedere al esenței, conținutului, structurii lui, mecanismelor evoluției și funcționalității.

Sistemul asigurării securității naționale este determinat de o diversitate de factori – economici, politici, sociali – care, prin unitatea și interdependența lor, formează întreaga complexitate și multidimensionalitate a proceselor, ce decurg în cadrul său. Necesitatea determinării esenței și conținutului acestui sistem duce la necesitatea determinării mecanismului asigurării securității naționale, înțelegerea esenței căruia, în cadrul sistemelor sociale de tip tranzitiv, oferă posibilitatea de a emite concluzii concrete și adecvate referitoare la realizarea lui în condițiile tranziției socioculturale [2].

În numeroasele surse științifice referitoare la analiza esenței și dezvoltarea proceselor sociale constatăm anumite tendințe de identificare a mecanismelor diferitor fenomene sociale.

Așa, de exemplu, T. Parsons, referindu-se la mecanismul distrugerii sistemului social, menționează și mecanismele funcționale și mecanismele comunicării integraționiste, care influențează, în primul rând, motivarea subiecților sistemului, determinând dorința lor și, de asemenea, evidențiind mijloacele îndeplinirii acestor dorințe [3, p. 432].

Conform opiniei lui M. Weber, înțelegerea mecanismului unui sau altui proces social derivă din concepția intersubiectivă a interpretării acțiunii sociale, atribut esențial al căruia îl considera „orientarea spre altul (alții)", ceea ce prevede așteptarea reciprocă a comportamentului corespunzător al tuturor celor care sunt parte componentă în relațiile sociale ale părților. M. Weber unifica principalii factori ai funcționării oricăror mecanisme sociale cu tratarea sensului acțiunilor sociale ale subiecților [4, p. 87].

De asemenea, trebuie de menționat și contribuția științifică a lui N. Smelser [5], care se referă în special la mecanismele sociale, iar L. Coser admite că în comunități acționează mecanismele stabilizării sociale și corectării sociale [6, p. 203], care, în opinia noastră, pot fi considerate fundamentale pentru obținerea unei stări de securitate a sistemului social.

Similar cu ipoteza lui T. Parsons referitoare la mecanismele sociale este punctul de vedere susținut de J. Habermas, care consideră că în sistemul social pot fi distinse „mecanismele coordonării acțiunilor, care coordonează între ele orientarea acțiunilor participanților și mecanismele care stabilizează raporturile acțiunilor imprevizibile prin impunerea funcțională a urmăririi acțiunilor". J. Habermas atribuie principalelor mecanisme ale solidarizării societății forța comunicării integrative [7].

În tradiția filosofică contemporană, no-

țiunea de „mecanism" este utilizată destul de frecvent în științele sociale și exprimă în mare parte o activitate concretă a subiecților sociali. Cu toate acestea, în literatura de specialitate se evidențiază și se utilizează preponderent mecanismele manifestării acțiunilor și, de asemenea, utilizarea legilor.

O interpretare originală și netradițională a esenței mecanismului în contextul aplanării contradicțiilor sociale abordează acest fenomen drept „un mecanism al acțiunii raționale a subiecților socium-ului într-un anumit domeniu, prin intermediul legilor, normelor morale, religioase și culturale, normelor juridice, tradițiilor, oportunităților politice și economice". Principalele elemente ale acestor mecanisme sunt formele, metodele, procedeele și mijloacele [8].

O astfel de multitudine de variante de procedee în privința interpretării esenței mecanismului funcționării fenomenelor socioculturale, în special fenomenul securității naționale, prin perceperea mecanismului distrugerii sistemului social, a mecanismului acțiunilor sociale, a mecanismului stabilizării sociale și a corectării sociale, a mecanismului coordonării acțiunilor, a mecanismului raționalizării acțiunii etc., în mod considerabil complică problema perceperii obiectului respectiv, dar, cel mai important, creează complicații serioase în realizarea practică în condițiile tranziției socioculturale. Din acest considerent, este rezonabilă argumentarea teoretică a abordării filosofice a problemei mecanismului asigurării securității naționale, este important a analiza corespunderea elementelor mecanismului asigurării securității naționale cu tehnologiile concrete și practice ale acestui process în condițiile transformării sistemelor sociale.

Noțiunea de „mecanism" a fost preluată din terminologia tehnică, unde semnifică totalitatea dispozitivelor de transmisiune, care transferă acțiunea (mișcarea) unui corp asupra acțiunii (mișcării) altui corp și, de asemenea, modalitatea lor de unificare. Există și alte interperetări universale ale esenței acestei definiții – un sistem, o structură care determină ordinea unui anumit tip de activitate, consecutivitatea stărilor, proceselor, care reprezintă o anumită acțiune, un anumit fenomen. Din cele expuse mai sus reiese că, pentru caracterizarea mecanismului, punctul inițial îl constituie organizarea structurală a sistemului, de aceea în procesul cercetării și analizei oricărui mecanism investigarea structurii trebuie să fie completată dialectic cu cercetarea metodelor transmisiunii și transformării influențelor reciproce ale elementelor sistemului.

Aplicând definiția „mecanism", în timpul cercetărilor fenomenelor socioculturale este necesar de a avea în vedere faptul că, în comparație cu dispozitivele tehnice, obiecte ale cunoașterii sociale devin sistemele, în care, alături de elementele statice, mai există și elemente mobile, variative și procesuale. Sistemul asigurării securității naționale întocmai reprezintă un exemplu sigur al sistemelor și al structurii cu elemente multiple. Structura acestor sisteme poate fi definită ca procesuală, deoarece ea caracterizează amplasarea elementelor nu atât în spațiu, dar în timp – sub formă de etape și faze consecutive. Corespunzător, și mecanismul sistemelor procesuale indică modul trecerii de la o etapă la alta, păstrând conținutul precedentei și pregătind trecerea spre următoarea etapă [9, pp. 9-11].

Referitor la sistemul asigurării securității naționale, ca unul apropiat prin caracteristicile sale fundamentale celui procesual, noțiunea de „mecanism" în mare măsură pare înrudită cu noțiunea de „tehnologie", care în ultimul timp este excesiv utilizată în conștiința socială, îndeosebi în terminologia politologică. Cel mai frecvent se utilizează definiția „tehnologiei" elaborată de J. Galbraith, care o determină ca „aplicarea sistematizată (sistemică) a cunoștințelor

științifice pentru rezolvarea sarcinilor practice" [10, p. 226].

Un interes special pentru înțelegerea conținutului acestei definiții prezintă concepția lui M. Markov, care determină tehnologia ca mod de realizare a unui proces complex, prin dezmembrarea ipotetică a acestuia într-un sistem de proceduri și operațiuni legate reciproc, care se realizează, mai mult sau mai puțin, omogen și au scopul obținerii unei eficacități absolute [11, p. 12].

Conform definiției enunțate, tehnologia (care semnifică și mecanismul), în realitatea socială, neapărat conține în sine elemente subiective, care sunt caracterizate printr-o activizare anumită. Deoarece nucleul conceptual al conținutului indică ordinea procedurilor și operațiunilor care se realizează, adică conținutul în contextul analizei realității sociale poate fi considerat intermediar între mecanism și structură, adică se poate admite că tehnologia constituie un element al mecanismului de conducere.

Astfel, „tehnologia" și „mecanismul" sunt noțiuni destul de apropiate ca esență, care se completează reciproc și în paradigma științifică contemporană pot îndeplini rolul de integratori științifici, penetrând și alte domenii ale științei, inclusiv în cercetările cu caracter socio-filosofic ale problemelor de securitate națională, care reflectă statutul de subiect interdisciplinar. Cu toate acestea, în contextul prezentei cercetări considerăm oportun de a preciza că definiția „mecanism" caracterizează mai substanțial derularea proceselor în societate decât „tehnologia", deoarece prevede evidențierea nu doar a modelelor structurale și tehnologice, care presupun stabilirea raporturilor și ordinea consecutivă a elementelor și etapelor. Incluzând în sine noțiunea „tehnologie", mecanismul mai indică dinamismul, formele și metodele de trecere de la o etapă la alta, implicit supunând analizei generale procesul de funcționalitate al sistemului asigurării naționale [12, pp. 42-45].

Conform opiniei noastre, în contextul prezentei cercetări, un interes deosebit prezintă mecanismul acțiunii și manifestarea condițiilor obiective și factorilor subiectivi care determină acțiunea sistemului asigurării securității naționale. În plan general, mecanismul asigurării securității naționale reprezintă un mod anume de realizare a legilor obiective de interdependență a sistemului asigurării securității naționale și mediul sociocultural.

Contextul filosofic de cercetare a mecanismului asigurării naționale, indubitabil, presupune determinarea esenței și conținutului său. Bazele metodologice, în acest context, pot avea un caracter divers, însă urmează de luat drept bază abordarea dialectică în conexiune cu abordarea sinergetică. Reieșind din aceasta, se consideră inoportună abordarea clasică simplificată, care se bazează pe limitarea analizei mecanismului acțiunii legilor obiective doar la relațiile de formă, ce sunt reflectate în lege, adică pe cercetarea faptului cum funcționează legea, cum sunt realizate relațiile obiective în cadrul activității subiecților sociali [13, p. 9].

În contextul asigurării securității naționale, mecanismul acțiunii legităților obiective în mediul sociocultural care evoluează, implicit, include în sine în mod obligatoriu și elemente ale legitității relațiilor și interdependenței, care determină aceste legături și originea lor. La rândul său, premisa apariției legităților în sistemul asigurării securității naționale în societatea de tranziție este indispensabil determinată de indicele înalt al entropiei din mediul sociocultural. Fiind în permanentă schimbare, sub influența factorilor externi și interni, acest sistem este determinat de anumite schimbări de caracter social, care sunt în

legătură cu evoluția fenomenelor sociale, cu elementele, structurile, legăturile dintr-o stare cu cele din alta, cu apariția și dispariția anumitor fenomene, elemente etc.

Schimbări sociale profunde apar în aceste sisteme, de regulă, atunci când această ordine a relațiilor sociale care constituie structura ei internă nu mai poate asigura funcționarea ei efectivă, posibilitatea adaptării la condițiile interne și externe. În asemenea cazuri, contradicțiile sociale care pătrund în sistem, acutizându-se până la etapa conflictelor distructive-constructive, determină schimbări sociale ce au ca rezultat apariția unei noi structuri de relații în cadrul sistemului și trecerea la o etapă calitativ nouă [6, p. 26].

În contextul acestei cercetări menționăm că o importanță deosebită în cadrul schimbărilor sociale revine procesului social, dinamicii lui, alternativelor, adică transformării socium-ului în morfologia sa, creării noilor forme și structuri sociale, ce caracterizează în mod deosebit socium-urile, în perioada de tranziție. Pentru conceptul acestei cercetări, cele mai importante procese sociale sunt apariția, reproducerea, funcționarea, dezvoltarea, transformarea și destructurarea sistemelor sociale de tip tranzitiv. Mai mult ca atât, dacă prin noțiunea de dezvoltare, în acest context, se percep asemenea schimbări în sistemul social în urma cărora acesta capată caracteristici calitativ noi, atunci prin „transformare" este necesar de înțeles schimbările calităților fundamentale ale sistemului (factorii constanți), după care acest sistem social se transformă în unul nou. Prin „transformare", în acest context, este necesar să înțelegem schimbările sociale complexe din toate domeniile principale, ca rezultat al cărora se produc schimbări esențiale, despre care semnalizează indiciul entropiei. Totalitatea acestor indici ai schimbărilor și transformărilor au legătură directă și cu sistemul asigurării securității sociale în perioadele de tranziție.

Înțelegerea esenței mecanismului asigurării securității naționale în societățile de tip tranzitiv ca factor al activității organizate a subiecților sociali are un caracter conștientizat și urmărește un anumit scop determinat și prevede perceperea condițiilor ce îl generează. Conținutul de bază al acestor scopuri și respectiv, acțiunea direcționată a subiecților este determinată de necesitățile fundamentale de activitate și dezvoltare a personalității, statutului și societății și, de asemenea, de condițiile obiective (locul și rolul sistemului securității naționale în cadrul sistemului social, nivelul societății, gradul dezvoltării instituțiilor statale și sociale etc.). În baza acestui conținut real al scopurilor, și nu doar a caracterului adecvat al subiecților securității naționale, se formează cerințele obiective față de activitatea subiecților cu referire la crearea condițiilor favorabile pentru realizarea semnificației ontologice de către sistemul de asigurare a securității naționale. Ca rezultat al acestei activități se impune realizarea cerințelor înaintate de legitățile obiective ce determină legăturile reciproce dintre societate (stat) și sistemul asigurării securității naționale [14, p. 99].

Reieșind din abordarea în baza principiului activității sistemului, perceperea mecanismului de asigurare a securității ca un sistem distinct, cunoașterea lui teoretică de asemenea trebuie reflectată în formă de sistem. În acest context, este necesar să reținem că această sarcină ar fi insuficientă doar în baza declarării acestui fapt și este importantă determinarea nivelului inițial al mecanismului de asigurare a securității naționale, însoțit de subsisteme (tipuri). Criteriul de clasificare în subsisteme și elemente trebuie să fie argumentat și noncondradictoriu cu însăși baza sistemului (abstracția esenței) și întreaga cunoaștere teoretică despre acest

sistem trebuie să se realizeze cu ajutorul unor proceduri logice concrete.

Deoarece în contextul descrierii teoriei securității naționale analiza securității naționale nu este însoțită de specificări deosebite de caracter de spațiu, de timp, de particularități naționale, este necesar să propunem noțiunea de „mecanism de asigurare a securității naționale" care ar explica rațional și necontradictoriu toate cazurile de aplicare referitor la securitatea personală, de stat și cea din societate.

Astfel, sarcina constă în determinarea esenței mecanismului asigurării securității naționale. Pentru aceasta este necesar de a-l caracteriza ca pe un sistem, de a-i reflecta conținutul, principiile de constituire, dezvoltare și funcționare, formele de manifestare etc., adică de analizat modalitatea dezvoltării conținutului.

Reieșind din cele menționate anterior, sarcinile obiective ale acestei cercetări, după părerea autorilor, constau în analiza conținutului ideilor fundamentale ale teoriei securității, care reprezintă esența noțiunii de mecanism al asigurării securității, precum și importanța acestuia în sistemul activității socio-culturale.

Analizând problema esenței mecanismului asigurării securității naționale, în primul rând, este necesar de a accentua că aceasta presupune o totalitate de acțiuni reciproce și rezultatul acestei interdependențe. Această totalitate este diferită prin caracter, prin modul de realizare, participanți, mijloacele aplicate etc. Cu certitudine, dimensiunile obiective ale realității societății reflectă activitatea omului, care tinde să-și realizeze scopurile. Activitatea (inclusiv activitatea referitoare la asigurarea securității naționale) constituie modul de existență socială, adică modul prin care există societatea [15, p. 135].

Pentru a determina locul mecanismului asigurării securității în sistemul activității umane este necesar de a conștientiza și a analiza însăși activitatea în calitate de sistem. Contribuțiile științifice din domeniul filosofiei sociale și sociologiei teoretice reprezintă un interes primar în cercetarea acestei probleme. Momentele principale referitoare la înțelegerea activității în acest context vor fi reflectate în prezenta lucrare.

Esența vieții sociale constituie un proces al activității generale a omului. Aceasta semnifică că ea se impune profund în sfera socialului. De aceea, în viața socială, majoritatea fenomenelor reprezintă în sine un aspect sau altul, o latură sau alta a activității, iar în știința socială majoritatea categoriilor sunt condiționate de categoriile activității. Securitatea ca fenomen sociocultural, în acest context, nu este o excepție, însă este cert că e completată de categoria juridică. Caracteristica cea mai importantă a ei care se impune este activitatea. Astfel, argumentarea teoretică a mecanismului asigurării securității ar trebui să se bazeze pe teoria activității. Aceasta este esența abordării activității în raport cu realitatea socială, care se prezintă ca un principiu teoretico-metodologic explicativ și care e necesar de a fi acceptat în calitate de temei conceptual în procesul cercetării noastre.

Însă caracteristica activității ca esență socială este abstractă. Pentru ca ea să fie în măsură să-și îndeplinească funcția explicativă, trebuie să fie completată cu un conținut necesar, adică să fie concretizată și clasificată.

Așa cum este bine știut, activitatea este specifică atitudinii omului față de lume. Conținutul activității în sfera securității constituie o transformare premeditată a lumi, o activitate conștientă a omului, un anumit comportament în mediul extern cu scopul autoconservării cu ajutorul adaptării la aceste condiții. La baza oricărei activități și implicit a celei din domeniul securității se află necesitatea – particularitatea subiectului vieții sociale, care este o condiție indispensabilă a securității personale și conștientizarea

lipsei oricărui pericol. La baza necesității obiective a activității cotidiene apare atitudinea selectivă a subiecților față de mijloacele satisfacției propriilor necesități, condiționată de discrepanțele iminente ale locurilor subiecților în sistemul social [3].

O astfel de atitudine, care se orientează la condițiile existente (în rândul cărora pe lângă condițiile firești și rezultatele activității precedente – din contextul culturii, intră și alți subiecți) are drept scop de a asigura starea de securitate, care nici într-un fel nu constituie totalitatea necesităților subiectului, cu toate că se bazează pe această totalitate. În continuare, în baza conștientizării intereselor sale, subiecții formulează scopul activității referitor la asigurarea securității ca un mod ideal al rezultatului scontat. În vederea atingerii scopurilor propuse, printre condițiile existente se caută și anumite mijloace.

Activitatea în sine se termină cu obținerea produsului activității, care satisface necesitatea incipientă, adică necesitatea de care a fost creată. Ulterior, necesitatea apare iarăși (uneori sub formă desfășurată) și astfel ciclul se repetă.

Următoarea etapă necesară în cercetarea mecanismului asigurării securității naționale o constituie evidențierea adecvată a subiecților activității din sfera securității, deoarece activitatea este de fiecare dată a unor instanțe (a indivizilor sau a unor grupuri sociale), care, reieșind din interesele lor, inițiază acest proces. Cu alte cuvinte, subiecții, în acest context, sunt considerați participanții activității în domeniul securității, care realizează pe parcurs programe și necesități ce o asigură pe ea (activitatea) cu produsul. Ceilalți participanți ai acestui fel de activitate nu sunt considerați subiecți, fiind, mai degrabă, mijloace pentru cei din urmă.

Subiecții activității în raport cu realizarea mecanismului asigurării securității naționale, transformîndu-se în subiecți, au necesitatea de a avea un anumit nivel de libertate, care ar permite controlul asupra condițiilor siguranței proprii (de exemplu, de a exercita un anumit grad de influență), deoarece subiectul este astfel pe cât are, chiar și într-un grad redus, libertatea în parametrii tipului de activitate cercetat. În realitatea socială, unde condițiile existenței în siguranță a subiectului sunt dictate de alți subiecți sociali – contrasubiecți (interesele cărora de cele mai multe ori sunt contrare primei categorii de subiecți), pentru subiectul principal, este necesară susținerea nivelului libertății personale în raport anume cu aceste condiții de existență [16, p.135].

Astfel apare necesitatea de a identifica, care este esența mecanismului asigurării securității naționale, principiile de bază ale activității. Precizăm că sistemul activității în cadrul mecanismului asigurării securității naționale este un sistem de interdependență a subiectului și condițiile în care el există și se autorealizează. Această autorealizare, conștientizată de subiect ca un scop al activității lui, se transformă la un moment în posibilitate. Trecerea din posibilitate în realitate se realizează doar datorită prezenței anumitor condiții prin transferarea activității subiectului asupra obiectului (un alt subiect). În cazul în care condițiile existente (inclusiv create chiar de subiect) permit transformarea autorealizării subiectului din posibilitate în realitate, rezultă că o asemenea totalitate de condiții a fost, în linii generale, favorabilă (securizată).

Însuși subiectul, în cazul dat, se manifestă în acest process ca parte activă. El tinde să domine, într-o formă sau alta, condițiile autorealizării sale. Un anumit număr de condiții ale asigurării securității sunt dominate de el teoretic, însă alte condiții nefavorabile sunt create chiar de el, reieșind din valorile sale, pe baza însușirii teoretice a acestor condiții. Totali-

tatea condițiilor existenței securizate, ca subiect separat și ale societății (statului) în întregime, pe care (condițiile) le-a obținut (însușit, creat) în procesul autorealizării și pe care e în măsură să le verifice, este securitatea subiectului (societății, statului) și totodată este securitatea activității lui.

În același timp, capacitatea subiectului de a controla unele condiții ale activității personale, în cadrul acestui studiu, este înțeleasă nu numai și nu atât prin capacitatea lui de a urmări dinamica condițiilor, „îndeplinirea monitorizării" condițiilor, ci și capacitatea subiectului de a exercita o influență decisivă; punerea în aplicare a dominației reale, a puterii asupra lor. Prin urmare, conchidem că: în termeni conceptuali, mecanismul de securitate națională este nu atât un mecanism pentru a asigura situația de protecție a intereselor subiectului, cât un mecanism pentru a asigura condiții sigure pentru existența subiectului, adică condițiile în care subiectul determinat de rang și asupra căruia domină exercită o putere reală. Mecanismul asigurării securității naționale se încheie la procesul de creare a unor condiții favorabile de activitate, crearea unor astfel de condiții în care s-ar realiza interesele individului, statului și societății, ar fi îndeplinite scopurile propuse, a căror finalitate sunt valorile[2].

Mecanismul de asigurare a securității naționale ca un mecanism al procesului de stăpânire a condițiilor de existență este, în același timp, mecanismul de realizare a libertății subiectului ca abilitatea de a controla existența proprie în condiții de siguranță. Libertatea și securitatea sunt fenomene strâns legate între ele, care formează aspecte fundamentale ale vieții sociale, cele mai importante caracteristici ale subiecților sociali. Siguranța este o condiție a libertății. Și invers: o siguranță absolută „ar oferi" subiectului o libertate absolută. Cu toate acestea, în realitate, există subiecți relativ liberi, care sunt într-un mediu de siguranță relativă. Aceasta este în legătură cu situații absolut imprevizibile, care pentru oricare subiect sunt condițiile în care se autorealizează, sunt de facto infinite, iar posibilitățile sunt limitate [1, p. 97].

Deci, în contextul înțelegerii mecanismului securității naționale poate fi vorba despre un nivel al securității (precum și despre un nivel de libertate) și, prin urmare, așa sau altfel, despre siguranța relativă a subiectului, datorită faptului că subiectul, în principiu, nu este în stare să posede totalitatea condițiilor de existență și, respectiv, să le controleze.

Astfel, în termeni generali, versiunea propusă referitoare la bazele conceptuale ale mecanismului securității naționale poate fi utilizată la baza acestei teorii, fără a include o teorie care să fie contrară realității. Identificarea acestor date va permite ulterior, în baza înțelegerii esenței mecanismului asigurării securității naționale în calitate de aspect de activitate, de a extinde și preciza categoriile și noțiunile inițiale într-un sistem coerent, ceea ce ar fi echivalent cu explicarea mecanismului de securitate națională ca un fenomen sociocultural.

Analiza filosofică complexă a problemei securității naționale, utilizând o gamă largă de abordări metodologice, furnizează dovezi care sugerează că *principalele componente ale structurii* mecanismului asigurării securității naționale, în contextul transformării socioculturale, sunt [17, p. 165]:

- sisteme funcționale integre;
- sistemul de relații subiectiv-obiective;
- metode, tehnici, forme și mijloace de acțiune cu privire la siguranța națională.
- indicatori ai eficienței funcționării mecanismului securității naționale.

Întelegerea procesului asigurării securității naționale, ca o anumită categorie (ba-

[2] În contextul acestei lucrări, înțelegerea noțiunii de valori este tratată dialectic cu noțiunea de drept (inclusiv dreptul la viață, proprietate, libertatea), înțelese ca valori.

zată pe principii de drept) a activității organizate a subiecților sociali, are un caracter conștient și urmărește anumite obiective.

Conținutul principal al acestor obiective și, prin urmare, vectorul activității subiecților se determină prin necesitățile stringente de dezvoltare a societății, în proces de transformare, și de asemenea de condițiile socioculturale obiective în care decurce procesul supus cercetării.

Sistemele funcționale integre ale asigurării securității naționale sunt condiționate:

- în primul rând, de locul sistemului asigurării securității naționale în organizarea politică și socială a societății și scopul ei funcțional;

- în rândul al doilea, de caracterul sistemului respectiv ca o organizație socioculturală și politică integră, care dispune de domeniile materiale, politice, sociale și spirituale de activitate și, de asemenea, nivelele interdependente, ca individul, statul, societatea;

- în rândul al treilea, influența sistemului de securitate națională asupra proceselor socioculturale ale societății.

O analiză de conținut a funcționării sistemului național de asigurare a securității permite să constatăm că, în conformitate cu acest criteriu, obiectivele de mai sus au fost clasificate în: general-sistemice, politice, sociale și spirituale [13, pp. 5-26].

Obiectivele general-sistemice în funcționarea sistemului de asigurare a securității naționale sunt: asigurarea unității în înțelegerea esenței, structurii, conținutului, caracterului și particularităților amenințărilor actuale ale intereselor naționale în condițiile proceselor globalizării; realizarea unității în înțelegerea esenței și conținutului strategiei de securitate națională, politicii de stat în domeniul securității; asigurarea perceperii esenței și conținutului programelor de reformare și de dezvoltare a societății în ansamblu și a componentelor sale; crearea premiselor pentru funcționarea eficientă a instituțiilor sociale și a componentelor organizației militare a statului.

Obiectivele politice în funcționarea sistemului de asigurare a securității naționale sunt: asigurarea unității și integrității națiunii; dezvoltarea unei culturi politice cu înaltă responsabilitate socială și activitate socială; formarea conștiinței de securitate națională, patriotism și alte calități cetățenești; formarea în rândul populației a unei atitudini responsabile în vederea apărării patriei lor.

Obiectivele sociale în funcționarea sistemului de asigurare a securității naționale sunt: asigurarea unității etnice; consolidarea națiunii în jurul unei idei percepute și acceptate de întreaga națiune; realizarea valorilor general-umane și național-istorice. Anume obiectivele sociale îmbină integral necesitățile, interesele și motivațiile subiecților (ale personalității, statului și societății).

Obiectivele spirituale în funcționarea sistemului asigurării securității naționale sunt: asigurarea unității valorilor spirituale ale societății și ale tuturor subiecților; afirmarea în conștiința socială a idealurilor și valorilor unei societăți echitabile; formarea unei culturi spirituale și a unei spiritualități înalte; crearea premiselor pentru neacceptarea ideilor, atitudinilor și percepțiilor conradictorii valorilor general-umane și național-istorice ale poporului; punerea în aplicare a dreptului umanitar internațional în raport cu valorile spirituale ale societății; crearea premiselor pentru o dezvoltare multilaterală și armonioasă a personalității, realizarea potențialului ei spiritual și a posibilităților reale.

Analiza mecanismului de funcționare a sistemului de securitate națională prevede delimitarea și abordarea sistemului de relații subiectiv-obiective, prin intermediul cărora se reglementează legitățile de funcționare și dezvoltarea sistemului.

Sistemul subiecților de funcționare în asigurarea securității naționale este determinat de apartenența politică a instituțiilor de securitate, de specificul lor ca organizații social-politice unitare, valoarea socială a acestor instituții și locul pe care îl ocupă ele în societatea de tranziție, precum și de posibilitățile sistemului de asigurare a securității naționale în ceea ce privește impactul asupra proceselor socioculturale din societate [18].

Analiza filosofică demonstrează că, în cea mai largă abordare a acestei probleme, prin subiect al asigurării securității naționale se subînțelege societatea, întrucât ca subiect al activității practice poate fi nu numai un individ sau comunități de persoane (instituții sociale), dar și societatea în ansamblu. Societatea ca subiect de asigurare a securității naționale are un caracter diferențiat pe mai multe niveluri: nivelul organelor puterii de stat, nivelul instituțiilor de stat, nivelul instituțiilor și organizațiilor social-politice, nivelul asociațiilor de creație ale cetățenilor, nivelul cetățenilor [2].

Poziția de lider în sistemul subiecților asigurării securității naționale aparține structurilor militare de stat [19, p. 71-89]. În calitate de subiect general în asigurarea securității naționale, aceste structuri acționează ca o componentă a organizării politice a societății și ca o organizație social-politică, care funcționează în societate și este folosită în rezolvarea problemelor din domeniul securității. Nu doar organizațiile militare de stat joacă rol de subiect al securității naționale, dar și o varietate de organe, instituții, organizații și agenții care îi asigură dezvoltarea și funcționarea ca structură social-politică cu toate domeniile de securitate și elementele lor componente. În cadrul organizației militare de stat acționează organele de conducere, instituțiile militare de învățământ și de cercetare, precum și instituții similare din alte structuri statale de forță, colective și asociații. Un loc deosebit între subiecții asigurării securității naționale aparține structurilor de informare, una dintre sarcinile funcționale ale cărora este transmiterea, implicarea directă în organizarea, asigurarea condițiilor și realizarea acestei activități [12, p. 43; 20].

În conformitate cu structura subiecților sistemului de relații subiectiv-obiective în asigurarea securității naționale, conținutul și structura procesului de asigurare a securității naționale, se creează o diferențiere a obiectelor acestui proces la nivel orizontal și vertical.

Caracterul multilateral al obiectelor procesului asigurării securității naționale se evidențiază și din considerentul că în calitate de asemenea obiecte se manifestă: valorile, ca urmare a înțelegerii realităților înconjurătoare ale mediului în diferite forme și tipuri de reflectare a realității; activitatea specializată și nespecializată în elaborarea valorilor individuale, dezvoltarea și perfecționarea sistemului de asigurare a securității naționale, în general; condițiile în care se realizează procesul de securitate națională; factorii sistemului de asigurare a securității naționale. După cum s-a menționat anterior, obiectele de securitate națională includ personalitatea, statul și societatea.

Obiectele procesului de asigurare a securității naționale se manifestă:

- în diferențierea valorilor, ca rezultat al perceperii mediului în diferite forme și tipuri de reflectare a realității (sistemul de valori al societății în general, al instituțiilor, sistemul de valori etnoculturale, sistemul de valori ale diferitor categorii și grupuri de populație, unele componente individuale ale sistemului de valori);
- în diferențierea activităților privind securitatea națională pentru gradul de universalitate și de specializare;

• în diferentierea factorilor de realizare a sistemului de asigurare a securității naționale;

• în ceea ce privește diferențierea condițiilor în care se realizează procesul de asigurare a securității naționale (condițiile de existență a sistemului în general și condițiile de funcționare a instituțiilor specializate ale sistemului de securitate).

În cadrul sistemului asigurării securității naționale, necesitățile individului, statului și societății nu doar determină formarea ei, dar și activitatea referitor la realizarea ei [21].

Metodele, tehnicile, formele și mijloacele de activitate a subiecților sistemului de asigurare a securității naționale sunt condiționate:

- în primul rând, de legitățile de funcționare și dezvoltare a sistemului social, la o anumită etapă istorică;

- în al doilea rând, de sistemul de relații subiectiv-obiective.

Reieșind din cele menționate anterior, este necesar de a aborda din punctul de vedere al filosofiei sociale metodele, formele de activitate privind asigurarea securității naționale, care sunt: violente (asociate cu utilizarea mijloacelor de violență, mai ales armate, și de informații) și nonviolente (aspectele politice, exclusiv pașnice, de comunicare).

În ceea ce privește metodele de activitate a subiecților sistemului de asigurare a securității naționale, destul de interesantă este experiența SUA în acest domeniu. Statele Unite folosesc astfel de metode de bază în asigurarea securității naționale [21]:

- descurajarea prin intimidare *(deterrence)*;

- apărarea *(defense)*;

- controlul asupra armamentului *(arms control)*.

Descurajarea prin intimidare este o metodă a realizării obiectivelor de securitate națională care prevede insuflarea potențialului sau eventualului dușman a sugestiei despre consecințele foarte periculoase sau pierderile nejustificat de mari, ca rezultat al unui conflict militar. Desigur, țările aflate în proces de transformare nu posedă un potențial (în primul rând economic) pentru a intimida, dar convingerea potențialului agresor de acțiuni irațională și prejudicii în raport cu aceste state (activități politice ale statului) constituie o metodă eficientă de asigurare a securității naționale.

În cadrul celei de-a doua metode („de apărare") este reflectată problema utilizării directe a forțelor armate. Conform acestei metode, forțele armate și alte elemente ale structurii militare a statului pot fi folosite pentru atingerea scopurilor securității naționale, în cazul în care aceasta este condiționată de circumstanțele concrete care s-au stabilit.

A treia metodă pentru asigurarea securității naționale este controlul asupra armamentului. Ea este considerată ca fundamentală în relațiile cu statele rivale pe timp de pace. Esența acestei metode constă în determinarea și prevenirea la timp a intențiilor acestor state de a nu respecta restricțiile privind componența, structura, echipamentul, implementarea sau utilizarea forței și a mijloacelor de informare, care pot provoca o destabilizare social-politică. Făcând abstracție de orientarea strict militară a acestor metode, în condițiile transformărilor socioculturale se prezintă oportună extrapolarea asupra altor sfere ale vieții sociale. De exemplu, a treia metodă este rezonabil de a fi extinsă asupra domeniului informațional și să fie aplicată ca „o metodă de control asupra surselor de amenințare informațională" etc.

Principalele metode de formare a sistemului asigurării securității naționale trebuie să includă: definirea normativ-juridică a cerințelor către sistemul asigurării securității naționale și orientarea dezvol-

tării acesteia; definirea normativ-legală a subiecților ce realizează activități orientate spre asigurarea securității naționale și problemele referitoare la realizarea acestui scop; realizarea activității spritual-teoretice și spiritual-practice referitoare la asigurarea securității naționale; definirea principiilor de funcționare a sistemului asigurării securității naționale și reglementarea condițiilor ei de funcționare, în funcție de sistemul de interese naționale, necesități și valori; reglementarea și stimularea activităților spiritual-practice a subiecților în contextul asigurării securității naționale; reglementarea activității spiritual-teoretice a partidelor politice și a asociațiilor social-politice privind asigurarea securității naționale; combaterea răspândirii de idei, teorii și viziuni contrare valorilor social-umane și național-istorice, neutralizarea influenței potențiale a acestora asupra procesului de transformare socioculturală a societății civile [22, pp. 132-140].

Concepția cercetării nu presupune o analiză detaliată a tuturor metodelor și mijloacelor activității în structura mecanismului asigurării securității naționale. O astfel de analiză se raportează la competențele cercetărilor aplicative în domeniul securității naționale. În acest studiu stabilim doar locul lor în structura mecanismului.

Procedeele și mijloacele constituie baza metodelor asigurării securității naționale, ele sunt interdependente și în procesul realizării mecanismului asigurării securității naționale se aplică unitar.

Procedeele asigurării securității naționale constituie o unitate de mijloace (corespunzând unor condiții speciale) utilizate în asigurarea securității naționale. În ceea ce privește metodele, acestea au un caracter subordonat. Tehnicile și metodele, în funcție de situația social-politică, sunt în măsură să se înlocuiască reciproc. Deci, descurajarea este una dintre metodele de securitate națională; cu toate acestea, ea poate servi în calitate de una din tehnici care sunt folosite în timpul realizării politicii externe.

Mijloacele de asigurare a securității naționale sunt ceea ce nemijlocit este folosit de subiecții sistemului cercetat cu scopul de a asigura securitatea națională. În categoria acestor mijloace pot fi incluse totalitatea structurilor materiale și spirituale, procedeelor etc., care sunt utilizate implicit pentru asigurarea diferitor aspecte ale securității naționale. Fiecare element al sistemului de asigurare a securității naționale are la dispoziție mijloace proprii, care pot fi atribuite domeniilor științifice aplicative.

Indicatorii eficacității de funcționare a mecanismului asigurării securității naționale pot fi rezistența și labilitatea sistemului social.

Toate elementele din mecanismul asigurării securității naționale sunt strâns legate între ele și se completează reciproc. Prin urmare, cunoașterea și utilizarea a doar o parte din metode, forme, mijloace și procedee de activitate în această direcție nu permite rezolvarea optimă a problemei asigurării securității naționale, mai ales în contextul transformărilor sociale și culturale, deoarece poate duce la o exacerbare a contradicțiilor din domeniul sociocultural. Doar unificarea și utilizarea abilă de către subiecți a tuturor formelor și metodelor de asigurare a securității naționale permite într-o situație concretă să se aplice astfel de tehnologii (de exemplu, formele și metodele lor corespunzătoare) care sunt în măsură să asigure o eficacitate maximă a respectivului proces.

Bineînțeles, identificarea întregului algoritm al acțiunilor subiecților cu privire la realizarea mecanismului asigurării securității naționale nu este posibilă, deoarece fiecare situație în parte este din punct

de vedere obiectiv irepetabilă și se dezvoltă în condiții specifice. Tehnologiile specifice ale asigurării securității naționale ar trebui să determine realitatea socială, practica socioculturală, din care cauză mecanismul asigurării securității naționale este foarte variat, mai ales în condițiile transformărilor socioculturale.

Analiza esenței, conținutului și structurii procesului asigurării securității naționale, a sistemului de relații subiective în procesul funcționării căruia se realizează funcționarea firească și dezvoltarea acestui sistem, a scopurilor activității spiritual-teoretice și spiritual-practice a subiecților și de asemenea a metodelor activității referitoare la atingerea scopurilor asigurării securității naționale permite determinarea esenței și a conținutului mecanismului asigurării securității naționale.

O analiză teoretico-metodologică complexă a problemei cercetate oferă temeiul de a afirma că *mecanismul asigurării securității* naționale constituie un mod de asigurare, corespunzător necesităților individului, statului și societății și de asemenea unui nivel adecvat realizat în dezvoltarea societății, reflectării sistematizate și complexe a lumii în diferite tipuri și forme, care determină carcaterul și orientarea activității, funcționării în siguranță și dezvoltarea sistemului social și a subiecților lui. Se poate afirma că esența mecanismului asigurării securității naționale este întregul complex de acțiuni concrete ale subiecților sistemului social, menit să atingă nivelul de securitate scontat [23, p. 64].

Acțiunea mecanismului asigurării securității naționale poate fi examinată la două nivele – intern și extern. Dacă la nivelul intern el apare în calitate de mecanism de siguranță în procesul de autodezvoltare a vieții social-culturale, atunci la nivel extern – ca o interacțiune directă între subiecte și obiecte, ca mijloc de realizare a securității. La nivelul extern, în procesul interacțiunii dintre subiect și obiect se realizează dialectica necesităților, intereselor, scopurilor subiecților. Astfel, forma acțiunii mecanismului asigurării securității naționale poate fi reprezentată printr-o schemă: condițiile obiective de asigurare a securității – necesitatea unei securități din partea subiecților – mijloacele comune și modul de asigurare a nivelului corespuzător al securității – modificarea condițiilor în asigurarea securității – schimbarea necesităților etc.

Mecanismul asigurării securității naționale într-un sistem social concret, după cum s-a menționat mai sus, are o structură ierarhică complexă, metodele, procedeele, mijloacele și modurile sale specifice, care se manifestă și se aplică în toate domeniile existenței sociale. În acest caz este logic să menționăm totalitatea tuturor mecanismelor de asigurare a securității, care au legătură reciprocă și sunt interdependente. Reieșind din acestea, pentru a înțelege esența și conținutul mecanismului de asigurare a securității naționale, precum și pentru perceperea teoretică a tuturor aspectelor acestui fenomen, se impune necesitatea realizării unei tipologii a tuturor mecanismelor. Aceasta este o problemă foarte complicată datorită diversității excesive de aspecte în manifestarea mecanismelor cercetate [24].

Rezultatele analizelor filosofice permit, fără a pune scopul de a cuprinde toate tipurile de mecanisme cercetate, a evidenția, în baza principiilor fundamentale, următoarea tipologie a mecanismelor asigurării securității naționale:

după originea lor:

• *instituționale* – cele create de către stat și care îndeplinesc un set de funcții de apărare, în primul rând a intereselor statului. Apărarea intereselor cetățenilor și ale societății pentru astfel de mecanisme este o problemă secundară;

• *neinstituționale* – care apar spontan, fără intervenția statului, și urmăresc scopul de a asigura securitatea intereselor, în primul rând ale societății (ale grupurilor sociale) și ale cetățenilor;

după conținut:

• *mecanismul asigurării securității naționale* în sens larg – în această categorie se încadrează totalitatea mecanismelor de asigurare a securității națiunii, societății, socium-urilor etc.;

• *mecanismul asigurării securității naționale în sens restrâns* – mecanisme concrete de asigurare a securității naționale care se referă la un anumit domeniu (economic, politic, militar, informațional etc.);

după ierarhia relațiilor subiectiv-obiective:

• *mecanisme pentru asigurarea securității de stat;*

• *mecanisme de asigurare a securității societății și a componentelor sale;*

• *mecanisme de asigurare a securității persoanelor;*

după domeniile de activitate:

• *politic, economic, juridic, informațional, militar, demografic* etc., care protejează interesele statului, societății și personalității în domeniile indicate, cu suportul metodelor și mijloacelor specifice acestor domenii.

Precizăm că toate tipurile de mecanisme menționate, care asigură securitatea națională, sunt strâns legate între ele. Pentru a înțelege locul, rolul și particularitățile mecanismului asigurării securității naționale, la nivelul comunicării filosofice, este necesar de a determina rolul mecanismului cercetat în sistemul elementelor existenței sociale, adică de a determina funcțiile de bază ale acestui mecanism.

Analiza esenței și structurii mecanismului asigurării securității naționale permite evidențierea următoarelor funcții ale acestui mecanism:

• *de identificare a amenințărilor* – care se rezumă la o monitorizare continuă a influenței asupra proceselor securității naționale, care au loc în domeniile politic, social, economic, ecologic, științifico-tehnologic, informațional, militar etc., de asemenea, în mediul religios, în relațiile interetnice; prognozarea transformărilor, care se produc în cadrul lor și amenințările potențiale asupra securității naționale;

• *gnoseologică* – care constă în formarea relațiilor de cunoaștere între subiectele din cadrul sistemului asigurării securității naționale și obiectele acestui sistem; de asemenea, în verificarea practică și precizarea metodelor asigurării securității naționale;

• *axiologică* – care constă în faptul că orice mecanism al asigurării securității naționale conține o estimare a obiectului din punctul de vedere al diversității valorilor, care pot fi: materiale, sociale, morale, etice, ideologice etc. În plus, acesta include o evaluare a performanțelor acțiunilor privind securitatea națională și determinarea costurilor în vederea atingerii acestor scopuri;

• *de prognozare* – care constă în prognozarea, identificarea și evaluarea amenințărilor potențiale și conflictelor, cauzelor și consecințelor, manifestările lor, precum și în extrapolarea acestor aspecte asupra sistemului de reglementare a relațiilor sociale și politice (doctrine, concepte, programe de dezvoltare de perspectivă etc.);

• *de prevenire* – care are menirea de a preveni și elimina posibilele amenințări și factorii destabilizatori asupra intereselor naționale;

• *praxeologică* – care constă în neutralizarea amenințărilor la adresa intereselor naționale, localizarea, dezescaladarea și rezolvarea conflictelor și lichidarea consecințelor lor sau influența factorilor destabilizatori, precum și în elaborarea propunerilor fundamentate științific și recomandărilor privind adoptarea unor decizii cu scopul asigurării securității naționale.

Astfel, abordările și analiza principiilor conceptuale și reflectarea esenței, conținutului și funcțiilor mecanismului de asigurare a securității naționale în contextul pre-

zentei cercetări permit conceptualizarea acestui fenomen [25, p. 27].

Pentru înțelegerea mai adecvată a problemei, implementarea eficientă și realizarea lor în practica activității social-culturale, apare necesitatea de a supune unei analize filosofice problema mecanismului de securitate națională, în contextul unor condiții de transformare instabile, deoarece anume condițiile tranzitive determină particularitățile realizării în practică a mecanismului cercetat.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Sandu A. *Filosofie socială*. Iași: Lumen, 2010, 132 p.
2. Sava I. N. *Studii de securitate*. București: Centrul Român de Studii Regionale, 2005.
3. Parsons T. *The Social System*. London: Routledge, 1991, 575 p.
4. Weber M. *Omul de știință și omul politic*. București: Humanitas, 2011, 160 p.
5. Smelser N. *Theory of collective behavior*. 2011, 452 p.
6. Coser L. *Social Conflict and the Theory of Social Change*. În: *The British Journal of Sociology*, Vol. 8, No. 3. (Sep., 1957), pp. 197-207 // http://links.jstor.org/sici?sici=0007-1315%28195709%298%3A3%3C197%3ASCATTO%3E2.0.CO%3B2-H (accesat: 25.04.2014)
7. Bolton R. *Habermas's theory of communicative action and the theory of social capital* // http://web.williams.edu/Economics/papers/Habermas.pdf (accesat: 26.04.2014).
8. *Analytical Sociology and Social Mechanisms*. Ed. P. Demeulenaere. Cambridge University Press, 2011 // http://dx.doi.org/10.1017/CBO9780511921315 (accesat: 26.04.2014).
9. Куковский А. Механизм обеспечения национальной безопасности. В*: Вестник Южного-Уральского государственного университета*. Серия: Право. № 38, (214), 2010, с. 9-11.
10. Galbraith J.*The new industrial state*. Princeton University Press, 2007, p. 518.
11. Марков М. *Технология и эффективность социального управления*. Пер. с болгарского / Под ред. Т. В. Керимовой, М., Прогресс, 1982. – 48 с.
12. *Насимова Г. О. Сущность и принципы социальных технологий [Текст] / Г. О. Насимова, М. О. Насимов // История и археология: материалы междунар. науч. конф.* (г. *Санкт-Петербург, ноябрь 2012 г.)*, *СПб.*, *Реноме, 2012*, *с*. 42-45.
13. Baldwin D. A. *Concept of Security*. În: *Review of International Studies*, vol. 23, nr. 3, 1997, pp. 7-11.
14. Кортунов С. Концептуальные основы национальной и международной безопасности. Москва, 2007, 307 с.
15. Ayoob M. *Defining Security: A Subaltern Realist Perspective*. În: *Critical Security Studies, sous la dir. De Keith Krause et Michael C. Williams*. Minneapolis: Borderlines, University of Minnesota Press, 1997, pp. 121-148.
16. Steiner R. *Filosofia libertății. Trăsături fundamentale ale unei concepții moderne despre lume*. București: Univers Enciclopedic Gold, 2011, 232 p.
17. Ullman R. *Redefening Security*. În: *International Security*, vol. 8, nr. 1, 1983, pp. 162-167.
18. Sprîncean S. *Securitatea națională: noțiuni și elemente introductive*. Compendiu. Chișinău, 2012.
19. Kees K. *The military and human security*. În: *Security and Human Rights*, nr. 1, 2008, pp. 71-89.
20. *Шаваев А. Национальная безопасность как сложная комплексная система, ее сущность и структура. В: Безопасность*, № 1-2, 2009, 154 *с*.
21. *National Security Policy and Strategy*. *Departament of National and Strategy*. United States Army War College, 2011.
22. Juc V., Varzari V. *Fundamentarea și diversificarea conceptului de securitate*. În: *Administrarea Publică*. *Revistă metodico-științifică trimestrială*, nr. 1 (73), ianuarie – martie 2012, pp. 132-140.
23. *National Security: Imperatives and Challenges*. Tata McGraw-Hill Education, 2008, 521 p.
24. Kirshner J. *Globalization and National Security*. Taylor and Francis, 2006, p. 361.
25. Mangold P. *National Security and International Relations*. Routledge, 2013, 130 p.

CARACTERISTICA MECANISMULUI DE ASIGURARE A SECURITĂȚII NAȚIONALE

Constantin MANOLACHE[1]
Igor GORGAN[2]

CHARACTERISTIC OF THE MECHANISM OF INSURANCE OF THE NATIONAL SECURITY

The particularities to achieve the mechanism of insurance of the national security, in terms of transformation toward social democratic principles of civil society, provide the synergistic unification of dialectical methodology and a more thorough analysis of state policy unit and of the activity of the society and determining the priority directions of social and state activity, in particular the organization of political life and the increase of the authority of the state.

Keywords: security, defense, threats, methodology, technology.

În baza analizei problemei securității naționale, în general, și a mecanismului asigurării securității naționale, în particular, vom preciza că mecanismele investigate sunt niște structuri destul de conservative și rigide. Ele se creează în conformitate cu prevederile constituției unui sau altui stat și, din punct de vedere instituțional, implică și organismele de coordonare (de exemplu, consiliul de securitate), o rețea de ministere de resort (al apărării, al situațiilor de urgență, al afacerilor interne) și departamente, organele de aplicare a legii (procuratura, tribunalele etc.). Mai mult ca atât, în această categorie se includ un număr mare de alte ministere, departamente etc., care asigură securitatea societății, statului și individului, ca obiective ale sistemului de securitate națională, în conformitate cu funcțiile lor legale, bine determinate.

În contextul celor de mai sus, vom aborda interdependența dialectică a activității de stat (ca activitate a subiectului principal al asigurării securității naționale) și activitatea societății (ca element al societății civile), care, potrivit autorilor, constituie esența acestei categorii, în conștientizarea realizării mecanismului asigurării securității naționale, în contextul transformărilor sociale și culturale. Aici trebuie de specificat că activitatea de stat referitoare la asigurarea securității naționale nu se limitează doar la activitatea politică, ci include următoarele domenii: economic, militar, tehnic, ideologic, social etc. Cu toate acestea, subliniem că, în contextul prezentei cercetări, ne interesează, mai întâi de toate, activitatea politică, pentru că este o reflectare a unor relații concrete între subiecții sistemului asigurării securității naționale. Specificul acestei activități se rezumă la faptul că ea abordează, în mod direct, domeniul relațiilor dintre actorii sociali (în acest caz – subiectele și obiectele sistemului de securitate) și puterea, ca element diriguitor al mecanismului asigurării securității naționale.

[1] *Constantin MANOLACHE, colonel (r), doctor în științe politice, conferențiar universitar, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun".*

[2] *Igor GORGAN, general de brigadă, Șeful Marelui Stat-Major al Armatei Naționale, comandant al Armatei Naționale; doctorand, Institutul de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei.*

Reieșind din numeroasele studii în domeniu, politica joacă un rol deosebit în sistemul de securitate națională. Aceasta ar trebui să devină (deși, în practică, nu întotdeauna se materializează) un instrument al realizării obiectivelor și intereselor publice, care constau în protejarea individului, societății și statului de la eventualele amenințări și pericole externe și interne. Nu întâmplător, în multe țări s-a încetățenit sintagma „politica securității naționale". Astfel, printre oamenii de știință, în special politologii occidentali, este utilizată frecvent ipoteza potrivit căreia politica securității naționale influențează destul de mult societatea, care tinde să-și asigure condițiile de viață, precum și să-și realizeze sarcinile pe arena internațională. În același context, nucleul activității politice în domeniul securității este determinat de problemele care se referă la stabilitatea organizațională a statului, sistemelor politice, guvernelor și, de asemenea, a ideologiilor după care acestea se ghidează [1, 2, 3].

În literatura de specialitate, politica, în contextul securității, de cele mai multe ori este abordată ca o totalitate de acțiuni pentru asigurarea realizării intereselor național-statale, prin întregul arsenal de fonduri disponibile. De asemenea, este definită ca o activitate de identificare (de studiere), de prevenire, de eliminare a pericolelor și amenințărilor care ar putea provoca daune inacceptabile pentru individ, societate și stat [4]. Așadar, mecanismele asigurării securității naționale cuprind o gamă largă de tipuri de activități orientate spre rezolvarea unor probleme concrete, al căror aspect politic, în condițiile sociumurilor tranzitive, devine dominant.

Pentru o înțelegere adecvată a locului și a rolului politicii în domeniul asigurării securității este necesară o analiză filosofică profundă, determinarea interdependenței cu alte fenomene ale vieții sociale. Aplicarea procedeelor filosofice, general-teoretice și a schemelor, asupra fenomenelor și proceselor politice complexe pe plan intern, va influența în mare măsură obținerea rezultatelor în realizarea lor practică.

Fiind un fenomen de „ordin secundar", politica, luată în ansamblul ei, reflectă natura societății. Ea se prezintă ca o exprimare a bazelor culturale ale civilizației, a unui sistem istoric complex al relațiilor sociale, este într-o interdependență directă cu nivelul de dezvoltare social-economică a țării. Se poate afirma cu certitudine: cum este societatea, așa este și politica [4]. Dar remarcăm că: cum este politica, așa se prezintă și securitatea societății și statului aflat în proces de transformare.

Nivelul de înțelegere a necesităților din domeniul securității derivă din cunoașterea aprofundată a esenței societății și dintr-o politică adecvată. Rolul politicii nu constă în „reflectarea" pasivă a fenomenelor și proceselor vieții sociale, dar și în influențarea în mod activ asupra lor.

Completând organizarea socială și politica, astfel se „corectează" dezvoltarea socială, i se adaugă un caracter clar definit. Și cu cât mai puțin, la un moment bine conturat, societatea devine aptă să se organizeze, cu atât mai mult ea are necesitate de mijloace politice de reglementare social-politică.

S-a remarcat că în majoritatea societăților de tip tranzitiv, cele mai vulnerabile momente ale autoorganizării sociale se completează destul de eficient cu activitatea politică. Astfel, este necesar să se acorde o atenție deosebită faptului că neajunsurile din autoorganizare se completează contradictoriu cu tendințele colectiviste, aspirațiile comunitare. Principalul motiv în complicațiile care apar în procesul de autoorganizare socială constă, în mod evident, în primul rând, în specificul spiritual al poporului, în gradul înalt de „libertate interioară", care contravine cu formalizarea

voluntară și organizarea într-o unitate, ca o simplă sumă de indivizi, care ar reprezenta „atomii" omului [5]. Prin urmare, abuzul puterii de stat și al mijloacelor politice de reglementare își asumă rolul de factor compensator, instrument necesar de integrare, pentru depășirea lacunelor autoorganizării.

Analiza acestei probleme permite de a afirma că, în societatea de tranziție, transformările socioculturale depind în mare măsură de doi factori principali: 1) *de conducere*, căreia îi corespund mecanismele formale și legitime ale asigurării securității naționale, create de stat, și 2) *homeostazici*, cărora le corespund mecanismele spontane, nelegitime ale asigurării securității naționale. Astfel de mecanisme apar neplanificat, în anumite condiții socioculturale (aproape haotice), și au rolul de supraviețuire a sistemului social, când conducerea sau mecanismele nelegitime de asigurare a securității naționale, în realitate, își pierd eficacitatea, se egalează cu factorii interni și externi.

Astfel, organizarea cu ajutorul politicii înlocuiește și completează autoorganizarea socială, în cazul în care în procesul de autoorganizare apar disfuncții de proporții. Iată de ce, pentru societățile și statele de tip tranzitoriu, rolul politicii este considerabil, mai ales începuturile activității organizaționale; din asta și rezultă importanța puterii, autoritatea ei, puterea ei de influență asupra vieții poporului și asupra asigurării securității.

Nu este întâmplător că, în conștiința majorității cetățenilor, problemele cotidiene, apariția și soluționarea lor sunt și vor fi legate, mai întâi de toate, de fenomenele politice și de activitatea organelor puterii de stat. O atare percepție a politicii în conștiința oamenilor nu doar prezintă cerințe deosebite față de activitatea politică, dar și determină, de fapt, locul ei în viața socială.

Politica, începutul ei imperios, funcțiile de organizare și de reglementare au jucat întotdeauna un rol deosebit în dezvoltarea, consolidarea și supraviețuirea cetățenilor, societății etc. În același timp, slăbirea puterii de stat, în special în momentul său incipient, duce, de obicei, la o criză profundă în viața poporului, creează o amenințare reală la adresa unității și securității sale.

Orientarea prioritară a activității sociale și de stat (a politicii), în domeniul securității, ar trebui să fie protecția elementului spiritual al societății, consfințit în sistemul constant al arhetipurilor sociale, specifice poporului, națiunii și care unifică socium-ul într-un tot întreg. Cu ajutorul unei politici deliberate, este necesar de a asigura stabilitatea bazelor culturale și de civilizație a societății [4]. Acest tip de politică este o politică națională, bine determinată și orientată, care exprimă o înțelegere clară din partea agenților puterii, a priorităților naționale și de stat, formulate în doctrina dezvoltării sociale și împărtășită de majoritatea. Prevederile principiale ale acestei doctrine trebuie să fie incluse în cadrul conceptelor de securitate națională. Astfel, strategia securității poate fi unificată cu motivele profunde ale activității umane – cu factorii fundamentali ai lumii interioare a omului, cu temeiul existenței umane, cu cele mai superioare motive de viața spirituală, a căror descoperire este asociată cu tradițiile spirituale, cultura și bazele morale ale vieții sociale și religiilor [6], și nu cu scheme abstracte și proiecte de „un viitor mai bun".

Necesitatea și oportunitatea de a-și exprima în politică doctrina națională nu este în contradicție cu diversitatea obiectivă a necesităților și intereselor sociale, cu viziunile ideologice și principiile politice. Într-o societate diferențiată nu poate fi exclusă manifestarea diferitor interese, acordul cărora constituie obiectivul principal al politicii.

Un temei real și unitar pentru realizarea acordului social, care este un element important și o condiție primordială a stabilității sistemului social, este totalitatea de valori socioculturale fundamentale, care exprimă nucleul spiritual și moral al esenței poporului, din care cauză sunt percepute de către majoritatea cetățenilor.

În raportul „valori–necesități–interese", componenta de bază este prima dintre ele. Tradiția spirituală națională produce valori cu un statut mai superior, cu influențe asupra vieții cotidiene, în comparație cu cea occidentală, care pune accentul pe interese. Această concluzie se integrează direct cu viziunile lui N. Danilevski, care consideră că „interesul nu este principala forță motrice a poporului, dar conștiința morală internă" [7, p. 195].

Anume valorile culturale au o rezistență maximă și o recunoaștere generală, în timp ce necesitățile și interesele sociale nu au un caracter static, nu sunt constante, depind de o varietate de factori. În același timp, valorile primordiale ale vieții ar trebui să exprime principalul conținut al politicii în domeniul securității în societățile (statele) în tranziție [8, p. 253].

Un imperativ indispensabil pentru majoritatea societăților tranzitive, în condițiile actuale, în procesul realizării politicii naționale, se impune a fi cerința de asigurare a pluralismului intereselor în baza monismului valorilor.

O caracteristică importantă a vieții social-politice a societăților în tranziție este factorul dualismului, care se exprimă prin „caracterul suprasocial al puterii". În Ucraina, de exemplu, încă la începutul secolului al XVIII-lea a apărut fenomenul dualismului social, care s-a manifestat în ruperea elitei politice de viața poporului. Nivelul înalt al autonomiei puterii, în lipsa unei legături invers proporționale, creează o amenințare reală pentru ruperea de societate în momentele critice ale vieții istorice.

Un pericol deosebit, în această situație, apare în cazurile de „deznaționalizare" a societății. Această amenințare se rezumă la faptul că autonomia puterii duce la pierderea orientării naționale de către elita politică și promovarea unei politici care nu reflectă așteptările naționale ale țării. Pericolul manifestării unei politici „fără caracter național" duce țara spre scopuri greșite, în diferite perioade. De exemplu, în istoria ucraineană (inclusiv în cea contemporană), aceste manifestări ale lipsei caracterului național s-au impus ca un pericol, deoarece în atare situații se demolează mecanismul asigurării naționale a țării.

O altă manifestare negativă a potențialei ruperi dintre putere și popor este tendința experimentării sociale, care este în contradicție cu necesitățile și interesele poporului, exprimată în așa-numitul „paradox al modernizării forțate".

Orice experiment social de avengură, care ignoră valorile și tradițiile naționale, de fiecare dată duce la apariția șocurilor profunde în societate, însemnă întreruperea „legăturilor dintre epoci".

„Decalajul în continuitatea dezvoltării istorice ... se conectează cu pierderile social-politice și instaurarea noului, prin metode nonpașnice, constată O. Makeev. Aproape nicăieri nemulțumirea unui bătrân și o tranziție bruscă într-o stare nouă nu s-au bucurat de succes, deoarece procesul istoric se rezumă într-o sinteză dintre trecut și prezent" [9].

În timpul „modernizării coercitive" se produce nu doar refuzul de continuitatea istorică și de valorile tradiționale, dar și distrugerea instituțiilor sociale și politice, deformarea structurii mecanismului asigurării securității naționale, care duce inevitabil la slăbirea funcțiilor de protecție a sistemului social tranzitiv și creșterea amenințărilor asupra securității.

Depășirea dualismului social-politic, a

tendințelor periculoase referitoare la deetatizarea elitei puterii, refuzul de a practica „modernizări coercitive" nu este doar o problemă politică, ci, de asemenea, o condiție importantă pentru soluționarea efectivă a problemei securității naționale pentru societățile (statele) în tranziție, în general, și a problemelor referitoare la funcționarea mecanismelor asigurării securității lor naționale, în special.

Insuficiența evidenței în politică a manifestării fluctuațiilor ciclice în cadrul procesului istoric, a scării acțiunilor dimensiunilor variabile și naturii lor culturale și civilizaționale duce la dezorganizarea socială și la crize social-politice, iar drept urmare, la schimbări destructive ale mecanismelor de asigurare a securității naționale. Interesele asigurării acestei securități în societățile (statele) tranzitive impun măsuri politice contemporane pentru reformele sociale, care duc la minimalizarea pericolului pentru procesele sociale în depășirea limitelor lor. Ca rezultat al acestora se realizează scopul fundamental al reformelor: eliminarea de tensiuni sociale, prevenirea stopării procesului istoric și realizarea unei ascensiuni susținute în cadrul unei evoluții stabile. În ceea ce privește mecanismul asigurării securității naționale în condițiile tranzitive, acțiunile politice ar trebui să urmărească scopul de a asigura dezvoltarea continuă și progresivă a elementelor și structurii sale, fără salturi critice și transformări radicale.

După cum s-a menționat anterior, strategiile de politică externă, în ceea ce privește securitatea statelor tranzitive, sunt determinate de situația politică internă, de situația geopolitică și de locul statelor în sistemul legăturilor culturale mondiale. Esența geopoliticii este revelată nu doar prin condițiile geografice, care determină situația externă a statului, dar și prin problemele care vizează relațiile culturale și civilizaționale la nivel mondial [10]. O identitate geopolitică clară, precum și o imagine clară despre natura cultural-civilizațională a statului constituie condiția de bază în perfecționarea politicii principiale, care favorizează realizarea mecanismului de asigurare a securității naționale în cadrul politicii externe. În acest context, în opinia noastră, extrem de importantă este alegerea abordării conceptuale în determinarea locului pe care îl ocupă statul în procesul istoric universal. Studiile contemporane accentuează necesitatea dezicerii de utilizarea conceptului controversat despre identitate și abordarea în prim-plan a problemei autovalorii.

Din punct de vedere metodologic, autovaloarea presupune că destinul istoric pentru orice stat aflat în perioada de tranziție nu poate fi dedus din conținutul conceptelor „generale", inclusiv din noțiunea de „progres" sau „democrație", iar din punct de vedere axiologic nu există astfel de obiective și valori, în numele cărora s-ar sacrifica cetățeanul și societatea. Perceperea noțiunii de autovaloare în condițiile de tranziție socioculturală deseori se minimalizează, ceea ce duce la o perturbare a legăturilor reciproce dintre anumite mecanisme în asigurarea securității naționale, din punct de vedere al relațiilor subiectiv-obiective.

Menționăm că, în condițiile transformărilor, se observă o accentuare a mecanismului asigurării securității naționale și o neglijare a mecanismelor asigurării societății și individului.

Oferirea din exterior a unor informații exagerat de multe, preponderent socioculturale, proces care se produce, mai ales, în condiții tranzitive, poate avea drept scop transformarea valorilor și orientărilor vitale ale unei categorii de cetățeni sau ale unui grup social al țării beneficiare.

Pe de altă parte, avantajul de a consuma informație aplicativă și științifico-tehnică

permite nu doar de a evita destabilizarea, dar și de a orienta societatea spre transformări progresiste cu ajutorul mijloacelor tehnologice și care oferă posibilitatea de a rezolva mai eficient problemele sociale acumulate. În acest sens, suntem de acord cu punctul de vedere al cunoscutului cercetător rus O. Makeev, care consideră că sarcina puterii politice se rezumă în „a nu se expune stihiei schimbului intercultural", a îmbunătăți considerabil fluxul schimbului de informație, a tinde ca circulația informației aplicative, care se atribuie la tehnologiile reale, să depășească creșterea informației culturii generale, care generează o „revoluție forțată" [9, p. 246].

O astfel de reglementare este de o importanță deosebită pentru societățile (statele) moderne în transformare, care se confruntă în ultimii ani cu o „intervenție informațională" reală, baza căreia este fluxul nelimitat de informație socioculturală, care vine din Occident și care vizează dezintegrarea valorilor sociale ce s-au format timp de secole, pe parcursul dezvoltării istorice a țărilor. Or, politica se prezintă și ca un mijloc important de asigurare a securității informaționale prin controlul statului și reglementarea fluxului informațional în limitele schimbului cultural internațional. Astfel, politica ca un instrument general de reglementare socială oferă posibilitatea nu doar să contracareze „prezența nejustificată de teroare în masă", dar, de asemenea, să asigure funcționarea într-o anumită măsură a mecanismului de securitate a individului, societății și statului. Cu toate acestea, posibilitatea respectivă poate deveni o realitate, numai datorită unei evidențe atente a tuturor componentelor care influențează asupra eficienței rezolvării acestei probleme complexe.

În contextul transformărilor, politica reală este în măsură să procedeze astfel, dacă ea întruchipează concluziile cunoștințelor științifice, se bazează în principal pe consolidarea valorilor naționale și este susținută de o responsabilitate morală înaltă a celor care realizează o astfel de politică [4, p. 50].

După cum s-a menționat mai sus, metodele și tehnicile pentru asigurarea securității, precum și mijloacele folosite pentru rezolvarea problemelor din acest domeniu depind foarte mult de principiile de organizare a vieții politice, cum ar fi sistemul politic al societății și regimul de putere. În același timp, o importanță mare pentru determinarea căilor și modalităților de rezolvare a problemelor din domeniul securității îl are caracterul fiecărei etape de dezvoltare politică. În contextul schimbărilor sociale, care sunt însoțite de unele manifestări de conflict, în timpul proceselor evolutive lente, problemele de asigurare a securității nu pot să nu se deosebească, la fel ca și caracterul amenințărilor cu care se confruntă individul, societatea și statul. În conformitate cu acest fapt, în activitățile privind asigurarea securității trebuie să se utilizeze o varietate de tehnologii politice.

Trebuie de remarcat faptul că obiectivele principale în domeniul asigurării securității au un caracter persistent și durabil, într-o oarecare măsură sunt constante și conțin în întregime anumiți parametri. Abordările conceptuale pentru asigurarea securității naționale pentru țările în curs de tranziție din spațiul postsovietic și scopul principal al asigurării securității sunt determinate de crearea și susținerea unei situații economice, politice, internaționale și militar-strategice a statului, care ar crea condiții favorabile pentru dezvoltarea individului, societății și statului și ar elimina riscul de minimalizare a rolului și importanței statului ca subiect al dreptului internațional, subminând capacitatea statului de a realiza interesele individului și societății pe arena internațională. Toate acestea subliniază prioritatea activităților politice, economice și de informare în do-

meniul securității și oferă o serie de principii și sarcini de bază, a căror reglementare duce la punerea în aplicare a intereselor naționale în politica internă și externă.

Este necesar de atras atenția asupra faptului că în diverse activități, în ceea ce privește punerea în aplicare a mecanismului de asigurare a securității naționale, este utilizat un arsenal considerabil de mijloace economice, politice, informaționale etc. Precizăm că politica (activitatea politică) în condițiile transformărilor socioculturale, în contextul arsenalului de mijloace menționat, joacă un rol esențial în punerea în aplicare a sarcinilor și funcțiilor mecanismului asigurării securității naționale. În practică, combinația lor este determinată, în primul rând, de scopurile și obiectivele în materie de securitate, de tipurile de amenințări și pericole, care reies din situația social-politică reală, de caracteristicile puterii în sine, de capacitatea sa de a aborda probleme emergente, de resursele disponibile și instrumentele de influență politică de care dispune [11, pp. 7-11].

Este cunoscut faptul că, bazându-se pe forță (coerciție, violență), dreptul și autoritatea, puterea politică le folosește nu numai pentru realizarea voinței sale, dar, de asemenea, pentru rezolvarea diferitor probleme din domeniul securității. Împreună, acestea permit îndeplinirea reglementării influenței asupra proceselor sociale și rezolvarea conflictelor și contradicțiilor. Toate aceste instrumente de influență politică se prezintă ca principalele mijloace în activitatea politică, în ceea ce privește asigurarea securității. Vom analiza succint caracteristicile lor.

Mijloacele de forță ale influenței politice includ, în primul rând, forțele armate, alte formațiuni militare și alte organe de acest tip, înființate pentru apărarea împotriva atacurilor armate. În același timp, instrumentul puterii coercitive în structura mecanismului asigurării securității naționale, în condiții tranzitorii, sunt oportunitățile organizaționale și politice pe care le deține puterea. Cu ajutorul aparatului administrativ de stat se pot aplica presiuni asupra generatorilor de amenințări la adresa securității și să se rezolve problemele complexe de reglementare a situațiilor de conflict, în interesul securității.

În anumite circumstanțe, statul folosește, pentru asigurarea intereselor naționale (sociale), forța de organizare a partidelor politice și a asociațiilor social-politice, care sunt în măsură să influențeze cursul proceselor de transformare ce amenință stabilitatea socială și securitatea.

Problema utilizării forței în rezolvarea problemelor de funcționare a mecanismului asigurării securității naționale a devenit în ultimii ani deosebit de acută în dezbaterile științifice [12, p. 75]. Această problemă este, de asemenea, în centrul atenției cercetătorilor străini, care abordează fenomenele complexe legate de protecția indivizilor, societății și a statului de pericole și amenințări. Se admite ideea că, în condițiile contemporane, acțiunile de forță ale puterii sunt o amenințare pentru societate și, prin urmare, este necesar să se limiteze utilizarea lor în domeniul securității. Astfel, cercetătorul american M. Renner consideră că sprijinirea tot mai mare pe forță, de fapt, slăbește securitatea națională, explicând aceasta prin faptul că o astfel de abordare poate influența negativ viabilitatea economică a societății, a echității sociale și alte condiții de existență ale cetățenilor [13, pp. 27-31].

Un alt specialist calificat în acest domeniu, V. Artiomov, evaluând rolul metodelor de forță, consideră că nu este real să vorbim despre posibilitatea și necesitatea de eliminare completă a violenței în politica de securitate. Dar, în același timp, gradul de aplicare a acesteia, în cazul în care sunt des-

tul de semnificative, este o expresie a unui nivel scăzut de siguranță a socium-ului și stabilității sistemului social, a regulilor social-politice [14, pp. 281-290].

Într-adevăr, gradul de utilizare a violenței, ca mijloc de rezolvare a conflictelor referitoare la protecția indivizilor, societății și a statului de pericolele și amenințările care apar în condițiile de transformare pot fi un indicator al nivelului și stării de securitate a țării în perioada de tranziție. Mai mult decât atât, așa cum s-a arătat mai sus, prioritatea folosirii metodelor de forță în domeniul securității este caracteristică pentru sisteme ale puterii care au caracter totalitar și autoritar. Cu toate acestea, simpla utilizare a mijloacelor coercitive, în interesul securității în țările în tranziție, nu are un început distructiv și se datorează, în primul rând, unei situații specifice: acuitatea problemelor apărute și caracterul amenințărilor.

Trebuie de menționat, de asemenea, că utilizarea violenței organizate este prerogativa exclusivă a statului și a organelor sale responsabile. Doar statul are dreptul legitim de a folosi violența. Prin urmare, o anumită amenințare constituie acțiunile acelor persoane sau actori sociopolitici care, fără a fi reprezentanți autorizați ai statului, folosesc violența ca mijloc de a pune în aplicare propriile interese sau de grup. Astfel de cazuri în condițiile reale în socium-urile tranzitive sunt mai mult decât suficiente.

În context, menționăm că legea este un instrument esențial pentru punerea în aplicare a politicii. Prin mijloace legale, folosind puterea legii, puterea este capabilă să rezolve o varietate de conflicte sociale în domeniul securității. În cadrul statului de drept se extind posibilitățile de utilizare nu doar a proceselor politice, dar, de asemenea, și a altor procese sociale care cauzează amenințări la adresa securității indivizilor, societății și statului și contribuie la funcționarea mecanismului de asigurare a securității. Legea definește nu numai garanțiile drepturilor și libertăților cetățenilor și condițiile de interacțiune a lor cu societatea și statul, dar și responsabilitățile tuturor actorilor sociali, inclusiv acele obligații care sunt direct legate de asigurarea securității țării. Legea reglementează relația dintre subiectele mecanismul asigurării naționale, determină relația dintre subiecte și putere etc., se impune, astfel, ca un instrument politic necesar pentru a reglementa activitatea indivizilor și instituțiile social-politice din domeniul securității.

Există un punct de vedere precum că legea este, prin natura sa, un fenomen politic. Despre raporturile dintre politică și drept mărturisește și faptul că dreptul are aceeași forță de influență ca și politica. După cum menționează E. Pozdnyakov, atribuirea dreptului la categoria mijloacelor politice are o tradiție mai veche – de la J. Bodin și T. Hobbes până la I. Kant și teoreticienii contemporani [15, p. 219]. O poziție similară este susținută de mai mulți teoreticieni de astăzi ai statului și dreptului, care consideră politica drept o necesitate, iar dreptul ca un mijloc al politicii.

În același timp, trebuie remarcat faptul că, concomitent cu aceasta, dreptul reprezintă o valoare socială relativ independentă și servește nu numai ca instrument al politicii, ci și ca delimitator al ei. Principiul legalității joacă un rol important în politică și, posibil, rezultă din prezența în sistemul politic a subsistemului de reglementare. Legea conține direcții pentru politică, limite ale scopurilor și alegerea mijloacelor, stabilește limite de activitate politică, care este permisă și aprobată de către societate. Acest tip de rol social al dreptului și corelația multidimensională a sa cu politica poate provoca conflicte sociale grave. În cazul în care forțele politice acționează evitând normele legale sau procedează

la încălcarea lor, contrapunând legalitatea oportunității, în mod inevitabil, există amenințări la adresa securității individului, societății și a statului.

Un rol important în rezolvarea multor probleme social-politice, inclusiv cele care se referă la asigurarea securității naționale, revine autorității politice, autorității puterii. Acest factor este deosebit de actual în condițiile socium-urilor tranzitive, în care încrederea în putere poate fi un moment de consolidare în viața societății și de influență a realizării maxime a mecanismelor existente ale asigurării securității naționale. Puterea, care are sprijinul și recunoașterea majorității cetățenilor, este în măsură să neutralizeze mai eficient și, de asemenea, să rezolve problemele existente, să influențeze asupra proceselor care prezintă pericol real. Prin intermediul factorilor puterii de stat, instituțiilor politice (în special cele care sunt direct legate de activitățile de securitate) și indivizilor care dețin funcții politice se asigură influența nonviolentă asupra participanților la evenimente. Și invers, lipsa de încredere a oamenilor față de putere reduce la zero toate încercările puterii referitoare la realizarea funcțiilor mecanismului cercetat.

Spre deosebire de constrângerea externă, care permite aplicarea violenței, autoritatea se bazează pe forța influenței morale, credința într-o soluție reușită pentru rezolvarea problemelor și mizează pe o tradiție profundă. În același timp, eficiența folosirii autorității ca mijloc de rezolvare a conflictelor politice se extinde considerabil, în cazul în care ea (autoritatea) este legată de prezența în mâinile organelor de la putere a unei forțe suficiente și capacități de putere, confirmate de lege (în cazul realizării principiului supremației legii). De o importanță deosebită este această complementaritate în politica mondială și securitatea internațională [16]. Creșterea prestigiului internațional al statului și capacitatea sa de a influența securitatea la nivel mondial, regional și național sunt direct proporționale cu potențialul său economic și de apărare, cu starea de stabilitate politică, cu bunăstarea poporului, drepturile și libertățile democratice care sunt implementate în țară.

Pierderea de autoritate reduce drastic influența instituțiilor politice asupra situației din domeniul securității. Diminuarea frecventă a autorității politice este rezultatul ineficienței puterii în menținerea ordinii sociale, dar, în afară de aceasta, este determinată de gradul general acceptat al înțelegerii în rezolvarea provocărilor sociale semnificative, inclusiv de securitate. Prin urmare, în scopul de a consolida instituțiile puterii și realizarea problemelor din domeniul securității se utilizează în practică pe scară largă mijloacele ideologice și morale – mijloace politice de influență asupra păturilor largi ale populației [17]. Cu ajutorul acestor instrumente se poate influența în mod activ asupra comportamentului politic al cetățenilor, precum și asupra forțelor care sunt implicate în evenimentele potențiale de amenințări. Atunci când acest drept este contrar intereselor de securitate are loc utilizarea de către agenții puterii și alți actori politici a mijloacelor de manipulare în masă a conștiinței sociale. După cum menționează unii cercetători, mijloacele psihologice, de manevrare și manipulare a informației pot avea un impact considerabil și asigura salvarea sistemului social în condiții extrem de dificile, dar ele au o anumită limită, și în cazul în care nu sunt îndeplinite promisiunile, atunci sunt inevitabile nemulțumirile, furia și determinarea de a acționa a mai multor oameni [14, p. 70-71].

Un mijloc eficient de punere în aplicare a mecanismului de securitate națională, în condițiile de tranziție socioculturală,

atât în politică, cât și în alte sfere ale vieții societății, îl constituie informația. Aceasta permite nu numai să fie gestionate în mod eficient procese complexe în diferite domenii ale vieții, dar, de asemenea, se impune ca un mijloc eficient în soluționarea mecanismului de securitate națională. Influența informațională asupra actorilor mecanismului cercetat, în multe cazuri, rezolvă contradicția cauzată de lipsa de informații sau modelarea ei deliberată.

O importanță covârșitoare pentru realizarea eficientă a activităților sociale și de stat este atribuită problemei care se referă la alegerea instrumentelor politice, utilizate pentru a asigura securitatea sau determinarea priorității lor în rezolvarea problemelor. Cu excepția necesității unei evidențe a factorilor influenței asupra stării securității și caracterului de selectare a mijloacelor adecvate pentru asigurarea ei, este necesar de a aborda o problemă care, în cazul în care nu va fi luată în considerare, poate influența negativ asupra rezultatului final. Această problemă constă în faptul că una dintre cele mai importante caracteristici ale soluționării problemelor sociopolitice în general și a celor de securitate în particular este incapacitatea de a pune în aplicare politici pe motive pur raționale, folosind doar tehnici și metode [18, 19]. Având în vedere experiența practică, utilizarea tehnologiilor politice, fără a ține cont de parametrii valorilor, care derivă din componenta culturală și civilizațională a fenomenelor sociale, în condițiile transformărilor socioculturale, duce la erori grave și reduce dramatic eficiența funcționării mecanismelor de asigurare a securității naționale.

Activitatea privind securitatea apare într-un anumit mediu sociocultural: într-un anumit sistem de obiceiuri, deprinderi, tradiții și stereotipuri, care generalizează în tipuri speciale de cultură politică și conștiință juridică, ce sunt exprimate în comportamentul politic al oamenilor. De asemenea, este cunoscut faptul că o dezvăluire completă a abilităților și caracteristicilor individuale ale persoanei este posibilă numai în cadrul acelei culturi, a cărei parte integrantă și organică ea (personalitatea) este [20, p. 285]. Caracterul și specificul contextului sociocultural, în contextul căruia se aplică mijloacele politice, care sunt destinate pentru a proteja oamenii de pericole și amenințări, capătă o semnificație deosebită, deoarece utilizarea unei sau altei tehnologii politice în rezolvarea problemelor de securitate în diferite condiții socioculturale pot duce la rezultate contrar opuse.

Deci, în limitele subiectului abordat ar trebui de remarcat faptul că, în afară de utilizarea sistemului de mijloace politice pentru asigurarea securității, o importanță primordială pentru rezolvarea sarcinilor o are modul în care ele sunt realizate. Metodele de influență politică în domeniul securității conțin tehnici și metode concrete, cu utilizarea diferitor mijloace sau chiar a totalității lor. Cea mai largă utilizare acestea (metodele) o obțin în sfera politică și sunt în legătură cu asigurarea, mai întâi de toate, a securității politice a socium-ului în tranziție. Principalele metode de influență politică în interesul asigurării securității pot fi considerate drept soluții politice ale reglementării pe baza unui posibil compromis și presiune militară.

Reglementarea de stat în structura mecanismului asigurării securității naționale se realizează, în principal, prin intermediul activităților cu caracter organizațional, politic, juridică, ideologic și informațional. Diapazonul acestora, în condițiile tranzitive, este destul de variat și este asociat cu o posibilă soluție pașnică a contradicțiilor care apar. Astfel de activități vizează prevenirea și neutralizarea conflictului, excluderea tensiunilor din societate, depășirea

contradicțiilor între elementele sistemului politic, eliminarea neînțelegerilor reciproce sau ostilităților între actorii politici, eșecul provocărilor politice, crearea unui climat politic, social și psihologic favorabil, informarea obiectivă a participanților la procesul sociopolitic despre amenințările potențiale actuale etc.

Astfel, în condițiile tranzitive sunt optime posibilitățile de negociere (consultații, „mese rotunde"), mijloacele administrative, activitățile legislative, măsuri de prevenire, acțiunile informativ-propagandistice și alte forme și metode cu impact nonviolent asupra situației sociopolitice și participanților evenimentelor, cu scopul de a normaliza situația. În politica externă, o mare importanță pentru reglementarea problemelor de securitate o au negocierile diplomatice, influența propagandistică, utilizarea organizațiilor internaționale pentru a rezolva problemele controversate, asigurarea informațională și alte mijloace cu caracter nonviolent [21, p. 78].

Cu toate acestea, și presiunea de forță acționează ca unul dintre mijloacele necesare pentru asigurarea securității, în condițiile trecerii etapei de la situația acută de conflict sau criză, cu utilizarea mijloacelor extreme de luptă ale forțelor politice, participante în acest proces. Aplicarea sa permite utilizarea unor astfel de măsuri, cum ar fi amenințarea cu forța, influența administrativă, acțiunile de propagandă, presiunea moral-politică și juridică. Nu este exclusă introducerea procesului de negocieri, chiar în condițiile conflictelor armate, însă pentru a opri unele amenințări periculoase sunt necesare acțiuni moderne, hotărâte și eficiente ale structurilor de forță, care sunt incluse în mecanismul asigurării securității naționale [22, p. 40-50]. Menționăm, totuși, că atât în domeniul politicii interne, cât și celei externe ale vieții într-o societate în tranziție, utilizarea amenințărilor și a forțelor armate este o necesitate extremă de realizare a mecanismului asigurării securității naționale, în condițiile apariției situației critice.

Astfel, particularitățile realizării mecanismului asigurării securității naționale, în condițiile de transformare spre un sistem social cu principii democratice ale societății civile, prevăd unificarea metodologiei dialectice și sinergetice și o analiză mai aprofundată a unității politicii statului cu activitatea societății, precum și determinarea direcțiilor prioritare ale activității sociale și de stat, în special organizarea vieții politice și creșterea autorității puterii de stat.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Andriciuc R. *Considerații privind protecția infrastructurii critice*. București, 2009, 197 p.
2. Sava I. N. *Studii de securitate*. București, Centrul Român de Studii Regionale, 2005, 303 p.
3. Sprîncean S. *Securitatea națională: noțiuni și elemente introductive*, Compendiu, Chișinău, 2012.
4. Leftwich A. *What is politics: the activity and its study*. Wiley, 2004, 199 p.
5. Sandu A. *Filosofie socială*. Iași, Lumen, 2010, 132 p.
6. Kolodziej E. A. *Securitatea și relațiile internaționale*. Iași, Polirom, 2007, 431 p.
7. Данилевский Н. Я. Россия и Европа. Взгляд на культурные и политические отношения славянского мира к германо-романскому / *Сост., послесловие и комментарии С.* А. Вайгачева. М., Эксмо, 2003, 639 с.
8. Saca V. *Interese politice și relații politice, dimensiuni tranzitorii*. Chișinău, USM, 2002, 472 p.
9. Макеев А. В. Политика и безопасность. Монография, Москва, «Щит-М», 1998, 270 с.
10. Juc V. *Edificarea relațiilor internaționale postrăzboi rece: aspecte teoretico-metodologice și replieri geostrategice*. Chișinău, Sirius, 2011, 248 p.

11. Baldwin D. A. *Concept of Security*. În: *Review of International Studies*, vol. 23, nr. 3, 1997, pp. 7-11.

12. Kees K. *The military and human security*. În: *Security and Human Rights,* nr. 1, 2008, pp. 71-89.

13. Renner M. *National security: the economic and environmental dimensions. Worldwatchpaper*, 1989, pp. 27-31.

14. Социальная и духовная безопасность России. / Под общей редакцией В. И. Добренькова, Г. Н. Бутырина, Н. Н. Ефимова. Москва, Изд-во Моск. ун-та, 1995, 638 с.

15. Поздняков Э. А. Философия государства и права. Москва, Полиграф-Сервис, 1995, 457 с.

16. Ene R. D. *Amenințări la adresa păcii și securității în epoca contemporană* // http://www.arduph.ro/domenii/protectie-persoane-si-bunuri/in-caz-de-conflict-armat/amenintari-la-adresa-pacii-si-securitatii-in-epoca-contemporana/ (accesat 02.05.2014).

17. Уткин А. И. Мировой порядок XXI века. Москва, Изд-во Эксмо, 2002, 512 с.

18. Кортунов С. Концептуальные основы национальной и международной безопасности. Москва, 2007, 307 с.

19. *National Security: Imperatives and Challenges*. Tata McGraw-Hill Education, 2008, p. 521.

20. Поздняков Э. А. Геополитика. Москва, АО Издательская группа «Прогресс» – «Культура», 1995, 570 с.

21. Mangold P. *National Security and International Relations*. Routledge, 2013, p. 130 .

22. Laşan N. *Securitatea: concepte în societatea contemporană*. În: *Revista de Administrație Publică și Politici Sociale*, nr. 4 (45), 2010, pp. 40-50.

PARTICIPAREA SOCIETĂȚII CIVILE ÎN GESTIONAREA POLITICILOR PUBLICE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Renata ATAMUSOV[1]

CIVIL SOCIETY PARTICIPATION IN THE MANAGEMENT PUBLIC AFFAIRS

The high interest towards the collaboration of administration authorities with the civil society has always been a workable indicator of a developed society. Along with the implementation within the transitional societies of the democratic principles, involvement of the civil society in public affairs and its unconditional training in public affairs shows that rationalization and systematization of scientific foundations in this area is strictly necessary.

Keywords: civil society, management, public affairs.

Republica Moldova se află în etapa în care evoluția integrării europene depinde de capacitatea și disponibilitatea societății civile de a transpune în viață principiile democrației participative. Ca urmare, subiectul referitor la societatea civilă trebuie readus pe agenda de lucru a factorilor de decizie, a donatorilor internaționali, a mediului de afaceri și chiar a societății per ansamblu.

Reformele administrativ-teritoriale din ultimi ani au suplimentat funcțiile organelor de administrare publică locală din Republica Moldova cu noi competențe și responsabilități, cele mai multe dintre care sunt dificil de implementat fără sprijinul comunității. De aceea, realizându-și competențele, autoritățile publice trebuie să apeleze cât mai mult la participarea cetățenilor la procesul decizional, care se prezintă sub două aspecte de bază: a) direcționarea unui flux continuu de informații de la autoritățile locale către comunitate, publicului aducându-i-se la cunoștință informația referitoare la planurile de dezvoltare economică, la planificarea și executarea bugetelor, proiectele de investiții de capital, inițiativele locale importante etc., și b) atragerea, mobilizarea cetățenilor la luarea deciziilor, astfel încât să asigure un flux reversiv de idei și o contribuție reală a acestora la dezvoltarea locală.

Acest lucru nu este însă ușor de realizat. Furnizarea de informații cetățenilor și conștientizarea ideilor acestora necesită timp și resurse. Schimbul de idei nu înseamnă că totul va merge bine în mod automat. Dar numai în așa mod poate fi consolidat un parteneriat viabil între comunitate și autoritățile publice și eficientizat procesul de guvernare.

Dezvoltarea comunitară reprezintă procesul final al participării cetățenilor în procesul decizional, fiind o expresie concentrată a comportamentului participativ al actorilor sociali. La rândul său, participarea cetățenească constituie un proces complex și, contrar recunoașterii sale oficiale ca noțiune teoretică, nu beneficiază deloc de consens în cazul când trebuie aplicată. Unii consideră că participarea cetățenilor la procesul de administrare este un instrument prin care se dă putere indivizilor și comunităților și se îmbunătățesc procedurile democratice, iar alții susțin că participarea cetățenilor este o tehnică de

[1] *Renata ATAMUSOV, doctorand, lector universitar, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”.*

marketing pentru politicile guvernamentale. Totodată, există și persoane pentru care participarea publică este ceva supărător, care trebuie evitat pe cât e posibil [10, p. 10].

Noțiunea de *participare cetățenească* este definită, de regulă, ca o participare directă a actorilor sociali la luarea deciziilor de nivel comunitar. Participarea directă se realizează prin diverse tehnici/forme: audieri publice, focus-grupuri, referendumuri, lobby-uri și demonstrații de stradă. Prezenta definiție acoperă și alegerile, chiar dacă ele reprezintă o formă indirectă de participare la procesul de luare a deciziilor. Participarea directă se referă, de asemenea, și la procesul de informare. Deși în campaniile de informare cetățenii sunt, de regulă, actori pasivi, informarea publicului este o precondiție pentru o participare publică efectuată în conștiință de cauză [10]. Participarea societății civile conferă mai multe avantaje dezvoltării comunitare, cele mai importante fiind cele ce urmează mai jos.

Promovarea democrației. A fi informat și a fi ascultat sunt drepturile democratice consfințite în legislația țărilor democratice sau a țărilor ce aspiră spre valori. Democrația poate fi definită ca o participare activă a cetățenilor la guvernare. În plus, o participare activă ar putea induce participanții la acest proces să ia atitudini democratice.

Promovarea unei guvernări transparente și integrate. Informarea publicului este o precondiție pentru o participare activă și o guvernare eficientă. Efectele participării ar putea consta în direcționarea unor idei și soluții constructive către factorii de decizie în vederea eficientizării guvernării, sporirii încrederii în administrația publică și îmbunătățirii imaginii acesteia.

Promovarea educației sociale. În cazul în care participarea publică are ca bază un dialog constructiv, toate grupurile de interese – diverse tipuri de public, autoritățile publice, experții, sectorul de afaceri – pot învăța unele de la altele. Pot fi deschise noi căi de depășire a „punctelor moarte", introduse metode inovatoare de abordare a problematicii privind dezvoltarea comunitară, care pot avea efecte importante pe termen scurt și lung.

Deși participarea societății civile are numeroase avantaje, totuși există unii factori care o limitează. În primul rând, o *participare cetățenească eficientă poate fi greu realizabilă* din motivul că autoritățile publice, de regulă, nu doresc să fie transparente și să împartă puterea: nu asigură o informare adecvată a populației, ignorează propunerile societății civile, interpretează participarea publică doar ca un proces consultativ etc. Rezultatul unei asemenea atitudini poate fi dezamăgirea și scepticismul publicului față de procesul participativ.

În al doilea rând, *participarea cetățenească ar putea fi limitată și din considerente obiective:* insuficiența mijloacelor financiare în bugetul comunitar și la populație, luarea de atitudine doar față de propunerile constructive, lipsa timpului liber pentru implicarea populației în procesul participativ etc.

Procesul participativ utilizează diverse resurse (bănești, umane, de timp), în special atunci când participarea publică este organizată în etapa finală a procesului decizional. Dacă participarea publică ar fi organizată la inițierea unui proiect, resursele și timpul care sunt necesare la realizarea proiectului ar putea fi minimalizate.

Parteneriatul nu este neapărat o chestie juridică, chiar dacă se referă la raporturile dintre administrația publică și sectorul neguvernamental. Problema parteneriatului se poate referi la o varietate de relații.

Consultarea ONG-urilor la elaborarea politicilor publice. De exemplu, prin intermediul unor comisii consultative și altor activități cu caracter consultativ (consulta-

rea ONG-urilor de către administrație asupra unor chestiuni majore). Participarea la definirea unei politici publice, bunăoară, se poate realiza prin activitățile unor coaliții de ONG-uri sau organizații-umbrelă care să promoveze dialogul sau să exercite presiune (lobby) asupra administrației publice, la nivel central sau local, precum și asupra Parlamentului.

Organizațiile neguvernamentale, în special cele locale, cunosc foarte bine problemele cu care se confruntă populația, datorită contactului lor direct cu cetățenii. Persoanele individuale mai greu au acces la instituțiile neguvernamentale, fie din motive birocratice, fie că aceste instituții sunt concentrate în marile centre și acestea nu se confruntă direct cu problemele ce apar în regiuni. Din acest motiv, expertiza organizațiilor neguvernamentale poate fi de un mare ajutor în dezvoltarea politicilor publice: consultările între ONG-uri și administrație pot fi formale sau mai puțin formale, în funcție de scopurile pe care le urmăresc ambele părți.

Gradul cel mai înalt de formalizare este procesul participativ. Acest proces are loc, în special la nivel local, când ONG-urile și comunitățile locale sunt implicate în luarea deciziilor la nivel local. Acest mecanism permite comunităților să participe direct în procesul de democratizare. „Procesul de participare" deseori duce la contractarea ONG-urilor în vederea prestării serviciilor sociale.

Contractări la care ONG-urile participă pe picior de egalitate cu firmele private în vederea prestării unor servicii pentru administrația publică. Guvernele țărilor din întreaga lume tind să apeleze la ONG-uri pentru prestarea serviciilor publice. Aceasta se poate realiza prin granturi sau contracte încheiate între administrație și organizațiile neguvernamentale.

Multe țări dezvoltate, precum și cele în tranziție, au stabilit deja sau sunt în procesul de a stabili mecanisme legale ce ar permite contractarea ONG-urilor pentru prestarea serviciilor pe care statul nu poate să le ofere. Deseori, posibilitatea ONG-urilor de a încheia contracte cu autoritățile publice este prevăzută în legile cu privire la organizațiile de utilitate publică.

Subvenționarea de către administrație a activităților ONG-urilor. Statul poate finanța activitățile ONG-urilor prin granturi sau contracte pentru prestarea unor servicii. Mijloacele acordate ONG-urilor de către stat pot proveni din bugetele naționale sau locale sau din fonduri create special în acest scop [10, p. 20].

Indiferent de instituția pe care autoritățile o folosesc pentru finanțarea ONG-urilor, trebuie stabilit un set minim de reguli care urmează a fi întrunite pentru a asigura alocarea eficientă a resurselor și pentru a evita fraudele. Acestea se vor referi la selectarea beneficiarilor și la condițiile contractului. În primul rând, concursul (tenderul) este public și deschis. În al doilea rând, trebuie specificate organizațiile eligibile: în mai multe țări acestea pot fi doar organizațiile de utilitate publică; de asemenea, poate fi necesară o licență pentru prestarea serviciilor. În unele cazuri, doar anumite organizații sunt eligibile, cum ar fi, spre exemplu, cele care operează la nivel național sau care reprezintă interesele anumitor grupuri; unele organizații necomerciale nu sunt eligibile – spre exemplu, partidele politice. Aspectele tehnice ale proiectului ce urmează a fi finanțat, cum ar fi scopul, activitățile, suma acordată, de asemenea, trebuie specificate. În plus, se va indica data-limită și locul depunerii proiectului, documentele ce trebuie depuse pentru aplicație (acestea vor include, cel puțin, formularul de aplicație, propunerea, dovada că organizația este eligibilă pentru concurs și dovada statutului său juridic, perioada desfășurării). Vor fi stabilite crite-

rii de selectare, pentru a asigura o evaluare echitabilă a candidaților și pentru a evita acordarea granturilor din motive politice sau personale. Nu în ultimul rând, pentru a asigura transparența procesului, rezultatele tenderului trebuie publicate.

Avantajele parteneriatului sunt următoarele: organizațiile nonprofit sunt o contrapondere a puterii statutului și a sectorului privat; sectorul neguvernamental constituie un cadru de participare cetățenesc; el permite furnizarea mai eficientă a bunurilor și serviciilor; facilitează integrarea socială; potențează conduite democratice; mobilizează și concentrează interesele și revedincările și, de asemenea, asigură posibilități mai mari pentru cetățeni să se implice în activitățile de beneficiu public.

În sfârșit, parteneriatele la nivel local sunt de o importanță majoră în țările în tranziție. Flexibilitatea acestora și cunoașterea condițiilor locale le oferă posibilitatea să răspundă eficace la nevoile comunității, mai ales ținând cont de faptul că relațiile de încredere pot fi stabilite mai ușor la nivel local. Totuși, unele studii demonstrează că în țările Europei Centrale și de Est, precum și în noile state independente ONG-urile locale sunt prea mici sau nu sunt destul de dezvoltate pentru a fi capabile de a lua parte în parteneriate. Pe de altă parte, contractarea la nivel local a organizațiilor neguvernamentale ce activează la nivel național poate înstrăina comunitățile locale și împiedica implicarea activă a comunității în relații de parteneriat. În acest caz, poate exista un conflict între ceea ce organizația neguvernamentală consideră drept „bine public" și ceea ce vrea comunitatea. De aceea, trebuie să se acorde o deosebită atenție selectării ONG-urilor cu care să se încheie parteneriate.

Cauzele frânării colaborării autorităților publice cu organizațiile neguvernamentale sunt următoarele: cetățenii nu înțeleg rolul și atribuțiile aleșilor locali și ale funcționarilor publici; interesul minim al ambelor părți în scopul stabilirii unui dialog viu între autorități și cetățeni în problemele de dezvoltare locală; lipsa transparenței în adoptarea deciziilor; neimplicarea cetățenilor în procesul decizional; lipsa de competență a funcționarilor publici și aleșilor locali privitor la crearea parteneriatelor; pregătirea insuficientă a funcționarilor în relațiile cu publicul.

Procesul participativ din Republica Moldova este influențat negativ de un șir de factori, inclusiv de insuficiența de informații, de lipsa abilităților corespunzătoare, de numărul restrâns al tehnicilor de participare utilizate. Pentru a beneficia de rezultatele participării publice nu este suficient de a cunoaște principiile și de a se implica în acest proces sub diferite forme și la diferite niveluri. Un rol deosebit are organizarea, administrarea și monitorizarea acestui proces, care pot fi realizate cu succes în baza parteneriatelor autorităților publice cu ONG-urile și sectorul de afaceri. Din păcate, în Republica Moldova, spre deosebire de alte țări europene, nu există un cadru legislativ propice referitor la parteneriate.

Este de remarcat și faptul că implicațiile societății civile ar putea să se soldeze cu efecte participative considerabile în cazul în care acesteia i s-ar fi oferit dreptul la inițiativa legislativă. Sectorul neguvernamental este în continuă dezvoltare și reprezintă un partener sigur al autorităților publice, însă consolidarea parteneriatelor este împiedicată de lipsa unor mecanisme de delegare a sarcinilor administrației publice către organizațiile neguvernamentale și de finanțare stabilită a acestora.

În anii 2004–2008, în Republica Moldova au fost efectuate mai multe studii, sondaje de opinii, toate în scopul de a evalua calitatea guvernării. Însă problematica privind participarea cetățenilor la procesul

decizional local a fost abordată în mare parte sub aspect teoretic.

Scopul sondajului constă în studierea practicilor de participare a societății civile la luarea deciziilor, în identificarea principalelor bariere în desfășurarea acestui proces și în oferirea de soluții în vederea remedierii situației. Având în vedere că informarea cetățenilor este o precondiție a participării lor la procesul decizional, a fost studiat modul în care administrația publică locală asigură respectarea dreptului de acces la informațiile cu caracter public. Paralel cu aceasta, a fost elucidată conlucrarea organizațiilor neguvernamentale cu autoritățile publice.

Pornind de la aceasta, obiectivele studiului de față rezidă în următoarele: estimarea nivelului cunoașterii de către populație a dreptului său de acces la informațiile cu caracter public și a nivelului de exercitare în practică a acestui drept; identificarea principalelor surse de informare utilizate de populație, specificarea informațiilor solicitate de populație; evaluarea disponibilităților cetățenilor de a se implica în procesul decizional, a nivelului de participare reală la dezvoltarea comunitară, a principalelor forme de participare la luarea deciziilor și a impedimentelor majore ale acestui proces; sintetizarea opiniilor privind căile de ameliorare a funcționării administrației publice locale și a implicării mai active a cetățenilor în procesul decizional.

Pentru colectarea informațiilor necesare studiului au fost utilizate chestionarul sociologic, interviul și monitorizarea publicațiilor în presa locală. În cadrul acestor metode, principalul instrument utilizat a fost chestionarul, care cuprindea următoarele subiecte: informarea populației și accesul ei la informații privind activitatea administrației publice locale; participarea societății civile în procesul de luare a deciziilor.

Compartimentul *„Informarea și accesul la informații privind activitatea administrației locale”* include un șir de întrebări ce vizează familiarizarea populației cu dreptul de acces la informațiile de interes public și exercitarea în practică a acestui drept, asigurarea de către APL a accesului la informații, receptivitatea funcționarilor publici vizavi de solicitanții de informații, principalele surse de informare despre activitatea APL etc.

Pentru a estima *nivelul de informare a publicului* vizavi de activitatea administrației publice s-a recurs la un șir de indicatori, cum ar fi: ponderea respondenților care nu-și cunosc deloc dreptul la acces la informațiile publice sau nu știu despre acest drept; ponderea respondenților care consideră că nu au acces la informațiile despre activitatea instituțiilor publice; ponderea respondenților care pe parcursul ultimului an s-au adresat pentru informații la autoritatea publică etc.

Compartimentul *„Participarea societății civile la luarea deciziilor”* cuprinde un șir de întrebări care au ca scop testarea disponibilității cetățenilor de a participa la luarea deciziilor la nivel local, a opiniei acestora vizavi de nivelul general de participare a populației din localitate la procesul decizional, precum și a gradului de participare a celor intervievați la guvernarea locală. Suplimentar la aceasta, s-a solicitat opinia respondenților privind cele mai utilizate forme de participare la procesul decizional, impedimentele procesului participativ, căile de ameliorare a procesului de administrare etc.

Nivelul de participare la procesul decizional a fost estimat în baza următorilor indicatori: ponderea respondenților care consideră necesară participarea lor la luarea deciziilor; ponderea respondenților care consideră că populația din localitate participă la luarea deciziilor; ponderea per-

soanelor care au luat parte la luarea deciziilor pe parcursul ultimului an; ponderea respondenților care au înaintat propuneri în cadrul luării deciziilor.

Sondajul sociologic s-a realizat în Anenii Noi, între 29 aprilie – 3 mai anul 2013. Eșantionul a fost reprezentat de 298 de persoanele fizice din localitate. Eșantionul de sondaj a fost proiectat ca unul stratificat aleatoriu multistadial. Luând în considerare numărul total al populației din această localitate (8359), la sondaj a participat 1% din totalul populației, ceea ce-i conferă sondajului un grad înalt de reprezentativitate.

Interesul față de activitatea APL este determinat, în mare măsură, de *cunoașterea de către populație a dreptului de acces la informațiile publice.* Rezultatele sondajului atestă că respondenții din localitate sunt, în fond, familiarizați cu dreptul de acces la informațiile de interes public – circa 68% din interlocutori cunosc pe deplin și parțial dreptul de acces la informațiile de interes public. Totodată, este de remarcat că o bună parte din chestionați (32,3%) nu cunosc deloc acest drept sau nu știu despre existența lui.

Percepția generală a accesului la informații este rezultatul interacțiunii cetățenilor cu diverse instituții/servicii publice din localitate. Gradul de deschidere a APL se apreciază în mod diferit și depinde de mai multe criterii: informații oferite, operativitatea răspunsurilor, receptivitatea funcționarilor etc.

Rezultatele sondajului au arătat că o mare parte din interlocutorii din localitate consideră că au acces la informațiile despre activitatea APL – 77,6%, iar ponderea celor care susțin că nu au acces la informații este mai scăzută – 13,8%.

Potențialul participativ al populației, interpretat ca ponderea respondenților care consideră necesară implicarea lor în procesul decizional, este destul de ridicat. Circa 87,5% din interlocutori consideră că ei trebuie să participe la luarea deciziilor permanent și, în unele cazuri, doar 5,3% din intervievați sunt de părerea că implicarea lor nu este necesară, iar 7,2% sunt indecișii.

Un indicator care ar permite estimarea nivelului de participare a populației la luarea deciziilor este ponderea respondenților care consideră că populația participă la acest proces. Fiind întrebați dacă populația participă la procesul decizional, 31,6% au răspuns afirmativ, iar 46,7% au răspuns negativ. Este de remarcat că aproape 20% din interlocutori nu știu care este starea de lucruri în acest context. Dacă vom compara acest indicator cu indicatorul ce caracterizează potențialul participativ al populației, putem conchide că capacitățile participative existente nu sunt valorificate întru totul de APL din localitate.

Nivelul de participare la luarea deciziilor poate fi estimat și în baza unui asemenea indicator cum este cota respondenților care au participat nemijlocit la procesul decizional pe parcursul anului 2012. Rezultatele sondajului sunt următoarele: 50,7% au luat parte la luarea deciziilor și 58,6% nu s-au implicat în acest proces. Compararea acestui indicator cu potențialul participativ al populației ne permite să constatăm un decalaj considerabil între acest potențial și nivelul real de participare. Deci, paralel cu carențele de ordin organizatoric ale administrației publice, există și alte impedimente în cazul implicării populației în luarea deciziilor la nivel local.

Solicitându-li-se să menționeze care sunt principalele cauze ale neparticipării cetățenilor în procesul decizional, cea mai mare parte din respondenți (42,1%) au indicat lipsa de informare. Ponderea respondenților care au optat pentru răspunsul „nu mă interesează" este relativ mică – 11,8%. Totodată, după cum atestă discuțiile în focus-grupuri, printre alte cau-

ze ale neparticipării sau implicării modeste a societății civile în luarea deciziilor au fost menționate următoarele: administrația publică nu acordă suficientă atenție și nu ia întotdeauna atitudine de inițiativele societății civile, o mare parte din inițiativele lansate nu sunt bine coordonate, gestionate de administrație și nu se finalizează.

Calitatea procesului decizional depinde, în mare măsură, și de felul cum se manifestă participanții: sunt activi, vin cu propuneri și obiecții constructive sau se limitează la o prezență pasivă. Chestionarea a arătat că cea mai mare parte din respondenții implicați în procesul decizional (63,6%) au făcut propuneri concrete.

Este de remarcat că, odată cu creșterea nivelului instituțional al întrunirilor, activismul societății civile, de regulă, scade. Aceasta se poate explica prin faptul că deciziile la acest nivel sunt luate, de regulă, în baza unor propuneri competente care necesită o bună documentare și calități profesioniste înalte atât ale funcționarilor publici, cât și ale altor persoane implicate în procesul decizional.

O conlucrare eficientă între administrația publică și societatea civilă este posibilă în cazul în care autoritățile publice iau atitudine față de propunerile și sugestiile participanților. Fiind întrebați dacă propunerile înaintate în cadrul întrunirilor au fost luate în considerare, cea mai mare parte din respondenți (60,9%) au răspuns afirmativ.

Pentru a stimula implicarea cetățenilor în procesul decizional nu este suficientă doar o atitudine receptivă din partea funcționarilor publici, ci și o confirmare a rezultatelor acestei participări, care se poate realiza prin elaborarea unui document ce ar stabili modul de examinare și implementare a propunerilor formulate de societatea civilă, ar asigura monitorizarea realizării acestor propuneri și informarea publicului despre rezultatele acestui proces.

Ce ar trebui să facă populația din localitate pentru a îmbunătăți procesul de administrare? Mai mult de jumătate din interlocutori (50,7%) au menționat că cea mai eficientă soluție este cunoașterea mai bună a problemelor din localitate, iar înaintarea propunerilor concrete către Primărie a fost la nivelul de 40,8%. Derutează întrucâtva faptul că circa 60% din respondenți consideră că cea mai bună cale de ameliorare a administrării locale este de a veni cu propuneri la Primărie, mai ales având în vedere că ei sunt destul de sceptici privind luarea în considerare a propunerilor lor de către această instituție.

Pe parcursul chestionării, respondenții au remarcat următoarele cauze ale participării modeste a populației la luarea deciziilor: administrația locală nu acordă destulă atenție, nu ia întotdeauna atitudine față de inițiativele localnicilor; spiritul civic scăzut al populației, interesul doar pentru propria persoană, propria gospodărie; o mare parte din inițiativele lansate nu sunt bine coordonate, gestionate de administrație și nu se finalizează.

Măsurile de ameliorare a procesului participativ. Fiind întrebați ce s-ar putea face pentru o implicare mai activă a societății civile la luarea deciziilor, au invocat următoarele măsuri: asigurarea unei conlucrări mai bune între administrația locală și populația din localități, inclusiv sporirea nivelului de informare a populației, luarea de atitudine față de inițiativele înaintate de societate; testarea opiniei publice referitor la posibilitățile de soluționare a problemelor locale, identificarea direcțiilor prioritare și a mecanismelor de realizare a acestora; implicarea mai activă a oamenilor de afaceri și a organizațiilor neguvernamentale în soluționarea problemelor din localitate.

Societatea civilă, prin activitatea organizațiilor sale, manifestă o prezență obișnuită în peisajul cotidian. Astăzi există

un număr impresionant de organizații ale societății civile, iar acțiunile lor devin din ce în ce mai semnificative, prin participarea unui număr mare de persoane prin obiectivele majore pe care și le propun, prin implicarea constructivă în elaborarea politicilor de dezvoltare și prin angajarea fermă în transpunerea lor în viață.

Concluzia centrală reflectă faptul că societatea civilă din Republica Moldova se află într-o situație dificilă din punct de vedere instituțional, financiar, legal și chiar de imagine. În pofida acestor carențe, sectorul neguvernamental continuă să activeze în interesul public, chiar dacă opinia publică este ignorantă și reticentă față de aceasta.

Deși instituțiile de stat s-au declarat deschise pentru cooperarea cu organizațiile neguvernamentale, lansând în acest sens diferite mecanisme, rezultatele acestora sunt destul de modeste. Motivul este că nu se respectă prevederile acestor mecanisme, iar societatea civilă se află la o anumită distanță față de procesul real de luare a deciziilor. În plus, statul acordă un sprijin financiar infim în comparație cu celelalte surse de finanțare de care dispun organizațiile neguvernamentale. Practic, nimic nu poate influența instituțiile de stat pentru a fi realmente deschise și cooperante cu societatea civilă.

Pentru a îmbunătăți starea lucrurilor în domeniul civil, a fost propusă o serie de soluții care pot contribui la dezvoltarea și consolidarea societății civile. Respectarea Concepției de cooperare cu Parlamentul și societatea civilă trebuie să fie realizată cât mai curând pentru a atrage organizații neguvernamentale în procesul de luare a deciziilor, contribuind astfel la integrarea europeană a Republicii Moldova.

Examinarea cadrului legislativ referitor la sectorul neguvernamental și formarea unor recomandări de către Consiliul Europei va oferi o evaluare obiectivă a situației reale din Republica Moldova. În condițiile unei integrări europene reușite, aceste propuneri vor trebui luate în considerare de către instituțiile de stat, ceea ce va îmbunătăți considerabil statutul și activitatea societății civile. O altă modalitate eficientă de consolidare a rolului sectorului asociativ poate fi promovarea acestuia în rândul populației, având un dublu efect: promovarea imaginii pozitive a organizațiilor neguvernamentale din Republica Moldova și creșterea ponderii acestora în procesul de luare a deciziilor și de elaborare a politicilor prin atragerea încrederii și suportului civic din partea comunității. Transferul de experiență din partea organizațiilor cu experiență este un mijloc extrem de eficient pentru dezvoltarea activității organizațiilor neguvernamentale.

Societatea civilă se dezvoltă odată cu instituțiile de stat, reprezentanții, mediul de afaceri, statul per ansamblu. Or, eficientizarea sectorului asociativ poate genera evoluții în celelalte sectoare, și viceversa. Prin urmare, consolidarea sectorului neguvernamental va influența pozitiv celelalte două, contribuind la democratizarea societății moldovenești și la apropierea acesteia de realitățile europene.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. *Declarația Universală a Drepturilor Omului*, aprobată la 10.01.1948 de Adunarea Generală a Națiunilor Unite.

2. *Carta europeană: exercițiul autonom al puterii locale*, adoptată la Strasbourg la 15 octombrie 1985.

3. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29.07.1994, cu modificările și rectificările ulterioare

4. *Legea cu privire la asociațiile obștești nr. 837* din 17.05.1996 (*Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 153 din 02.10.2007).

5. *Codul electoral. Legea nr. 1381-XIII* din 21.11.1997 (*Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 81, din 08.12.1997).

6. *Legea privind accesul la informație nr. 982-XIV* din 11.05.2000 (*Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 88-90 din 28.07.2000).

7. *Legea privind administrația publică locală nr. 436* din 28.12.2006 (*Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 32-35 din 09.03.2007).

8. *Legea pentru aprobarea Strategiei de dezvoltare a societății civile din Republica Moldova 2012–2015 și a Planului de acțiuni pentru implementarea Strategiei nr. 205* din 28.09.2012.

9. *Proiectul Hotărârii de Guvern privind mecanismul de colaborare între autoritățile administrației publice cu societatea civilă din Republica Moldova*.

10. Dandiș N. *Participarea cetățenească*, Chișinău, 2005.

EFECTELE LIPSEI INTIMITĂȚII ASUPRA PERSONALITĂȚII STUDENȚILOR PE PARCURSUL ÎNDEPLINIRII STUDIILOR MILITARE

Valeriu BULAT[1]

Motto:
Legătura psihoafectivă a omului cu spațiul său fizic existențial e atât de puternică și de profundă, încât aceasta devine o parte a personalității lui.
James William

THE EFFECTS OF LACK OF INTIMACY ON THE PERSONALITY OF STUDENTS DURING THE FULFILLMENT OF MILITARY STUDIES

The overall objective is to follow the military student progress in the same area conditions of living, actually limited, with other people a certain period of time and without the possibility to remain alone. Based on the idea that privacy takes the form of a need or imperative necessities and constitutes the right of each military student, the paper proposes the outlining of several consequences, the most important for human personality of this fact. Another objective is to see if military students realize that to a certain extent are deprived of this right (the right to behave not only as you are in the reality, but to be the way you are in intimate reality, where nobody notice you and can judge you),to see if the lack of intimacy is felt as a frustration.

Keywords: personality of students, military studies.

Acest studiu tratează problematica fenomenului „lipsă de intimitate" și prezintă rezultatele evoluției studentului militar în condițiile convietuirii în același spațiu, de altfel limitat, cu alte persoane pe o anumită perioada de timp în condițiile imposibilității în anumite momente ale zilei de a rămâne în intimitate.

Pornind de la ideea că intimitatea îmbracă forma unei necesități sau trebuințe imperioase și constituie un drept al fiecărui student militar, lucrarea își propune reliefarea câtorva consecințe ale acestui fapt, care pot avea un impact important asupra personalității umane.

Un alt obiectiv care, în viziunea noastră, necesită a fi analizat este cel de a vedea dacă studenții militari conștientizează că într-o anumită măsură sunt privați de această posibilitate: a te comporta nu numai așa cum ești în realitate, ci de a fi așa cum ești în realitatea intimă, în care nimeni nu te observă și nu te poate judeca.

Și nu în cele din urmă, se propune să vedem dacă lipsa intimității este resimțită sub forma unei frustrări, sau dacă pe acest fond se accentuează comportamentele agresive, atitudinile violente, se intensifică spiritul critic față de ceilalți și cel necritic față de sine, dacă se ajunge la:

- creșterea sentimentelor negative (mânie, depresie),
- pierderea controlului asupra situațiilor,
- confundarea dorințelor personale cu ale altora (pierderea individualității),
- modificarea ierarhiei de valori,

[1] *Valeriu BULAT, maior, magistru în psihologie, lector, Catedra de științe umanistice și limbi străine, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun",*

- depășirea interiorizării (afectarea comunicării),

- sporirea anxietății.

Lucrarea de față pretinde a fi o cercetare științifică autentică cu menirea de a trata un subiect fierbinte al psihologiei militare, care este o problemă nu numai a Academiei Militare a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun", dar și a societății în general. Astfel, având mândria originalității, se pornește de la ideea legată de problematica intimității ce apare la orice om, îmbrăcând forma unei necesități sau trebuințe imperioase atunci când este nesatisfăcută timp îndelungat.

Atragem atenția la faptul că factorii de mediu acționează asupra studentului militar, provocând la el efecte organice, care, la rândul lor, influențează comportamentul, prin oferirea unor stimuli-situație care declanșează reacția psihică.

Astfel, pentru oricare student militar, viața de cazarmă constituie o situație deosebită, cu amplă rezonanță în mediul său de viață, atât pe durata îndeplinirii studiilor militare, cât și după aceea. Pentru psiholog, mediul militar reprezintă terenul unei variate game de fenomene psihice ce pot fi supuse cercetării.

Intimitate (engl. *intimacy*, fr. *intimité*, it. *intimitát*). Este un anumit tip de singularizare a unei interrelații spre care tind persoanele, ca atare. În timp ce singurătatea exprimă o ambianță fizică, intimitatea definește mai ales o relație interpersonală în termenii distanței psihologice. Este o stare psihică de confort și siguranță în prezența unei persoane.

Intimitatea are funcții de descărcare emoțională, ceea ce permite estimări ale forțelor proprii. În condiții de liniște și intimitate, informația se asimilează și se prelucrează mai eficient, limitează și protejează comunicarea, oferind individului posibilitatea de a face confidențe doar celor apropiați și de a stabili o anumită distanță în cadrul relațiilor interpersonale obișnuite. Viața în comun într-un spațiu foarte restrâns a mai multor persoane duce la pierderea spațiului personal, generând sentimentul de frustrație. La fel, aglomerația combinată cu izolarea socială duce la sentimentul de pierdere a spațiului personal și la agresivitate [6, p. 381].

Actualitatea problemei se manifestă prin faptul că evoluția incredibilă a tehnicii duce la o acută depersonalizare a studentului militar. Mass-media transformă studenții în spectatori. Prin statutul lor, ei au posibilități limitate în a schimba lumea și pe ei înșiși, astfel se mulțumesc să privească la schimbările pe care ceilalți încearcă să le înfăptuiască. De cele mai multe ori, responsabilitatea lor este refuzată, pentru că fiecare se așteaptă la o reacție de la cel din imediata sa apropiere, implicându-se într-o inacțiune convenabilă.

În cazul în care analizăm intimitatea generată de influență, putem stabili că, privind o emisiune la televizor sau citind un ziar, individul (studentul militar) se identifică parțial, până la un anumit punct, cu eroii prezentați, consideră că el însuși acționează, se substituie lor, fără să înțeleagă că de fapt este un simplu spectator.

Fără să facă nimic, indivizii au impresia că reușesc să schimbe mediul. Fără să se ridice de la calculatoare, studenții au impresia că pot vedea lumea.

Unul din factorii de impact al insuficienței cu desăvârșire a spațiului intim îl constituie dispariția aproape totală a meditației.

În acest sens, aproape nimeni nu mai are timp să se oprească și să cugete asupra sensului existenței sale. Unii se regăsesc în reviste, alții în filme, în loc să încerce să se regăsească în propria lor viață. Studenții, căutând să folosească experiența altora, ajung să se identifice cu viața celor din jur.

Un alt factor de impact al lipsei intimității îl constituie *intimitatea iluzorie*.

Unii cursanți au impresia că prietenii există doar în cărți, la televizor, pe internet sau în discoteci. Relațiile de prietenie nu mai au profunzime, pentru că ele se opresc la un stadiu superficial, studenții militari având senzația că sunt înconjurați de prieteni, fără să cunoască pe nimeni cu adevărat. Cinismul subconștient le domină existența, cele mai importante devenind profitul și interesele meschine [3, p. 453].

Raportul dintre studentul militar și mediile în care el trăiește este unul în permanentă interacțiune, în care studentul este supus influențelor ce se exercită asupra lui și el acționează asupra mediului, influențând direct sau indirect, mai eficient sau mai puțin eficient pe cei din jurul său.

Autorul Teodorescu, S. menționează: „Trebuințele spațiului intim protejează și mențin nevoia de autonomie, posibilitatea de a alege liber ambianța și de a menține în mod conștient controlul ei. Intimitatea are funcții de descărcare emoțională, ceea ce permite estimări ale forțelor proprii" [8, p. 268].

Viața în mediul militar pentru student este în mod absolut o viața de grup:

- aproape totul este la vedere pentru ceilalți,
- relația interpersonală este o golire, o risipire de sine,
- nu te poți ascunde de partea rea a conduitei celor din jur.

În condițiile conviețuirii mai multor persoane într-o singură încăpere (în special pe timpul nopții) apar unele modificări ale compoziției aerului (scăderea concentrației oxigenului sau creșterea celei a dioxidului de carbon). Modificările fizice ale aerului au efecte evidente asupra mecanismelor de autoreglare.

Locuind în același spațiu fizic mai mult timp în compania acelorași persoane, se produc anumite schimbări în conduita studentului militar, în concepția despre el însuși, care devine mai realistă, în capacitatea de exteriorizare, înțelegere și acceptare a lui și a altora; în cunoașterea propriilor disponibilități; în optarea pentru noi modalități comportamentale în viața cotidiană, profesională și spirituală. Studenții militari timizi, inhibați, retrași, de exemplu, la început asistă la ceea ce se întâmplă în grup, apoi intervin sporadic, nesemnificativ, pentru ca în final să participe cât mai intens. Schimbări apar și în relațiile dintre studenții militari: crește capacitatea de comunicare, studenții se ascultă unii pe alții, știu cum sunt văzuți de alții, se intensifică spiritul hipercritic față de ceilalți și cel necritic față de sine.

Efectele pozitive la nivel individual, atunci când oamenii trăiesc aproape unii de alții și se exprimă liber (deschiderea în sentimente, gânduri și comportamente), apar numai cu condiția ca această situație să nu fie umbrită de prezența unor frustrări, cum este absența posibilității de a rămâne singur cât și când dorești, căreia studentul militar, chiar dacă nu o conștientizează mereu, întotdeauna îi resimte consecințele.

Inexistența unui spațiu personal, ambianța monotonă, epuizarea subiectelor de discuție duc frecvent spre căderi afective, spre degradarea imaginii de sine, chiar dacă luăm în discuție un/o tânăr/ă din anul întâi (cu o imagine pozitivă față de instituția militară care are o mai profundă convingere de necesitatea îndeplinirii îndatoririlor patriotice, de pregătire pentru apărarea țării), deoarece procesul de adaptare la specificul vieții militare începe odată cu participarea efectivă a studentului la activitățile instructiv-educative.

Popescu-Neveanu, P. afirma într-o lucrare a sa că „pentru majoritatea tinerilor, mediul militar apare ca o ambianță, în principiu, ostilă prin rigiditatea normelor, impunerea disciplinei și despărțirea de modul anterior de viață. Puternicul atașament al tinerilor față de nivelul de viață din ce

în ce mai comod și discreditarea celor mai multe din valorile morale constituie adevărate bariere de adaptare" [5, p. 452].

Psihologia studentului militar aflat la răscrucea dintre vârsta adolescenței și tinereții prezintă o mare originalitate: opoziția față de părinți și modelele educative și de viață stabilite; căutarea unui stil propriu ia avânt în această comunitate autoritară care este armata.

Popescu-Neveanu P. susține: „Contactul tânărului cu această societate disciplinată, cu interdicții și frustrații, cu o ierarhie uneori rigidă, și autoritară poate activa anumite tendințe sau manifestări de insubordonare, având în vedere că tânărul este în plin proces de maturizare" [7, p. 253].

Experiența și studiile efectuate au arătat că în procesul de adaptare la mediu există o anumită succesiune a „greutăților" pe care le întâmpină orice militar: calitatea hranei, instrucția, restricțiile cu privire la învoiri, comportamentul și atitudinea față de comandanți, rigorile disciplinei militare, încadrarea în programul de activități zilnice etc.

La aceasta s-ar mai putea adăuga modul de viață „deschis" în cadrul colectivului, lipsa părinților sau a prietenilor ori pur și simplu, noul mediu ca atare, în sens fizic.

Grupul militar are o particularitate importantă. Astfel, cazarea în comun a unui număr mare de militari ca și îmbăierea lor în comun conferă un caracter difuz distincției public – privat. Autodefinirea prin „Eu" cu componenta de protecție a personalității, pe care o are spațiul privat asociat persoanei, devine, printr-un fenomen cunoscut de sociologi ca „efect pervers", un „Noi" cu limite interpersonale destul de difuze, un fel de spațiu privat „comun" sau „extins" (se știa, de pildă, că nu demult scrisorile primite de studenți erau citite cu voce tare în dormitor).

Colonelul dr. Arădăvoaice Ghiorghe menționează: „Cei mai mulți dintre tinerii ajunși în situația de a îndeplini studii militare ar trebui să dispună de un înalt grad de toleranță la frustrare. Această aptitudine de toleranță la frustrare implică un proces inhibitor întrucât frustrarea este însoțită de o creștere a tensiunii psihice, satisfacția de descărcare a acesteia.

Inhibiția pe baza toleranței la frustrare depinde de aptitudinea susținerii acestei tensiuni și de evitarea descărcării de tensiune" [1, p. 253].

Problematica frustrării este încă discutată în literatura de specialitate. Se precizează că frustrarea, prin ea însăși, nu declanșează un comportament agresiv. După afirmațiile psihologului Berkowitz, „frustrarea suscită o anxietate ca variabilă intermediară și se poate considera că tensiunea creată de această anxietate declanșează reacția agresivă".[2]

Lipsa intimității este o formă importantă de frustrare. Există multe teorii conform cărora se consideră că la originea agresivității stă frustrarea. Psihologul Lorentz, cu referire la agresivitate, considera: „Agresivitatea este influențată de mediul înconjurător, determină un comportament de combativitate. Individul agresiv caută plăcerea și evită durerea, evită obiectele și acțiunile capabile să nu dea satisfacție". Deci, agresivitatea ar apărea ca o reacție consecutivă unei frustrări [4, p. 321].

EȘANTIONUL

Subiecții cercetării au fost studenții militari ai Academiei Militare „Alexandru cel Bun", compania 4, anul 3, plutoanele 44, 45, 46 – Batalion de învățământ. Acestora li s-a aplicat un chestionar format din 32 de itemi și două teste proiective: *Testul arborelui* și *Desenul omului*. Probele au fost centrate pe urmărirea a 5 dimensiuni – *agresivitate, anxietate, frustrare, umilință, inferioritate* – și evoluția lor în raport cu nevoia de intimitate.

[2] Leonard Berkowitz, *Aggression: A Social. Psychological Anolysis*, 1962, www. books. google.com (accesat la 6 iulie 2014).

INSTRUMENTELE INVESTIGAȚIEI

Chestionarul ales pentru această lucrare a fost alcătuit dintr-o suită de itemi în număr de 32 [2, p. 117]. Cu ajutorul unor astfel de chestionare pot fi studiate atitudinile, motivația și interesele, dispozițiile și înclinațiile, trăirile subiective ale persoanei. Una și aceeași întrebare din chestionar s-a adresat de mai multe ori, în forme diferite, cursanților, pentru a analiza concordanța răspunsurilor.

Datorită întrebărilor de tip închis (sau precodificate), a fost posibilă alegerea răspunsurilor dinainte fixate. Această variantă de construire a unui chestionar a avut următoarele avantaje:

- a facilitat analiza statistică a răspunsurilor,
- a facilitat memoria celui anchetat,
- a servit ca „filtru" pentru întrebările următoare,
- a înlesnit „angajarea" în chestionar a studenților.

Dimensiunile investigate prin utilizarea celor trei probe au fost: *agresivitatea, anxietatea, frustrarea, complexul de inferioritate, nevoia de intimitate*. Fiecare dimensiune a primit valori de la 1 la 4. Să luăm exemplul agresivității: 1 – înseamnă nonrăspus; 2 – lipsit de agresivitate; 3 – agresivitate moderată; 4 – agresivitate accentuată. S-au alcătuit grafice (histograme poligon) pentru descrierea fiecărei dimensiuni investigate prin cele trei probe.

REZULTATE

I. Dimensiunea „agresivitate"

a) În cele două teste proiective la un număr egal de subiecți – au lipsit trăsăturile legate de agresivitate 12% (a se vedea anexa nr.1).

b) A fost relativ mică proporția subiecților la care nu au apărut aspecte legate de agresivitate. În chestionar această proporție este „0", adică la nici un subiect nu au existat nonrăspunsuri. Proporția subiecților cu trăsături ce atestă lipsa agresivității a fost de 22%.

c) O agresivitate moderată, la o intensitate acceptabilă, a fost reliefată la o cotă de 34% dintre subiecți în urma aplicării testelor proiective. O agresivitate mai evidentă s-a identificat la aproximativ 54% dintre subiecți.

II. Dimensiunea „anxietate"

a) Nonrăspunsurile în cazul anxietății apar în toate cele trei probe, dar proporția este mică, nesemnificativă.

b) Anxietate la un nivel moderat este reliefată la 42% dintre subiecții care au fost supuși cercetării. Interpretarea testelor proiective ne aduce la concluzia că aproximativ 51% dintre militari supuși chestionării s-au aflat într-o stare de anxietate ceva mai profundă (a se vedea anexa nr. 2).

III. Dimensiunea „frustrare"

Prin aplicarea testului „arborele", cele mai multe nonrăspunsuri au fost legate de dimensiunea frustrare și inferioritate, iar în ultimul rând au lipsit trăsăturile legate de anxietate. La aproximativ 50% din subiecții examinați prin intermediul testului arborelui a fost evidențiată frustrarea și anxietatea (a se vedea anexa nr. 3).

IV. Dimensiunea „inferioritate"

În ceea ce privește dimensiunea „inferioritate", trebuie precizat că a existat o diferență doar de un subiect între cei ce resimt o inferioritate profundă și cei ce au avut tendințe de superioritate.

Prin intermediul testului „desenul persoanei" s-a constatat faptul că:

a) 43% din subiecți au dat dovadă de nevoie accentuată de intimitate, manifestată sub formă de: inadaptare, închidere în sine, atitudine extremă de apărare și ostilitate, distanță afectivă, răceală, introversie;

b) 15% din cursanți au resimțit nevoia de contact, intimitate moderată, nefiind în nici un fel afectați de aspectul lipsei de intimitate;

c) la 20% din subiecți le-a lipsit trăsătura nonrăspunsuri (a se vedea anexa nr. 3).

În urma acestor analize a principalelor dimensiuni urmărite prin aplicarea chestionarului și a celor două teste proiective am reușit să susținem ideea centrală de la care am pornit, și anume: intimitatea este un drept al fiecărui om, indiferent de nivelul lui de înțelegere, de cultura sa, de calitatea vieții sale și de sistemul de valori la care se raportează.

CONCLUZII

Considerăm necesar a sublinia faptul că este posibil ca datele obținute în urma investigației să fie specifice doar eșantionului investigat și nu tuturor celorlalte plutoane din subunitățile Academiei Militare.

În urma efectuării analizei statistice și prelucrării datelor putem concluziona:

1) Nivelul înalt al agresivității corelează cu nevoia de intimitate accentuată, verificată prin chestionar. Oamenii simt această nevoie și oferă răspunsuri, în majoritatea lor, atunci când sunt întrebați dacă doresc să rămână singuri „tot timpul", „întreaga zi" sau „întreaga noapte", de genul: „mă enervează prezența celorlalți mai mult decât îmi face plăcere" și „îmi manifest această enervare".

Starea de nervozitate atunci când nu se exprimă, când nu se exteriorizează, este convertită în anxietate, după cum reiese din testul „arborele".

2) Dimensiunea „frustrare" e foarte apropiată de dimensiunea „nevoia de intimitate", ambele semnificând că ceva lipsește sau este nesatisfăcător (din punctul de vedere al identificării acestor dimensiuni în cadrul interpretării datelor desprinse din teste). Frustrarea se referă însă la o categorie mai largă de fenomene și este simțită de majoritatea studenților investigați fie prin intermediul chestionarului, fie prin intermediul testelor proiective.

3) Ca element central al personalității, afectivitatea duce greul frustrărilor. Izvor al multor frământări subiective sau conflicte interpersonale, manifestările afectivității sunt un seismograf sensibil al dinamicii sufletești studenților. Cu cât adaptarea la viața militară este mai bună, cu atât toleranța față de condițiile de mediu este mai mare. Studentul poate fi traumatizat chiar și din cauza schimbării radicale de mediu, și el va răspunde în acest caz prin reacții, care la el pot fi considerate „normale" (expresii obraznice, gesturi de sfidare etc.), dar care de fapt exprimă greutatea momentului de adaptare, prezența unei crize accentuate ce caracterizează trecerea de la viața obișnuită la viața militară.

Adaptarea la un regim de viață artificial, adaptarea la un nou regim alimentar, ca și adaptarea la desfășurarea motricității într-un spațiu restrâns, constituie totalitatea greutăților cărora trebuie să le facă față studentul.

Problematica abordată în această lucrare rămâne deschisă pentru cercetări științifice ulterioare. Alte studii în privința cercetării efectelor lipsei intimității asupra personalității studenților militari sunt desigur posibile. Se poate efectua o cercetare de tip longitudinal, luând în calcul alte variabile – caracterul, temperamentul, proveniența socială, profesia părinților. Poate, de asemenea, să fie realizat un studiu longitudinal comparativ pe anii de studii.

Cu titlu de recomandare putem formula următoarele idei: mediul militar este, prin cultul masculinității și prin presiunea uniformizatoare a colectivelor militare, favorizant pentru dezvoltarea unor conduite inacceptabile în mediul social extern.

O problemă care se pune este în ce măsură indivizii care adoptă un astfel de comportament îl vor transla în relațiile sociale extramilitare ori chiar în familie, în care convențiile tacite specifice mediului militar nu mai funcționează.

RECOMANDĂRI

1) Educația corespunzătoare ar putea îngrădi într-o oarecare măsură amploarea lipsei de intimitate, asupra personalității studenților pe parcursul studiilor militare, prin introducerea în tematica de studiu a disciplinelor de profil umanitar a unor ore care să permită studierea prevederilor „Codului bunelor maniere", „Codului de etică și deontologie profesională" sau unei discipline umanitare noi de studiu: „Idei pentru un mod de viață corect".

2) Organizarea unei sesiuni de training și autotraining a psihologului Academiei Militare a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun" cu studenții militari la tema: „Evitarea complexului lipsei de intimitate asupra personalității studenților", pentru depășirea acestui impediment.

3) Amenajarea unui paraclis pe teritoriul unității.

4) Organizarea pregătirii individuale și de grup în scopul oferirii studenților militari a unui nivel minim de respectare a principiilor intimității. De exemplu, pregătirea studenților în sălile de pregătire individuală, bibliotecă și camera de odihnă, care prin anturajul lor ar trebui să ofere posibilități studentului de a medita cu toată seriozitatea asupra unor întrebări existențiale proprii.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Arădăvoaice G., *Climatul psihosocial în colectivele militare*. București, Editura Militară, 1984.
2. Chelcea S., Chestionarul în investigația sociologică. București, Editura Ştiințifică și Enciclopedică, 1975.
3. Golu M., Dinamica personalității. București, Editura Geneze, 1993.
4. Lorentz K., *Așa-zisul rău despre istoria naturală a agresiunii*. București, Editura Humanitas, 1998.
5. Popescu-Neveanu P., *Bazele pedagogiei militare*. București, Editura Militară, 1971.
6. Popescu-Neveanu P., Introducere în psihologia militară. București, Editura Militară, 1970.
7. Șchiopu U., *Dicționar de psihologie*. București, Editura Babel, 1997.
8. Teodorescu S., *Psihologia conduitei*. Editura Ştiințifică, București, 1972.

Anexa nr.1

Rezultatele celor două teste proiective cu referire la studierea dimensiunii agresivitate

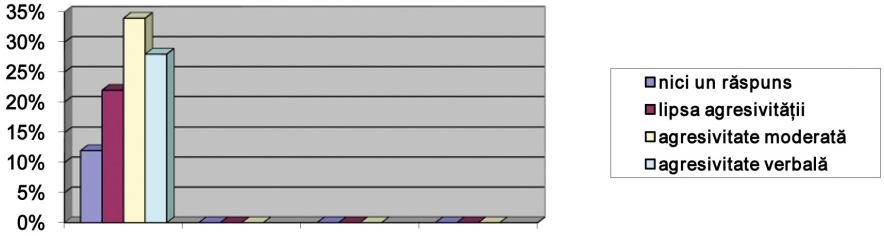

Anexa nr.2

Rezultatele celor trei probe cu referire la studierea dimensiunii anxietate

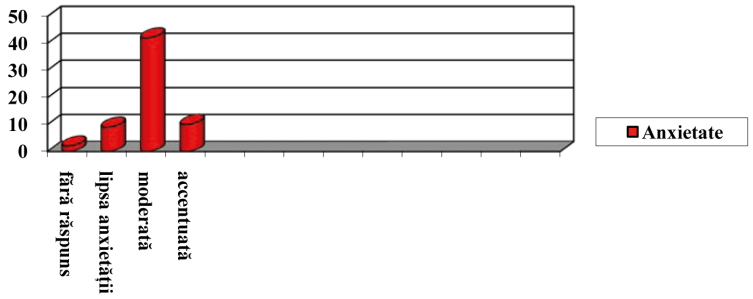

Anexa nr.3

Rezultatele celor trei probe cu referire la studierea dimensiunii frustrare
50% din respondenți au frustrare și agresivitate

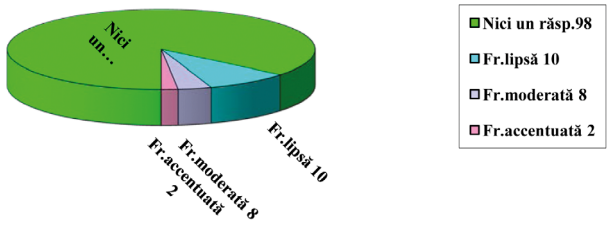

Anexa nr.4

Rezultatele celor două teste proiective cu referire la studierea dimensiunii intimitate

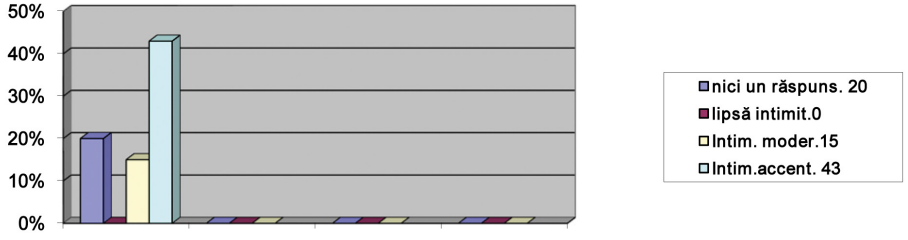

PSIHOLOGIA SITUAȚIILOR DE CRIZĂ ÎN MEDIUL MILITAR

Ilona DZÎC[1]
Uliana STATI[2]

THE PSYCHOLOGY OF CRISIS SITUATIONS IN THE MILITARY ENVIRONMENT

In the literature of specialty, the word "crisis" has two elements – the possibility and the danger. In Greek, kreses – means solution, a sudden modification of the statute of our personal life. A crisis situation can be defined like a case when a person confronts a major obstacle that blocks his life goals. We can specialize the crisis observing, its duration and intensity. Psychologists discern three types of crisis with their causes: 1) – crisis of development; 2) – crisis of trauma; 3) – crisis of loss, defeat. It has the same base in the military environment. Its structure shows four components – notions: stress, frustration (fear), conflict, pessimism. The crisis is not generated by foreign events all the time, especially the way to interpret those events by the person as of his perception of competence or incompetence to resolve the problem in the military environment. In this case it's necessary to apply the items of anti-stress psychotherapy.

Keywords: psychology, student, crisis, military environment.

În literatura de specialitate, cuvântul *criză* are o dublă semnificație – posibilitatea și pericolul [5]. În limba greacă, *kreses* înseamnă rezolvare, schimbare bruscă a statutului vieții personale. Definim situația de criză ca fiind acea situație în care o persoană se confruntă cu un obstacol major ce îi blochează posibilitatea de realizare a obiectivelor de viață și care nu poate fi depășită cu ajutorul metodelor obișnuite de rezolvare a problemelor. Deosebim criza după durată și intensitate. Psihologii evidențiază trei tipuri de criză, care au cauze diferite: 1) – a dezvoltării; 2) – de traumă; 3) – de pierdere. Tipologia dată este caracteristică și mediului militar [4].

Criza este reprezentată de patru componente-noțiuni: stres; frustrație (teamă); conflict; pesimism. Mediului militar îi este caracteristic, de exemplu, stresul de luptă. Această condiție psihică are legătură cu înfruntarea ororilor războiului care se manifestă printr-un cumul de factori ce presupun solicitări intense pe durata misiunilor, amenințări, riscuri letale, separarea de mediul familial etc. [6].

Situațiile de criză din viața unei persoane au următoarele caracteristici esențiale: 1) sunt declanșate de evenimente cărora persoana nu le poate face față temporar; 2) oricine poate trece, într-un moment sau altul al vieții, prin situații critice; 3) o situație de criză are un caracter profund personal și subiectiv (depinde de percepția, evaluarea și interpretarea situației de către persoana în cauză); 4) durata unei stări de criză este relativ scurtă. Intensitatea stresului scade treptat, chiar dacă problema nu este rezolvată.

[1] *Ilona DZÎC, maior, șef al Serviciului psihologic, Secția de evaluare și protecție socială, Ministerul Apărării al Republicii Moldova;*

[2] *Uliana STATI, doctorand, Universitatea Liberă Internațională din Moldova, căpitan, doctor, șef al Serviciului psihologic, Secția de personal, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun".*

O persoana în situație de criză poate manifesta irascibilitate, sau, dimpotrivă, apatie, comportament neadecvat. Fiecare criză decurge în mod individual și depinde de: capacitățile psihofiziologice ale organismului uman, adaptare, tensiunea impactului, durata dezorganizării, reacția dezechilibrului emoțional, restructurarea sistemului de valori, normele admisibile, modul de viață, stilul educațional, nivelul dezvoltării intelectuale, abilitățile de comunicare, caracterul ambițiilor nerealizate, statutul profesional, perspectivitate, autocontrol, autocunoaștere, autorealizare, autoperfecționare, autoconștientizare, izolare socială, reprezentările, aspirațiile, așteptările, expresivitatea proceselor afective, inteligența emoțională, pasiunile, atracțiile, impresionalitatea, impulsivitatea (ritmul, caracterul reacțiilor), orientarea personalității (relațiile cu mediul), obstacole, confruntări între posibilități și condițiile obiective ale activității, promptitudinea, perseverența, stăpânirea de sine, potențialul psihic, motivația, interesele, convingerile, concepțiile, abilitățile, idealurile [1].

Criza se poate încheia la orice etapă, dacă dispare pericolul și apare modul adecvat de rezolvare a problemei. În stare de criză se schimbă sfera emoțională și comportamentală a omului, decurge una din trei stări: depresia, singurătatea sau starea distructivă. La persoana care se află în criză, brusc se schimbă sau se limitează nivelul, modul de comunicare, are loc închiderea în sine sau brusc se mărește numărul interlocutorilor [2].

Cauzele apariției situației de criză sunt diferite: sociale, familiale, situaționale, individuale, biologice. Criza nu este generată totdeauna de evenimente externe, ci mai ales de modalitatea de interpretare a acestora de către individ, precum și de perceperea capacității sau incapacității sale de a face față situației în mediul militar.

Criza poate fi considerată ca un punct crucial în existența individului, dacă aceasta a fost rezolvată cu succes, individul a învățat ceva, a achiziționat noi modele de comportament care pot fi aplicate și în cazul unor crize viitoare, iar dacă finalul este negativ, acesta va declanșa reacții cu caracter dezadaptativ, ajungînd chiar pînă la tulburări psihice [1].

Rezolvarea unei crize se face în două moduri: 1 – *adaptativ* (persoana învață, acceptă modalități noi de rezolvare a problemelor); 2 – *nonadaptativ* (persoana evită situațiile neplăcute, le ocolește, se protejează, devine defensivă). Ea este tulburată, răvășită și are un comportament dezorganizat din cauza autocontrolului scăzut [3].

La început, emoțiile pot fi mai intense și de o durată mai lungă, pe măsură ce timpul trece și are loc procesarea situației de criză, aceste emoții scad în intensitate. Totuși, fiecare persoană resimte diferit situația de criză, de aceea și etapele suferinței nu sunt identice. De exemplu, tinerelor mlitari le este specifică trecerea prin toate aceste etape ale situației de criză, stagnarea la una din aceste etape sau revenirea după o perioadă de acceptare din nou la furie, depresie, idealizarea persoanei decedate sau negarea prin forma de respingere a realității existente. Uneori, chiar și după ani, cu ocazia unui eveniment, aniversări, sărbătoare, e posibil ca trăirea situației de criză să revină [7].

Psihologii trebuie să fie pregătiți pentru a lucra cu o persoană care trăiește situația de criză. Cel mai important este ca psihologul să nu vină cu idei preconcepute despre cum, de exemplu, doliul trebuie exprimat și trăit. Fiecare persoană trăiește situația de criză în mod particular. După cum spunea Welshons (2002): „rolul psihologului este de a fi prezent și împreună cu persoana, mai curînd decît a fi un salvator; un companion mai degrabă decît un ghid, un prieten mai degrabă decît un profesor". Orice consiliere trebuie să se bazeze pe o cunoaștere științifică și înțe-

legere solidă a personalității și a comportamentului uman, în special al militarului.

Militarul care a depășit situația de criză devine mai puternic, el devine o persoană cu experiența de viață, cu scopuri bine definite, cu gânduri optimiste, speranțe, efort voluntar, cu temperament și caracter flexibil, stabil și echilibrat, se mobilizează mai ușor spre ieșirea din situație stresogenă. Posibilitățile cresc, aptitudinile și dorințele asemeni ambițiilor reale, adecvate, se formează ca scopuri ale unor mari câștiguri, realizări. Devenind mai îndrăzneț, mai curajos și prudent, mai matur, cu experiență de viață și cu spiritul de disciplină bine dezvoltat, persoana rezistă în fața provocărilor mediului social, familial, colectiv, militar.

Pierderea simțului critic în situația extremă creată, apariția dificultăților pentru a acționa într-un mod rațional, neputința de a controla acțiunile sale și de a lua o decizie logică – duc la apariția tulburărilor psihice. Unii manifestă o depresie cauzată de sentimentul de autoacuzare, autodistrugere, automutilare. În acest caz e necesară aplicarea elementelor de psihoterapie antistres, terapie ocupațională. Numeroși specialiști consideră că printr-o intervenție minoră în timpul perioadei de criză se pot obține efecte maxime. Este nevoie de o intervenție rapidă a serviciului psihologic în situația de criză, chiar dacă după aceea se decide și acordarea pe termen lung a altor servicii. De aceea, explicația impactului situațiilor de criză, monitorizarea și gestionarea corectă a emoțiilor de către serviciul psihologic trebuie realizate cu tact, răbdare, toleranță, sinceritate, înțelegere, susținere, ascultare activă, punctualitate, îndemânare, colaborare, responsabilitate pentru starea afectivă a clientului fără a crea temeri suplimentare persoanei la orice vârstă, care o pot afecta pe tot parcursul vieții.

În concluzie, în situațiile de criză trebuie să se intervină ținându-se cont de următoarele: 1) orice individ, familie, grup, colectiv, mediu sau organizație depășește anumite crize pe parcursul vieții, existenței, dezvoltării sale, declanșate de evenimente anticipate sau neanticipate; 2) pierderile produse de aceste evenimente determină la indivizii implicați o stare acută de stres emoțional, care nu reprezintă o experiență normală de viață și care perturbă grav echilibrul emoțional; 3) persoanele care se află în această stare de dezechilibru afectiv se străduiesc să-și recapete acest echilibru, dar în această perioadă individul este foarte vulnerabil din punct de vedere psihoemoțional, mecanismele de apărare pe care le utilizează în general nu mai funcționează. Din aceste cauze, individul este mai dispus ca de obicei să solicite ajutorul rudelor, prietenilor, colegilor, specialiștilor; 4) răspunsul psihofiziologic din starea de criză poate avea intensități diferite, în funcție de natura crizei și resursele interne ale individului; cu toate acestea, există anumite etape care pot fi identificate în marea majoritate a situațiilor de criză; 5) fiecare criză depășită cu succes determină formarea unor abilități personale care vor fi folosite în depășirea unor crize ulterioare. Astfel, în anumite situații, criza reprezintă o posibilitate de creștere, călire, perfecționare și dezvoltare, dar dacă etapele crizei nu sunt parcurse în condiții normale, ea poate cauza tulburări psihice de lungă durată.

Scopul și obiectivul serviciului psihologic este de a forma echilibrul moral, psihologic, spiritual, de a respecta confidențialitatea și de a dezvolta strategii personalizate, în care accentul să se pună pe suportul emoțional afectiv, pe relaționarea pozitivă, de a asigura evoluția intelectual-emoțională a fiecărei persoane, devenită vulnerabilă în fața unor realități care constituie o situația de criză: comunicare deficitară, doliu, conflict, stres, comportament deviant, impulsivitate, disperare, singurătate, violență, intoleranță, mod de viață demoralizator sau carențe afective.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Осипова А. А., *Справочник психолога по работе в кризисных ситуациях*, Ростов-на-Дону, Изд-во «Феникс», 2006, 315 с.

2. Психологическая помощь подростку в кризисных ситуациях/ Автор-сост. М. Ю. Михайлина, М. А. Павлова.- Волгоград, 2008, 11-21 с.

3. Малкина-Пых И. Г., *Возрастные кризисы – справочник практического психолога*, Москва: Эксмо, 2004, 895 стр.

4. *Psihosociologie și pedagogie militară. Culegere de teme*. Coordonator: locotenent-colonel Ion Cioloca. Editura militară, București, 1992, 306 p.

5. Bogdan-Tucicov A., Chelcea S., Golu P., Mamali C., Pânzaru P., *Dicționar de psihologie socială*, București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1981.

6. Marian Popa, *Psihologie militară*, Collegium. Iași: Editura Polirom, 2012, p. 374.

7. Vraști Radu. *Ghid practic de intervenție în criză*. Canada, 2012.

CONSTANTIN BRĂESCU (21.I.1873–15.III.1928), MINISTRU DE RĂZBOI ȘI MARINĂ AL REPUBLICII DEMOCRATICE MOLDOVENEȘTI

Dinu POȘTARENCU[1]

CONSTANTIN BRAESCU (21.I.1873–15.III.1928), MINISTER OF WAR AND MARINE OF MOLDAVIAN DEMOCRATIC REPUBLIC

In the context of the First World War, of the Revolution from 1917, the new constituted Republic of Moldova was forced, first of all, to form its own armed units. The first Parliament of Bessarabia (Sfatul Tarii) did not have at his disposal any military unit, which would have helped it to restore the order and to defend the republic. The formation of the national army was carried out by military personnel, including Constantin Braescu, Minister of War and Marine, the first general of Moldavian Democratic Republic.

Keywords: Constantin Braescu, Minister, General, Sfatul Tarii, Bessarabia, First World War.

Reprezentant de seamă al ramurii basarabene a neamului de boieri moldoveni Brăescu, Constantin Brăescu s-a manifestat în toată amploarea pe tărâmul național românesc după declanșarea în Basarabia a evenimentelor social-politice din 1917–1918.

Originea boierească. Pentru a fi admis în tagma nobilimii ruse, Constantin Brăescu, bunicul celui despre care ne-am propus să-i redactăm schița biografică, a menționat în cererea prezentată, în 1832, Adunării Deputaților Nobilimii din Basarabia că el este fiul lui Iordache Brăescu, care a fost descendentul postelnicului Nicolae Brăescu, iar acesta, la rândul său, a fost urmașul velmedelnicerului Solomon Brăescu [1]. După cum se cunoaște, marele medelnicer Solomon Brăescu și fratele acestuia, postelnicul Vasile Brăescu, au fost fiii vornicului de Botoșani (1662–1663), apoi mare-jitnicer (1678–1679) și mare-stolnic (1683–1688) Gavril Brăescu, care împreună cu fratele său, marele-comis Ștefan Brăescu, coboară din Vasile Brăescu [2, p. 354; 3, p. 184][2].

Brăeștii basarabeni. După ruperea în două a Principatului Moldovei prin actul fraudulos din 1812, în Basarabia locuiau exponenții a două ramuri ale neamului Brăescu.

Una dintre ramuri era reprezentată de frații Ioan și Dumitru Brăescu. La cererea adresată, pe data de 9 iunie 1824, Adunării Deputaților Nobilimii din Basarabia de a i se acorda titlul de nobil, Ioan Brăescu, moșier al satului Florești din ținutul Iași, a anexat un hrisov emis la 3 august 1793 de domnul Moldovei Mihail Suțu, în care se spune despre o judecată ce a avut loc dintre fiul treti-logofătului Vasile Brăescu, Costache Brăescu, și postelnicul Vasile Timuș pentru o parte din moșia Dubiceni, precizându-se, totodată, că Costache Brăescu (tatăl solicitantului) a fost nepotul comisului Ilie Brăescu și strănepot al stolnicului Gavril Brăescu [4; 3, p. 185][3].

[1] *Dinu POȘTARENCU, doctor în istorie, cercetător științific coordonator, Institutul de Istorie al Academiei de Științe a Moldovei.*

[2] Prin urmare, este greșită afirmația lui Gh. Bezviconi că exponenții neamului Brăescu din Basarabia sunt urmașii vornicului de Botoșani Ștefan Brăescu și ai fiilor acestuia, Dimitrie și Gavril stolnicul.

[3] În cazul dat, Gh. Bezviconi arată corect că tatăl lui Constantin Brăescu a fost treti-logofătul Vasile Brăescu, iar al acestuia – comisul Ilie Brăescu.

Ioan Brăescu a mai prezentat un certificat datat cu 10 martie 1815, pus la dispoziție de către frații săi, serdarul Vasile, Gheorghe și Constantin, locuitori din partea dreaptă a Prutului, privind răscumpărarea parcelelor din moșiile Albești, Bălăbănești și Ionășești, situate în ținutul Soroca, care constituiau zestrea mamei lor, Smaranda, născută Timuș. Aceste moșii fusese vândute de către tatăl lor, Costache Brăescu, fără acordul Smarandei, clucerului Ioan Gane [5]. În dosarul de arhivă din care am extras aceste informații se mai menționează că, pe lângă acești trei frați, care locuiau în Moldova din dreapta Prutului, Ioan și Dumitrache Brăescu mai aveau un frate, pe nume Gavril [3, p. 185][4]. Acesta, probabil, de asemenea locuia în dreapta Prutului.

Potrivit statutului personal al lui Ioan, fiul lui Costache Brăescu, întocmit la 23 decembrie 1822, el stăpânea trei moșii aflate în ținutul Iași[5]: Albești, Bălăbănești și Ionășești. Era căsătorit și, de la 1 ianuarie 1819, deținea funcția de secretar al Judecătoriei Ținutale Iași [6].

În cererea din 9 iunie 1824, la care ne-am referit mai sus, Ioan Brăescu a consemnat că el are vârsta de 32 de ani, este căsătorit cu Rallu, de 19 ani, și are un fiu cu numele Alexandru, de un an și jumătate [7]. Dând curs acestei cereri, Adunarea Deputaților Nobilimii din Basarabia, prin decizia din 30 iunie 1824, l-a înscris pe Ioan C. Brăescu în registrul genealogic al nobilimii din Basarabia. Cu toate acestea, el și urmașii săi au făcut parte din tagma nobilimii un timp nu prea îndelungat. În 1841, Comisia instituită pentru revizuirea activității Adunării Deputaților Nobilimii din Basarabia a dispus acestui organ nobiliar să prezinte Instituției Provizorii de Heraldică de pe lângă Senatul Rusiei, pentru confirmare, documentele în baza cărora au fost acordate titlurile de nobil. Deoarece nici Ioan Brăescu, nici descendenții săi nu au prezentat actele suplimentare, lor nu le-a fost confirmată apartenența la nobilime [7, f. 17 și următoarele].

Dintr-un statut personal al lui Ioan Brăescu, întocmit în 1840, aflăm că el avea vârsta de 47 de ani și creștea două fete (Maria, de 16 ani, și Smaranda, de 14 ani). Stăpânea următoarele moșii cumpărate, aflate în județul Iași: Groseni (cu suprafața de 958 de desetine) și Sinești (100 de desetine). Mai poseda proprietățile funciare ale soției, revenite ei prin moștenire: părți din moșiile Dumeni, județul Hotin, Cucioaia și Mândrești, județul Iași, Cornova, Dereneu, Rădeni, Onești și Bălcăuți din județul Orhei, cu suprafața totală de până la 800 de desetine. El a exercitat funcția de sameș în ținutul Hârlău (1810–1 ianuarie 1813), secretar în cadrul judecătoriei din ținutul Iași (1819–1822), apoi membru al acestei judecătorii (din 1822) și judecător (1826–1828). În 1834 a fost desemnat în calitate de deputat din partea nobilimii în componența Comisiei de recensământ al populației, instituită în conformitate cu manifestul imperial din 16 iunie 1833. În 1839 era membru al Biroului de Hotărnicie din Basarabia [8]. Ioan Brăescu a decedat anterior datei de 4 septembrie 1848 [9].

Despre fratele acestuia, Dimitrie Constantin Brăescu, știm că un timp, începând de la 21 martie 1819, a fost funcționar în cadrul cancelariei Judecătoriei Ținutale Iași, iar la 4 iulie 1828 a fost ales de către nobilime ca asesor în cadrul acestei judecătorii [10].

Cea de a doua ramură o constituiau Constantin Brăescu și urmașii acestuia, care

[4] Nu întru totul corespunde realității mențiunea lui Gh. Bezviconi că tatăl lui Ioan Brăescu, „Constantin, trebuie să fie identic cu postelnicul Costache, căsătorit cu Smaranda C. Timuș, care mai are patru feciori: Vasile, agă, Gheorghe, hatman, Constantin, comis, și Tudorache". Potrivit documentului de arhivă, Costache Brăescu a avut, cu excepția lui Ioan, încă cinci fii: Vasile, Gheorghe, Constantin, Gavril și Dumitrache.

[5] Ținutul Soroca a fost desființat în 1818 și reînființat în virtutea legii din 18 decembrie 1835.

se înrudeau cu reprezentanții primei ramuri prin obârșia comună de la stolnicul Gavril Brăescu.

În cererea din 1832, adresată Adunării Deputaților Nobilimii din Basarabia, Constantin Brăescu a indicat că are vârsta de 30 de ani, este căsătorit cu Zoița, fiica lui Iordache Gore, cu care avea o fetiță Sofia, de 6 luni, și locuiește în județul Hotin [11]. Mai târziu, Petru, fiul acestui C. Brăescu, a prezentat forului nobiliar din Basarabia un certificat de naștere al tatălui său, în care se preciza că Costache Brăescu s-a născut la 15 septembrie 1800, părinții săi fiind postelnicul Iordache Brăescu și Safta, născută Chiruș [12].

Prin decizia din 3 martie 1832 a Adunării Deputaților Nobilimii din Basarabia, Constantin Brăescu a fost ridicat la treapta socială de nobil [12, f. 2], hotărâre care, ulterior, nu a fost confirmată de către Departamentul de Heraldică al Senatului Rusiei.

În petiția din 15 martie 1848, depusă la Tribunalul Regional Civil din Basarabia, Vasile Fiodorovici Melnikov și Constantin Egorovici Brăescu au explicat că ei, prin tranzacția prealabilă din 5 iulie 1847, au cumpărat de la vistierniceasa Smaranda Balș, născută Sturza, supusă Principatului Moldovei, moșiile Cernoleuca (numită și Cernorodința), Andriașeni (numită și Harbuzova) și Corbul (numită și Pivniceni), situate în județul Soroca. Asupra încheierii acestei tranzacții și-au dat acordul fiii Smarandei Balș, Gheorghe și Constantin Balș, ambii cu ranguri civile rusești. Actul de vânzare-cumpărare, semnat de ambele părți la 24 octombrie 1847, a fost legalizat de către Divanul de Apel al Principatului Moldovei [13], iar la 17 martie 1848, rezolvându-le cererea, – și de către Tribunalul Regional Civil al Basarabiei [13, p. 17].

Cumpărând moșiile, V. Melnikov și-a luat în stăpânire Cernoleuca, iar C. Brăescu – Andriașenii și Corbul. Documentele de arhivă indică moșia Corbul, după 1848, ca proprietate funciară a lui Constantin Brăescu [14].

În 1824, C. Brăescu locuiau în satul Burlănești din județul Hotin, iar în 1850 – în satul Caracușeni din același județ. În cel de-al doilea sat, precum specifica el într-o petiție, locuia și în 1867 [15]. Constantin Brăescu s-a stins din viață în 1870, în satul Corbul [15, f. 52].

Cu excepția Sofiei, C. Brăescu a mai avut un băiat cu numele Petru și o fată numită Ecaterina, devenită după mariaj Cazacenco.

Petru Brăescu. Din certificatul de naștere pe care l-a prezentat Adunării Deputaților Nobilimii din Basarabia aflăm că s-a născut la 28 iunie 1833 și a fost botezat în biserica Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil din satul Burlănești, județul Hotin, părinții săi fiind Constantin Gh. Brăescu și soția acestuia Zinaida [15, f. 8].

Înaintând, la 24 decembrie 1853, o cerere instituției nobiliare din Basarabia, în care a notat că locuiește în satul Corbul, Petru Brăescu a solicitat să i se acorde titlul de nobil. Satisfăcându-i cererea, Adunarea Deputaților Nobilimii din Basarabia i-a acordat acest titlu la 4 ianuarie 1854 [15, f. 9].

Instruit în sânul familiei, Petru Brăescu și-a început viața publică la 7 iulie 1860 în calitate de tutore al magaziilor de cereale rezervate din județul Hotin, fiind ales în această funcție de către nobilime. La alegerile nobiliare din februarie 1863, lui i s-a încredințat din nou misiunea de a fi tutore al magaziilor de cereale rezervate, de această dată în județul Soroca. Fiind admis, la 14 mai 1863, de către oficialitățile superioare să exercite funcția respectivă, el a deținut-o până în anul 1869, când au fost suprimate posturile de tutore al magaziilor de cereale rezervate [16].

Deși încă nu-i fusese confirmat titlul de nobil, în cadrul alegerilor nobiliare din ianuarie 1881 Petru Brăescu a fost ales în

postul onorabil de mareșal al nobilimii din județul Soroca. Tot în acest an, el este ales și judecător onorific de pace în circumscripția Soroca, pe un termen de 3 ani, din octombrie 1882 devenind președinte al Adunării Judecătorilor de Pace din județul Soroca. În 1883, Petru Brăescu a fost numit supraveghetor de onoare al Școlii Județene din Soroca, iar în 1884 iarăși i se oferă mandatul, pentru trei ani, de mareșal al nobilimii din județul Soroca [16, f. 191-195]. Apreciindu-i-se râvna de care a dat dovadă, timp de 6 ani, ca mareșal al nobilimii, Petru C. Brăescu este decorat, prin decretul imperial din 30 august 1887, cu Ordinul Cneazul Vladimir, gradul IV [17].

La 8 mai 1888, Petru C. Brăescu i-a vândut locotenent-colonelului în retragere Onufrie I. Mitrofanov moșia nepopulată Andriașeni (numită și Arbuzova) din județul Soroca, cu suprafața de 600 de desetine [18].

Peste câțiva ani de la decernarea ordinului, forul nobiliar basarabean i-a expediat lui Petru Brăescu un aviz prin care l-a informat despre următoarele: la 11 ianuarie 1890 și 22 decembrie 1890, Adunarea Deputaților Nobilimii din Basarabia a decis să ceară actele suplimentare regulamentare de la persoanele ale căror dosare cu privire la noblețe nu fuseseră examinate de către Senatul Rusiei. Întrucât dosarul privind neamul Brăescu se afla în aceeași situație, autoritatea respectivă i-a cerut lui P. Brăiescu să prezinte de urgență actele necesare [19]. Ele nu au fost însă depuse, din care motiv lui P. Brăescu și copiilor săi (aceștia, de asemenea, au fost înscriși în rândurile nobilimii, prin hotărârea din 30 iunie 1882 a Adunării Deputaților Nobilimii din Basarabia [20]) nu le-a fost recunoscut titlul de nobil.

Petru Brăescu a moștenit moșia Corbul, cu suprafața de 3 000 de desetine, unde și-a avut și sediul. El a fost căsătorit cu Reveca (numită în unele acte și Rozalia), fiica lui Emanuil Stârcea, care i-a adus pe lume doi băieți și două fete: Constantin (născut la 21 ianuarie 1873), Vladimir (născut la 10 februarie 1874), Elena (născută la 1 mai 1871) și Zinaida (născută la 23 iunie 1875) [21]. Petru Brăescu a decedat în 1896 [3, p. 185].

Constantin Brăescu. Născut, după cum s-a menționat deja, la 21 ianuarie 1873, în satul Corbul din părțile Sorocii, C. Brăescu și-a făcut studiile medii într-un liceu militar, apoi a urmat cursurile Școlii de Cavalerie din orașul Nikolaev [22][6], pe care a absolvit-o având gradul de plutonier superior de cavalerie. Fiind avansat la treapta de ofițer, el este transferat în Regimentul Astrahan, cantonat în orașul Tiraspol, și, timp de cinci ani, ocupă postul de aghiotant.

În anul 1898, el este detașat la Școala Militară din Tver, unde s-a aflat până în 1904, exercitând, inițial, funcția de ofițer inferior, apoi cea de aghiotant și administrator, fiind, concomitent, și profesor de istorie în școala respectivă. În decembrie 1904 este desemnat ca ofițer superior pentru misiuni în cadrul statului-major al Armatei a 3-a din Manciuria, iar în august 1905 preia funcția de aghiotant superior al secției de decorare de pe lângă statul-major al acestei armate.

Revenind, în 1906, în Regimentul Astrahan, lui i se dă în subordine un escadron. În 1906, fiind avansat la gradul de locotenent-colonel, este transferat în Regimentul de husari Lubensk, încartiruit în Chișinău, în care deține funcția de ajutor al comandantului regimentului pentru gestiune, ulterior și pentru serviciul de front.

În luna mai 1914, Constantin Brăescu este promovat la gradul de colonel. Curând se declanșează Primul Război Mondial și el pleacă pe front, în calitate de adjunct al comandantului de regiment. Participând la un șir de lupte, în noiembrie 1914 este grav contuzionat în piept și în abdomen de un

[6] Este greșită afirmația că viitorul general C. Brăescu a absolvit Școala Militară de Cavalerie din Sankt Petersburg.

proiectil brizant şi este evacuat în spitalul militar din Chişinău, subordonat Uniunii Zemstvelor din toată Rusia, care avea misiunea să acorde asistenţă ostaşilor bolnavi şi răniţi. Neaşteptând să se însănătoşească definitiv, colonelul Brăescu s-a înapoiat în regiment, unde s-a aflat până în 1917, comandând succesiv regimentul şi detaşamente separate.

După ce s-a produs Revoluţia rusă din februarie 1917, C. Brăescu a fost ales preşedinte al comitetului de regiment, precum şi al celui de divizie. Ambele posturi de preşedinte le-a deţinut până la mijlocul lunii mai 1917, când a preluat comanda Regimentului 8 de ulani Voznesensk.

La sfârşitul lunii aprilie 1917, pe când era preşedinte al ambelor comitete, el i-a convocat pe toţi basarabenii înrolaţi în Divizia a 8-a de cavalerie pentru a clarifica care este atitudinea acestora faţă de o serie de probleme politice, inclusiv vizavi de problema cu privire la renaşterea naţională a moldovenilor din Basarabia. Din acest moment, Constantin Brăescu a început să se intereseze şi mai mult de chestiunea referitoare la realizarea autonomiei Basarabiei, aducându-şi aportul în această privinţă. Când a fost abordată problema privind naţionalizarea trupelor moldoveneşti, el a fost primul care s-a oferit să-şi asume această misiune, iar când a fost declarată independenţa Republicii Moldoveneşti, a solicitat să fie concediat imediat din funcţie şi să fie trimis la dispoziţia Sfatului Ţării, care l-a numit în calitate de ministru de război [23, pp. 3-4][7].

Când s-a format, la 19 ianuarie 1918, cel de-al doilea guvern al Republicii Moldoveneşti, sub preşedinţia lui Daniel Ciugureanu, ne informează căpitanul Gheorghe Andronachi, „în acest guvern a intrat, la Departamentul de Război, colonelul Constantin Brăescu, care, până la acea dată, a ocupat postul de comandant al Brigăzii de cavalerie cin Chişinău" [24, p. 150].

Precizăm că Guvernul Republicii Moldoveneşti, în prima sa fază de activitate, s-a numit Consiliul Directorilor Generali, C. Brăescu fiind desemnat, la 19 ianuarie 1918, în funcţia de director general pentru problemele militare. În conformitate cu declaraţia de independenţă a Republicii Moldoveneşti din 24 ianuarie 1918, Consiliului Directorilor Generali i s-a modificat denumirea în Consiliul de Miniştri al Republicii Democratice Moldoveneşti, respectiv şi titulatura lui C. Brăescu, care devine următoarea: ministru de război şi marină.

În puterea ordinului din 5 martie 1918, semnat de Ion Inculeţ, preşedintele Sfatului Ţării, Constantin Brăescu a fost avansat la gradul de general-maior [25], iar la 16 martie 1918, lui i se conferă gradul de general de brigadă. Demnitatea de ministru a deţinut-o „până la Unire, apoi, după demobilizarea armatei Republicii Moldoveneşti, trece cu gradul de general în armata activă română" [24, p. 150], fiind, un timp, comandant al trupelor teritoriale din Basarabia [26, p. 19]. A mai fost „inspector al cercurilor de recrutare din Basarabia, apoi inspector al lucrărilor de pensii din Basarabia" [24, 150]. În 1927 era preşedinte activ al Asociaţiei Generale I.O.V. din Basarabia, centrala Chişinău.

Constantin Brăescu a trecut în cealaltă lume pe data de 15 martie 1928 [27].

[7] Informaţiile referitoare la studiile şi cariera militară a lui Constantin Brăescu au fost extrase din schiţa biografică *К. П Браеско*, publicată în organul legislativului basarabean *Sfatul Ţării.*

BIBLIOGRAFIE:

1. *Arhiva Națională a Republicii Moldova* (în continuare – ANRM), F. 88, inv. 2, d. 339, f. 7.
2. N. Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova*, Bucureşti, 1971.
3. Gh. Bezviconi, *Boierimea Moldovei dintre Prut și Nistru*, Bucureşti, 1943, vol. II.
4. ANRM, F. 88, inv. 2, d. 302, f. 4, 32.
5. ANRM, F. 88, inv. 2, d. 302, f. 5, 35.
6. ANRM, F. 88, inv. 2, d. 560, f. 9-10.
7. ANRM, F. 88, inv. 2, d. 302, f. 1.
8. ANRM, F. 6, inv. 8, d. 59, f. 966-968.
9. ANRM, F. 37, inv. 3, d. 701, f. 59.
10. ANRM, F. 6, inv. 2, d. 337, f. 326v-327.
11. ANRM, F. 88, inv. 1, d. 594, f. 1; F. 88, inv. 1, d. 2295, f. 7; F. 88, inv. 2, d. 339, f. 7.
12. ANRM, F. 88, inv. 1, d. 594, f. 27.
13. ANRM, F. 37, inv. 3, d. 840, f. 1.
14. ANRM, F. 37, inv. 4, d. 924., f. 1; F. 134, inv. 2, d. 271; d. 542, f. 74, 87.
15. ANRM, F. 88, inv. 1, d. 594, f. 16, 28.
16. ANRM, F. 88, inv. 1, d. 2012, f. 107, 141-143.
17. ANRM, F. 88, inv. 1, d. 594, f. 51.
18. ANRM, F. 39, inv. 10, d. 1088, f. 202.
19. ANRM, F. 88, inv. 1, d. 594, f. 48.
20. ANRM, F. 88, inv. 2, d. 339, f. 7.
21. ANRM, F. 88, inv. 1, d. 594, f. 42-44.
22. Mihai Dim. Srurdza, *Un destin basarabean: generalul Constantin Brăescu*, în „Familiile boierești din Moldova și Țara Românească. Enciclopedie istorică, genealogică și biografică. Coordonator și coautor Mihai Dim. Srurdza, București, Editura Simetria, 2011, vol. II.
23. *Sfatul Țării* (Сфатул Цэрий, ediția în limba rusă), nr. 27 din 6 februarie 1918, pag. 3-4, la rubrica Государственные деятелиМолдавской Республики.
24. Gh. Andronachi, *Albumul Basarabiei. În jurul marelui eveniment al Unirii*, Chișinău, 1933, p. 150.
25. ANRM, F. 727, inv. 2, d. 108, f. 59.
26. *Din trecutul nostru*, 1934, nr. 7-8.
27. *Бессарабская почта*, nr. 1950 din 18 martie 1928, p. 3; Бессарабская почта, nr. 1952 din 20 martie 1928, p. 2; *Cuvânt moldovenesc*, nr. 13 din 25 martie 1928, p. 3; *Din trecutul nostru*, 1934, nr. 7-8, p. 19; Iurie Colesnic, *Primul general al Republicii Moldovenești*. În *Timpul*, 22 iulie, 2013.

CIUGUREANU DANIEL(09.XII.1885–19.V.1950), MEDIC-COLONEL ȘI OM CURAJOS

Gheorghe BACIU[1]

DANIEL CIUGUREANU (09.XII.1885–19.V.1950), DOCTOR-COLONEL AND BRAVE MAN

Daniel Ciugureanu, eminent person from Bessarabia, who with great dignity and wisdom, has made the civic duty to Country and Nation until the last moments of his life. He was one of the most capable and courageous compatriots, unmotivated thrown overboard of the ancient history. Unfortunately, the fearless patriot was intentionally hidden from the world of civilization, becoming unknown in his own country, even in the homeland. During the previous period the name of this titan of Bessarabia thinking was banned by the communist regime to be pronounced in public.

Keywords: Ciugureanu Daniel, doctor-colonel, Bessarabia, World War I, the interwar period.

Acum 130 de ani a văzut lumina zilei Daniel Ciugureanu, eminent fiu al Basarabiei, care cu mare demnitate și înțelepciune și-a făcut pe deplin datoria civică până în ultimele clipe din viață față de Țară și Neam. A fost unul dintre cei mai vrednici și curajoși compatrioți, aruncat nemotivat peste bordul istoriei strămoșești. Cu regret, neînfricoșatul patriot a fost intenționat ascuns de lume, de civilizație, devenind necunoscut în patria sa, chiar și în locurile de baștină. Pe timpuri, numele acestui titan al gândirii basarabene era interzis de către regimul comunist de pronunțat public.

Distinsul politician și prim-ministru al Republicii Democratice Moldovenești, s-a născut în familia preotului Alexandru și Ecaterina Ciugureanu în satul Șirăuți (învecinat cu Pererâta lui Grigore Vieru), județul Hotin, Basarabia. Învață la școala primară din satul natal, apoi la Liceul din orașul Bălți. În anul 1913 absolvă Facultatea de Medicină a Universității din Kiev, unde a și susținut lucrarea de doctor în științele medicale. În perioada învățăturii (1912) este arestat de ohranka țaristă pentru activitate cu caracter național în cadrul Societății „Deșteptarea" a studenților moldoveni din Kiev. Cu timpul, Daniel Ciugureanu, devine fruntaș al Partidului Național Moldovenesc, unul dintre promotorii Unirii Basarabiei cu România [1].

Activitatea de medic, Daniel Ciugureanu o începe în anul 1913 în satul Vorniceni, Călărași, peste un an se transferă la spitalul din Hâncești, ca mai apoi să lucreze un timp la Spitalul Gubernial din Chișinău. În 1913, împreună cu un grup de intelectuali din Chișinău, printre care au fost Nicolae Alexandri, Gheorghe Stârcea, Pan Halippa și Simion Murafa, au fondat ziarul *Cuvânt Moldovenesc,* care a avut un mare rol în viața spirituală a Basarabiei [2].

Către sfârșitul Primului Război Mondial, Frontul de Răsărit era asigurat de acțiunile comune ale armatelor româno-

[1] *Gheorghe Baciu, doctor habilitat, profesor universitar, Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu".*

ruse, unde se afla și preotul militar Alexe Mateevici, iar după revoluția din octombrie 1917, rușii au trădat alianța. Unități întregi ale armatei rusești, infectate de „ciuma roșie", pe parcursul retragerii de pe front, provocau imense crime și pagube populației basarabene. Noua conducere a Rusiei și Ucrainei urmăreau stoparea elanului Basarabiei de unire cu țara-mamă. Forțele bolșevice au format ad-hoc un tribunal pentru dizolvarea Sfatului Țării, iar pe Ștefan Ciobanu, directorul general al învățământului, l-au condamnat la moarte. În așa mod, în Basarabia s-a produs o criză de guvern. Daniel Ciugureanu a fost însărcinat cu formarea noului guvern.

Pentru apărarea Basarabiei, militarii moldoveni din Odesa și alte orașe se uneau în detașamente militare, au fost organizate și unități de cavalerie. Astfel, în noiembrie 1917, la Belgrad a fost format Regimentul I Husari Basarabeani, comandat de colonelul Popa, care, la începutul lunii decembrie, a fost transferat la Chișinău. La 16 decembrie 1917, acest regiment era compus din 23 ofițeri, 363 de ostași și avea în dotare 469 de cai. Cele 2 divizioane ale regimentului, conduse de maiorii Andrianov și Inovschi, erau constituite din câte 3 escadroane. Ulterior, regimentul a ajuns la efectivul de 40 de ofițeri, 442 de soldați, având în dotare 665 de cai. Datele privind efectivul diferă în literatura istorică [3].

În acest context, trebuie să menționăm că ostașii cavaleriști moldoveni din unitățile rusești urmau să fie trimiși în Basarabia pentru a-i înlocui pe cavaleriștii dislocați până atunci pe acest teritoriu. Un regiment de cavalerie a fost format în orașul Novogheorghievsk, sub conducerea maiorului Gheorghe Botezatu, care la ordinul Comisarului Militar, generalul Cijevschi, la sfârșitul lunii decembrie 1917, a venit la Chișinău [4].

În baza acestei unități și a Regimentului de Husari Basarabeni, ulterior a fost formată Brigada de Cavalerie Moldovenească, condusă de colonelul Brăescu [5], devenit în curând director general pentru probleme militare în cabinetul Ciugureanu [6] și ulterior avansat în gradul de general.

Pentru a favoriza redislocarea trupelor de cavalerie care veneau în Basarabia, Matveev și Vrabie au pornit la 14 decembrie prin republică în căutare de spații pentru cazarea acestora. Acțiunea era coordonată cu Sfatul Țării, căruia i se raporta în mod continuu despre formarea și redislocarea unităților naționale [7] .

În conformitate cu dispoziția autorităților militare ruse, în regiune, unitățile militare moldovenești erau aprovizionate de la depozitele ce asigurau Frontul Român. La 15 decembrie, Intendentul Suprem al Republicii Moldovenești solicita șefului principal pentru aprovizionare materială a frontului să ofere utilajul și îmbrăcămintea anuală pentru unitățile naționale. Cererea a fost expediată de reprezentantul Directoratului Militar, N. Secară. Se solicita îmbrăcăminte pentru un efectiv de 40 000 ostași [8]. În noaptea de 29 decembrie 1917, pentru a-și completa baza materială, regimentul a ocupat și a sustras toate bunurile din depozitele de pe str. Armenească din Chișinău, care aparțineau până atunci organizației bolșevicilor "Front-Otdel" [9].

În acea perioadă, în Sfatul Țării se evidențiau două grupări mai importante: Blocul Moldovenesc, care lupta pentru unirea Basarabiei cu România, și Fracțiunea Țărănească, care opta pentru autonomie în cadrul unei viitoare Federații Ruse. În această situație, Blocul Moldovenesc avea de luptat împotriva haosului rusesc, împotriva tendințelor anexioniste ucrainene, împotriva forțelor retrograde interne, care se opuneau mersului firesc al evenimentelor. În condițiile create, Sfatul Țării, de bun acord cu Daniel Ciugureanu, președintele al Consiliului Directorilor Generali al Republicii Democratice Moldovenești, au hotărât să ceară ajutor militar de la Guvernul României.

La 13 ianuarie 1918 au avut loc îndelungate deliberări ale autorităților de la București. Divizia 11 română, sub conducerea generalului Ernest Broșteanu, a intrat în Chișinău, iar la 24 ianuarie, Sfatul Țării a reușit să proclame independența Republicii Democratice Moldovenești. După 24 ianuarie 1918, Directoratul General pentru Probleme Militare și Maritime a fost transformat în Minister de Război. În cabinetul Ciugureanu, funcția de ministru a îndeplinit-o colonelul Brăescu, avansat mai târziu în gradul de general. Noul Minister de Război a continuat activitatea de formare a armatei naționale [10] .

La 31 ianuarie 1918, ministrul Brăescu declara în Sfatul Țării: „comenzile se vor da deocamdată în limba rusă, iar mai apoi în moldovenește. Unitățile trebuie create după principiul național și dacă Sfatul Țării va adopta hotărârea ca limba moldovenească să fie comună pentru toate naționalitățile, atunci ea va fi prezentă în toate unitățile" [11]. În acea perioadă, o propagandă activă făceau și ucrainenii, cu scopul de a convinge populația să alipească teritoriul Basarabiei la Ucraina. În februarie 1918, deși aici se aflau deja trupele române, "frații de peste Nistru" se pronunțau pentru desfășurarea unui plebiscit în această problemă [12].

Conform informației prezentate de către Consiliul Directorilor Generali ca răspuns la telegrama Armatei a VI-a, trupele române au intrat în Basarabia prin orașul Cahul, la rugămintea populației băștinașe [13].

În cadrul întâlnirilor cu oficialii români, Daniel Ciugureanu a prezentat și a susținut planul unirii Basarabiei cu România, acceptat de ambele părți. La 27 martie 1918, Sfatul Țării a votat Actul de Unire, la care a participat președintele Consiliului de Miniștri Alexandru Marghiloman, care, în numele României și al Regelui Ferdinand I, a acceptat Unirea. Astfel, Daniel Ciugureanu a devenit eroul Unirii Basarabiei cu România [14].

După unirea Basarabiei cu România, Daniel Ciugureanu a fost ministru în patru guverne ale României, precum și parlamentar în mai multe legislative. Încă în 1920. avertiza că pentru „multe zeci de ani de aici înainte cea de căpetenie îngrijorare pentru statul român va fi constituită din problema rusă". Nu ocazional, organele de securitate sovietice l-au condamnat la moarte în contumacie, ținând cont de cele ce s-au întâmplat cu însuși Ciugureanu mai târziu.

În anul 1932, doctorul în medicină Daniel Ciugureanu se stabilește cu traiul în București. A lucrat ca medic-chirurg la Spitalul Cantacuzino, unde a efectuat un număr impunător de operații complicate. El era nu numai un ilustru medic, dar și un excelent psiholog, om înzestrat cu mare tact și răbdare. În perioada celui de-al Doilea Război Mondial, el și-a operat propriul fiu, Gheorghe, care a fost grav rănit pe timpul luptelor. Către sfârșitul războiului, Daniel Ciugureanu a fost mobilizat în calitate de medic-colonel la Lipova. La acel moment presimțea că germanii vor fi învinși, bănuind că România va deveni o țară ocupată de sovietici. Prietenii l-au sfătuit să plece în Occident pentru a-și salva viața. Însă el n-a vrut să părăsească țara, similar lui Emanuil Catelly și altor patrioți ai neamului, știind foarte bine că nu-l așteaptă zile bune [15].

Moartea lui Daniel Ciugureanu s-a produs în circumstanțe nestabilite, ascunse. Se știe că în noaptea de 6 mai 1950 (după ora 24.00), el a fost arestat de către securiști și dus de acasă, mai întâi la Ministerul de Interne, de unde este transportat la închisoarea de la Sighetu Marmației, însă acolo **„a ajuns" mort**. Aceasta nu se poate explica decât prin asasinarea în acea zi. Surprinzător, dar în certificatul de moarte, data indicată a decesului este fixată de securitate cu **15 zile înainte de momentul arestării!** În realitate, Ciugureanu nu a murit în închisoarea de la Sighetu Marmației, ci în drum

spre ea. Istoricul, Constantin Giurescu, frate de suferință, a mărturisit că atunci când au sosit cu duba, Daniel Ciugureanu era deja mort. Ciugureanu a fost primul dintre cei 34 de foști miniștri ai României Mari care au murit în această închisoare, condamnați de regimul comunist român de atunci. Corpul neînsuflețit al martirului a fost îngropat în taină, noaptea, într-un cimitir fără morminte și fără cruci! S-a constatat că la data arestării, casa și toată averea ce se afla în ea, i-au fost confiscate. Soția a fost dusă în alt sector al Bucureștiului, unde i s-a stabilit domiciliu forțat într-o pivniță insalubră. Săptămânal era obligată să se prezinte la secția de miliție din circumscripția respectivă [16].

În Basarabia se vorbea că Daniel Ciugureanu a fost un talentat medic-psiholog, publicist, scriitor și politician de valoare, care mai profund decât alți oameni politici înțelegea faptul că bolșevismul poate deveni o forță uriașă, capabilă să aducă teroare și suferință asupra unei mari părți a lumii. Își dădea bine seama că o altă cale decât Unirea cu România ar fi aruncat din nou Basarabia în ghearele „ursului" rusesc mai devreme decât în 1940. Încă pe atunci, Daniel Ciugureanu era deja îngrijorat de perspectivele sumbre ale plaiului natal și miza pe vigilența poporului în lupta cu dușmanul secular întru biruința principiului național. „Cu cât acest principiu va triumfa, cu atât temelia existenții neamului nostru va fi mai trainică" [17].

S-au scurs deja 65 ani de la asasinarea mișelească a doctorului în medicină, medic-colonel, om cu o comportare deosebită și cuget patriotic, despre care cunoscutul scriitor basarabean, Efim Tarlapan, expresiv afirmă cu toată credința: „Fără aportul acestui mare patriot, unirea teritoriului românesc dintre Prut și Nistru cu Țara Mamă s-ar fi înfăptuit cu mult mai târziu de 27 martie 1918 sau nu s-ar fi îndeplinit deloc". Rolul lui Daniel Ciugureanu în unirea Basarabiei cu România a fost unul crucial,

Daniel Ciugureanu în ținută de gală

conform Enciclopediei Române. Din acest motiv, rușii l-au condamnat la moarte în contumacie, adică fără proces de judecată, însă ruperea de Imperiul Rus l-a scăpat temporar de persecuție [18].

Este evident că medicul Daniel Ciugureanu a fost unul dintre oamenii cei mai de seamă ai vieții publice românești din prima jumătatea a secolului al XX-lea. Personalitate care a contribuit la aducerea Basarabiei înstrăinate în sânul Patriei-mamă. El a făcut parte din acei corifei ai epocii respective, care, prin jertfa lor, au înfăptuit dezideratul tuturor românilor – Marea Unire din 1918. În viața și activitatea acestui martir al neamului rămân încă multe aspecte neelucidate. Dacă numele unora dintre liderii mișcării naționale din Basarabia începutului secolului XX – Pantelimon Halippa, Ștefan Ciobanu, Ion Inculeț, Constantin Stere ș.a. au fost cumva menționate, apoi acel al lui Daniel Ciugureanu a fost ținut în umbră. Tăcerea a ajuns la aceea că numele lui a fost exclus și dintr-un pomelnic întocmit pentru un parastas întru cinstirea eroilor care au înfăptuit unirea Basarabiei cu România. Are perfectă dreptate Vitalie Ciugureanu, din Irlanda, strănepotul

martirului basarabean, care cu durere în suflet menționează că până în prezent nu i s-a făcut dreptate unchiului său! Istoria trebuie să-l așeze pe Daniel Ciugureanu în locul care i se cuvine între eroii și martirii neamului. Vitalie Ciugureanu mai sublinia: *„Memoria străbunicului este cea mai prețioasă comoară a mea"*. Din cauza rudeniei cu renumitul Daniel Ciugureanu, multe rude de-ale noastre au fost ucise de regimul comunist, iar cei rămași în viață au avut mai mari probleme. Poate că cei decedați au scăpat mai ușor, deoarece nu au trecut prin batjocora comunistă.

Marea cauză a exterminării fizice a marelui medic, om de stat și patriot basarabean, Daniel Ciugureanu, a servit capcana politică a comunismului primitiv, răspândit în acea perioadă nu numai pe întreg continent european. Alături de alți patrioți neînfricatul s-a avântat în lupta cu cotropitorii seculari pentru independența plaiului natal. De ce noi, urmașii marelui înaintaș, permitem străinelor obraznici, fără rușine și temei să ne spună și peste o sută de ani de la Marea Unire cuvinte înjositoare, falnic să se scrie cărți cu denumiri denigratoare, cum ar fi **„Проклятый город Кишинев"?** Cum să-i stimezi pe acești humanoizi demoralizați, cu suflet de fiară și imaginație rudimentară, care își permit expresii nedemne, nu numai asupra unui oraș, dar și asupra unui popor. Până și în zilele noastre urmașii marelui Erou basarabean nici nu cunosc unde se află osemintele lui și de ce autoritățile plaiului nu întreprind măsuri adecvate pentru reabilitarea marelui martir? Doar el și-a iubit țărișoara sa nu mai puțin decât cei aflați în prezent la putere. E greu de crezut că aceștia și-ar da viața așa cum era sortit medicului basarabean Daniel Ciugureanu.

Cu siguranță, rușii au avut destule motive pentru a-l condamna pe Daniel Ciugureanu la moarte în contumacie, întrucât el s-a evidențiat în mod deosebit și curajos în lupta pentru destinul comun al românilor de pe ambele maluri ale Prutului. Veșnicii eliberatori își dădeau foarte bine seama cui „se datorează" pierderea Basarabiei în 1918.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Iurie Colesnic, *Generația Unirii*. Ch., 2004, pp. 166-167.
2. Baciu, Gh. *Istorii de suferințe și victimizări omenești*, Ch., 2015, p. 81.
3. Arhiva Națională a Republicii Moldova (în continuare – ANRM), fond 919, inventar 2, dosar 2, partea II, f. 290.
4. ANRM, fond 727, inventar 2, dosar 2, partea I, f. 74-77.
5. ANRM, dosar 108, f. 15
6. Gh. Andronache, *Albumul Basarabiei*, Chișinău, 1935, p. 171.
7. ANRM, fond 727, inventar 2, dosar 108, f. 29b.
8. ANRM, fond 919, inventar 2, dosar 2, partea II, f. 36.
9. Ibidem, f. 650.
10. *Cuvânt Moldovenesc*, nr. 10 din octombrie 1918.
11. ANRM, fond 727, inventar 2, dosar 21, partea II, f. 240.
12. Ibidem, fond 679, inventar 1, dosar 4803, f. 294.
13. Ibidem, fond 919, inventar 2, dosar 2, partea II, f. 271.
14. ANRM, fond 727, im. 2. dos. 77, f. 27.
15. Vasile Harea, *Basarabia pe drumul Unirii. Amintiri și comentarii*. București, 1995.
16. Disponibil: https: www.facebook.com/media/set/?set=a 583131988385403 1073741834 4270360173283358 type=3 (accesat la 10.12.2014).
17. În: *„Sfatul Țării"*, anul II, nr. 251, din 18 februarie 1918.
18. Disponibil: http://ro.wikipedia.org/wiki/DanielCiugureanu (accesat la 10.12.2014).

SIMION MURAFA (24.V.1887–20.VIII.1917), UN OFIȚER BASARABEAN

Gheorghe BACIU[1]

SIMION MURAFA (24.V.1887–20.VIII.1917), A BESSARABIAN OFFICER

In the scientific literature it was written less about Simion Murafa. The paper is a brief presentation the biography of this Bessarabian patriot, of the historical context in which he activated and was murdered.

Keywords: Simion Murafa, officer, Bessarabia, World War I.

Cei care l-au cunoscut pe Simion Murafa mărturiseau că el făcea parte dintre oamenii cu adevărat curajoși și sinceri luptători pentru dezrobirea Basarabiei de sub jugul țarist. A fost de neînfrânt în toate acțiunile sale și a murit demn, ca un mare erou național. Spre marele nostru regret, puțin s-a scris despre această personalitate marcantă din Basarabia, nu mulți și-au permis pe larg să reflecte în presă năzuințele și viziunile sale nobile și patriotice. În scurta sa viață, el a demonstrat cu prisosință că putea deveni un mare artist de operă, un bun avocat, excelent scriitor, jurnalist, diplomat și om politic. Putea…, însă așa și nu i-a fost sortit să-și vadă nici Basarabia dezrobită.

Simion Murafa s-a născut în satul Cotiujenii Mari din ținutul Sorocii. Învață la școala primară, apoi își face studiile la Școala Spirituală (duhovnicească) din Edineț, după absolvirea căreia (1903) continuă studiile la Liceul nr. 2 din Kiev. În 1907 se înscrie la Conservatorul de Muzică și Facultatea de Drept a Universității din Kiev, obținând licența în Drept în anul 1912. Pe timpul studiilor la Kiev, S. Murafa își călește ideile naționale alături de basarabenii Alexe Mateevici, Daniel Ciugureanu, Ștefan Ciobanu, Ștefan Berechet, Andrei

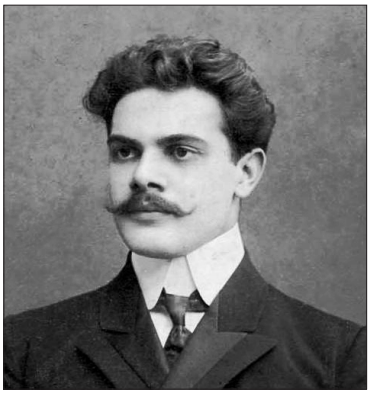

Hodorogea. Fiind educat într-o familie de muzicieni și dotat cu o voce excepțională (bariton), deseori participa la concertele susținute de orchestra familială. După absolvirea conservatorului (1910), el este invitat să activeze la Opera Națională din Kiev, dar iubirea pentru plaiul natal l-a făcut să se întoarcă în Basarabia [1].

La 5 aprilie 1913 Simion Murafa primește o scrisoare din Kiev de la onoratul student basarabean Alexe Mateevici, în care se arată relațiile prietenești dintre cei doi tineri moldoveni:

„Dragă frate,

Ce tăceți și nu-mi scrieți nimic? Sunt dornic să știu tot ce se atinge de voi și de lucrul vostru. Am citit că schimbați numele revistei! Scrieți-mi despre toate; nu pot și

[1] *Gheorghe Baciu, doctor habilitat, profesor universitar, Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”.*

nu vreau să fiu în neștiință. Iertați că scriu pe scurt, sunt foarte ocupat. Degrabă voi fi liber, atunci vă scriu pe lung. Fii așa bun, frate Simioane, scrie-mi adresa lui Ciobanu, vreau să-i scriu lui din pricina unei vajnice trebi. Vă sărutăm, pe toți împreună cu Berechet. Al vostru frate, Alexe Mateevici" [1].

După izbucnirea Primului Război Mondial, Simion Murafa pleacă voluntar pe front în regimentul nr. 61 al „Crucii Roșii" din Odesa, ajungând subșef, apoi șef al acestei unități militare. Detașamentul condus de ofițerul Murafa a salvat viața la sute de militari. Soldații moldoveni din unitățile dislocate în Odesa apreciau înalt vitejia și patriotismul conaționalului lor, care dispunea și de evidente capacități de conducător talentat.

La începutul lunii aprilie 1917, Simion Murafa se întoarce de pe front la Chișinău, unde, împreună cu Pan Halippa, Daniel Ciugureanu, Nicolae Alexandri, Gheorghe Stârcea, Elena Alistar, Paul Gore, Sergiu Cujbă, generalul Matei Donici și alți compatrioți basarabeni, participă la adunarea de constituire a Partidului Național Moldovenesc, luând parte și la alegerile în Consiliul (duma) orașului Chișinău din august 1917, susținând forțele național democratice. În scurt timp i se propune să activeze în postura de secretar – la redacția revistei și ziarului „Cuvânt moldovenesc", fondat de Nicolae N. Alexandri și Pantelimon Halippa. În acel timp s-a înfiripat și prietenia lui cu Pan Halippa. În calitate de avocat și persoană responsabilă, Murafa a fost de mare folos pentru conducerea redacției la acel timp, mai ales în privința relațiilor cu cenzura țaristă.

Preocuparea gazetărească îl cuceri. În cuvântul introductiv la primul număr al revistei „Cuvânt moldovenesc", Pan Halippa scria: „Această ediție este una din cele mai bune mijloace pentru deșteptarea moldovenilor din Basarabia, care zac în întunericul neștiinței și de aceea nu râvnim de la cititori un alt nume decât acela de slujitori ai cuvântului moldovenesc tipărit".

Simion Murafa cu deosebită pricepere, dar și cu mare durere în suflet, elucidează caracterul specific al moldovenilor, aflați sute de ani înjosiți și călcați în picioare de străinii afurisiți. În ziarul „Cuvânt moldovenesc" (nr. 1, 1917), el publică articolul cu denumirea *Cine-s moldovenii*, în care profesional accentuează în aspect istoric următoarele: „Am ajuns în așa stare că moldoveanul simte rușine că-i moldovean! În loc de mândrie – rușine! Ce pricină ne-a adus la așa stare? Cred că există multe motive, dar cel mai mare dintre acestea este lipsa științei trecutului nostru, care aduce dragostea de neam și chiar mândria că ești o ramură a stejarului bătrân, rotat și frumos, precum este neamul latin sau râmlean, din care ne tragem și noi moldovenii… Cunoscând bine toate însușirile strămoșilor, oamenii de astăzi pot să le urmeze pe cele bune și să se lepede de cele rele. Făcând așa, poporul poate să-și croiască o soartă mai frumoasă, mai vrednică, decât aceea, în care se găsește de mult timp. În zilele de astăzi neamul nostru locuiește o întindere de pământ, care este de 7-8 ori mai mare decât întreaga Basarabie. Hotarele pământului, locuit de neamul nostru, sunt: Dunărea, Tisa și Nistru, – apele cărora curg direct în Marea Neagră. Se mai arată că moldovenii trăiesc și după Dunăre, și peste Nistru, dar acolo sunt mai puțini…".

În timpul luptelor pe front, acest vlăstar viguros s-a purtat ca un adevărat erou, fără să se teamă de moarte… A luat parte activă la concursul soldaților moldoveni din Odesa… A vizitat toate unitățile militare de pe Frontul Român. Adunările cu ostașii moldoveni se țineau lanț. Pan Halippa amintește că hotărârea adunării generale a învățătorilor din 25 mai 1917, de a se da haina latină cărților școlare din Basarabia, se datorează, în mare măsură, cuvântării înflăcărate a lui Simion Murafa, care a și propus ca problema dată să se pună

neapărat la vot, iar în procesul-verbal să se treacă numele celor care vor vota contra.

Mihail Sadoveanu îl descrie astfel pe marele sorocean: „Simion Murafa era omul care-și dădea seama de complexul social ce clocotea în Basarabia la începutul anului 1917, și aștepta numai momentul prielnic să rupă lanțurile seculare, ce au servit piedică unei evoluții naturale… El a fost unul din puținii aleși care au știut să tălmăcească și să folosească semnele slăbirii și apropierii prăbușirii țarismului… Murafa îi mărturisea lui Sadoveanu cum soldații lui *de la noi de acasă*, au și șters deja Prutul ca hotar. Ei se străduiau din răsputeri să ducă pe la casele lor slova și înțelepciunea românească… Spre regret a trebuit să se scurgă 20 de ani pentru ca figura lui Murafa să înceapă a pătrunde în mințile și inimile urmașilor lui fericiți care, liberi, trăiesc în țara lor, se bucură de binefacerile soarelui nou, în care credea, dar pe care, poate, din cauza unei fatalități, nu i-a fost dat să-l vadă" [3].

Simion Murafa, Nicolae Alexandri, Daniel Ciugureanu, Pan Halippa, Gheorghe Stârcea.
Vechi prieteni – foşti redactori şi colaboratori ai revistei şi gazetei „Cuvânt moldovenesc".

Vasile Dascălu scria: „Simion Murafa, întors la începutul lui august 1917 de pe front, este numit judecător în satul natal, Cotiujenii Mari… În ziua de 15 august 1917, i s-au spart ochelarii, ale căror sticle nu le putea găsi decât la Odesa. În drum spre Odesa, la 20 august 1917, poposește la Chișinău, unde era invitat de Andrei Hodorogea pentru a sărbători biruința moldovenilor la alegerile comunale din 15 august. Sărbătoarea trebuia să aibă loc în preajma unei căsuțe țărănești cu prispă de lut, înconjurată de livezi și viță de vie, situată la o distanță mică de capătul Chișinăului, pe șoseaua Hâncești, spre satul Buiucani și Valea Dicescu. Dintre invitați în acea zi au fost: Simion Murafa, Romulus Cioflec, Axentie Banciu, Gheorghe Tofan, Antonina Gavrilița, Emilia Botezatu, Liudmila Poceaevschi, Vasile Glajar, Olimpiada Zavalnițchi, Liviu Marian… În ziua respectivă, Simion Murafa, le povestea celor prezenți cum Rada ucraineană a încercat să anexeze Basarabia și s-o transforme în a zecea provincie ucraineană. La scurt timp după ce Murafa își terminase discursul, o bandă de soldați bolșevici au intrat în vie, producând mari stricăciuni, din care motiv Hodorogea i-a alungat… Peste un timp, banda de soldați înarmați revine în gospodărie, fiind recunoscuți în ei agenții comitetului comunist din Chișinău, cu care moldovenii concurase în alegeri. În cadrul discuțiilor aprinse cu soldații înrăiți, Murafa, în calita-

te de ofițer superior, iese înainte pentru a-i liniști, iar unul dintre ei, a strigat: „Ucideți burghezii", arătând spre Murafa. În timp ce un soldat i-a înfipt baioneta în piept, altul a tras în el. Hodorogea s-a apropiat de Murafa să-i panseze rana, dar soldații au început să-l bată până au rupt patul armei de capul lui. Oaspeții speriați, au început să fugă care încotro. Spre miezul nopții corpurile neînsuflețite ale asasinaților au fost duse și aruncate la ușa morgii Spitalului orășenesc, unde sunt găsite abia în ziua înmormântării protoiereului Dumitru Baltaga din Costești, de asemenea ucis de bandiții bolșevici cu două zile în urmă" [4].

Înmormântarea lui Simion Murafa a avut loc împreună cu cea a lui Andrei Hodorogea, la Cimitirul Central (sectorul 17) din Chișinău. La funeraliile lor au fost prezenți Nicolae N. Alexandri, Ion Buzdugan, Pan Halippa, Alexandru Plămădeală, Gheorghe Stârcea, Daniel Ciugureanu, Alexandru Cristea, bucovineanul Gheorghe Tofan, asasinat și el în 1920 la baștina lui, și alte personalități ale timpului, iar învățătorul Porfirie Fală a ținut o amplă cuvântare de adio.

Merită să menționăm că autoritățile din Comitetul gubernial la 7 septembrie 1917 au organizat un omagiu în memoria lui Murafa și Hodorogea, evidențiind împrejurările în care aceștia au murit. Conducerea revistei „Cuvântul moldovenesc" a decis să organizeze adunarea de fonduri bănești pentru ridicarea unui monument lui Simion Murafa, dar aceste manifestări de recunoștință au fost uitate în scurt timp [5].

În ziarul *Presa* din 3 octombrie 1923 cu litere mari se scria: „Ieri, la ora 11, în prezența miniștrilor Constantinescu și Inculeț,

Monumentul celor trei martiri: Simion Murafa, Alexe Mateevici, Andrei Hodorogea, instalat la 29 septembrie 1923 în fața Catedralei din Chișinău

a generalului Berthelot și a tuturor autorităților civile și militare, a avut loc inaugurarea monumentului instalat în fața Catedralei din Chișinău la 29.IX.1923 de un grup de basarabeni, în frunte cu Pan Halippa, în amintirea a trei martiri: preotul Mateevici, avocatul Murafa și inginerul Hodorogea.

În anul 1940, odată cu ocuparea Basarabiei de către armata roșie, basoreliefurile celor trei basarabeni și imaginea vulturului, turnate din bronz, au fost dezasamblate și transportate la București, în timp ce însăși postamentul monumentului din piatră și beton, parțial ruinat, a fost lăsat în voia sorții câțiva ani. Personal l-am memorizat încă din primăvara anului 1949, când, împreună cu elevii școlii feroviare nr. 4 din Bălți, în premieră am vizitat Chișinăul. Deci, cu siguranță, rămășițele monumentului au fost lichidate complet începând doar cu toamna anului 1949 [6].

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Paul Vataman, *Figuri sorocene*. Chișinău, Știința, 1993, pp. 37-82.
2. Alexe Mateevici, Gineologie. Iconografie. Evocări. Chișinău, 2003, p.14.
3. Mihail Sadoveanu, *Orhei și Soroca*. Chișinău, Ed. Glasul Țării, 1921, pp. 66-67.
4. Vasile Țipordei, *Suntem trup din trupul țării*. În: *Literatura și arta*, 1994, 5 mai.
5. Gheorghe Baciu, *Simion Murafa – adevărat erou basarabean*. În: *Literatura și arta*, 2014, 27 martie.
6. Gheorghe Baciu, *O viață de zbucium*. Chișinău, 2009, p. 71-72.

70 DE ANI DE LA SFÂRȘITUL CELUI DE AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL. UNELE CONSIDERAȚII

Anatolie LEȘCU[1]

70 YEARS SINCE THE END OF WORLD WAR II. SOME CONSIDERATIONS

In this article the author attempted to debunk the postulates of soviet and Russian historiography about the principal role of Russian Federation in the II World War. It was shown that the victory over fascism was achieved in common struggle of antihitlerist coalition, but not only by the Soviet Union and Russians. Economic, material and military assistance of Western states greatly helped Russians in their war against Hitler.

Keywords: World War II, the Soviet Union, military operations, historiography, the antihitlerist coalition, loss of war, weapons.

În acest an, 2015, se împlinesc 70 de ani de la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, flagel militar care în literatura de specialitate sovietică era bine cunoscut drept Marele Război Pentru Apărarea Patriei. După atâția ani, victoria asupra naziștilor, la care din plin au contribuit popoarele Uniunii Sovietice, continuă să rămână un element sacru în viziunea ideatică a guvernanților actuali din Federația Rusă. Din aceste considerente, istoria participării Uniunii Sovietice la acest război a fost și rămâne până în prezent profund mitologizată de către reprezentanții istoriografiei sovietice și postsovietice în pofida avalanșei de lucrări din ultimul timp privind subiectul respectiv. Esența ideilor privind rolul jucat de către URSS în cel de-al Doilea Război Mondial au fost formulate în mesajul lui Vladimir Putin în cadrul Adunării Federale din 4 decembrie 2014, în care este stipulat clar și concis că: „…armata noastră a zdrobit inamicul și a eliberat Europa de nazism". Nu încape nicio îndoială că o asemenea tratare a problemei este destul de simplistă, contraproductivă și în contradicție flagrantă cu faptele istorice. Constatăm, cu regret, că în lumina situației geopolitice din ultimul timp, studierea istoriei celui de al Doilea Război Mondial a depășit în Rusia limitele strict științifice, devenind o problemă practică și ideologică. Unul din postulate fundamentale ale istoriografiei sovietice și ruse a fost și este teza conform căreia Uniunea Sovietică, iar mai recent poporul rus, bazându-se exclusiv pe forțele proprii, de sine stătător, a obținut victoria asupra nazismului, rolul aliaților occidentali fiind minimalizat. Considerăm că respectiva idee necesită o analiză mai detaliată.

Constatăm că cel de-al Doilea Război Mondial, început la 1 septembrie 1939, în care au participat 62 de state din cele 73 existente la acel moment, a cuprins trei continente și patru oceane. Uniunea Sovietică a intrat în război de partea coaliției antihitleriste abia la 22 iunie 1941, timp în care Marea Britanie de una singură rezista cu succes în fața Germaniei, Italiei și Japoniei pe un spațiu geografic imens, cuprinzând Insulele Britanice, Africa și Asia.

[1] *Anatolie LEȘCU, doctor în istorie, conferențiar universitar, locotenent-colonel, Catedra de administrație publică, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun".*

Atacul din 22 iunie 1941 a Germaniei hitleriste asupra Uniunii Sovietice, fostul său aliat, urmat de atacul de la 7 decembrie 1941 de către forțele aero-navale nipone a bazei militare americane din Pearl Harbor, a schimbat radical situația în desfășurarea evenimentelor. Hotărârile aventuriste, atât de caracteristice regimurilor autoritare, asumate de către Hitler și generalul Todzio, au devenit fatale pentru țările axei Berlin – Roma – Tokyo. Germania a fost nevoită să lupte pe două fronturi, împotriva URSS și a anglo-americanilor, ca de altfel și Japonia – împotriva SUA în Bazinul Pacific și în China continentală cu imensele sale resurse umane, fapt care a și determinat victoria finală a Națiunilor Unite în acest război.

Pretențiile exclusiviste ale Rusiei privind rolul său decisiv în victoria finală asupra fascismului sunt nefondate și departe de adevăr. Care sunt argumentele istoricilor militari ruși, susținute de clasa politică a acestei țări? Se mizează pe tributul sângelui vărsat pe altarul victoriei cifrat la circa 27 milioane de oameni [1], dintre care 17 milioane le revin pierderilor armatei [2, p. 551]. Analizând cifra respectivă, enorm de mare, constatăm că nu doar Uniunea Sovietică, ci și alte state și popoare au avut mari pierderi de vieți omenești. Holocaustul a costat poporul evreu 6 milioane de oameni, cel puțin 5 milioane de oameni au fost uciși în timpul războiului în China, pierderile Poloniei sunt în jur de 6 milioane de oameni, ale Iugoslaviei – 1 milion 362 mii de oameni [3]. Calculele statistice demonstrează că, reieșind din ponderea pierderilor la numărul populației, prețul cel mai mare a fost plătit de evrei, care la acel moment nici nu aveau un stat. Totodată, cifra exagerat de mare a pierderilor sovietice în război este o consecință directă a faptului că ei luptau mai prost, mult mai ineficient decât adversarii săi. Conform estimărilor specialiștilor ruși, rata pierderilor umane era de 2,7:1 în favoarea Wehrmachtului (14,5 mil. contra 5,4 mil.) [4]. Rezultatele dezastruoase pentru comandamentul sovietic ale luptelor, în special la faza inițială a războiului, nu erau deloc neașteptate. *Marea teroare* din 1937 a decapitat Armata Roșie, exterminați fiind cei mai capabili, experimentați și progresivi ofițeri și generali. Numai în anii 1937–1938 au fost executați până la 80% din numărul generalilor și al ofițerilor superiori [5, p. 7]. Locurile vacante erau ocupate de persoane puțin pregătite, fără experiență și studii necesare. La începutul războiului cu Germania, 75% din comandanți de toate nivelurile îndeplineau funcțiile respective mai puțin de un an [6]. Din cauza cererii crescânde de cadre, unii ofițeri parcurgeau în 2-3 ani mai multe trepte ierarhice pe care, în condiții normale, le-ar fi parcurs în zece ani de zile. De exemplu, generalul Dmitri Pavlov, executat la 22 iulie 1941 pentru catastrofa din Belarus, doar în 4 ani, din 1937 până 1941, a ajuns de la funcția de comandant de brigadă la cea de comandant în regiunea militară a Frontului de Vest, fără de a trece prin funcțiile de comandant divizie, corp armat, armată. La 22 iunie 1941, din cei cinci mareșali ai Armatei Roșii doar unul, mareșalul Boris Șapoșnikov, avea studii militare superioare. Ceilalți aveau studii primare și diferite cursuri de perfecționare pe lângă Academia Militară. Nu putem vorbi în mod serios de studii academice solide ale mareșalului Kulik, care la 40 de ani, având numai studii primare, a intrat la Academia Militară din funcția de șef al Direcției artilerie a Armatei Roșii. Autodidact era și șeful Statului-major general, generalul Constantin Jukov, studiile de bază ale căruia se limitau la 3 clase primare și diferite cursuri de perfecționare. Situația critică care s-a creat în domeniul cadrelor militare de înaltă calificare cel mai bine poate fi demonstrată pe exemplul armatei a 9-a a Frontului de Sud, în care teritorial intra

„Aircobra - Bell P-39”

„Sherman M4A2”

și Republica Sovietică Socialistă Moldovenească. La 22 iunie 1941, Armata a 9-a avea în componența sa 6 corpuri armate și 14 divizii. Paradoxal, dar din toți comandanții de corp de armată și divizii numai 7 aveau studii medii și superioare militare (R. Malinovski, Mihail Mândru, A. Sokolov, P. Belov, I. Dașicev, I. Horun, V. Baranov) [7, p. 11], iar 16 aveau studii primare incomplete.

În aceeași ordine de idei se înscrie și teza relativ nouă, expusă de către V. Putin la 16 decembrie 2010, precum că Rusia ar fi câștigat războiul și fără ajutorul Ucrainei sau al altor republici unionale, deoarece peste 70% din pierderile umane le revin Federației Ruse. Lăsând la o parte aspectul etic și moral, fiindcă astfel de anunțuri sunt inadmisibile pentru un șef de stat, subliniem că cifra citată este una incorectă. Ponderea rușilor în numărul total de pierderi umane ale Armatei Roșii este de 64,4% și nu peste 70%, iar restul, 35,6%, revine altor naționalități, inclusiv 0,62% moldovenilor [8]. În opinia noastră, cel mai obiectiv criteriu în elucidarea aportului adus în război de unul sau alt popor ar servi calcularea raportului pe naționalități privind conferirea titlului de Erou al Uniunii Sovietice. Pe durata întreagă a Marelui Război Pentru Apărarea Patriei, inclusiv operațiunea din Extremul Orient, cu acest titlu suprem au fost decorate 11 739 de persoane, dintre care ruși – 7 998 sau 68% [9] și 32% alte naționalități. Totuși, când vorbim despre numărul eroilor luați pe naționalități, atunci este necesar să ținem cont de faptul că la rubrica naționalitate se înscriau ca ruși persoane de alte naționalități, în special moldoveni. Conform statisticii oficiale, în anii războiului doar doi moldoveni au fost decorați cu medalia „Steaua de Aur” de Erou al Uniunii Sovietice. În realitate, etnici moldoveni eroi ai Uniunii Sovietice erau 16, majoritatea din ei fiind trecuți în documentele de decorare ca ruși, cum ar fi locotenentul-colonel Dimitrie Călăraș, colonelul Nicolai Mihalaș, maior Ion Pavlov – de două ori Erou al Uniunii Sovietice, rădăcinile căruia sunt din satul Cocieri. Ca rus era înscris în documente și Alexandru Marinescu, deși tatăl acestuia era român, iar maică-sa – evreică. Același procedeu se efectua și cu evreii. Doar în ultimii ani s-a depistat că aproximativ 30 de eroi ai Uniunii Sovietice aparținând acestei etnii erau trecuți în actele oficiale ca ruși. Ținând cont de cele expuse, putem cu certitudine afirma că numărul rușilor – Eroi ai Uniunii Sovietice în realitate constituia 64%.

Unul din postulatele principale ale istoriografiei ruse este că Uniunea Sovietică a obținut victoria exclusiv bazându-se pe propriile forțe și potențialul său economic, iar ajutorul material, acordat de către SUA și Marea Britanie a avut un rol minim, că practic poate fi omis și neluat în calcul. Rea-

litatea însă diferă de aceste afirmații. În toți anii de război, Uniunea Sovietică a primit de la aliații occidentali, conform acordului de lend-lease și împrumutului britanic 21 491 unități de tehnică blindată, ceea ce a reprezentat 16% din numărul tancurilor produse în URSS. Clar că acest număr de tancuri nu putea influența radical situația pe câmpurile de luptă, însă percepția ajutorului se schimbă esențial dacă ținem cont de faptul că practic toate motoarele tancurilor sovietice erau fabricate din aluminiu furnizat de Marea Britanie și SUA. Lunar, Marea Britanie exporta în URSS 2 mii tone de aluminiu, iar SUA 5,5 mii tone [10, p. 21], principalele centre de fabricare a aluminului aflându-se în Ucraina, pierdută până în anul 1944 pentru industria sovietică. Ajutorul aliaților era crucial în transformarea Armatei Roșii din una pedestră în motomecanizată. Pe parcursul războiului au fost valorificate din exterior 420 mii camioane, 3,7 milioane de anvelope, 50 mii mașini de teren, 35 mii de motociclete, 15 mii tractoare și remorchere, 7 179 TAB-uri [10, p. 22]. Un factor important era și acela că în perioada în care URSS a pierdut principalele sale regiuni agricole, Statele Unite și-au asumat alimentarea Armatei Roșii. În total, în Uniunea Sovietică au fost exportate 3 800 000 tone de produse alimentare, în special conserve de carne. Tot la acest capitol putem adăuga 15 milioane de perechi de bocanci de piele. Neîndoielnic, ajutorul financiar și material acordat de către aliații occidentali a contribuit esențial la victoriile obținute de către sovietici pe câmpurile de luptă ale războiului.

Caracterul mitologic al istoriografiei ruse poate fi observat îndeosebi în studiile ce reflectă problema deschiderii în Europa a celui de al Doilea Front (Occidental) și convingerea fermă a rușilor că și fără acest front Uniunea Sovietică ar fi ieșit biruitoare din război. Prin asemenea argumente se minimalizează rolul SUA, al Marii Britanii și al Franței în contribuția comună la victoria asupra fascismului. Al Doilea Război Mondial era, de fapt, un război clasic de alianță, unde acțiunile dintr-un teatru de acțiuni militare influența direct evenimente din alt teatru strategic de război. Nu era o excepție nici frontul sovieto-german, fluctuațiile căruia depindeau direct de evenimentele care se desfășurau în Asia, Atlantic, Africa sau Europa. Ocazional sau nu, dar între toate teatrele de operații exista o sincronizare perfectă, care determina succesele și insuccesele părților implicate în conflict. Pentru a ajuta aliatul său sovietic, care în toamna-iarna anului 1941 ducea lupte grele sub zidurile Moscovei, prim-ministrul Marii Britanii W. Churchill a sancționat desfășurarea în Africa de Nord, în perioada 18 noiembrie – 30 decembrie 1941, a operației „Crusader", de eliberare din încercuire a garnizoanei Tobruk, și oprirea înaintării italo-germane spre Egipt. Englezii au concentrat în acest sector aproximativ 700 de tancuri, iar italo-germanii 500 de tancuri [11, p. 223]. Datorită superiorității lor aeriene și navale, englezii au tăiat liniile de comunicații armatei lui Rommel cu Italia, fapt care a contribuit decisiv la victoria armatei a 8-a britanice. Pentru a contrabalansa supremația aeriană britanică, la 15 noiembrie 1941, în toiul luptei de la Moscova, Hitler a ordonat transferul Flotei 2 aeriene general-feldmareșalului Albert Kesselring din Rusia în Africa. Fără acoperire aeriană adecvată, trupele germane nu ar fi putut rezista contraofensivei ruse de la Moscova, care a început la 5 decembrie 1941. Așadar, victoria de la Moscova este o consecință directă a contraofensivei de la Tobruk. Operațiile militare ulterioare din Africa și Europa au influențat direct evenimentele de pe Frontul sovieto-german, fapt reprezentat în tabelul anexat.

Operații militare ale aliaților occidentali	Operații militare ale Armatei Roșii
18 noiembrie–30 decembrie 1941, operația „Crusader". Deblocarea cetății Tobruk	5 decembrie 1941–7 ianuarie 1942, contraofensiva de la Moscova
23 octombrie–4 noiembrie 1942, contraofensiva britanică de la El Alamein. 8 noiembrie 1942–operațiunea „Torța", debarcarea trupelor anglo-americane în Maroc și Algeria	19 noiembrie 1942–2 februarie 1943, contraofensiva de la Stalingrad
10 iulie–17 august 1943, operațiunea Husky, debarcarea aliaților în Sicilia	5 iulie–23 august 1943, bătălia de la Kursk
3 septembrie–16 septembrie 1943, operațiunea „Avalanșa", debarcarea aliaților în Italia	25 august–23 decembrie 1943, bătălia pentru Nipru. Eliberarea Kievului
17 ianuarie–18 mai 1944–bătălia de la Monte Cassino	24 ianuarie–17 februarie 1944, operația Korsun–Cerkasî; 5 martie–7 aprilie 1944, operația Uman–Botoșani; 8 aprilie–12 mai 1944, operația de eliberare a Crimeii
6 iunie–31 august 1944, operația „Overlord" din Normandia	23 iunie–29 august 1944, operația „Bagration"; 20–29 august 1944, operația Iași–Chișinău
25 august 1944–7 martie 1945, ruperea liniei Siegfried	12 ianuarie–2 februarie 1945, ofensiva Vistula–Oder
8 februarie–24 martie 1945, operația Maas–Rhineland; Martie–mai 1945, lupte din Germania	16 aprilie–8 mai 1945, bătălia Berlinului

În concluzie putem afirma că principalele victorii ale rușilor au fost precedate de operații ale aliaților de pe diferite teatre de război, fapt care a influențat direct rezultatele finale ale flagelului militar. Ajutorul acordat Uniunii Sovietice de către aliații occidentali a contribuit esențial la succesele sovieticilor de pe frontul sovieto-german. Fără acest ajutor nu poate fi concepută victoria coaliției antihitleriste în cel de-al Doilea Război Mondial și înfrângerea Germaniei naziste în campania din Est. Luptele pe câteva fronturi au contribuit esențial la zdrobirea axei Berlin–Roma–Tokyo, iar rolul Rusiei este necesar a fi considerat unul important, dar nicidecum principal în victoria comună obținută de Națiunile Unite asupra fascismului.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Известия, 5 mai, 1990.

2. В. И. Феськов, К. А. Калашников, В. И. Голиков, Красная Армия в победах и поражениях 1941-1945 г.г., Издательство Томского университета, Томск, 2003.

3. Борис Соколов, Как подсчитать потери во Второй мировой войне, în Континент. Литературный, публицистический и религиозный журнал, nr. 128,2006, în www. magazines. russ.ru/continent/2006/128/so 10.html

4. Л. Н. Лопуховский, К вопросу о достоверности официальных данных о безвозмездных потерях в Великой Отечественной войне, în Военно-исторический архив, nr. 11(142), 2011, în www.zhitipomnit.ru/publik-p13.html

5. Г. А. Куманев, В огне тяжелых испытаний, în История СССР, nr. 2, 1991.

6. Военные кадры Советского госуларства в Велиелкой Отечественной войне, 1941-1945, М., Воениздат, 1963.

7. А. П. Лешку, Антонеску vs. Сталин. Боевые действия на Южном фронте летом–осенью 1941 г. Битва за Одессу, în ВоенКом: Военный Комментатор. Военно-исторический альманах, 2010, nr. 2(10), Екатеринбург.

8. Россия и СССР в войнах XX века. Потери вооруженных сил. Статистические исследования, Москва, ОЛМА-ПРЕСС, 2001, în www.rus-sky.com/history/library.

9. www. warheroes.ru/stats.asp.

10. В. С. Пуронен, Еще раз о ленд-лизе, în ВоенКом: Военный Комментатор. Военно-исторический альманах, 2010, nr. 2(10), Екатеринбург.

11. К. Типпельскрих, История Второй Мировой войны, М., 1956.

ISTORICUL ȘI OMUL DE CULTURĂ ROMÂN IOAN-AUREL POP LA 60 DE ANI

Valentin BURLACU[1]

Este greu de cuprins în câteva pagini personalitatea multilaterală și complexă a profesorului universitar, academician Ioan-Aurel Pop și, mai ales, activitatea științifică a remarcabilului savant român, concretizată în cărți, studii, articole, manuale, culegeri de documente, cursuri universitare, însumând câteva mii de pagini tipărite, lucrări care analizează cele mai diverse probleme ale istoriei și culturii românilor, abordate din perspectiva unor idei și concepții originale. Se adaugă la acestea o prodigioasă activitate didactică și managerială.

Ioan-Aurel Pop e un cercetător din generația marilor istorici români, care a început să se formeze înainte, dar s-a manifestat plenar după revoluția din decembrie 1989, în mediul universitar și academic din interiorul arcului carpatic, spațiu care reprezintă leagănul neamului românesc și a avut în trecut același destin istoric ca și mult pătimita noastră Basarabie.

S-a născut la 1 ianuarie 1955, în comuna Sântioana, județul Cluj. A absolvit Facultatea de Istorie și Filosofie a Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca, promoția 1974–1979, tot aici, la Alma Mater, urmează studiile de doctorat, susținând cu brio teza „Adunările cneziale din Transilvania în secolele XIV–XVI".

Dar nu și-a pus scopul să facă știință de dragul științei. Realitatea i-a dictat să pună știința în serviciul școlii de toate treptele. Și-a început cariera didactică la Liceul Industrial nr. 6 din Cluj-Napoca în funcție de profesor școlar. Din 1984 până în 1990 este asistent universitar, lector universitar, între 1992–1996 este promovat conferențiar universitar, iar în 1992 este numit în funcția de director al Centrului de Studii Transilvane din Cluj-Napoca. În 1996 Ioan-Aurel Pop este ales în funcția de profesor universitar la Universitatea „Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca, unde ține cursuri de paleografie latină, istoria naționalităților, istoria Transilvaniei, istoria medievală a României. Activitatea la Catedră l-a călăuzit spre perfecționarea continuă a cursurilor. În acest context elaborează și publică, inclusiv în colaborare cu alți colegi de breaslă, manuale, programe, cursuri universitare, precum: „Istoria medie a României. Formarea statelor medievale românești (sec. XII-XIV). Texte istoriografice"; „Istorie. Clasa a X-a"; „Introducere în istoria Transilvaniei medievale"; „Istorie. Clasa a XI-a"; „Introducere în istoria Transilvaniei medievale, curs special"; „Introducere în Istoria Medie a României, curs".

Bun cunoscător al documentelor privitoare la istoria Transilvaniei, la Catedră sau în cadrul Centrului de Studii Transilvane din Cluj-Napoca, Ioan-Aurel Pop a contri-

[1] *Valentin BURLACU, doctor în istorie, conferențiar universitar, șeful Catedrei de istoria românilor, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă".*

buit la formarea unui număr mare de cercetători științifici care, cu pasiune și aleasă competență, continuă activitatea în domeniul istoriei. În anul 2012 este ales rector al Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca, unde activează până în prezent. În această calitate s-a manifestat ca un reformator universitar prin excelență, un manager de performanță care a reușit în scurt timp să plaseze Universitatea printre cele de prestigiu nu numai din țară, dar și din Occident, contribuind din plin la integrarea învățământului universitar românesc în cel european. Deși împovărat de diferite funcții academice și administrative, pe care le-a prestat și le prestează în continuare, preocupările sale științifice rămân prioritare.

Această activitate și-a găsit expresie într-o bogată și variată operă științifică ce cuprinde peste 50 de cărți, ediții de izvoare istorice, tratate și manuale universitare și peste 300 de studii, articole, recenzii, rapoarte, cronici, prefețe etc. în volume separate și reviste de specialitate, publicații de cultură.

Privind retrospectiv opera de cercetare istorică a academicianului Ioan-Aurel Pop, vom observa că, încă de la început, investigațiile Domniei sale s-au orientat în câteva direcții principale de studiere a epocii medievale românești din interiorul arcului carpatic: a)istoria politică a Transilvaniei; b) relațiile românilor cu maghiarii; c) istoria culturii și civilizației românești; d) istoria naționalităților. Prin numeroasele articole și volume publicate, contribuțiile sale în fiecare din aceste domenii sunt deosebit de valoroase.

În domeniul instituțiilor social-politice și al formării statului medieval în Transilvania, Ioan-Aurel Pop abordează multiple aspecte și se remarcă prin bogăția informațiilor. Dintre tratatele publicate în acest domeniu reținem monografia „Românii și maghiarii în secolele IX-XIV. Geneza statului medieval în Transivania", o lucrare unică în literatura de specialitate, publicată în limba engleză în 1996 și care s-a bucurat și peste hotare de aprecieri elogioase.

În domeniul istoriei politice a Transilvaniei, contribuția academicianului Ioan-Aurel Pop este de asemenea remarcabilă atât prin numărul mare de articole publicate în reviste de specialitate și prin volumele apărute, cât și prin temeinica argumentare a unor opinii noi, în special, pentru perioada de început a statului medieval românesc de la vest de Carpați. De un deosebit interes și aprecieri favorabile s-au bucurat, în acest sens, volumele: „Istoria Transilvaniei medievale: de la etnogeneza românilor până la Mihai Viteazul"; „Din mâinile valahilor schismatici…". Românii și puterea în Regatul Ungariei medievale (secolele XIII–XIV"). Aceste lucrări sunt rodul muncii de cercetare asiduă depusă pe parcursul mai multor ani.

O contribuție substanțială în domeniul culturii și civilizației medievale românești din Transilvania constituie studiile, articolele, monografiile dedicate unor monumente de artă, personalități, instituții, publicând volumele „Civilizație medievală și modernă românească. Studii istorice"; „Constantin Brâncoveanu" (în colaborare); „Biserică, societate și cultură în Transilvania secolului al XVI-lea. Între acceptare și excludere" (autor) „Cluj-Napoca și ornamentele sale neștiute. Vârsta de Fier" (coordonator și coautor); „Tradiție și inovație în învățământul agricol din Transilvania, Istoria Universității de Științe Agricole și Știință Veterinară din Cluj-Napoca (vol. I de la începuturi până în 1945)" (în colaborare); „Asociaționism și naționalism cultural în secolele XIX–XX" (coordonator).

În prodigioasa-i activitate de pasionat cercetător al istoriei, un loc aparte revine problemelor fundamentale ale istoriei românilor. Dovadă elocventă în acest sens sunt studiile „Românii și România. O scur-

tă istorie"; „Istoria românilor"; „Istoria ilustrată a României" (coord.); „Armata română și Marea Unire. Contribuții la realizarea Unirii și la consolidarea statului național" (în colaborare).

Academicianul Ioan-Aurel Pop e preocupat nu numai de Transilvania, Țară, dar și de istoria întregului spațiu românesc, parte integrantă a căruia este și Basarabia. Marele patriot Ioan-Aurel Pop participă activ la numeroase manifestații științifice organizate în Republica Moldova. În cadrul acestora este remarcabil modul prin care s-a impus în conștiința românească ideea de unitate a poporului român, de latinitate, de cultivare a limbii române și a credinței creștine ortodoxe. În legătură cu trista consemnare a 200 de ani de la anexarea Basarabiei la Rusia țaristă, coordonează și editează, în 2012, la București, sub auspiciile Fundației Culturale Magazin Istoric, Grupul Editorial Litera, volumul „200 ani din istoria românilor dintre Prut și Nistru. 1812-2012".

Multiplele calități de istoric consacrat ale academicianului I.-A. Pop, subtilul său spirit de observație cu privire la geneza și evoluția fenomenelor sociale, și, mai ales, impactul lor asupra contemporaneității se vădesc din belșug în toate studiile.

Meritul savantului rezidă și în curajul de a-și revedea unele opinii în problemele dificile și controversate ale istoriei neamului românesc. Acest demers științific este materializat în lucrarea-i de referință „Istoria, adevărul și miturile (Note de lectură)", editată la București în 2002.

Opera distinsului savant reprezintă o sursă istoriografică de prim rang pentru istoricii străini, preocupați de studierea sud-estului european. Este de remarcat faptul că cea mai mare parte a lucrărilor sale este tradusă în limbile de circulație internațională.

Angajat plenar în marea știință istorică, academicianul Ioan-Aurel Pop manifestă un deosebit interes față de culegerea și publicarea documentelor, drept mărturie sunt volumele: „Izvoare privind Evul Mediu românesc. Țara Hațegului în secolul al XV-lea (1402–1473)", vol. I (în colaborare);„Contribuții la istoria culturii românești (cronicile brașovene din secolele XVII–XVIII)" (autor); „Diplome maramureșene din secolele XVI–XVIII, provenite din colecția lui Ioan Mihalyi de Apșa" (coordonator și coautor).

De asemenea, profesorul Ioan-Aurel Pop este membru al colegiilor de redacție ale unui șir de reviste științifice naționale și internaționale, fiind nelipsit din paginile acestor publicații an de an.

Ne este imposibil a prezenta complet vasta operă istorică a academicianului I.-A. Pop în articolul de față, care se vrea doar o scurtă evocare a omului și operei sale. Or, diapazonul extins al investigațiilor ce-i aparțin dovedește un potențial științific enorm, cu care a fost dotat de la natură (dar și datorită unei munci asidue, cu jertfire de sine pe ogorul științei pe parcursul celor peste trei decenii), acest savant notoriu omagiat de noi, I.-A. Pop. Vrednic și credincios destinului, I.-A. Pop continuă cu cinste misiunea în calitate de istoric de frunte al evului mediu românesc.

Cu certitudine, operele sale sunt o contribuție substanțială adusă Zeiței Clio, pe care marele nostru omagiat o slujește admirabil și cu credință.

În paralel cu activitatea științifică și didactică din Țară, academicianul Ioan-Aurel Pop a stabilit relații fructuoase cu instituții academice și universitare de profil din lumea germană, franceză, italiană. Este chemat să țină cursuri, conferințe, suplinind funcțiile de Visiting profesor (bursier Fulbright) la Universitatea din Pittsburgh, SUA (1990–1992); Visiting profesor la Universitatea din Trento (2001–2003); Visiting profesor la Universitatea Ca'Foscari din Veneția (2003–2008).

În 1994–1995 profesorul Ioan-Aurel Pop se lansează în activitatea diplomatică, fiind numit directorul Centrului Cultural Român din New York, iar din 2003-2007 directorul Institutului Român de Cultură și Cercetare Umanistică din Veneția. Devine și pe această cale un veritabil mesager al culturii românești în lume.

În diferite perioade devine director și membru în mai multe proiecte colective de cercetare științifică naționale și internaționale (granturi și burse de cercetare CNCSIS, MEN, HESP și AR, finanțate de UE, Statul Român și Fundația Soros). Este coordonator și organizator al mai multor conferințe internaționale și proiecte editoriale, cooptând zeci de cercetători din țară și străinătate; este numit în funcții de răspundere în sectorul științific (prorector și director; și în calitate de editor al revistei ISI (Thomson-Reuters) „Transylvanian Review").

Despre recunoașterea internațională și popularitatea savantului Ioan-Aurel Pop vorbesc de la sine nu numai traducerea în alte limbi a celor mai valoroase lucrări, dar și alegerea Domniei sale în componența înaltelor foruri științifice europene. Din 1990 el este membru al Comisiei de istorie a relațiilor internaționale din cadrul Comitetului Internațional de Științe Istorice (Milano); din 1999 membru corespondent al Academiei de Științe, Litere și Arte (Paris); din 2005 membru al Institutului pentru Întâlniri Internaționale din Gorizia și membru al Ateneo Veneto; din 2006 membru în Comitetul științific al Institutului pentru Cercetări de Istorie Socială și Religioasă din Vinceza, Italia; din 2012 membru al Academiei Europene de Științe și Artă (Salzburg); iar din 2013 membru în Colegiul Centrului European pentru Studii în Probleme Etnice al Academiei Române.

Profesorului Ioan-Aurel Pop i s-a conferit titlul de Doctor Honoris Causa al universităților din Alba-Iulia, Timișoara, Oradea, Cahul, Universitatea de Stat din Chișinău și UPS „Ion Creangă" din Chișinău. La 16 iunie 2015, academicianul Ioan-Aurel Pop a participat la celebrarea aniversării a 69-a de la fondarea primelor instituții de cercetare din Moldova și 54 de ani de la fondarea Academiei de Științe a Moldovei, în cadrul căreia savantului i-au fost înmânate însemnele de membru de onoare al celui mai înalt forum științific din Republica Moldova.

Pentru rezultate excelente și contribuția adusă dezvoltării științei istorice, în 1991 profesorului I.-A. Pop i s-a acordat Premiul Gheorghe Barițiu al Academiei Române, iar în 2011 Premiul de excelență al Institutului Eudoxiu Hurmuzachi pentru Românii de Pretutindeni și Premiul Media de Excelență din partea ziarului „Gazeta de Cluj". Toate acestea, ca și alegerea sa în calitate de membru titular al Academiei Române în 2010, reprezentă o recunoaștere a meritelor unanim apreciate pe tărâm didactic, științific, managerial, care încununează o exemplară activitate.

Deși trecut prin cumplite vremuri, a rămas conștient de faptul că „politica, vorba unui înțelept, stă sub vremi, știința stă în adevărul ei. Politica se schimbă și dimpreună cu ea, se schimbă și cei care o servesc, știința rămâne mereu și trebuie să rămână în marginile adevărului". I.-A. Pop este fidel adevărului științific și credem cu toată certitudinea că poate fi satisfăcut de activitatea sa.

Pentru tot ce a făcut în vederea prosperării științei istorice și culturii românești îi aducem laurii recunoștinței noastre omenești. **La trecerea vârstei de 60 ani, urăm profesorului I.-A. Pop sănătate și viață îndelungată, putere de muncă, noi și importante realizări în domeniul cercetării istorice a neamului românesc, asigurându-l de stima și prețuirea noastră.**

ARC DE TRIUMF

Vitalie PRISAC[1]

ARC DE TRIUMF – monument în formă de portic arcuit, cu una sau mai multe arcade, ridicat întru comemorarea unui eveniment important sau în onoarea unei persoane marcante. Apărut în Mesopotamia şi Grecia antică prin unirea a două coloane, pe timpul romanilor este transformat într-o construcţie originală decorată cu una sau mai multe arcade, care se dezvoltă din doi şi mai mulţi piloni puternici, cu capătul conturat de antablament. Deasupra antablamentului se înalţă o suprastructură (postament). Raţiunea urbanistică a A. de t. este amplasarea acestora în una din pieţele oraşului, prin care se marchează axa arterei principale. Primul A. de t. a fost ridicat la Roma în anul 196 î.Hr. în cinstea lui Lucinius Stertinus. Au devenit foarte răspândite în perioada Imperiului, considerându-se purificatoare trecerea pe sub ele a ostaşilor reveniţi din campanie. Cele mai cunoscute sunt A.T. al împ. Titus din Roma, arcul de la Beneventum construit pe timpul împ. Traian, arcul lui Constantin I din Roma, arcul lui Galerius din Salonic şi două arce ale lui Septimius Severus din Roma şi Leptis Magna. În total se cunosc cca 125 A. de t. romane. Practica A. de t. a fost preluată în epoca modernă. În prezent le regăsim la Paris, Londra, Washington, Bucureşti, Chişinău etc. Din ist. or. Chişinău se cunosc mai multe A. de t. (de pe str. Bulgară, Arcul oraşului de la sf. sec. XIX etc.). Până în zilele noastre s-a păstrat doar A. de t. (1840), proiectat de arhitectul Luca Zauşchevici (în perioada sovietică – Arcul Biruinţei, în prezent – Porţile Sfinte). Construit din piatră albă, cu patru deschideri, este amplasat pe axa principală a Catedralei şi Clopotniţei. Baza construcţiei formează un plan pătrat în care se înscriu patru piloni masivi. În unul dintre piloni se află o scară metalică, care urcă la nivelul doi spre orologiul mecanic şi clopotul de 6,4 tone (instalat în locul celor trei clopote anterioare, la momentul ridicării Clopotniţei). Ornamentele şi capitelurile, executate din ceramică, imită stilul corintic. În 1945 pe A. de t. au fost fixate plăci memoriale din marmură consacrate evenimentelor militare din al Doilea Război Mondial, care în 1991 au fost înlăturate. Este considerat unul dintre cele mai frumoase A. de t. din lume.

BIBLIOGRAFIE

1. Agent R., Alexiu I., Antonescu I., *Lexicon de construcţii şi arhitectură, Vol. I,* Editura tehnică, Bucureşti, 1988, p. 103, Fig. A. 94;

2. Andrunakievici V. A., Batîr D. G., Blaj I. D., *Dicţionar enciclopedic moldovenesc*, Chişinău, 1989, pp. 42-43;

3. Bălan M., Chiriacescu Al., Chiriacescu R., *Mic dicţionar al limbii române*, Bucureşti, 2005, p. 68;

4. Dima E., Cobeţ D., Manea L., *Dicţionar explicativ ilustrat al limbii române*, Arc & Gunivas, 2007, p. 118;

5. *Enciclopedia concisă Britannica*, Bucureşti, Editura „Litera", 2009, p. 126.

6. *Literatura şi arta Moldovei*. Enciclopedie, Vol. 1, Chişinău, 1985, pp. 44-45.

[1] *Vitalie PRISAC, arhitect.*

ARCUL DE TRIUMF DIN CHIȘINĂU ÎN TIMP
(SECVENȚE FOTO)

Arcul de Triumf, perioada interbelică. Biblioteca Națională a României, inventar 19027

Arcul de Triumf, perioada interbelică. Biblioteca Națională a României, inventar 16626

Arcul Biruinței (în prezent, Arcul de Triumf din Chișinău), 1971. *Arhiva familiei Prisac*

Ansamblul Catedrala Nașterea Domnului la jum. I sec. XX

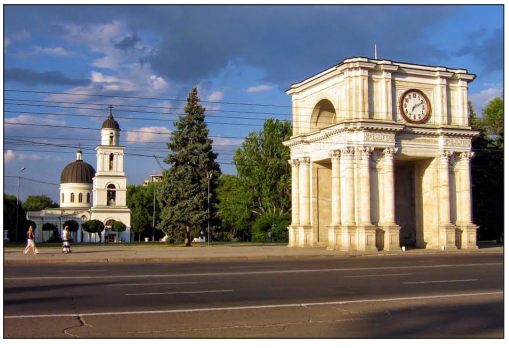

Arcul de Triumf din Chișinău, 2015.

Rubrică îngrijită de *Ion XENOFONTOV*[1]

MOLDOVENI ÎN ARMATA SOVIETICĂ[2]

Veteranii celui de-al Doilea Război Mondial din satul Volintiri, raionul Ștefan-Vodă (Suvorov), anii 1970.

Veteranii celui de-al Doilea Război Mondial din satul Antonești, raionul Ștefan-Vodă, 1990

[1] *Ion XENOFONTOV, doctor in istorie, cercetător științific, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun".*

[2] Material selectat în baza cercetărilor de teren din satul Antonești, raionul Ștefan-Vodă, în decembrie 2014. Arhiva familiei Prisac.

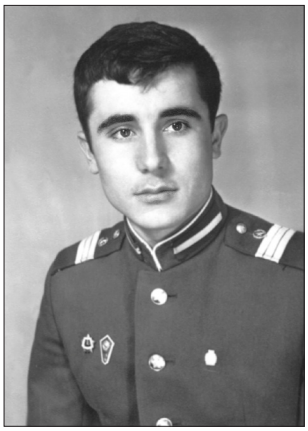

Militar moldovean dintr-o unitate militară din Krasnoiarsk, RSFS Rusă, 1969

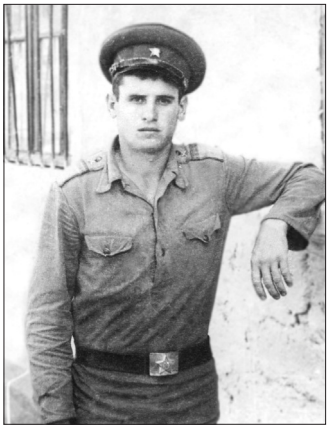

Militar moldovean dintr-o unitate militară din Azerbaidjan, 1969

Militari din diferite republici unionale într-o unitate militară din RSFS Rusă, anii 1960

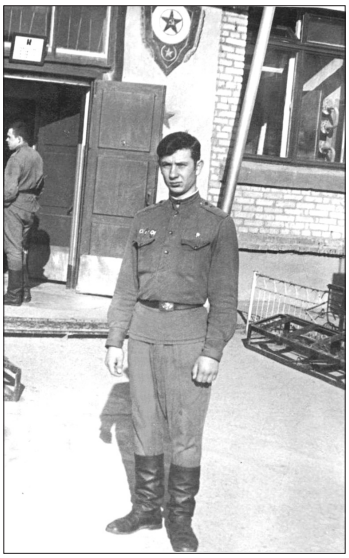

Militari moldoveni din unitatea militară nr. 52361 din Kubinka, regiunea Moscova, RSFS Rusă, anii 1968-1970

Militari moldoveni din unitatea militară nr. 52361 din Kubinka, regiunea Moscova, RSFS Rusă, anii 1968-1970

Militari moldoveni dintr-o unitate militară din orașul Harkov, Ucraina, 1970

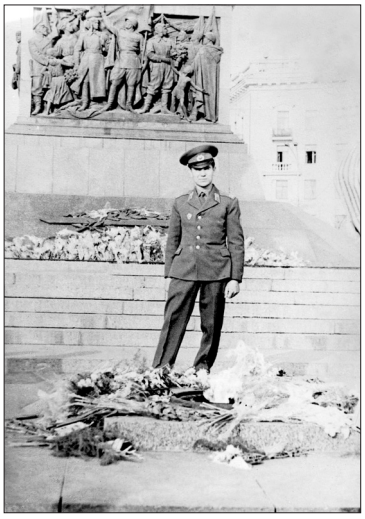

Militari moldoveni dintr-o unitate militară orașul Minsk, Belarus, 1972

Studenți de la Catedra militară a Institutului Politehnic din Chișinău „Serghei Lazo" la instrucțiuni militare în orașul Tiraspol, 1975

Militari moldoveni dintr-o unitate militară din Rostov pe Don, RSFS Rusă, alături de membrii familiei, începutul anilor 1980

O LUCRARE DE REFERINȚĂ

Larisa NOROC[1]

Provocările din ultimul timp – conflictele regionale și interstatale, izbucnirea sentimentelor separatiste, problema refugiaților – invocă tot mai mult problema securității naționale/mondiale. Este important să subliniem că strategia națională de apărare, promovarea politicilor de securitate este cerută și de Constituția Republicii Moldova, precum și de alte acte ce țin de legislația țării. Este cunoscut faptul că, la nivel național, securitatea poate fi garantată de organismele militare. Proclamarea independenței Republicii Moldova și integrarea sa în structurile internaționale a determinat urgentarea dezvoltării organismului militar al țării noastre. Prin urmare, apariția lucrării *Organismul militar al Republicii Moldova. Construcția militară și securitatea statului,* elaborată de dr. Constantin Manolache, este una actuală și necesară. Conform autorului, elucidarea temei organizării militare din Republica Moldova are o importanță nu doar teoretică și aplicativă, ci și o certă dimensiune socială și umanitară. Mai mult, lipsa de sincronizare a reformelor în domeniul organismului militar și în cel societal poate genera pericole externe la adresa securității naționale, pretenții teritoriale ale statelor învecinate etc.

Cartea are drept obiectiv de cercetare formarea organismului militar al Republicii Moldova, ca subiect principal al sistemului de asigurare a securității militare în condițiile tranziției de la o societate totalitară către o societate democratică întemeiată pe principiile de funcționare și valorile Uniunii Europene. Textul este unul erudit și bine

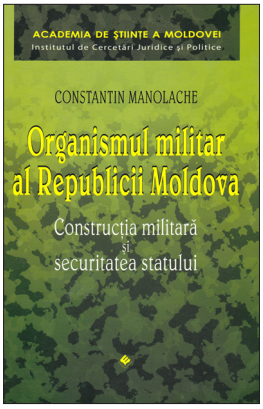

Manolache Constantin, *Organismul militar al Republicii Moldova. Construcția militară și securitatea statului,* Chișinău, 2015, 386 p.

documentat. Autorul a studiat un volum impresionant de lucrări cu caracter istoric, politic, juridic, filosofic, militar în limbile română, engleză, rusă. Analiza bibliografiei științifice a problemei investigate i-a permis autorului să afirme că la ora actuală nu există încă o abordare unitară a modelului național al organismului militar al statului și a perspectivelor acestuia. Un merit al autorului este evocarea șirului de probleme ce își așteaptă soluționarea, elaborarea principiilor conceptuale de bază privind organismul militar al statului – element central al sistemului de securitate militară.

Lucrarea este bine structurată, fiind reliefate patru compartimente. În primul compartiment, *Organismul militar al statului în calitate de obiect de studiu teoretico-științific,* se efectuează o exegeză filosofică și istorică a organizării militare și a interacțiunii ei cu statul. Este discutat rolul orga-

[1] *Larisa NOROC, doctor în istorie, conferențiar universitar, Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan" (Institut) a Academiei de Științe a Moldovei.*

nismelor militare din perspectivă istorică, viziunile elitei conducătoare, dar și ale oamenilor de știință privind războiul, strategia militară, politica externă a statelor. Dr. C. Manolache a adus numeroase argumente istoriografice pentru a atenționa că problema abordată a fost în atenția filosofilor, oamenilor de știință din Antichitate până în zilele noastre. Bunăoară, în perioada antică, sistemul militar era considerat un apanaj important al statului, militarii o categorie de oameni ce necesitau o pregătire specială, iar strategia militară – o artă (p. 17). În perioada modernă, filosoful german Hegel opina că tensiunile dintre statele aflate în starea naturală sunt firești, or clasa militarilor înzestrată cu „bravură și vitejie" este una importantă (p. 17). Din acest compartiment constatăm că o bună parte din conducătorii de state din toate timpurile au făcut carieră militară și au fost propulsați în funcții de stat de organismele militare (p. 18). Cercetătorul a sesizat legătura dintre organismul militar și starea de spirit a societății (de ex., italienii invocă spiritul militar roman, corelarea normelor etice universale cu cele ale funcționării organismului militar). A supus exegezei critice școlile de cercetare a organismelor militare, specificând că școala filosofică din cadrul Academiei Politico-Militare a Forțelor Armate ale URSS avea un caracter profund ideologic. În paragraful *Organismul militar și statul: particularitățile interacțiunii sociale* sunt definite mai multe categorii, precum: organismul militar, securitatea națională etc. Este analizată afirmarea termenului de securitate în legislația statului și obiectivele securității. Autorul atenționează că interacțiunea organismului militar și a statului depinde de mai mulți factori – tipul dezvoltării civilizației, eficiența sistemului politic, caracterul regimului politic, nivelul culturii politice, potențialul economic, implicarea statelor în conflicte regionale sau internaționale. Dat fiind faptul că în literatura de specialitate problema organismului militar și componentele sale sunt tratate neunivoc, polemizează cu mai mulți autori (Gaiciuc, Pleșca, Klepikov). La sfârșitul capitolului I este evidențiată necesitatea identificării unor noțiuni echivalente, care să oglindească în mod adecvat starea de lucruri în domeniul securității militare a statului. De asemenea, se evocă asigurarea unei conduceri centralizate a organismului militar, elaborarea unor funcții și sarcini bine determinate organismului militar, perfecționarea sistemului militar (p. 40).

Compartimentul II examinează *Organismul militar al statului în calitate de fenomen social,* în perimetrul căruia au fost cercetate subiecte ce țin de bazele teoretico-metodologice ale cercetării organismului militar al statului; esența și structura organismului militar al statului, geneza organismului militar: dimensiunea conceptuală, organismul militar și statul: particularitățile interacțiunii sociale. Analiza minuțioasă a problemei enunțate l-a făcut pe autor să deducă că problema în cauză se află la confluența mai multor discipline: filosofie, istorie, drept, sociologie etc., prin urmare în lucrare poate fi urmărită o metodologie complexă de cercetare a fenomenului. Totodată, autorul a sesizat faptul că, deși termenul de organism militar nu se regăsește în actele normative ale Republicii Moldova, este utilizat în proiectul *Strategiei militare, 2013.* Prin urmare, un pas logic este examinarea termenului și promovarea lui în limbajul de specialitate, ceea ce s-a încercat reușit în cadrul operei de cercetare. Dr. C. Manolache a stăruit să dea definiții concludente *organismului militar*, *formațiunii militare*, să evidențieze diferențele dintre *organismele militare legitime* și *neformale*, să specifice factorii ce stau la baza formării organismului militar. A efectuat o abordare sistemică a organismului militar, evidenți-

ind mai multe subsisteme. Pe bună dreptate, se specifică în monografia recenzată că fiecare element al organismului militar are o structură, sarcini și funcții specifice. Funcția prioritară al organismului militar constă în asigurarea securității militare, îndeplinită de Forțele Armate ale Republicii Moldova, unitățile interne ale Ministerului Afacerilor Interne, Serviciul de Securitate și Informații. În plan comparativ, autorul a urmărit evoluția organismului militar în Federația Rusă, Belarus, Republica Moldova, a evidențiat actorii care au stat la baza adoptării legislației, doctrinei militare și a edificării structurii organismului militar contemporan (N. Chirtoacă, P. Creangă, V. Grab ș.a.). Autorul a concretizat conținutul noțiunii de *domeniu al securității*, evidențiindu-se tipurile securității: securitatea persoanei, societății statului. Un alt merit al lucrării constă în propunerea reformării domeniului de securitate, partajarea clară și univocă a competențelor și funcțiilor tuturor structurilor de forță ale Republicii Moldova, asigurarea domeniului cu cadre calificate, transparența activității și eficientizarea securității militare a statului. Mai mult, autorul invocă constituirea unui organism militar compact al statului în forma Forțelor Armate ale Republicii Moldova și delimitarea lor clară de organele de protecție a ordinii de drept și serviciile speciale. Aceasta, se susține pe bună dreptate, va spori șansele de efectuare a controlului civil democratic, instituirea unei balanțe a forțelor (militare și politice), neadmiterea formării unui „stat polițienesc" sau utilizarea structurilor de forță în interesul personal.

În cadrul compartimentului III, cu titlul *General și particular al creării organismului militar al Republicii Moldova în condițiile reformei societății,* au fost examinate subiecte precum: trăsăturile definitorii ale construcției statale și militare în Republica Moldova: dimensiune socială; tendințele sociale recente în procesul de constituire a organismului militar al Republicii Moldova; modele conceptuale ale Forțelor Armate ale Republicii Moldova: abordare sistemică. În acest capitol, atenția se centrează asupra tradițiilor militare din spațiul carpato-danubian care au existat din cele mai vechi timpuri. Se aduc argumente bazate pe fapte istorice: forțele militare impresionante care erau mobilizate de pe timpurile lui Burebista, Decebal, calitatea luptelor duse de aceștia împotriva cuceritorilor, sistemele de fortificații prezente în Moldova, dar și influențele romane, bizantine, slave, tătare asupra organismului militar autohton. Evaluarea stării din cadrul sistemului militar i-a permis autorului să sesizeze câteva etape de ascensiune și descensiune a organismului militar. Urmărind atent fenomenul, observă că în cadrul unui stat suveran și independent organismul militar are premise propice pentru dezvoltare. Un punct de cotitură în formarea organismului militar propriu a fost crearea Republicii Moldova (1991), consolidarea regimului democratic și alegerea perspectivei europene de dezvoltare.

În capitolul IV, *Perspectivele reformării organismului militar al Republicii Moldova: dimensiunea securității,* sunt nuanțate un șir de cerințe pentru restructurarea și consolidarea sistemului de securitate al Republicii Moldova.

Lucrarea dr. conf. univ. C. Manolache este o investigație profundă și serioasă. Spiritul critic, lucid, complinit cu un limbaj elevat și substanțial, asigură o lectură antrenantă și profitabilă. Este adresată specialiștilor în domeniul securității, cercetătorilor, dar și unui cerc larg de cititori interesați de problemele securității Republicii Moldova.

VESTIMENTAȚIA MILITARĂ – UN NOU DOMENIU DE CERCETARE ȘTIINȚIFICĂ

Elena VARZARI[1]

Recent, sub auspiciile Academiei Militare a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun", a apărut o lucrare de interes, deopotrivă, pentru filologi și pentru militari. Este vorba de studiul „Vestimentația militară. Aspecte terminologice", autor Valentina Negru (Chișinău, 2014, 116 p.).

Structurată în două capitole potrivit unei concepții generale bine gândite, lucrarea tratează probleme de lexicologie și terminologie de specialitate. Abordarea teoretico-metodologică ce se propune în capitolul I oferă o viziune de ansamblu asupra tendințelor în dezvoltarea terminologiei moderne, face unele incursiuni în definirea și delimitarea conceptelor de termen și sistem terminologic, propune unele reflecții teoretice referitoare la lexicul specializat în sistemul limbii. Autoarea recunoaște că terminologia este o disciplină complexă aflată în corelație cu multe domenii științifice și pornește de la premisa că „știința terminologică studiază sistemul noțional-terminologic al variatelor domenii științifice din punctul de vedere al metodelor și procedeelor de exprimare a semnificațiilor, precum și structura logico-lingvistică a noțiunilor terminologice" (p. 4). Conceptul de bază al lucrării îl constituie caracterul sistemic al terminologiei de specialitate, asupra căruia revine cu insistență și pe care autoarea îl caracterizează din perspectivă structurală și semantică.

Capitolul al II-lea este axat pe studiul multiaspectual al terminologiei vestimentare militare. Se discută aici principiile de clasificare a terminologiei militare vestimentare în epocile veche, modernă și contemporană, modul și gradul în care factorii interni și externi amplifică funcționalitatea anumitor modele de formare a cuvintelor,

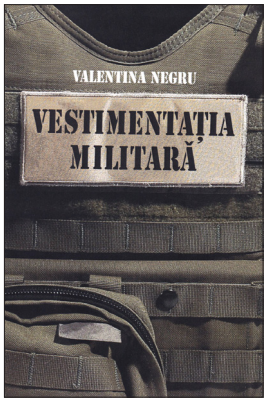

Valentina Negru, *Vestimentația militară. Aspecte terminologice*, Chișinău, 2014, 116 p.

interrelația structură sintactică–conținut semantic. V. Negru este interesată și de procesul de terminologizare și determinologizare, de fenomene de dinamică semantică. Un loc aparte îl ocupă în studiul de față dezvoltarea relațiilor hipero-hiponimice studiate în baza terminologiei vestimentare militare.

Monografia este bogat ilustrată prin exemple – denumiri de elemente ale vestimentației militare care corelează cu noțiuni și realități din domeniul militar, formând astfel un sistem terminologic: *capel, cartușieră, ceac, centiron, dorobanți, dragon, dolman, egretă, jambiere, lampas, leduncă, pampon, vipușcă, vizieră* etc. sunt doar câțiva dintre termenii analizați.

Adresată studenților și cadrelor didactice de la instituțiile de învățământ superior miliar și civil, precum și specialiștilor în terminologie și științe ale limbajului, lucrarea „Vestimentație militară. Aspecte terminologice" este utilă și pentru un cerc larg de cititori pasionați de istorie, costume de epocă, reconstrucție militară.

[1] *Elena VARZARI, doctor în filologie, conferențiar universitar, Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan"(Institut) a Academiei de Științe a Moldovei.*

RĂZBOIUL SOVIETO-AFGHAN (1979–1989) ÎNTRE DISCURS OFICIAL ȘI DISCURS NEOFICIAL

Ion XENOFONTOV[1]

În „industria memoriei", războiul sovieto-afghan (1979–1989), aflat într-o perioadă de destindere, a luat amploare în ultimii ani. Au fost desecretizate și puse în circuitul științific mii de documente, s-au filmat zeci de documentare, s-au organizat manifestări științifice și publice etc. Rolul de bază în reconstituirea faptelor și evenimentelor din cel mai îndelungat război din istoria Uniunii Sovietice, extins pe o perioadă de nouă ani și șapte săptămâni (1979–1989), îl dețin martorii nemijlociți ai evenimentului: oamenii politici, militarii etc. Probabil că vor mai trece mulți ani până când se va crea o imagine de ansamblu, exhaustivă a subiectului, ce a reflectat amploarea temei în cauză. Adevărul este că acest subiect controversat a fost nuanțat ca imagine de ansamblu, fiecare martor direct sau indirect la actul istoric cunoștea/cunoaște doar fragmente din peisajul global al acestui flagel militar.

În universul cognoscibil al conflictului din Afghanistan se înscrie și recenta apariție editorială semnată de militarul Vasile Gh. Serebreakov. Autorul menționează faptul că, deși a trecut un sfert de veac de la conflictul militar din Afghanistan, „memoria acestuia însă este una recurentă, ne readuce în acei ani de lupte" (p. 6). Este o memorie omniprezentă, una care leagă trecutul proxim de prezent.

Colonelul Vasile Gh. Serebreakov a efectuat serviciul militar în una din cele mai tensionate faze ale războiului (mai 1986 – iunie 1988) și în una din cele mai fierbinți regiuni din Afghanistan–Pansjhir.

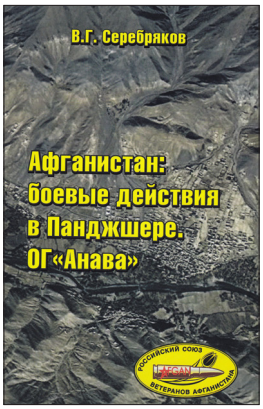

В. Г. Серебряков, *Афганистан боевые действия в Панджшере.* Ог ‹‹Анава››, Рязань ГУП РО, Рязанская обл. типография, 2014, 600 с.

În perioada respectivă are loc escaladarea conflictului armat și s-au desfășurat cele mai acerbe acțiuni militare, URSS înregistrând și cele mai mari pierderi umane.

Autorul lucrării, V. Gh. Serebreakov a fost comandantul Batalionului 2 al Trupelor aeropurtate al Districtului 345 al regimentului de forțe aeropurtate, care a avut mai multe operații militare în munții Panjshirului, regiune în care forțele antisovietice erau conduse de Ahmad Shah Massoud (1953–2001), unul dintre cei mai puternici lideri ai mișcării de rezistență din Afghanistan. Volumul în sine reprezintă un jurnal de război, reflectă în cele mai mici detalii cronica unui batalion militar sovietic de elită, care a trebuit să facă față ofensivilor generate de soldații lui A. Sh. Massoud, dotați cu armament modern. De menționat faptul că pentru sovietici

[1] *Ion XENOFONTOV, doctor in istorie, cercetător științific, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun".*

Panjshirul reprezenta o zonă importantă din punct de vedere geostrategic, însă constituia și o atracție din punct de vedere material. Aceste deziderate au stat la baza confruntărilor militare dintre cele două tabere. Panjshirul avea zăcăminte de diamante, lazurit, pietre semiprețioase. Veniturile totale ale lui A. Sh. Massoud realizate în urma comercializării smaraldelor pe piața mondială (în deceniul al nouălea al sec. XX, un kilogram de smaralde valora 3 600 dolari americani), constituiau, potrivit unor informații, 60 mil. de dolari, iar alți experți le estimează la câteva sute de milioane dolari. Geologul rus G. Jurcenson a înaintat afirmația ipotetică că regiunea Panjshirului ar fi constituit în Antichitate locul legendarelor mine ale regelui Solomon (965–928 î.Hr.), argument bazat și pe sursele toponimice. Independența financiară, inclusiv față de cea din exterior, și capacitățile de luptă i-au permis lui Massoud să-și asigure în totalitate debitele militare, instituind și o importantă rețea de spionaj, care a contribuit la respingerea ofensivelor sovietice. Aceste nuanțe sociopolitice sunt descrise în mod direct sau indirect cu măiestrie de către colonelul V. Gh. Serebreakov în lucrarea sus-menționată.

Este o lucrarea cu viziune dihotomică. Se prezintă tabloul general al trupelor militare sovietice în paralel cu cel al adversarului. Demersul narativ al lucrării pornește de la contextul general antebelic al țării montane – Afghanistan, cu prezentarea cadrului istoric, demografic, economic, religios (pp. 16-18), la cel de premisă a conflictului militar, inclusiv intervenția Uniunii Sovietice, analizat prin lupă cronologică (pp. 19-66). Un loc aparte în economia lucrării, după cum era de așteptat, este rezervat dimensiunii istorice, geografice a Panjshirului – locul unde erau amplasate trupele aeropurtate din care făcea parte și autorul cărții (pp. 67-68), se face o trecere în revistă a principalelor etape cronologice ale operațiilor militare (pp. 68-165, 310-353), cu prezentarea unei hărți de dislocare a trupelor militare adversare (p. 101). Lucrarea prezintă și percepția militară sovietică referitoare la mujahedini, rezistența afghană (structura și organizarea militară, sprijinul din exterior, tactici de luptă, incursiuni, analiza unităților teritoriale care au nimerit sub ținta de foc, subminarea infrastructurii) (pp. 166-197), dar și imaginea din interior a armatei sovietice, cu fixarea vieții strict militare (plan și operații militare, acțiuni militare, însoțirea coloanelor militare) (pp. 198-258) și, totodată, prin prezentarea elementelor cu caracter socioumanitar, ideologic, logistic (ajutor medical, moral, viața cotidiană cazonă, instrucția militară etc.) (pp. 258-309). Lucrarea finalizează cu concluzii (pp. 354-360), postfață (pp. 361-393), bibliografie (pp. 394-395), abrevieri (p. 396), anexe (pp. 397-564) și fotografii din Afghanistan (pp. 565-598).

E o lucrare în care autorul a tins să consemneze atât propria experiență la marea scenă istorică, cât și o proprie reflexie despre un flagel militar care a perturbat profund contextul internațional din secolele XX–XXI.

DEMERSUL ISTORIC DIN RSS MOLDOVENEASCĂ ÎN PERIMETRUL ȘTIINȚEI, POLITICII ȘI IDEOLOGIEI

Ion XENOFONTOV[1]

Actualmente știința istorică din Republica Moldova pendulează între realizările istoriografiei sovietice și cele ale scrisului istoric elaborat în perioada recentă. Demersul istoric, ca epicentru al fenomenelor complexe din realitatea noastră cotidiană, este în căutarea noilor paradigme de cercetare, judecăți de valoare, reevaluare, punere în circuitul științific și informațional a izvoarelor istorice inedite și plasate anterior la compartimentul „strict secret" (pe bună dreptate, acest element inovativ sursologic a fost consemnat de unii experți drept o „revoluție a arhivelor"!).

Domnul dr. conf. univ. Valentin Burlacu, istoric consacrat al perioadei contemporane, și-a ancorat opera științifică în fenomenele complexe ale sec. XX, deseori dificil de analizat, deoarece acestea comprimă elemente din sensibilitatea noastră recentă, aflată, *volens-nolens,* în congruență cu trecutul relativ proxim. Istoricul de meserie este poate cel mai mult interesat de tehnicile, mecanismele, pârghiile, presiunile endogene asupra produsului de creație – al demersului științific – pe care îl creează, valorifică, dar și îl menține la o anumită distanță de epicentrul fenomenelor subiective. Raționalizarea scrisului istoric fabricat de mașina propagandistică și depistarea mecanismelor de manipulare la nivel de subconștient generează o „igienizare" a scrisului istoric și o delimitare strictă dintre mit și realitate. Iată din ce cauză noua lucrare a dr. Valentin Burlacu vine să deconspire o perioadă tenebră pentru cercetarea istorică, atunci când factorul politic dicta scrisul istoric și îl orienta în albia propagandei comuniste. Știința istorică de la Chișinău – periferie a imperiului sovietic – poate în exces de zel, a transpus directivele politice și ideologice ale PC al URSS. Loialitate față de sistem s-a exprimat prin lucrări propagandistice unde evenimentele și faptele istorice erau transpuse și modelate după cerințele sistemului. Dacă în celelalte republici sovietice scrisul istoric era axat pe elemente ale „relațiilor de prietenie cu fratele mai mare, rus" sau eterna „luptă de clasă", atunci în spațiului actual al Republicii Moldova s-a axat pe ideea creării „poporului moldovenesc", iar de aici a rezultat caracterul antiromânesc al discursului istoric, care venea să legifereze o nouă realitate socială și politică a „statalității moldovenești" – elemente perpetuate și în

Valentin Burlacu, *Știința istorică în sistemul de propagandă din RSSM*, Chișinău, Tipogr. „Cavaioli", 2014, 365 p.

[1] *Ion XENOFONTOV, doctor in istorie, cercetător științific, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun".*

prezent de anumiți pseudoistorici, de fapt eterni combatanți în susținerea spiritului propagandistic de sorginte sovietică. Prin urmare, actul istoric descifrat prin prismă istoriografică aflată la incedență cu fenomenul politic este expus cu mare măiestrie de domnul dr. V. Burlacu în lucrarea „Știința istorică în sistemul de propagandă din RSSM" (Chișinău, 2014, 365 p.). Temele care au fost vârf de lance ale propagandei sovietice sunt analizate la distanță istorică și fără presiune, printr-o prismă obiectivă, incomensurabilă cu lucrările sovietice propriu-zise. Autorul a analizat subiecte-cheie ale scrisului istoric sovietic, abordate printr-o prismă dihotomică *mit* versus *realitate*: campania antiromânească (pp. 73-88), conceptual de „națiune moldovenească" (pp. 139-165), mitul „marii revoluții socialiste din octombrie" și al „buruinței puterii sovietice" (pp. 166-178), „înflorirea" Moldovei sovietice în familia popoarelor frățești (pp. 216-233).

La Chișinău se anunță astfel o nouă percepție a scrisului istoric sovietic, cu o analiză echidistantă și rezistentă în timp. Monografia consacrată scrisului istoric în contextul propagandei și politicii comuniste din perioada „domniei" lui Ivan Bodiul („țareviciul" de Chișinău), elaborată de dr. Valentin Burlacu, este o lucrare fundamentală la subiectul în cauză.

COLONELUL TUDOR CASAPU – LEGENDA SPORTULUI MOLDOVENESC

Octavian MOŞIN[1]

O primă lucrare din colecția „Legendele sportului moldovenesc" îl scoate în evidență pe marele sportiv autohton Tudor Casapu, campion olimpic, o personalitate arhicunoscută care mai bine de un sfert de veac poartă titlul de „Maestru Emerit al Sportului".

Nu întâmplător acesta deschide colecția legendelor sportive, deoarece pentru prima dată în istoria recentă a Republicii Moldova drapelul nostru este arborat pe cea mai înaltă culme sportivă. La 31 iulie 1992, halterofilul Tudor Casapu ajunge campion olimpic la categoria 75 kg, cu suma totală de 357,5 kg.

S-a născut la 18 septembrie 1963 în satul Mingir, raionul Hâncești, într-o familie numeroasă, fiind al șaptelea copil din cei zece. A depus eforturi considerabile să facă carte și să fie sprijin familiei sale. Deopotrivă cu studiile are frumoase performanțe sportive, încât chiar la majorat obține titlul de maestru al sportului, iar întreaga viață i-a fost îmbinarea studiilor cu cultivarea unui mod sănătos de viață.

Urmărind viața acestui brav sportiv, manager, dar și militar-intelectual, om de cultură și promotor al valorilor olimpice, bun creștin și om mărinimos la suflet, înțelegi sensul proverbului: „Mens sana in corpore sano".

Mereu omul plin de înțelepciune a râvnit o minte, dar și un corp sănătos.

Când mi s-a întâmplat să comunic pentru prima dată cu marele maestru, eram anul întâi de facultate la teologie. Eram pe calea întrebărilor și T. Casapu m-a inspirat

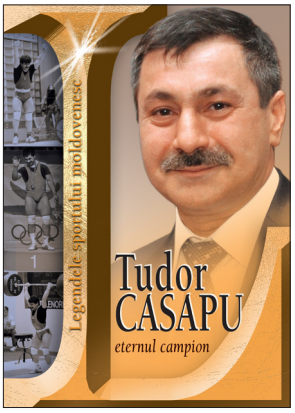

Tudor Casapu, eternul campion / Acad. de Șt. a Moldovei, Bibl. Șt. Centrală „A. Lupan" (Inst.), Centrul de Cercet. Enciclopedice; red. șt.: dr. col. (r.) C. Manolache; coord.: dr. Elena Baban; resp. ed.: dr. Ion Xenofontov. – Chișinău: Biblioteca Științifică Centrală „A. Lupan" (Institut) a AȘM, 2015 (Tipogr. „Bons Offices") - 288 p.

să fac sport de performanță. Dânsul spunea că în viață e periculos să fie prea mare decalaj între forțele lăuntrice și cele fizice, și dacă vreau să-mi zidesc sufletul să nu uit și de trup, că tot de Dumnezeu este dat. Simplitatea m-a copleșit. Credeam că olimpicii strălucesc, n-au loc de bună ziua..., însă am descoperit un om ca ceilalți, poate mult mai modest, cu atâta înțelegere și plin de viață sănătoasă.

Credem că putem forma alte, atâtea personalități, prin exemple vii, precum este Tudor Casapu.

Acest studiu, prefațat de către academicianul Gheorghe Duca, îl prezintă drept pasărea Phoenix a sportului moldovenesc,

[1] *Octavian MOŞIN, preot, doctor în istorie (teologie), conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova.*

apoi sunt adresate mesaje din partea Federației Internaționale de Haltere, prin care sunt apreciate meritele sale sportive, dar și manageriale în acest domeniu.

Urmează un amplu tabel cronologic, din care putem desluși viața și activitatea maestrului.

Volumul este împărțit în șase capitole, la care se adaugă bibliografia selectivă despre protagonist. Studiul prezintă opiniile personalităților sportive, dar și din alte domenii în care fie a activat, fie a colaborat T. Casapu.

Capitolul I (pag. 15-72), intitulat *De acasă spre acasă*, prezintă neamul Casapu, cu arborele genealogic, precum și mărturii ale celor care au contribuit la creșterea și formarea maestrului.

Capitolul II (pag. 73-124) – *Universul polivalent al lui Tudor Casapu*, în care se pornește de la abordarea psihologică a profilului personalității, și care însumează: „ambiția, rezistența psihică, aspirațiile, organizarea, controlul, persistența, inteligența emoțională, autocontrolul, echilibrul dintre introversiune și extraversiune" (p.76).

Apoi este prezentată practicarea halterelor din punctul de vedere al sanocreatologiei, ca metodă de creare și menținere dirijată a sănătății.

Câțiva cercetători analizează activitatea domniei sale de la laurii olimpici până în zilele noastre, prezentând profesionalismul în alte domenii de activitate decât cel al sportului.

Capitolul III (pag. 125-166) include *Interviuri cu Tudor Casapu*, iar capitolul IV (pag. 167-180) – *Articole din presă*, în care este descrisă personalitatea halterofilului.

Capitolul V (pag. 181-200) – *Tudor Casapu prin el însuși* – a adunat mărturiile sportivului despre activitatea sa profesională, precum și tablete, mărturii și reflecții. Au fost selectate împărtășirile sale de suflet la atâtea aspecte ale vieții, prin care deslușim verticalitatea și moralitatea sa, lupta pentru adevăr și dreptate, dar și optimismul ce-l caracterizează pe acest atlet pentru viață.

Ultimul capitol (pag. 201-220) vine cu *Mărturii, consemnări, evocări și dedicații. Ecouri de pe mapamond.* Prin acestea descoperim realitatea că T. Casapu nu este doar al nostru, dar al întregii lumi ce luptă pentru adevăratele valori și norme de viață.

Alături de bibliografie, la finele monografiei este prezentată viața sportivului în imagini.

Toate capitolele au încercat să reproducă complexa personalitate a halterofilului, este scrisă de atâția autori, care au trecut prin viața sa și care au o părticică în inima sportivului, ce se zbate pentru atâția Oameni, de care are nevoie poporul nostru.

În mediul bisericesc, satul său de baștină, Mingir, este numit „pepiniera preoților", din care au ieșit zeci de slujitori. Și dacă n-a ajuns preot, a luat duhul slujirii lui Dumnezeu prin aproapele, a învățat că viața e iubire.

PRIMA ENCICLOPEDIE SPORTIVĂ DIN REPUBLICA MOLDOVA

Ion XENOFONTOV[1]
Marina TAUBER[2]

„Sport: mică enciclopedie" reprezintă o avanpremieră în viața științifico-editorială din Republica Moldova, fiind prima lucrare enciclopedică din domeniul sportului și educației fizice din țara noastră. Despre importanța lucrării și impactul social al acesteia, dar și despre rezonanța națională și internațională a enciclopediei vorbește faptul că pe parcursul a unei jumătăți de an volumul enciclopedic a apărut în două ediții (prima ediție în 2014, 400 p.; ediția a doua revăzută și adăugită în 2015, 408 p.). Enciclopedia este semnată de doi consăteni, Nicolai Ambrosi și Pavel Brădescu. N. Ambrosi este doctor în economie (2009), conferențiar universitar (2013), organizator al mișcării olimpice din Republica Moldova, antrenor emerit (2001) și lucrător emerit (2010) în domeniul culturii fizice și sportului. A fost secretar general (1991–2009), director executiv (1997–2009) al Comitetului Național Olimpic al Republicii Moldova. Este autor a peste 50 de publicații științifice. În prezent, N. Ambrosi este directorul Muzeului Comitetului Național Olimpic al Republicii Moldova (din 23 aprilie 2014 – al Comitetului Național Olimpic și Sportiv al Republicii Moldova) Pavel Brădescu este un nume consacrat în domeniul jurnalismului sportiv, traducător. Este autor a circa 1000 de articole, schițe, cronici din domeniul sportului.

Enciclopedia de sport a apărut sub egida Institutului de Studii Enciclopedice al Academiei de Științe a Moldovei (reorganizat la 15 decembrie 2014 în Instituția Publică Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan" [Institut] a AȘM). Echipa științifico-editorială a lucrării are următoarea componență: redactor științific: dr. conf. univ. Constantin Manolache, responsabil de ediție: dr. Ion Xenofontov. Lucrarea a fost recenzată de acad. Teodor Furdui, dr. hab. Elena Constantinovici și dr. Vasile Triboi. Cartea a fost redactată literar de Ilie Lupan și Vitalie Țurcanu. Corectura a fost asigurată de Elena Pistrui și dr. Elena Varzari. Disignul, machetarea și prepressul au fost executate de Valeriu Oprea, iar coperta – Vitaliu Pogolșa.

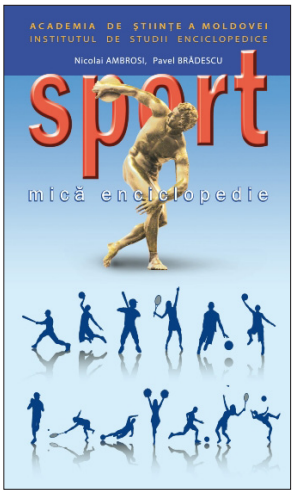

Nicolai Ambrosi, Pavel Brădescu, *Sport: mică enciclopedie* / Red. șt.: Constantin Manolache; resp. de ed.: Ion Xenofontov, Chișinău, Biblioteca Științifică Centrală „Andrei Lupan" (Institut) a AȘM, 2015, 408 p.

[1] *Ion XENOFONTOV, doctor in istorie, cercetător științific, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun".*

[2] *Marina TAUBER, președintele Federației de Tenis din Republica Moldova.*

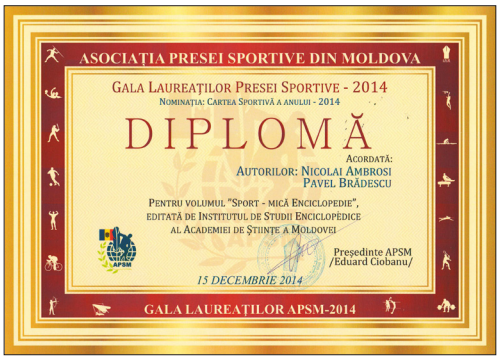

Cartea este prefațată de Nicolae Juravschi, președintele Comitetului Național Olimpic și Sportiv al Republicii Moldova, președintele Asociației Naționale a Atleților Olimpici, dublu campion olimpic, deputat în Parlamentul Republicii Moldova.

Enciclopedia include 621 de termeni și noțiuni generale, fenomene și instituții din sport și cultură fizică, circa 130 de biografii ale sportivilor (inclusiv ale celor din domeniul militar) de performanță, ale personalităților din sport, specialiștilor-organizatori din domeniu. Toate aceste elemente sunt prezentate în context național și universal. Lucrarea este ilustrată cu imagini color, tabele, scheme executate de autori, jurnaliști etc.

Un aspect inedit al enciclopediei îl reprezintă faptul că aici au fost prezentate organizații publice și neguvernamentale, instituții de învățământ, federații sportive din Republicva Moldova, Comitetul Național Olimpic și Sportiv al Republicii Moldova.

Enciclopdia de sport este elaborată la un înalt nivel teoretico-practic, științificoeditorial, termenii sunt aranjați în ordine alfabetică, cu includerea articolelor cu noțiuni înrudite, trimiteri la corelate etc.

Conținutul lucrării va sta la baza mega proiectului „Enciclopedia Moldovei" în 10 volume.

Volumul enciclopedic a fost pe larg prezentat în publicații științifice și mass-media naționale și internaționale (vezi Константин Манолаке, Ион Ксенофонтов, Институционализация энциклопедических исследований в Республике Молдова //Вопросы энциклопедистики: [сб. ст.]. Вып. 4. — Уфа: Башк. энцикл., 2014. – С. 19-24; Constantin Matache, *O valoroasă apariție editorială* // Jurnal de Chișinău, 22 august 2014; Elena Constantinovici, *O enciclopedie sportivă inedită* // Literatura și arta, nr. 447 (3612), 20 noiembrie 2014, p. 4; Tamara Cotoman, *O ediție-eveniment* // Revista științico-metodică „Teoria și arta educației fizice în școală", nr. 3, 2014 etc.).

Lucrarea enciclopedică a fost lansată în cadrul Zilei Olimpice, la 23 iunie 2014. În cadrul Salonului Internațional de Carte 2014, volumul a fost distins cu Premiul „Cartea de referință", iar la 15 decembrie 2014 Asociația Presei Sportive din Moldova a nominalizat volumul la categoria „Cartea sportivă a anului 2014". Totodată, Consiliul Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică al Academiei de Științe a Moldovei a inclus lucrarea la rubrica cele mai mari realizări științifice ale Academiei de Științe a Moldovei în anul 2014.

Enciclopedia este un instrument de lucru necesar profesorilor, doctoranzilor, masteranzilor, studenților de la instituțiile de profil, dar și tuturor celor care practică și iubesc sportul, cultura fizică și mișcarea olimpică.

Revista Militară

Studii de securitate şi apărare. Publicaţie ştiinţifică. Nr. 1 (13)/2015

Fondator: Academia Militară a Forţelor Armate „Alexandru cel Bun”

Lectori: Vitalie ȚURCANU, Elena PISTRUI
Coperta, design, procesare computerizată și pre-press: Valeriu OPREA, Nicoleta BOGDAN